

ಪಂಚಗವ್ಯಪ್ರಾಶನದಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಗುವದು. ಹುಲ್ಲು, ಸೌದೆ, ಮರ, ಒಣಗಿಸಿದ ಆಹಾರ, ಪದಾರ್ಥ, ಬೆಲ್ಲ, ಬಟ್ಟೆ, ಚರ್ಮ, ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಅಪಹಾರ ಮಾಡಿದವನು ಮೂರು ದಿವಸ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ಆ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮಣಿ, ಮತ್ತು ಹವಳ, ತಾಮ್ರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಂಚು ಕಲ್ಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದರೆ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನ ಕಣಾಣ್ಣ (ನುಚ್ಚಕ್ಕಿಯಅನ್ನ) ಭಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಹತ್ತಿ, ರೇಶಿಮೆ, ಉಣ್ಣೆ, ಗೊರಸು ಸೀಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಗಂಧ ವಸ್ತುಗಳು, ಮೂಲಿಕೆಗಳು, ಹಗ್ಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದವನು ಮೂರು ದಿನ ಜಲಪಾನವ್ರತಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಬಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗಮ್ಯಾಗಮನದಿಂದ ಒದಗುವ ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನ ವ್ರತಗಳಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಬಂಧು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೂ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರರ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೂ, ಕುಮಾರಿಯರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ರೇತಸ್ಸೇಚನ ಮಾಡಿದರೆ ಗುರುತಲ್ಪಗಮನ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳು, ಸೋದರಿ, ಸೋದರಿಯ ಮಗಳು, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡಮ್ಮನ ಮಗಳು, ಸೋದರಮಾವನ ಪತ್ನಿ ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿ ರತಿಗಮನ ಮಾಡಿದರೆ ಚಾಂದ್ರಾಯಣ ವ್ರತ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು, ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು, ಪತಿತನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪ್ರೇಮಕಾಮಕ್ರಿಯೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಮನುಷ್ಯೇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ರಜಸ್ವಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ರೇತಸ್ಸೇಚನ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಂತಪನಕೃಚ್ಛ್ರವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಪಂಚಗವ್ಯ ಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ದಿನ ಉಪವಾಸವಿರಬೇಕು. ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ, ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯೊಡನೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಜ್ಞಾನವಶದಿಂದ ಚಂಡಾಲ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಸೇರಿದರೆ ಊಟ ಮಾಡಿದರೆ, ಅವಳಿಂದ ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪತಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಚಾಂಡಾಲನಿಗೆ ಸಮಾನನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಪತ್ನಿಯು ದುಷ್ಟಳಾದರೆ ಪತಿಯು ಅವಳನ್ನು ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಇರಿಸಬೇಕು. ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಮಾಡುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ಅವಳಿಗೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಅವಳು ತನ್ನಂತೆಯೇ ದುಷ್ಟಚರಿತ್ರನಾದ ಪರ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅವಳಿಂದ ಚಾಂದ್ರಾಯಣ ಕೃಚ್ಛ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಆಕೆ ಶುದ್ಧಳಾಗುವಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ತೂದ್ರ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ ಮಾಡಿ, ಅವಳು ಪಾಕ ಮಾಡಿದ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆ ಆ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ವರುಷ ಕಾಲ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮಂತ್ರ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು.

ಫಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿದವನು ಎಂಬತ್ತು ಗುಲಗಂಜಿ ತೂಕದ ಸುವರ್ಣನಾಣ್ಯದಂಡ ತೆರಬೇಕು. ಆ ವೃಕ್ಷವು ಮಾರ್ಗದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಗಳ

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಅದರ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಬೇಕು. ಇಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಮರಗಳನ್ನು, ಅವು ಹಣ್ಣು ಬಿಡದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ ಕತ್ತರಿಸಬಾರದು. ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ಎರಡನೇ ದರ್ಜೆಯ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು. ತನಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡದ ಗಿಡ-ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಪೊದೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದವನಿಂದ ಐದು ಗುಲಗಂಜಿ ತೂಕದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ದಂಡವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಕೀಳಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದವನು ಒಂದು ಕಾರ್ಷಾಪಣವನ್ನು ದಂಡ ಕೊಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಬಡಿದು, ಹಿಂಸಿಸುವವನಿಗೆ ಮೂರು ಕೃಷ್ಣಲಗಳನ್ನು ದಂಡರೂಪವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇತರರ ಮರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿದರೆ ದೇಶ, ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪದಾರ್ಥದ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ಗಾಡಿ ನಡೆಸುವವನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಎತ್ತುಗಳು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿ ನಡೆದು ಅದರಿಂದ ಅನಾಹುತವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಗಾಡಿಯ ಯಜಮಾನನು ದೇಶ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವನು. ನಡೆಸುವವನು ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದು ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಅನಾಹುತವು ಸಂಭವಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅವನು ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರಣವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದೋ, ತಿಳಿಯದೆಯೋ, ಅಪಹರಿಸಿದವನು ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ಕೊಡುವದರ ಮೂಲಕ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸೇದಿ ಕುಡಿಯಲೆಂದು ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಹಗ್ಗ, ಬಿಂದಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವದು, ಅಥವಾ ಆ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಅಪಾಯ ಉಂಟುಮಾಡುವದು, ಇಂತಹ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ತನ್ನಿಂದ ಆದ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವದಲ್ಲದೆ, ಐದು ಗುಲಗಂಜಿ ತೂಕದ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ದಂಡ ಕೊಡಬೇಕು. ಹತ್ತು ಗಡಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಧಾನ್ಯ ಕದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹನ್ನೊಂದು ಪಾಲು ಅಧಿಕವಾದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದೇ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ.

ಭಕ್ಷ್ಯ, ಭೋಜ್ಯ, ಪಾನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕದ್ದರೂ, ದಂಡ ವಿಧಿಸಬಾರದು, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಬಟ್ಟೆ, ಸದ್ವಂಶಜರಾದ ಪುರುಷರನ್ನು, ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಪಶುಗಳನ್ನು, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಔಷಧಗಳನ್ನು, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದವನು ವಧೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು, ಮೊಸರು, ಹಾಲು, ಮಜ್ಜೆಗೆ, ಪಾನಕ, ರಸದ್ರವ್ಯ, ಬಿದಿರಿನ ಅಂಡೆ, ಮೊರ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಉಪ್ಪು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಮಣ್ಣು, ಬೂದಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದರೆ ರಾಜನು ಸಮಯಾನುಸಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಹಸು, ಎಮ್ಮೆ, ಕುದುರೆ ಇವನ್ನು ಕದ್ದರೆ ಕೂಡಲೇ ಅವನ ಕಾಲನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕು. ದಾರ, ಹತ್ತಿ, ಮಾದಕದ್ರವ್ಯ, ಸಗಣೆ, ಬೆಲ್ಲ, ಮೀನು, ಪಕ್ಷಿ, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಮಾಂಸ, ಜೇನು, ಉಪ್ಪು ಮೊದಲಾದ ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳು ಮದ್ಯ, ಅನ್ನ, ಆಹಾರ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪಕ್ಷ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಗೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ದಂಡ ತೆರಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೂಗಳು, ಹಸಿಯ ಧಾನ್ಯ ಪೊದೆ, ಬಳ್ಳಿ, ಲತೆ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಅನ್ನ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರೆ ಐದು ಮಾಷಕಗಳ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಕಾಳು-ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳು, ಗಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸುಗಳು, ಹಣ್ಣು, ಹಂಪಲುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದವನಿಗೆ ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನೂರುನಾ ಕರೂ ಪಾಯಿಯಷ್ಟು ಹಣ ಕಾರ್ಷಾಪಣಗಳನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ಕಾರ್ಷಾಪಣಗಳನ್ನು ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಇತರರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳ್ಳನು ತನ್ನ ಯಾವ ಯಾವ ಅಂಗದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವನೋ ಆಯಾ ಅಂಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜನು ಭಂಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಆ ವ್ಯಾಪಾರ ತಪ್ಪಿಸಿದಂತಾಗುವದು. ದಾರಿ ನಡೆದು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿರುವ ದ್ವಿಜನು ಎರಡು ಕಬ್ಬಿನ ಜಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಗೆಣಸುಗಳನ್ನು, ಎರಡು ಕಕ್ಕರಿಕೆ ಅಥವಾ ಸೌತೇಕಾಯಿಗಳನ್ನು, ಯಾವುದಾದರೂ ಎರಡು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ಧಾನ್ಯವನ್ನೂ, ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೀಕೆ ಮುಂತಾದ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ಒಡೆಯನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅದನ್ನು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದು.

ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು, ಗಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸುಗಳನ್ನು, ಅಗ್ನಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು, ಹಸುವಿಗೆ ಹಾಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಲ್ಲನ್ನೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಚೌರ್ಯ ದೋಷ ಬಾರದೆಂದು ಮನುವು ಹೇಳಿರುವನು. ದೇವರ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರ ತೋಟದಿಂದ ಹೂವನ್ನು ಕೇಳದೇ ತಂದರೆ ಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ಇಲ್ಲ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬು, ಉಗುರು, ಕೋರೆಹಲ್ಲು ಇವುಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬರುವ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಸಂಹಸಿದರೂ ಪಾಪವು ಬಾರದು.

ಮನೆಮಠಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಡುವವನು, ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕುವವನು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸುವವನು. ಕಂಡವರ ಸೊತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವವನು, ಇತರರ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವವನು. ಈ ಆರು ಮಂದಿಗೆ ಆತತಾಯಿ ಎನ್ನುವರು. ಅಂಥವನು ಬರುವದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಅವನು ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೇ ಕೊಂದುಹಾಕಬೇಕು. ಆತತಾಯಿಯ ವಧೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪಾಪವೂ ಇಲ್ಲ.

ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವನ ಮೇಲೂ, ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇರುವವನ ಮೇಲೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವವನು. ಮನೆಮಠಗಳನ್ನು, ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವವನು, ಹೋಗಬಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವವನು, ಬೆಂಕಿ ಹಾಕುವವನು, ವಿಷ ಕೊಡುವವನು,

ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಆಯುಧ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವವನು, ಮಾಟವನ್ನು ಮಾಡುವವನು, ಅರಸನಿಗೆ ಚಾಡಿ ಹೇಳುವವನು ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಜ್ಞರು ಆತತಾಯಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಿಕ್ಷುಕ, ಭಿಕ್ಷುಕಿ, ಅಥವಾ ತಿರುಪೆಗಾಗಿ ಬರುವ ಯಾವನಾದರೂ ಹಾಡುಗಾರ ಇವರು ಬೇಡ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದರೆ ಇಮ್ಮಡಿಯ ದಂಡಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವರು. ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥ, ಅರಣ್ಯ, ಗೃಹ ಅಥವಾ ನದಿಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸುವವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಸಲ್ಲಾಪ ಸಲ್ಲದು. ಅದು ನಿಷಿದ್ಧ. ಪರನಾರಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವವನಿಗೆ ಒಂದು ಸುವರ್ಣ ನಾಣ್ಯ ದಂಡವಿಧಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಉಪಜೀವಿಸುವ ನರ್ತಕಿಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಮನುಷ್ಯರೊಡನೆ ಬೆರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಅಲ್ಲದೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ ಆದರೂ ಅವರೊಡನೆಯೂ, ತನ್ನ ಸೇವಕಿಯರೊಡನೆಯೂ ಮನೆ-ಮಠಗಳಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆಯೂ ಅಕ್ಷೇಪಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದವನಿಗೆ ರಾಜನು ಯಥೋಚಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಾಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕೆಡಿಸುವವನನ್ನು ಕೂಡಲೇ ವಧಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಿಗೆ ಇನ್ನೂರು ಕಾರ್ಷಾಪಣ (ಕ್ಷಪ್ತಧನ) ದಂಡವಿಧಿಸಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದವನಿಗೂ ಅದೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಯಾವ ದಂಡವೋ ಅದೇ ದಂಡವು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟವನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಬಲ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಪರಸ್ತ್ರೀಸಂಗ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಧೆಯೇ ಶಿಕ್ಷೆ. ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೂರು ಸಾರಿ ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಮದುವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡದ ಕನ್ಯೆಯು ಆ ಬಳಿಕ ತನಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದವನನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ವರಿಸಿದರೆ ರಾಜನು ಅವಳನ್ನು ದಂಡಿಸಬಾರದು. ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಗಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಅವಳೊಡನೆ ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ತಂದೆಯನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸ್ತ್ರೀ ಚೋರನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಡ್ಡುಕಾಸಿಲ್ಲದೆ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವನು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವಳೂ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥವನು ಕೂಡಲೇ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು. ಕನ್ಯೆಯು ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾದವನನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಆರಿಸಿ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅವಳನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನೀಚರನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ್ದರೆ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಯ ನಿರ್ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದವಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೂಡಿರುವ ಪುರುಷನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಅರ್ಹನಾಗುವನು, ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ರಾಜನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಪಟದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವವರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸುವವರು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಾಲಕರ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವವರು, ರಾಜನ ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿದವರು ಇವರನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸದೆ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ಸಚಿವನ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಸನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಂದವನು, ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದವನು, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದವನು, ಗುರುಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪಾತಕಿಗಳು. ಇವರನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾಪಾತಕಿಗಳನ್ನು ವಧಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಗುರುತನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಬೇಕು. ಗುರುತಿನ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು: ಗುರು ಪತ್ನೀ ಗಮನದಲ್ಲಿ ಯೋನಿಯನ್ನೂ ಸುರಾಪಾನದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಗ್ರಹಣದ ಬಾವುಟವನ್ನೂ, ಕಳ್ಳತನದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಧದಲ್ಲಿ ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೂ ಗುರುತು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮಹಾ ಪಾತಕಿಗಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಬಾರದು, ಊಟ ಮಾಡಬಾರದು, ಸತ್ತರೆ ಅವರ ಶವವನ್ನು ಹೊರಬಾರದು. ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಬಂಧುಗಳು ಅವನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕು. ಮಹಾಪಾತಕವನ್ನು ಮಾಡಿದವನ ಹಣ ಕಾಸುಗಳನ್ನು ರಾಜನು ತಾನೇ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ದಂಡವನ್ನು ಜಲಮಾತೆಯಾದ ವರುಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಧರ್ಮ ನಿರತನಾದ ರಾಜನು ಕದ್ದ ಪದಾರ್ಥವು ಸಿಕ್ಕದಿರುವಾಗ ಕಳ್ಳನನ್ನು ವಧಿಸಬಾರದು. ಕಳುವಿನ ಪದಾರ್ಥವೂ ಉಪಕರಣಗಳೂ ಸಿಕ್ಕಿದೊಡನೆ ತಡ ಮಾಡದೆ ವಧಿಸಬೇಕು.

ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡುವವರೂ ಅವರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನಿಡಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವವರೂ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಮರಣ ದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸಾಮಂತ ರಾಜರೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳು ಮುತ್ತಿದಾಗ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂತಹವರನ್ನು ಕಳ್ಳರಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೂಡಲೇ ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅನಾಹುತ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ, ಮನೆಮಠಗಳಿಗೆ ಅಪಾಯ ಒದಗಿದಾಗ, ಮಾರ್ಗಸ್ಥರನ್ನು ಕಳ್ಳರನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡದವರನ್ನು ರಾಜನು ಪರಿವಾರ ಸಮೇತವಾಗಿ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಅರಸನ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವವರು, ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವವರು, ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಬೇಕು.

ಕೆರೆಯೊಡೆದವನನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ಜನರ ಮತ್ತು ಕರುಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡಿಟ್ಟಿರುವ ನೀರನ್ನು ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದು, ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಬರುವ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುವದು ಹೀಗೆ

ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ವಿಧಿಸಬೇಕು ಉಗ್ರಾಣ ಆಯುಧ ಶಾಲೆ, ದೇವಾಲಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವ ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಘಾತಿಸಬೇಕು. ರೋಗಾದ್ಯುಪದ್ರವಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿರುವ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಲವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ಹಾಕಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವನಿಂದಲೇ ಮಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿಸಿ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಶುಚಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ರಾಜ ಸಂಬಂಧವಾದ ಭತ್ತ, ಧ್ವಜದಂಡ, ಪ್ರತಿಮೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕುವವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಐದುನೂರು ಹಣ ದಂಡ ತರಬೇಕು. ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಿ ಅಥವಾ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ದಂಡ ೨೭೦ ಕಾರ್ಷಾಪಣ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ಸಮಾನವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ದಂಡ, ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಿರುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವವನಿಗೆ ಮಧ್ಯಮ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಸೆರೆ ಮನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ರಾಜ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದವರು ವಿಕಾರವಾದ ರೂಪದಿಂದ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣುವಂತಿರಬೇಕು. ಕೋಟಿ, ಕಂದಕ, ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಪಾಯ ತರುವ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಡನೆ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಯಕ್ಷಿಣಿ, ಮಾಟ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವವರಿಗೆ ಇನ್ನೂರು ಹಣಗಳ ದಂಡ ಹಾಕಬೇಕು. ಒಪ್ಪಿಗೆಯಂತೆ ಬಿತ್ತನೆ, ಬೀಜವನ್ನೂ ಕಿತ್ತು ಹಾಕುವವನೂ ಬಾಂದುಗುಡ್ಡೆ, ಮತ್ತು ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಪಡಿಸುವವನೂ ಘೋರವಾದ ವಧೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕು.

ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ, ಈರುಳ್ಳಿ, ಹಂದಿ, ಊರುಕೋಳಿ, ಹಂದಿ ಭಕ್ಷಾರ್ಹವಲ್ಲವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಐದು ಉಗುರಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ನಾಡಿನಿಂದ ಹೊರದೂಡಬೇಕು. ಭಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಒಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು, ವೈಶ್ಯನಿಗೆ ಎರಡು, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಮೂರು ಕೃಷ್ಣಲಗಳನ್ನು ದಂಡ ಹಾಕಬೇಕು. ಇತರರಿಂದ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿಸುವಾತನಿಗೆ ಅಪರಾಧಿಯ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಬೇಕು. “ಎಷ್ಟಾದರೂ ಆಗಲಿ ನಾನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಉಬ್ಬಿಸಿ, ಅಕ್ಕತ್ಯ ಮಾಡಿಸುವವನು ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕೊಡದವನು, ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಮನೆಗೆ ಹಾಕಿದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುವವನು ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ರಾಜನು ಐವತ್ತು ಹಣಗಳ ದಂಡವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದವನು, ಯೋಗ್ಯನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಯೋಗ್ಯನು, ಪಶುಗಳ ಪುಂಸ್ತ್ವವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸುವವನು, ದಾಸಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ವಿನಾಶ ಗೊಳಿಸುವವನು, ದೇವಕರ್ಮ, ಪಿತೃಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವವನು, ಊಟಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೋಗದಿರುವವನು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜನು ಒಂದು

ನೂರು ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ಹಾಕಬೇಕು. ಅಪಾಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವಾತನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಲವನ್ನು ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹೋಗತಕ್ಕವನು ಇನ್ನೂರು ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ತೆರಬೇಕು. ಈ ಜಗಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರಲಿ ಅವನಿಗೆ ಎಂಟುನೂರು ಕಾರ್ಷಾಪಣಗಳನ್ನು ದಂಡವನ್ನು ಹೊರಿಸಬೇಕು.

ತೂಕ, ಅಳತೆ, ಕಾನೂನು, ರತ್ನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮವನ್ನು ನಡೆಸುವಾತನಿಗೂ, ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿರುವವನಿಗೂ ಉತ್ತಮ ದಂಡವನ್ನು ಎಂದರೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ವಿಷ ಕೊಡುವವಳ, ಬೆಂಕಿ ಹಾಕುವವಳ, ಪತಿಯನ್ನೂ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವವಳ ಮೂಗನ್ನು ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಎತ್ತುಗಳಿಂದ ತುಳಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಊರು, ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ, ಮತ್ತು ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಡುವವರನ್ನು ರಾಜಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಗಮ ಮಾಡುವವರನ್ನೂ ಕಟ್ಟಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಡಬೇಕು.

ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಬರೆಯತಕ್ಕವನಿಗೂ, ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದವನಿಗೂ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಭಕ್ಷಾರ್ಹ ವಲ್ಲದ ದೂಷ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉತ್ತಮ ದಂಡವನ್ನೂ, ಕೃತ್ರಿಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಧ್ಯಮ ದಂಡವನ್ನೂ, ವೈಶ್ಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಪ್ರಥಮ ದಂಡವನ್ನೂ, ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅರ್ಧ ದಂಡವನ್ನೂ ವಿಧಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಾವಿರ, ಐದುನೂರು, ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು, ನೂರಿಪ್ಪತ್ತೈದು ಕಾರ್ಷಾಪಣ ದಂಡ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ವಧಾರ್ಹನಲ್ಲದವನನ್ನು ವಧಿಸಿದರೆ ಎಷ್ಟು ದೋಷವೋ ವಧಾರ್ಹನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಅಷ್ಟೇ ದೋಷವು. ಈ ಎರಡರಿಂದಲೂ ರಾಜನಿಗೆ ಅಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಎಷ್ಟೇ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಲ್ಲಲೆ ಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ವಧಿಸಬಾರದು. ಅದರಿಂದ ಬಹು ಪಾಪವು ಬರುತ್ತದೆ ಆದ ಕಾರಣ ಸಕಲ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕು.

ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವವರಿಂದಲೂ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸದೇ ಬಿಡುವವರಿಂದಲೂ ರಾಜನಿಗೆ ಬಹಳ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ, ನರಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಸನು ಮುಖ್ಯ ಅಪರಾಧ, ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಮಯ. ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಏನೇನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮನುರವಾಚ :

“ರಾಜರಕ್ಷಾರಹಸ್ಯಾನಿ ಯಾನಿ ದುರ್ಗೇ ನಿಧಾಪಯೇತ್|

ಕಾರಯೇದ್ವಾ ಮಹೀಭರ್ತಾ ಬ್ರೂಹಿ ತತ್ತ್ವಾನಿ ತಾನಿ ಮೇ||”

ಮನು:-ರಾಜನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಯಾವ ಯಾವ ರಹಸ್ಯ ಸಾಧನೆಗಳು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು? ಅಥವಾ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು? ಅವುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು.

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಬಾಗೇ ಹೂ, ಅತ್ತಿಯ ಚಕ್ಕೆ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಮಾದಳದ ಹಣ್ಣಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಕಲಸಿ, ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಬಳಿಕ ಸೇವಿಸಿದರೆ ಹಸಿವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಂಟಾಗುವದು. ಕೊನ್ನಾರೆಗಡ್ಡೆ, ಅಂಕೋಲೆಬೇರು, ಕಬ್ಬಿನಬೇರು. ತಾವರೆದಂಟು ಇವುಗಳನ್ನು ಗರಿಕೆ, ಹಾಲು ಮತ್ತು ತುಪ್ಪಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಗಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಸೇವನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಶಸ್ತ್ರಘಾತವನ್ನು ಪಡೆದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮರಣವು ಬಾರದು.

ಕಲ್ಮಷವೇಣುವಿನಿಂದ (ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಬಿದಿರ) ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮೂರು ಸಾರೆ ಅಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಬಳಸಿತೆಂದರೆ ಆ ಮನೆಗೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾದ ಅಗ್ನಿ ಬಾಧೆ ಉಂಟಾಗದು. ಹಾವಿನ ಮೂಳೆಯನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಿ ಹತ್ತಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆಸಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೊಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಾವು ಆ ಕಡೆಗೆ ಸುಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪು, ಯವಕ್ಕಾರ, ಸಿಡಿಲುಬಡಿಗೆ, ನೆಲದಮಣ್ಣು ಇವುಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ನೆಲಕ್ಕೂ ಗೋಡೆಗೂ ಬಳಿದರೆ ಆ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯು ತಗಲುವದಿಲ್ಲ. ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಅನಾಹುತಗಳು ಆಗದಂತೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲೂ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವಾಗ ಬಹು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಜನಿಗೆ ವಿಷದಿಂದ ಅಪಾಯ ವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅವಶ್ಯಕ. ಅದರ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು:

ರಾಜನು ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೃಗಗಳನ್ನೂ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಸಾಕಬೇಕು. ಊಟ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಅನ್ನವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯ ಮೂಲಕವೂ, ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೂಲಕವೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ವಸ್ತ್ರ, ಪುಷ್ಪ, ಆಭರಣ, ಭೋಜನ, ಆಚ್ಛಾದನ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆ, ರಾಜನು ಕೈಯಿಂದ ಸಹ ಮುಟ್ಟಬಾರದು.

ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕಿದವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ವಿಷವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗಲಂತೂ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳತೀರದು. ಅವನು ಉಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆ ಜಾರಿಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಪೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಕಂಬದ ಹಿಂದೆ, ಅಥವಾ ಗೋಡೆಯ ಹಿಂದೆ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಲೆಯನ್ನು ಪರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಖವನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಡತೆಗೆ

ವಿರುದ್ಧವಾದ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಹಾಕುವವನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಇಂತಹಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗಮನದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ತಡಮಾಡದೆ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಆಗ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ ಉಂಟಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಸಿಡಿತ ಉಂಟಾಗುವದು. ಜ್ವಾಲೆಯು ಒಂದು ಸಾರಿ ಸುತ್ತಿ ಕೆಟ್ಟವಾಸನೆ ಬರುವದು. ಚಟಚಟವೆಂದು ಸದ್ದಾಗುವದು. ಆ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ತಲೆನೋವು ಬರುವದು, ಮೇಲಾಗಿ ವಿಷಬೆರೆತ ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ನೋಣಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕುಳಿತರೆ ಕೂಡಲೆ ಸಾಯುವವು. ವಿಷಯುಕ್ತವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಗೋಚರಿಸಿದಾಗ ಚಕೋರಪಕ್ಷಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಗಿಲೆಯ ಧ್ವನಿಯು ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಂಸದ ನಡಿಗೆ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗುತ್ತದೆ. ದುಂಬಿ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹುಂಜವು ಅರಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕ್ರೌಂಚಕ್ಕೆ ಮದವೇರುತ್ತದೆ. ಗಿಳಿಯು ಗೋಳಿಡುತ್ತದೆ. ಸಾರಿಕೆಯು ವಾಂತಿಮಾಡುತ್ತದೆ, ಚಾಮೀಕರವು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಓಡುತ್ತದೆ, ನೀರು ಕೋಳಿ ಕೂಡಲೇ ಸಾಯುತ್ತದೆ.

ರಾಜನೇ ವಿಷಮಿಶ್ರ ಆಹಾರ ಕಂಡಾಗ ಕಪಿಲ ಗೋವಿಗೆ ಮಲಮೂತ್ರಗಳಾಗುವವು. ಹೆಬ್ಬಕ್ಕೆ ಕಂದಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮುಂಗಸಿಯ ಮೈಗೂದಲು ಏಳುತ್ತದೆ, ಜಿಂಕೆ ಅಳುತ್ತದೆ, ನವಿಲು ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ವಿಷಮಿಶ್ರ ಆಹಾರವು ಪಕ್ಷವಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಸಗಂಧಹೀನವಾಗಿ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ತಂಗಳ ಅನ್ನದಂತೆ ನಾರುತ್ತದೆ. ರಾಜಾ ಅದರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಅಸಹ್ಯ ನಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಷ ಸಂಬಂಧವಾದಾಗ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಒಣಗುವವು ದ್ರವವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಳ್ಳೆಗಳು ಏಳುವವು. ಉಪ್ಪು ಹಾಕಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ನೊರೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವದು. ವಿಷವು ತಗಲಿದರೆ ಸಸ್ಯಗಳು ಕೆಂಪೇರುವವು. ಹಾಲು ನೀಲವರ್ಣವಾಗುವದು. ಮದ್ಯ, ನೀರೂ ಕೊಗಿಲೆಯ ಬಣ್ಣದಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗುವವು. ಗಂಜಿಯ ಬಣ್ಣವು ಕಪ್ಪೇರುವದು. ಹಾರಕದ ಅನ್ನವು ಗೋರೋಚನದ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವದು. ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಜೇನುತುಪ್ಪದಂತೆ ಎಳಗಪ್ಪಾಗವದು. ನೀಲ ಅಥವಾ ಹೊಂಬಣ್ಣವೂ ಆಗವದುಂಟು. ತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ನೀರಿನ ಬಣ್ಣ ಬರುವದು. ಮೊಸರಿನ ಕೆನೆ ಪಾರಿವಾಳದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಾಳವದು. ಜೇನುತುಪ್ಪವು ಹಸುರಾಗುವದು. ಎಣ್ಣೆ ಕೆಂಪಾಗುವದು.

ವಿಷಸಂಬಂಧವೊದಗಿದಾಗ ಹಸರು ಕಾಯಿಗಳು ಬೇಗನೇ ಮಾಗುತ್ತವೆ. ಮಾಗಿದಂತಹವು ಕಳಿತುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹೂಮಾಲೆ ಬಾಡುತ್ತದೆ. ಕಠಿನವಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಮೃದುವಾಗುವವು. ಮೃದು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕಠಿನವಾಗುತ್ತವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಪಕಾಲ ಬಾಳುವವು. ವಿಷವು ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಂಡಗೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮಚ್ಚೆಯಾಗುವದು ಲೋಹ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಕಿಲುಬು ತರುವದು. ಮೈಗೆ ಲೇಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗಂಧಾದಿವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಹೂ ಮಾಲೆಗಳ ಪರಿಮಳವು ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವವು. ಹೂ ಬಾಡುವದು. ನೀರು ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗುವದು.

ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ವಿಷ ಸೇವಿಸಿದರೆ ಹಲ್ಲು, ತುಟಿ ಮತ್ತು ಚರ್ಮಗಳು ನೀಲವಾಗುವವು. ಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗುವದು. ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಣಿ, ಮಂತ್ರ, ಮೂಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಔಷಧಗಳಿಂದ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸದಾ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮೈಮರೆತಿರಬಾರದು. ಪ್ರಜೆಗಳೆಂಬ ಮರಕ್ಕೆ ರಾಜನೇ ಬೇರು. ಅವನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರವು ವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರುವದು. ಸೂರ್ಯವಂಶತೀಲಕನಾದ ಎಲೈ ಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯೂ ರಾಜನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ತ್ರಿವಿಧ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನವು

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೨೯

ಮನುರವಾಚ:

“ದಿವ್ಯಾಂತರಿಕ್ಷ ಭೌಮೇಷು ಯಾ ಶಾಂತಿರಭಿಧೀಯತೇ|

ತಾಮಹಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಮಹೋತ್ಪಾತೇಷು ಕೇಶವ||”

ಮನು :- ದೈವಿಕ ಉತ್ಪಾತಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಉತ್ಪಾತಗಳಲ್ಲಿ, ಭೂಲೋಕ ಸಂಬಂಧಿ ಉತ್ಪಾತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ತ್ರಿವಿಧ ಉತ್ಪಾತಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಯಾವ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಎಂತು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ಕೇಳಿದ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭೌಮಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು: ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉತ್ಪಾತಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಯಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ದೈವಿಕ ಆಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ‘ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಐಶ್ವರ್ಯ ಪಡೆಯಬೇಕು.’ ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ರಾಜರು ಅಭಯಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಪರಚಕ್ರದ ದಾಳಿಯಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಥವಾ ಅವರ ಅಭಿಚಾರ, ಮಾಟ, ಮಂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಸಂದೇಹ ಬಂದಾಗಲೂ ಈ ಅಭಯಶಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷಯ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳಿಂದ ದೇಹವು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸೌಮ್ಯಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಪ್ರಶಸ್ತ. ಯಜ್ಞ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೂ ಸೌಮ್ಯಶಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭೂಕಂಪ, ಬೆಳಗಳಹಾನಿ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಕೀಟಗಳ ಉಪದ್ರವ, ಕ್ಷಾಮ, ಚೋರ ಉಪದ್ರವ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ವೈಷ್ಣವೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ, ಪಶುಗಳಿಗೂ ರೋಗ ಬಂದು, ಹಿಂಡಿದಂತಾಗಿ ಮರಣವು ಬರತೊಡಗಿದರೆ, ರೌದ್ರೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿಕ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೇದ ದ್ವೇಷವು ಬೆಳೆದರೆ ಹಾಗೂ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅಪೂಜ್ಯನಾದ ದುಷ್ಟನನ್ನು

ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ, ಪರಚಕ್ರವು ಬಾಧಿಸುವಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಉಂಟಾದಾಗ, ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರ ಸಂದರ್ಭವು ಬಂದಾಗ ರೌದ್ರೀಶಾಂತಿಯೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು. ಯಾವುದಾದರೂ ವಾತವಿಕಾರವಾದಾಗ, ವಾತಾವರಣ ದೂಷಿತವಾಗಿ ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂಷಿತವಾದಾಗ, ವಾಯವೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಳೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬರಬಿದ್ದಾಗ, ಮತ್ತು ಅಕಾಲವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತ್ರಸ್ತರಾದಾಗ, ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಕೆಟ್ಟುಹೋದಾಗ ವಾರುಣೀಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಭಿಶಾಪದ ಭಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಭಾರ್ಗವೀಶಾಂತಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಸೂತಿ ತೊಂದರೆಯಾದಾಗ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಶಾಂತಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಆರೋಗ್ಯ ಲಾಭವಾಗಲು ಕೌಮಾರೀಶಾಂತಿ, ಬೆಂಕಿಯ ಅನಾಹುತ ತಪ್ಪಿಸಲು ಆಗ್ನೇಯಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ರಾಜರ ಅಜ್ಞಾಭಂಗವಾದಾಗ ಎಂದರೆ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಕೇಳದಂತಾದಾಗ ಮತ್ತು ಸೇವಕ ವರ್ಗದವರು ನಾಶ ಹೊಂದತೊಡಗಿದಾಗ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಗಳ ತಳಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದಾಗ, ಹಾಗೂ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ರೋಗ ಬಂದಾಗ ಗಾಂಧರ್ವೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆನೆಗಳಿಗೆ ರೋಗಾದಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಗಜಬಲಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಆರೋಗ್ಯ, ದೊರಕಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವರು ಅಂಗೀರಸಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಭೂತ ಪ್ರೇತ, ಪಿಶಾಚಾದಿಭಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೈಋತಿಶಾಂತಿ, ಅಪಮೃತ್ಯುವಿನ ಅಂಜಿಕೆ ದೂರಾಗಲಿಕ್ಕೆ, ಮತ್ತು ದುಃಸ್ವಪ್ನಗಳು ಬೀಳುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾಮ್ಯಶಾಂತಿ, ಬಡತನ ಬಂದಾಗ ಕುಬೇರಶಾಂತಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವು ಹಾಳಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಪಾರ್ಥಿವಶಾಂತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ದಿವಸದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಹರ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಾ, ಸ್ವಾತಿ, ಚಿತ್ತಾ, ಅಶ್ವಿನಿ ಮುಂತಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಾತಗಳಾದರೆ ವಾಯವ್ಯಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ದಿನದ ದ್ವಿತೀಯ ಯಾಮ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಾಖಾ, ಭರಣಿ, ಮುಂತಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತಗಳಾದರೆ ಆಗ್ನೇಯಶಾಂತಿ, ಮೂರನೆಯ ಯಾಮರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣಿ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ, ಮುಂತಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತವಾದರೆ ಐಂದ್ರೀ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಯಾಮ ರಾತ್ರಿ, ಆರಿದ್ರಾ, ಪುಷ್ಯ, ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತವಾದರೆ ವಾರುಣೀಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕವಚ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಬಾಣ ಪ್ರಹಾರದ ಅಂಜಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ಶಾಂತಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವರಿಗೆ ದೈವಿಕ ಆಪತ್ತುಗಳು ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಮನು: ಉವಾಚ:

“ಅದ್ಭುತಾನಾಂ ಫಲಂ ದೇವಶಮನಂ ಚ ತಥಾ ವದ|

ತ್ವಂ ಹಿ ವೇತ್ತಿ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ! ಜ್ಞೇಯಂ ಸರ್ವಮಶೇಷತಃ||”

ಮನು:- ಅದ್ಭುತಗಳ ಫಲ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಹಾರಕವಾದ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಮೀನದೇವನೇ, ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳು.

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಧಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ ಅತ್ರಿ, ಮುನಿಯು ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮುನಿಜನ ಜನಪ್ರಿಯನಾದ ಗರ್ಗಯ ಋಷಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅತ್ರಿ:- ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಮತ್ತು ನಗರಗಳ ಪೂರ್ವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೇಗಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳು?

ಗರ್ಗ:- ಮನುಷ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಅಧರ್ಮ, ಅನಾಚಾರ, ಅಪಚಾರಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಕುಪಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪಾತಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ದಿವ್ಯ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಭೌಮ ಎಂದು ಈ ಉಪಸರ್ಗ, ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾತಗಳು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಕಾರವು ದಿವ್ಯ ಎನಿಸುವದು. ಉಲ್ಕಾಪಾತ, ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಗೆ ಮಂಡಲ ಕಟ್ಟುವದು, ಗಂಧರ್ವನಗರ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ ಅಥವಾ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉತ್ಪಾತಗಳು. ಭೂಕಂಪ, ಚರ, ಸ್ಥಿರ, ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ವಿಕಾರ, ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಕಲುಷಿತವಾಗುವದು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಭೌಮ ಉತ್ಪಾತ ಎನಿಸುವದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅದ್ಭುತಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನವೇ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಅದ್ಭುತಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಋತುಮಾನಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಶುಭಕಾರಕವೂ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ವಸಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳಿಂದ ಅಂಟು ಸೋರುವದು, ಹಣ್ಣು ಹೂ ಕಾಯಿಗಳು ಚಿಗಿಯುವದು, ಹಸುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹಾಲು ಹಿಂಡುವದು, ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಜೇನು ತುಳುಕುವದು ಶುಭಕರ: ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲವು ತುಸು ಕಪ್ಪಾದರೆ, ಮುಗಿಲು ಕಪ್ಪು, ಬಿಳಿ, ಹಳದಿ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಳೆದರೆ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಒಣಗಿದರೆ ಶುಭ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು, ವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ಫುರಣ, ಉಲ್ಕಾಪಾತ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಸಮೃದ್ಧಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶುಭಕರ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಮಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಣ್ಣಗಿನ ಗಾಳಿ, ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಗಾಟ ಅಶರೀರವಾಣಿ, ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ, ಮೋಡ ಇವೆಲ್ಲ ಶುಭಕರ. ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀರೂಪ

ವಿಮಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ದರ್ಶನ, ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಗಳ ದರ್ಶನ, ಅಶರೀರವಾಣಿ, ಹಾಗೂ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಧ್ವನಿ, ಬೆಳೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇವು ಶರತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶುಭಕರವಾಗಿವೆ, ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮಪಾತ, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗರ್ಭ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಎಲೆ, ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ (ಬಣ್ಣ, ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಿ), ಶುಭಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಋತುಪ್ರಭಾವ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಅದ್ಭುತಗಳು ಏನಾದರೂ ಆಗುವದು ಕಂಡರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೂಡಲೇ ರಾಜರು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರು ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— O —

ಅಶುಭ ಶಕುನಗಳ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೧

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ದೇವತಾರ್ಚಾಃ ಪ್ರನೃತ್ಯಂತಿ ವೇಪಂತೇ ಪ್ರಜ್ವಲಂತಿ ಚ|

ವಮಂತ್ಯಗ್ನಿಂ ಸ್ನೇಹಧೂಮೌ ರಕ್ತಂ ಸ್ವೇದಂ ತಥಾ ವಸಾಮ್||

ಗರ್ಗ :- ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುಣಿಯುವದು, ನಡುಗುವದು, ಉರಿಯುವದು, ಕೆಂಡವನ್ನು ಉಗುಳುವದು, ಹೊಗೆ ಹಾಯುವದು, ರಕ್ತಸುರಿಸುವದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ದೇವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಳುವಂತೆ, ಬೆವತಂತೆ, ನಗುವಂತೆ, ಕುಳಿತಂತೆ, ಎದ್ದು ನಿಂತಂತೆ, ಓಡುವಂತೆ, ಉಬ್ಬಿದಂತೆ ತೋರುವದು. ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು ತೂರಾಡುವದು, ಕೆಳಗೆ ಮುಖಮಾಡುವದು. ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಓಡಾಡುವದು. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಲಿಂಗಗಳೂ ಕೂಡ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟ ಮಾಡುವವು. ಇಂತಹ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ವಾಸಮಾಡಬಾರದು. ಇದು ರಾಜರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ. ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅಶುಭ. ವಿನಾಶಸೂಚಕ, ದೇವರ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆದಾಗ ಏನಾದರೂ ಉತ್ಪಾತವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಅವಶ್ಯ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ರಾಜರಿಗೆ ಇಂತಹ ದುಃಶಕುನಗಳು ಲೋಕಪಾಲರ ವ್ಯಾಕೋಪದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಪಶುಗಳಿಗೆ ರುದ್ರದೇವರ ಕೋಪದಿಂದ ರೋಗ-ರುಜಿನಾದಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಷಣ್ಮುಖನ ಕೋಪದಿಂದ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಳಿಗಾಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವಿನಾಯಕನಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸುವದು. ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ದೇವದೂತರ ಕೋಪದಿಂದ ಅಶುಭವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಗಗನಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಲು ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಿಗ್ರಹ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅನುಗ್ರಹದ ಅಭಾವ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಇಂತಹ ವಿಕಾರಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ ಪುರೋಹಿತರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಬಂದು,

ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪಂಚಾಮೃತ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ ಅನಂತರ ಶುದ್ಧೋದಕದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ, ಹೂ, ಗಂಧ, ತುಳಸಿ ಏರಿಸಿ ವಿವಿಧ ಪಕ್ಷಾನ್ನ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಳು ದಿನ ಹೋಮ ಹವನ ನಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಮಧುರವಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ, ವಿಪ್ರಪಂಡಿತರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ವಿಪುಲವಾಗಿ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಏಳು ಹಗಲು, ಏಳು ರಾತ್ರಿ, ಪೂಜೆ, ಪುರಸ್ಕಾರ, ಯಜ್ಞ, ಯಾಗ, ಧ್ಯಾನ, ಭಜನ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾರಾಧನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಎಂಟನೆಯ ದಿನ, ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ಸುವರ್ಣದಾನಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಾಜರಿಗೂ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಬಂದ ಅನಿಷ್ಟವು ಶಾಂತವಾಗಿ ಶುಭೋದಯವಾಗುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ರಾಷ್ಟ್ರಕೇ ಅನಿಷ್ಟ ಬಂದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ
ಶಾಂತಿವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೨

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

ಅನಗ್ನಿ ದೀಪ್ಯತೇ ಯತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ವನ್ದಿಃ ನಿರಿಂಧನಃ |

ನ ದೀಪ್ಯತೇ ಚೀಂಧನವಾನ್ ತದ್ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಪೀಡ್ಯತೇ ನೃಪೈಃ ||

ಗರ್ಗ :- ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಸೌದೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಬೆಂಕಿ ಉರಿಯತೊಡಗಿದರೆ, ಅಥವಾ ಸೌದೆ ಹಾಕಿದರೂ, ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತದೆ, ಇದ್ದರೆ, ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ, ರಾಜರಿಗೂ ಅಶುಭ. ಪ್ರಾಕಾರ, ತೋರಣ, ಬಾಗಿಲು, ಅರಮನೆ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಉರಿ ಹತ್ತಿದರೆ ರಾಜರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ. ಸಿಡಿಲು ಎರಗಿ, ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹಾಳಾದರೂ, ರಾಜರಿಗೆ ಭಯ. ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ, ಧೂಳು ಇಲ್ಲದೆ ಅಗ್ನಿ, ಮೋಡವಿಲ್ಲದ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು, ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರ ದರ್ಶನ. ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ವಿಕಾರವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಶುಭ. ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ, ಹೊಗೆ ತುಂಬಿದಂತಾದರೆ ಅಪಶಕುನ. ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಿಡಿ ಹಾರುವಿಕೆ, ಆಯುಧಗಳು ಮಣಿಯುವದು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯುದ್ಧದ ಸೂಚಕ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರೋಹಿತರು ಮೂರು ರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮಿಧೆಗಳಿಗೆ ತುಪ್ಪಸವರಿ ಸಾಸಿವೆಗಳಿಂದ ವೇದಮಂತ್ರಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಯಜ್ಞಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆದು ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಹೊನ್ನು, ಹಸು, ಭೂಮಿ, ಬಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಯಥಾ ಶಕ್ತಿದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಈ ಅಪಶಕುನಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಭಯಾಪಾಯಗಳು ಶಮನಗೊಳ್ಳುವವು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಮೂವತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

ಪುರೇಷು ಯೇಷು ದೃಶ್ಯಂತೇ ಪಾದಪಾ ದೇವಚೋದಿತಾಃ

ರುದಂತೋ ವಾ ಹಸಂತೋ ವಾ ಸ್ವಂತೋ ವಾ ರಸಾನ್ ಬಹೂನ್ |

ಗರ್ಗ :- ಯಾವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳು ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿದಂತೆ, ನಕ್ಕಂತೆ ತೋರುವವೋ ಅಥವಾ ನೀರನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ರಸವನ್ನು ಸುರಿಸುವವೋ ಅಥವಾ ಯಾವ ರೋಗ ಇಲ್ಲದೆ ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಟೊಂಗೆಗಳು ಮುರಿದು ಬೀಳುವವೋ ಅದು ಆ ಊರಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು, ಹೂ, ಕಾಯಿಗಳಾದರೆ, ಮತ್ತು ಗಿಡಗಳಿಂದ ಹಾಲು, ನೀರು, ರಕ್ತ, ಜೇನು ಒಸರಿದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವ ರೋಗವೂ ಇಲ್ಲದೆ ವಯಸ್ಸಾಗದ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಗಿಡಗಳು ಒಣಗಿಹೋದರೆ, ಅಥವಾ ಒಣಗಿ ಹೋದ ಮೋಟು ಮರಗಳು ಚಿಗಿತು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದರೆ, ಅವಶಕುನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರ ಫಲ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಗಿಡಗಳು ಅತ್ತಂತೆ ತೋರಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇನೆ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ನಕ್ಕಂತೆ ತೋರಿದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ. ಟೊಂಗೆಗಳು ತಾವಾಗಿ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದ ವೀರರು ನಾಶಹೊಂದುವರು. ಗಿಡವು ದೊಡ್ಡದಾಗದೆ ಹಣ್ಣು, ಹೂ ಕಾಯಿಗಳು, ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದರೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಮರಣವು ಸಂಭವಿಸುವದು. ಗಿಡಗಳಿಂದ ಹಾಲು ಸುರಿದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಕ್ಷಯ, ಎಣ್ಣೆ ಸುರಿದರೆ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೆ ಉಂಟಾಗುವದು. ಮದ್ಯವು ಗಿಡಗಳಿಂದ ಸುರಿದರೆ ವಾಹನಗಳಿಗೆ ವಿನಾಶ. ರಕ್ತವು ಸೋರಿದರೆ, ಯುದ್ಧ. ಜೇನು ಹೊಮ್ಮಿದರೆ, ರೋಗ ಪ್ರಸಾರ, ನೀರು ಗಿಡದಿಂದ ಹರಿದರೆ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ, ರೋಗ ವಿಲ್ಲದೆ ಗಿಡಗಳು ಸಿಡಿಹಾಯ್ದು ಒಣಗಿದರೆ ಬರಗಾಲ, ಮೋಟುಮರ ಮತ್ತೆ ಚಿಗಿತರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಒಡಕು. ಗಿಡಗಳು ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟಮಾಡಿದರೆ ರಾಜ್ಯವು ಒಡೆದು ಇಬ್ಬಾಗವಾಗುವದು. ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದು ಉರಿಯಹತ್ತಿದರೆ, ಅಥವಾ ಅಳುವುದು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ದ್ರವ್ಯನಾಶ. ಹಣ್ಣು, ಕಾಯಿ ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾದರೆ ರಾಜರಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಸೂಚಕ.

ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವೃಕ್ಷೋತ್ಪತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಆ ಗಿಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣ ಮುಚ್ಚಿ ಗಂಧ-ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಆ ಗಿಡಗಳ ಮೇಲೆ ಭತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಶಿವನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. “ರುದ್ರ ಯೇಮಧ್ಯಾ” ಎಂದು ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಿ ಅವನ್ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಡಿಸಿ, ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಒಳ್ಳೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಭೂದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಜನರ ಪಾಪಗಳಿಂದ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟ ಸೂಚಕವಾದ ಇಂತಹ ಅವಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಲೋಕದ ಪಾಪ ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮ, ಹವನ, ಭೋಜನ, ಹಾಡು ಕುಣಿತ, ಭಜನ, ಧ್ಯಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಿವಾರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶ್ರೀ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಅತಿವೃಷ್ಟಿ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ
ಶಾಂತಿವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೪

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ಅತಿವೃಷ್ಟಿರನಾವೃಷ್ಟಿ: ದುರ್ಭಿಕ್ಷಾದಿ ಭಯಂ ಮತಮ್।

ಅನ್ಯತೌ ತು ದಿವಾನ್ಮನಂತಾ ವೃಷ್ಟಿಚ್ಛೇಯಾ ಭಯಾನಕಾ||”

ಗರ್ಗ :- ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಬರಗಾಲ ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಯ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಇಲ್ಲದಾಗ ಹಗಲುಹೊತ್ತು ಬಹಳ ಮಳೆ ಸುರಿಯುವದು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ ಸೂಚಕ. ಮೋಡ ಇಲ್ಲದಾಗ, ಮಿಂಚು, ಗುಡುಗು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ರಾಜರಿಗೆ ಮೃತ್ಯು. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಸೆಕೆ, ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಳಿ ಇವೆರಡೂ ರಾಜರಿಗೆ ಶತ್ರುಭಯಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ರಕ್ತದ ಮಳೆಯಾದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಭಯ. ಕೆಂಡ ಅಥವಾ ಧೂಳಿಯ ಮಳೆಗರೆದರೆ ನಗರ ನಾಶ, ಮೂಳೆ, ಮಾಂಸ, ಮಜ್ಜಾ ಇವುಗಳ ಮಳೆಯಾದರೆ ಜನರಿಗೆ ಮರಣ ಭಯ. ಧೂಳು, ಮೋಡ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣದಂತಾದರೆ, ಕಂಡರೂ ವಿಕೃತವಾಗಿ ಕಂಡರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಯ. ಮೋಡವಿಲ್ಲದೆ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಅಥವಾ ಉಲ್ಕಾಪಾತ, ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿ, ಅಥವಾ ಕಣಕಟ್ಟುವದು, ಗಂಧರ್ವನಗರ ಕಂಡಂತಾಗುವದು, ಇವೆಲ್ಲ ಪರಚಕ್ರ ಭಯ ಮುಂತಾದವರು ದೇಶಕ್ಕೆ ಉಪದ್ರವ ಸೂಚಿಸುವವು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವರುಣ, ವಾಯು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಹಣ, ಹಸು, ಹೊನ್ನು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು, ಭೋಜನಹಾಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೂರಾ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಜಲಾಶಯಗಳ ಶಾಂತಿ ವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೫

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ

“ನಗರಾದಪಸರ್ಪಂತೇ ಸಮೀಪಮುಪಯಾಂತಿ ಚ।

ನದ್ಯೋ ಹೃದಃ ಪ್ರಸ್ರವಾಣಿ ವಿಸ್ರಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ ಚ||”

ಗರ್ಗ:- ನದಿಗಳು, ಸರೋವರಗಳು, ಝರಿಗಳು ನಗರದಿಂದ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರವಾಹ ಬದಲಿಸಿ ಊರನ್ನೇ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಷ್ಟು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರು ರುಚಿಕಟ್ಟು ಉಪ್ಪು ಅಥವಾ ಕಹಿಯಾಗುವದು ಒಳ್ಳೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುಳಗಳಾಗಿ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟು, ರಾಡಿಯಾಗಿ, ಬುರುಗುತುಂಬಿ, ಕುದಿದಂತಾಗಿ ಎಣ್ಣೆ ಬಸೆದು, ಹಾಲುತೇಲಿ,

ಮದ್ಯಕೂಡಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರಕ್ತವು ಕೂಡ ಜಲಾಶಯಗಳಿಂದ ಹರಿಯುವದುಂಟು. ಹೀಗಾದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪರಚಕ್ರದ ದಾಳಿಯಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ಜಲಾಶಯಗಳು ಉರಿಯಹತ್ತಿದಂತೆ, ಗುಡುಗುಹಾಕಿದಂತೆ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು ಚಾಚುವಂತೆ, ಹೊಗೆಯನ್ನೇ ಉಗುಳುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನೀರಿನೊಳಗಿಂದ ಸಂಗೀತ ಶಬ್ದವೂ ಕೇಳಿಬರುವದುಂಟು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಜನರ ಮರಣಭಯಸೂಚಕ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರುಣದೇವನ ತಾರಕ ಮಂತ್ರ ಜಪಮಾಡಿ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪ, ಎಳ್ಳು, ಇವುಗಳಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ತುಪ್ಪ, ಜೇನು, ಬೆರಿಸಿದ ಪರಮಾನ್ನವನ್ನು ದ್ವಿಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಭೋಜನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿದ ಉದಕುಂಭಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನೀರಿನ ದೋಷ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರಾ ಮೂವತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಕಾಲ ಪ್ರಸೂತಿಗೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೬

ಶಾಂತಿವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ಅಕಾಲ ಪ್ರಸವಾ ನಾರ್ಯಃ ಕಾಲಾತೀತ ಪ್ರಜಾಸ್ತಥಾ|

ವಿಕೃತ ಪ್ರಸವಾಶ್ಚೈವ ಯುಗ್ಮ ಸಂಪ್ರಸವಾಸ್ತಥಾ||

ಗರ್ಗ:- ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಿನ ತುಂಬುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೆ ಹಡೆದರೆ, ಅಥವಾ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಆದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ತಡೆದು ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಹಡೆಯತೊಡಗಿದರೆ, ದೇಶದ ತುಂಬ ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳೇ ಜನಿಸತೊಡಗಿದರೆ, ಅಥವಾ ವಿಕೃತ ಪ್ರಸೂತಿಯಾದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ. ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸುಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ದೆವ್ವಗಳಂತೆ ಆಕಾರವಿದ್ದರೆ, ಅನಾರುಂಡವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಅಂಗಹೀನವಾಗಿ ಜನಿಸಿದರೆ, ಅಥವಾ ಆರು ಬೆರಳುಗಳು, ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಎರಡು ತಲೆ ಹೀಗೆ ಅಧಿಕ ಅಂಗಾಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ದೇಶದ ವಿನಾಶದ ಸೂಚನೆ ಆದಂತೆ. ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಅಥವಾ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅದು ಕೂಡ ಅಶುಭವೇ ಸರಿ. ಅಂತಹ ವಿಕೃತ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಗರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಸಾಗಿಸಿ. ಅಂತಹ ವಿಕೃತಜಂತುಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ತಾಯಂದಿರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯಿಂದ ಹಾವು, ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವದುಂಟು. ಇಂತಹ ವೈಪರೀತ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ವೇದೋಕ್ತ ಶಾಂತಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ವಿಪ್ರಭೋಜನ, ದೇವತಾರಾಧನ, ದಾನ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ಯಾಂತಿ ಯಾನಾನ್ಯಯುಕ್ತಾನಿ ಯುಕ್ತಾನ್ಯಪಿ ನ ಯಾಂತಿ ಚ |
ಚೋದ್ಯಮಾನಾನಿ ತತ್ರಸ್ಯಾತ್ ಮಹದ್ ಭಯಮುಪಸ್ಥಿತಮ್ ||

ಗಾರ್ಗ್ಯ:- ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದರೂ ವಾಹನಗಳು ಮುಂದೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಹೂಡದೇ ಇದ್ದಾಗ ತಾವಾಗಿ ಚಲಿಸತೊಡಗಿದರೆ, ಗಂಡಾಂತರ ಕಾದಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಚಲವು ಅಚಲವಾಗುವದು. ಅಚಲವು ಚಲಿಸುವದು ದುರ್ಲಕ್ಷಣ. ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬಜಂತ್ರಿ ಬಾರಿಸಿದಂತೆ, ಗಂಧರ್ವರು ಹಾಡಿದಂತೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಹೊಡೆದಾಡಿದಂತೆ, ಖಡ್ಗ ರುಳಿಪಿಸಿದಂತೆ, ಸೌಟುಬಾರಿಸಿದಂತೆ ಸದ್ದಾದರೆ ಅನಿಷ್ಟ ಸೂಚನೆ. ಆಕಳುಗಳು, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಮೈ, ಕೈ, ಬಾಲ, ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದಾಡಿದರೆ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಭಯವು ಬರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೋಮ ಹವನ, ಮಂತ್ರ, ಜಪ, ದೇವಪೂಜೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಶಾಂತಿಹೋಮ ಮಾಡಿಸಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ವರಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಳ್ಳೇ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಬಂದ ಆಪತ್ತು ದೂರವಾಗುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— ೦ —

ಎಲ್ಲವಿಧ ಅನಿಷ್ಟಸೂಚನೆಗಳ

ಶಾಂತಿವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ಪ್ರವಿಂಶತಿ ಯದಾ ಗ್ರಾಮಮಾರಣ್ಯ ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿಣಃ |

ಅರಣ್ಯಂ ಯಾಂತಿ ವಾ ಗ್ರಾಮ್ಯಾಃ ಸ್ಥಲಂ ಯಾಂತಿ ಜಲೋದ್ಭವಾಃ” ||

ಗಾರ್ಗ್ಯ:- ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಕ್ರೂರಪಶುಗಳು, ಕಾಡುಹಕ್ಕಿಗಳು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಅಥವಾ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ ಜಲಚರ, ಸ್ಥಲಚರ, ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಊರುಬಿಟ್ಟು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರೆ, ಅವಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೇಲೆ ಬಂದು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಘೋರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಗೈದರೆ, ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಮತ್ತು ನಗರದ ಅಗಸೆಬಾಗಿಲದಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಕೂಗಿದರೆ ಆ ಊರು ಬೇಗನೇ ಹಾಳಾಗುವದು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಊರು ತ್ಯಜಿಸುವರು ಎಂದು ಸೂಚನೆ. ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಯ ಕೂಗು, ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಕೋಗಿಲೆ ಕುಕಿಲು, ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ನರಿಗಳ ಕೂಗಾಟ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರವೇಶ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆ ಕೂಡುವದು,

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೇನುನೋಣ ಗೂಡುಕಟ್ಟುವದು, ಯಜಮಾನನ ಮೃತ್ಯುಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ ತೋರಣದ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜಗಳ ಮೇಲೆ, ಆಯುಧಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಹೊಡೆದರೂ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ಮನೆತುಂಬ ಹುತ್ತಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಜೇಡ ಕಟ್ಟಿದರೆ, ಜೇನುಗೂಡಿನಿಂದ ಜೇನು ಹನಿದರೆ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ. ರಾಜರಿಗೆ ಆಪತ್ತು.

ಊರಲ್ಲಿ ಇಲಿಗಳು ದೀಪದ ಹುಳುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಗರದ ತುಂಬಾ ಹಸಿವೆಯ ಹಾಹಾಕಾರ ಎದ್ದರೆ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಕೊಳ್ಳೆ, ಎಲುವು ಕೋಡನ್ನು ಕಚ್ಚಿಹಿಡಿದ ನಾಯಿ, ಕೋತಿಗಳು ಓಡಾಡಿದರೆ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ಸೂಚನೆ. ಕಾಗೆಗಳು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಜನರ ಮೇಲೆ ಎರಗಿದರೆ ಯುದ್ಧ ಸೂಚನೆ. ಬಿಳಿಯ ಕಾಗೆ, ಭೋಗಮಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ರಾಜನಿಗೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ವಿನಾಶದ ಭಯ. ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಅಥವಾ ಮನೆಯ ಒಳಗಡೆ ಗೂಗೆ ಹೊಕ್ಕದ್ದು ಕಂಡರೆ ಯಜಮಾನನ ಸಾವು ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿನಾಶ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆದು ಜಪ ಮಾಡಿಸಿ, ಹೋಮ ಹವನಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಗೋದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದ್ವಿಜರಿಗೆ ಜೋಡುವಸ್ತ್ರ, ಬಂಗಾರದಕ್ಷಿಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮೃಗ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಾದ ಅನಿಷ್ಟವೂ ಅದರ ಮೂಲಕವಾದ ಪಾಪವೂ ಶಮನಗೊಂಡು ಶಾಂತಿ ದೊರಕುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಮೂವತ್ತೆಂಟನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ರಾಜರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅಪಾಯಗಳಿಗೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೩೯

ಶಾಂತಿವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಗರ್ಗ ಉವಾಚ:

“ಪ್ರಾಸಾದ ತೋರಣಾಟ್ಟಾಲ ದ್ವಾರ ಪ್ರಾಕಾರವೇಶ್ಯನಾಮ್ |

ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ ತು ಪತನಂ ದೃಢಾನಾಂ ರಾಜಮೃತ್ಯವೇ ||”

ಗರ್ಗ:- ಅರಮನೆ, ತೋರಣ, ಊರಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ, ಅಟ್ಟ, ಬಾಗಿಲು, ಬುರುಜು, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಿದ್ದು, ಯಾವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬೀಳ ತೊಡಗುವದು, ರಾಜರ ಮರಣ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಹುಡಿ, ಹೊಗೆ, ಧೂಳುಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಳೆಗಟ್ಟಂತೆ ಕಂಡರೆ ಮಹಾಭೀತಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಧರ್ಮಾಂತರಮಾಡಿ ರಾಕ್ಷಸರಂತಾದರೆ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಋತುಗಳು ವಿಪರೀತವಾಗಿ, ಮಳೆಗಾಲದ ಲಕ್ಷಣ, ಬೇಸಿಗೆಯ ಸೆಕೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ, ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನಿಷ್ಟ ಸೂಚಕ. ದುಷ್ಟರಿಗೆ ಗೌರವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ವಿನಾಶಕಾಲ ಸಮೀಪಿಸಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು

ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಿಡಿದರೆ, ಧೂಮಕೇತವು ಉದಿಸಿದರೆ, ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಭಿದ್ರಕಂಡರೆ, ಅನಿಷ್ಟಕಾದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಟ, ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಟ. ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಚ್ಛೇದ, ಹೋಮಾಗ್ನಿಯ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಶಾಂತಿ, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವೆಗಳ ಪ್ರಯಾಣ, ಪೂರ್ಣ ಕುಂಭಗಳ ಸೋರುವಿಕೆ, ಯಜ್ಞದ ಹವಿರ್ಭಾಗಗಳ ಕಳವು, ಅಮಂಗಳ ಧ್ವನಿ ಅವಲಕ್ಷಣ. ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಾರಿಸಿದರೂ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಧ್ವನಿ ಹೊರಡದಿರುವಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬರಲಿರುವ ದೇಶದ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಗುರುಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಮಿತ್ರದ್ವೇಷ, ವೈರಿಗಳ ಪೂಜೆ, ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷ, ನಾಸ್ತಿಕ, ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಭಾವ, ಗುರು ಹಿರಿಯರ ನಿಂದೆ ಇವು ಪ್ರಚುರವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಆ ದೇಶವಾದರೂ ಹಾಳಾಗುವದು, ಇಲ್ಲವೆ ಆ ದೇಶದ ಅರಸನಾದರೂ ಸಾಯುವನು.

ರಾಜರ ವಿನಾಶವು ಅನೇಕಬಗೆಯಾಗಿ ಮುಂಗಡ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ರಾಜರಿಗೆ ವಿನಾಶಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ವಿರೋಧವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂಸೆಮಾಡಿ, ಅವರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ರಾಜರು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ನೆನೆಯುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಬೇಡಿದರೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪಂಡಿತರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಅರಸರಿಗೆ ಆನಂದ. ಅವರ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕರಗಳನ್ನು ಹೇರಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉಪದ್ರವಕೊಡಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಜರ ಮುಂದಿನ ವಿನಾಶ ಪೂರ್ವದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿವೆ. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ರಾಜರಿಂದ ಇಂತಹ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆದು ಅವರ ವಿನಾಶಕಾಲವು ಒದಗಿಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಎನಿಸಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಶಚಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿ ನೀಡಬೇಕು. ವಿವಿಧ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿ ದೇವರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಬೇಕು. ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ವಸ್ತುದಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋಮಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸಿ, ದೇವತಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಅನಿಷ್ಟವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಸೌಖ್ಯವು ದೊರಕುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಮನುರವಾಚಿ:

ಗ್ರಹಯಜ್ಞಃ ಕಥಂ ಕಾರ್ಯೋ ಲಕ್ಷ ಹೋಮಃ ಕಥಂ ನೃಪೈಃ |

ಕೋಟಿ ಹೋಮೋಽಪಿ ವಾ ದೇವ! ಸರ್ವಪಾಪ ಪ್ರಣಾಶನಃ ||'

ಮನು :- ಗ್ರಹಯಜ್ಞ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ರಾಜರು ನೆರವೇರಿಸುವ ಸರ್ವಪಾಪ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಲಕ್ಷ ಹೋಮ, ಕೋಟಿಹೋಮಗಳ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು.

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಲಕ್ಷ ಹೋಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗ್ರಹಯಜ್ಞವನ್ನು ಎರಡು ನದಿಗಳ ಸಂಗಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದೇವಮೂರ್ತಿಗಳ ಎದುರು ಸಮನಾದ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಗುರುಗಳನ್ನು ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನೆಲವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಚಚ್ಚಾಕಾರದ ಒಂದು ಮೊಳ ಅಳತೆಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಕುಂಡತೆಗೆಯಬೇಕು. ಲಕ್ಷ ಹೋಮವಾದರೆ ಎರಡು ಮೊಳ. ಕೋಟಿ ಹೋಮವಾದರೆ ಎಂಟು ಮೊಳ ಉದ್ದವಾದ ಅಗಲವಾದ ಹೋಮ ಕುಂಡ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ವೇದಪಾರಂಗತರಾದ ಎಂಟು ಜನ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಪುರೋಹಿತರೆಲ್ಲರೂ ಗಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು, ಹಾಲು, ಮೊಸರು ತಿಂದು, ಊಟ ಬಿಟ್ಟು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ನೆರಳಿನ ಪರಿವೇಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರದಿಂದ ಉದ್ದೀಪನಗೈಯಬೇಕು. ಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಆರು ಸಾವಿರ, 'ಮನಸ್ತೋಕೇ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಗ್ರಹಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಐದು ಸಾವಿರ ಕೂಷ್ಮಾಂಡ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಕುಸುಮಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಬಾದಿರಾಜಗಳಿಂದಲೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಗಳಿಂದಲೂ, ಐದುಸಾವಿರ ಇಂದ್ರ ಸೂಕ್ತಗಳಿಂದಲೂ ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ ಹೋಮಮಾಡಿ; ಹದಿನಾರು ಕೊಡಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಆ ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಗಳಿಂದ ಋತ್ವಿಜರು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪುಣ್ಯಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈ ತರಹದ, ಶಾಂತಿಕಾರ್ಯದಿಂದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಗ್ರಹಾದಿ ಪೀಡೆಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಸಂತಸಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು. ಈ ಲಕ್ಷಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಬಹಳ. ಯೋಗ್ಯರಾದ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ವಾಹನ, ಭೂಮಿ, ವಸ್ತ್ರದ ಜೋಡುಗಳು, ಎತ್ತು, ನೂರಾರು ಹಸುಗಳು, ಮುಂತಾಗಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಬೇಕು. ಜಿಪುಣತನಮಾಡದೆ ತನ್ನ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷ ಹೋಮದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಕೋಟಿ ಹೋಮದ ವಿಧಾನ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಕೋಟಿ ಹೋಮವನ್ನು ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ, ಸರಸ್ವತೀ, ನರ್ಮದಾ, ಮುಂತಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಪುಣ್ಯ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಹದಿನಾರು ಜನ ಋತ್ವಿಜರು.

ಆಚಾರ್ಯರು, ಋತ್ವಿಜರು ಸಹಿತವಾಗಿ ಯಜಮಾನನು ಒಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹೋಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಚೈತ್ರ ಅಥವಾ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಯಜಮಾನನು ಹಾಲು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಫಲಾಹಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಎಳ್ಳು, ಉದ್ದು, ನೆಲ್ಲು, ಅಕ್ಕಿಕಾಳು, ಸಾಸಿವೆ, ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೋಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಪಲಾಶ ವೃಕ್ಷದ ಸಮಿಧೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿವೆ. ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಮೊದಲನೇ ತಿಂಗಳ ಕ್ಷೀರ ಭೋಜನ, ಎರಡನೆಯ ತಿಂಗಳು ಕೃಶರಮೂರನೆಯ ತಿಂಗಳ ಸಂಯಾವ, ನಾಲ್ಕನೇ ತಿಂಗಳು ಮೋದಕ, ಐದನೇ ತಿಂಗಳು ಮೊಸರನ್ನ, ಆರನೆಯ ತಿಂಗಳು ಸಕ್ತುಭೋಜನ ಏಳನೆಯ ತಿಂಗಳು ಅಪೂಪ ಎಂಟನೆಯ ತಿಂಗಳು ಫೃತಾಪೂಪ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ತಿಂಗಳು ಸಮಾಷ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿತಿಂಗಳು ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಹತವಾಸನಾಗಿ ಸಂವೀತ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಿನ ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಪಶ್ಚಾಲಂಭನವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ದಾನಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಾದಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಒಂದು ನೂರು ಆಹುತಿ ಆದ ಕೂಡಲೇ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ನೀಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಹೋಮವಾಗುವವರೆಗೆ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಋತ್ವಿಜರು ದೇವತೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ದ್ವಿಜರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪಿತೃಗಳನ್ನು, ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಪಿಂಡಪ್ರದಾನವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಕೋಟಿ ಹೋಮವು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೈತುಂಬ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ನಂತರ ಒಂದು ತಕ್ಕಡಿ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪರಡಿಗಳನ್ನು ಎರಡೂ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗು ಹಾಕಬೇಕು. ಒಂದು ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕುಳಿತು ಬಂಗಾರದಿಂದ ಮೊದಲು ತೂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಂತರ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅದೇ ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಬೆಳ್ಳಿ ತೂಕ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಪತ್ನಿಯ ತೂಕದ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ರನಾಗಿಯೇ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಬಂಗಾರದ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅಂದು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಾಜಸೂಯಯಜ್ಞಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯವು ಬರುವದು. ಈ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಸರ್ವ ಯಜ್ಞಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹರಿಯು ಸಂತುಷ್ಟನಾದರೆ, ಇದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಮಾನವರಿಂದಾಗಲಿ ಬರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಪೀಡೆ, ಭಯಾಪಾಯಗಳು

ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಸರ್ವಾರಿಷ್ಟಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪ್ರೇಯಸ್ಸು, ಉಂಟಾಗುವವು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸುವದು. ಸಂತಸ ದೊರೆಯುವದು, ಸದ್ಗತಿ ಆಗುವದು, ಈ ಕೋಟಿ ಹೋಮವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಅವನಿಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ದುಃಖವೇ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವದು.

ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ, ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೋ, ಅಂತಹ ಫಲವು ಈ ಗ್ರಹ ಯಜ್ಞ, ಲಕ್ಷಹೋಮ, ಕೋಟಿಹೋಮ ಈ ಮೂರು ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ನಲವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— 0 —

ಯಾತ್ರಾಕಾಲ ವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೧

ಮನುರವಾಚೆ

ಇದಾನೀಂ ಸರ್ವಧರ್ಮಜ್ಞ ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ |

ಯಾತ್ರಾ ಕಾಲ ವಿಧಾನಂ ಮೇ ಕಥಯಸ್ವ ಮಹೀಕ್ಷಿತಾಮ್ ||”

ಮನು :- ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞನೂ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ಆದ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರುಷನೇ, ಈಗ ರಾಜರು, ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಕಾಲವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು.

ಮತ್ಸ್ಯ :- ರಾಜರು ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ವೈರಿಗಳು ಬಹಳ ದುಷ್ಟರಾಗಿ, ತನಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡ ತೊಡಗಿದರೆ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯ ಬಲವೆಲ್ಲವೂ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಮರ್ದನಮಾಡಿ ತನ್ನ ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಿದೆ ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುವದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಶತ್ರುವು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲವು ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ ಸುಸಂಧಿ. ದೈವಿಕ, ಭೌತಿಕ, ಭೌಮಿಕ ಉತ್ಪಾತಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅಂತಃ ಕಲಹಗಳಿಂದ ವೈರಿಯು ಸಂತ್ರಸ್ತನಾದಾಗ ರಾಜರ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವದು. ಬರಗಾಲ, ಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಡಕು, ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳಿಂದ ಬೆಳೆಗಳ ನಾಶ, ಅತಿ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನರ ಪೀಡೆ, ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಿರಸ, ನೀತಿಗೆಟ್ಟ ಪ್ರಜೆ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ವೈರಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಸೇನಾಪತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷಹುಟ್ಟಿ, ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದರೆ. ರಾಜನು ದುರ್ವ್ಯಸಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ, ಸೈನಿಕರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮೊಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಸಂಧಿ, ಸಾಧಿಸಿ ರಾಜರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಆಕ್ರಮಣಮಾಡುವ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಸೈನಿಕರನ್ನು ವಸ್ತ್ರ, ಧನ, ಕನಕ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಂಬಿ, ರಭಸದಿಂದ ವೈರಿಗಳ

ಮೇಲೆ ಎರಗಬೇಕು. ಹೋಗುವಾಗ ಶಕುನಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಗ ಸ್ಫುರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಮುಹೂರ್ತ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಸರಿಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ದೈವ, ಪೌರುಷ, ದೇಶ, ಕಾಲ, ಜನಾನುರಾಗ, ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಅನುಕೂಲ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊಸಳೆಯು ಆನೆಯನ್ನು ಕೂಡಾ ಕೊಂದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಂದರೆ ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಆನೆಯು ತುಳಿದು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಗೂಗೆಯೂ ಕಾಗೆಯನ್ನು ರಾತ್ರಿ ಕೊಂದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಕಾಗೆಯು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಗೂಗೆಯನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸ್ಥಾನ ದೇಶ, ಕಾಲಗಳು ಜಯಪರಾಜಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ದೇಶ, ಕಾಲಾನುಕೂಲತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ರಾಜರು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಗೈಯಬೇಕು.

ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿರಥ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಮುಂತಾದ ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಬಿಸಿಲುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂಟೆ, ಹೇಸರುಗತ್ತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ವಸಂತ ಅಥವಾ ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಧ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸೋಲಿಸಬೇಕು. ಸಮವಾದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗುವ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಶ್ವಾರೋಹಿ, ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಸೋಲಿಸಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ರಾಜರು ಚತುರರಾದ ಮಂತ್ರಿ, ಹಾಗೂ ಸೇನಾಪತಿ, ಗುಪ್ತಚಾರರೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವದೇಶವನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಕ್ರಮಣಮಾಡಿದರೆ ವೈರಿಗಳು ಪರಾಜಯ ಹೊಂದಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ, ಅದರಂತೆ ದೂರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರ ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಮನುರುವಾಚ:

“ಬ್ರೂಹಿ ಮೇ ತ್ವಂ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಅಶುಭಾನಿ ಶುಭಾನಿ ಚ |
ಸರ್ವಧರ್ಮ ಭೃತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ! ತ್ವಂಹಿಸರ್ವವಿದುಚ್ಯಸೆ ||”

ಮನು :- ಧರ್ಮ ಧುರಂಧರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರಿಯೇ, ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನು ಶುಭಾಶುಭ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳು.

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಅವಯವಗಳ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೆ ಶುಭ. ಅದರಂತೆ ಬೆನ್ನಿನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೂ, ಹೃದಯದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೂ ಶುಭ. ತಲೆ, ಹಣೆ, ಹಾರಿದರೆ ಪೃಥ್ವೀಲಾಭ. ಮೂಗು ಹುಬ್ಬು ಹಾರಿದರೆ ಇಷ್ಟಜನರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವದು. ಕಣ್ಣು ಹಾರಿದರೆ ಒಳ್ಳೇ ಸೇವಕ ಸಿಗುವನು. ಕಡೆಗಣ್ಣು ಸ್ಫುರಿಸಿದರೆ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ. ನಡುಗಣ್ಣು ಹಾರಿದರೆ ದಾರಿ ಕಾಯುವವರ ಆಗಮನ. ಕಣ್ಣಿನ ಅಂಚಿನ ಭಾಗ ಅದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಭೋಗ. ಮೂಗು ಹಾರಿದರೆ ಪ್ರೀತಿ, ಸೌಖ್ಯ. ತುಟಿ ತುಸು ಕಂಪಿಸಿದರೆ ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಕೊರಳು ಕಂಪಿಸಿದರೆ ಭೋಗಲಾಭ, ಹೆಗಲು ಹಾರಿದರೆ ಭೋಗವೃದ್ಧಿ. ತೋಳುಗಳು ಸ್ಫುರಿದರೆ ಗೆಲೆಯರ ಸ್ನೇಹ, ಕೈಗಳು ಸ್ಫುರಿಸಿದರೆ ದ್ರವ್ಯಲಾಭ, ಬೆನ್ನು ನಡುಗಿದರೆ ಸೋಲು, ಎದೆ ಸ್ಫುರಿಸಿದರೆ ಗೆಲುವು, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಎಡ ಬಲ ಬದಿಗಳು ಸ್ಫುರಿಸಿದಂತಾದರೆ ಪತ್ನೀ ಪ್ರೇಮ. ಹೊಕ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೆ ಸ್ಥಾನಭ್ರಂಶ, ಮೊಳಕಾಲ ಸಂದುಗಳು ಹಾರಿದರೆ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ವೈರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನ. ಮೊಳಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೆ ಅಧಿಕಾರನಾಶ, ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯ ಸ್ಫುರಣದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನ. ಅಂಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾರುವಿಕೆ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಪ್ರಯಾಣ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಂಡಸರಿಗೆ ದೇಹದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣವಾದರೆ ಶುಭ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಶುಭ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವಶ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ದ್ವಿಜರಿಗೆ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಿ ಸುವರ್ಣ ದಾನಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರಾ ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಯಾವ ಕನಸು ಶುಭ ? ಯಾವ ಕನಸು ಅಶುಭ ?

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೩

ಮನುರವಾಚ :

ಸ್ವಪ್ನಾಖ್ಯಾನಂ ಕಥಂ ದೇವ ಗಮನೇ ಪ್ರತ್ಯುಪಸ್ಥಿತೇ|

ದೃಶ್ಯಂತೇ ವಿವಿಧಾಕಾರಾಃ ಕಥಂ ತೇಷಾಂ ಫಲಂ ಭವೇತ್||

ಮನು :- ಸ್ವಪ್ನ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿದಾಗ, ಸ್ವಾಮಿ ನಿಮಗೆ ಏನು ಎನಿಸುವದು? ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಕಾರಗಳು ಹೇಗೆ ತೋರುತ್ತವೆ? ಅವುಗಳ ಫಲವೇನು?

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಸ್ವಪ್ನ ದರ್ಶನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಮೊದಲು ದುಃಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ- ಹೊಕ್ಕಳದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅವಯವದ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲು ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದಂತೆ ಕನಸು ಬಿದ್ದರೆ ಅಶುಭ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ತಿಕ್ಕುವದು, ತಲೆ ಬೋಳಿಸುವದು, ದಿಗಂಬರನಾಗಿರುವದು, ಹೊಲಸು ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸುವದು, ಎರೆದು ಕೊಳ್ಳುವದು, ಕೆಸರು ಮೆತ್ತುವದು, ಎತ್ತರದಿಂದ ಬೀಳುವದು, ಜೋಕಾಲಿ ಜೀಕುವದು. ಕುದುರೆ ಕೊಲ್ಲುವದು, ಹುಲಿ, ಕರಡಿ, ಕತ್ತೆ, ಒಂಟೆ, ಏರುವುದು, ಬೇಯಿಸದ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವದು, ಇವೆಲ್ಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ ಅವು ದುಃಸ್ವಪ್ನ ಎನಿಸುವದು.

ಇದರಂತೆ ನಗೆ, ನರ್ತನ, ಮದುವೆ, ಹಾಡು, ವಾದ್ಯಬಾರಿಸುವದು, ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಈಸುವಿಕೆ, ಸೆಗಣೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ಕೆಸರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವದು, ನಿಂತ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವದು, ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ, ಚಿತೆಯ ಮೇಲೇರುವದು, ಇಂದ್ರಧ್ವಜದ ಪತನ, ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ರಾಜ, ಗುರು ಇವರ ಕೋಪ, ಕನ್ಯೆಯರ ಅಲಿಂಗನ, ತನ್ನ ಅವಯವಗಳ ಭೇದ, ಮಂತ್ರಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ, ರೋಗ ಬಾಧೆ, ಮನೆ ಬೀಳುವದು, ಮನೆ ಉಡುಗುವದು, ದೆವ್ವ, ರಾಕ್ಷಸ, ಕೋತಿ, ಕರಡಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಟ, ವೈರಿಗಳಿಂದ ಸೋಲು, ಸಂಕಟ ದುಃಖ, ಕಾವಿ, ಶ್ಯಾಟ ಧಾರಣ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಭೋಗ, ಎಣ್ಣೆ ಕುಡಿಯುವದು, ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವದು, ಕೆಂಪು ಮಾಲೆ ಧರಿಸುವದು, ಕೆಂಪು ಗಂಧ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ, ದುಃಸ್ವಪ್ನ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸು ಬಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ದುಃಸ್ವಪ್ನಗಳಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ದುಷ್ಟ ಫಲಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆರಾಧನೆಗೈದು, ವಾಸುದೇವನ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಮತ್ತು ಗಜೇಂದ್ರ ಮೋಕ್ಷಕತೆಯನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿದರೆ ದುಃಸ್ವಪ್ನನಾಶವಾಗುವವು. ರಾತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕನಸುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಒಂದು ವರುಷ.

ಎರಡನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕನಸು ಆರು ತಿಂಗಳ, ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಯಾಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕನಸುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ತೀವ್ರ ಆಗುವದು.

ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕನಸಿನ ಫಲ ಹತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವದು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಶುಭಾಶುಭ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ನೋಡುವನು. ಕೊನೆಗೆ ಕಂಡ ಕನಸೇ ಫಲವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವದು. ಆದುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಕನಸು ಬಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಮುಂದೆ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸು ಬೀಳದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಶುಭಕರವಾದ ಒಳ್ಳೇ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು: ಗುಡ್ಡ ಏರುವದು, ಭವ್ಯ ಭವನದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತುವದು, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಎತ್ತುಗಳ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವದು, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ. ಗಿಡಗಳ ಬಿಳಿ ಹೂಗಳು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ ಶುಭ. ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅನೇಕ ತೋಳು, ಅನೇಕ ತಲೆ, ಬಿಳಿಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಧರಿಸುವದು, ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆ ಉಡುವದು ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವದು, ಇಂದ್ರ ದ್ವಜವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುವದು, ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು, ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ, ಜೂಜಾಟ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಲುವು, ಹಸಿ ಮಾಂಸ, ಮೀನ ಪಾಯಸಗಳ ಭಕ್ಷಣ, ರಕ್ತದರ್ಶನ ಅಥವಾ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಸೆರೆ, ರಕ್ತ, ಹಾಲುಕುಡಿಯುವದು, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಆಕಾಶ, ಬಾಯಿಂದಲೇ ಆಕಳು, ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲು ಹಿಂಡಿ ಕುಡಿಯುವದು, ಹೆಣ್ಣು ಸಿಂಹ, ಹೆಣ್ಣಾನೆ, ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳ ಹಾಲು ಹಿಂಡುವದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗುರುಗಳು, ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹವಾಗುವದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಶುಭ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಚಂದ್ರನಿಂದ ಸುರಿಯತಕ್ಕ ನೀರಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಹಸುಗಳ ಕೊಂಬಿನ ನೀರಿನಿಂದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕವಾದರೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿಯುವದು, ಸಾವು, ಬೆಂಕಿಯ ಅನಾಹುತ, ಮನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾಗುವದು, ರಾಜ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಭತ್ತ, ಚಾಮರಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ತಂತಿಯ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುವದು, ನದಿ ದಾಟುವದು, ಗಿರಿಗಳನ್ನು ಲಂಘಿಸುವದು, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಆಕಳುಗಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈಡುವದು, ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ, ಆಳುವದು, ಒಳ್ಳೇ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಲಾಭ, ಅವರ ಆಲಿಂಗನ, ಕೈ, *ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹೊಲಸು, ಉಪ್ಪು ಮೆತ್ತುವದು, ಬದುಕಿದ್ದ ರಾಜ, ಹಾಗೂ ಗೆಳೆಯರ ಭೇಟಿಯಾಗುವದು, ದೇವದರ್ಶನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಶುಭಕರ. ಇವುಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ದ್ರವ್ಯಲಾಭವನ್ನು ಹೊಂದುವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನದಿಂದ ರೋಗಿಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಬೇನೆಗಳೂ ಕೂಡ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರಾ ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಯಾತ್ರಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ, ಅಮಂಗಳ
ಸೂಚಕ ಶಕುನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೪

ಮನುರುವಾಚೆ:

“ಗಮನಂ ಪ್ರತಿ ರಾಜ್ಯಾಂ ತು ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತಾ ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ಕಿಮ್ |
ಪ್ರಶಸ್ತಾಂಶ್ಚೈವ ಸಂಭಾಷ್ಯ ಸರ್ವಾನೇತಾಂಶ್ಚ ಕೀರ್ತಯ” ||

ಮನು:- ರಾಜರು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳು ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಅಥವಾ ಕಂಡರೆ ಶುಭ? ಮತ್ತು ಯಾವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಶುಭ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಸು?

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಉಪಯೋಗಿಸದಿದ್ದ ಔಷಧಗಳು, ಕಪ್ಪುಧಾನ್ಯ, ಅರಳಿ, ಹುಲ್ಲು, ಒಣಗಿದ ಗೋಮಯ (ಕುಳ್ಳು), ಸೌದೆ, ಕೆಂಡ, ಬೆಲ್ಲ, ಎಣ್ಣೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಎದುರು ಬಂದರೆ ಶುಭ. ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವ, ಮಲಿನ ಮುಂಡನ ಮಾಡಿಸಿದವ, ನಗ್ನ (ಬೆತ್ತಲೆ) ಮನುಷ್ಯ, ಕೂದಲು ಬಿಟ್ಟವ, ರೋಗಿಷ್ಠ, ಕಾವಿಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದವ, ಹುಚ್ಚ, ದೀನ, ನಪುಂಸಕ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕೆಸರು, ಚರ್ಮ, ಕಟ್ಟಿದ ಕೂದಲು, ಚಾಂಡಾಲ, ಶ್ವಪಚ, (ನಾಯಿಯ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವ) ಹಂತಕ, ಪಾಪಿಗಳು, ಗರ್ಭಿಣಿಸ್ತ್ರೀ, ಬೂದಿ. ತಲೆಬುರುಡೆ, ಮೂಲೆ, ಒಡಕಪಾತ್ರೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಡುವಾಗ ಎದುರಿಗೆ ಕಂಡರೆ ಅಶುಭ. ‘ಇತ್ತಬಾ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮುಂದೆ ಕೇಳಿದರೆ ಶುಭ. ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದರೆ ಅಶುಭ. ‘ಹೋಗು’ ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅಶುಭ ‘ಎಲ್ಲಿಹೋಗುತ್ತಿ’, ‘ಹೋಗಬೇಡ’ ‘ನೀನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಏನಾಗುವದು? ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಮುಂಬರುವ ಆಪತ್ತನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊರಡುವಾಗ ಧ್ವಜದ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆ ಕುಳಿತರೆ ಅಶುಭ. ವಾಹನಗಳು ಮುಗ್ಗುರಿಸಿದರೆ, ಒಡ್ಡಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರೆ, ಹೊರಟು ನಿಂತಾಗ ಬಾಗಿಲಕ್ಕೆ ತಲೆ ಬಡಿದರೆ, ಭತ್ತ, ಧ್ವಜ, ವಸ್ತುಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೆ, ಅಶುಭವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಶುಭ ಸೂಚನೆಗಳು ಮೊದಲು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಊಹಿಸಿ, ದೊಡ್ಡವರು ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಹೊರಟಾಗ ಇಂಥವೇ ಅಶುಭ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಪ್ರಯಾಣ ರಹಿತ ಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಪ್ರಯಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಮಂಗಲದ್ರವ್ಯ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು; ಬಿಳಿಹೂ, ಪೂರ್ಣಕುಂಭ, ಕಮಲ, ಪಕ್ಷಿ, ಮೀನು, ಆಕಳ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಆಡು, ಗೆಳೆಯರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಉರಿಯುವ ಅಗ್ನಿ, ವೇಶ್ಯಾ, ಹುಲ್ಲು, ಹಸಿಗೋಮಯ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ರತ್ನಗಳು, ಔಷಧಗಳು, ಅಕ್ಕಿ, ರಾಜರಯಾನ, ಅವರು ಕೂಡುವ ಪೀಠ, ವಿಡ್ಗ, ಚಕ್ರ, ಧ್ವಜ, ಮಣ್ಣು, ಆಯುಧ ರಾಜರ ಚಿಹ್ನೆಗಳು,

ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು, ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿ, ಗಾಂಧಾರಾದಿ ಸ್ವರಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಎದುರುಬಂದರೆ, ಕಂಡರೆ, ಶುಭಸೂಚಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಬೀಸುವ ಉಸುಕು ತೂರುವ ಗಾಳಿಯು, ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧ ಬೀಸಿದರೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಆದರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಸುಖಸ್ಪರ್ಶ ವಾಗುವಂತೆ, ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ, ಮೃದುವಾಗಿ ಬೀಸಿದರೆ ಶುಭ. ಮೋಡಗಳು ಆನೆ ಫೀಳಿಡುವಂತೆ ಮಧುರವಾಗಿ ಗುಡುಗುಹಾಕಿದರೆ ಶುಭ. ಮಿಂಚು ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಪ್ರಶಸ್ತ. ಸಮೃದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಗ್ರಹಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಗುರು ಶುಭಕರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪೂಜ್ಯರ ಪೂಜೆ, ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ, ಸೇವೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಿಯಕರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಶುಭಕರವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ತುಷ್ಟಿ, ಸಮಾಧಾನವು, ಉಲ್ಫಾಸವು ಶುಭಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮಂಗಳಕರ ವಸ್ತುಗಳ ದರ್ಶನ, ಶಬ್ದಗಳ ಶ್ರವಣವು ಯಾವಾಗಲೂ ಗೆಲುವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ವಾಮನಾವತಾರ ಚರಿತ್ರೆಯವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೫

ಋಷಿಯ ಉವಾಚಃ

ರಾಜಧರ್ಮಸ್ವಯಾ ಸೂತ ಕಥಿತೋ ವಿಸ್ತರೇಣ ತು ||

ತಥೈವಾದ್ಭೂತ ಮಂಗಲಂ ಸ್ವಪ್ನ ದರ್ಶನಮೇವ ಚ ||

ಋಷಿಗಳು :- ಸೂತನೇ, ನೀನು ಅದ್ಭುತ, ಮಂಗಲ, ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ಅದರಂತೆ ರಾಜಧರ್ಮ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಈಗ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಮನನಾಗಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನು? ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಹರಿಯ ರೂಪವು ಹೇಗಿದ್ದಿತು?

ಸೂತ :- ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶೌನಕರು ಅಲ್ಲಿರುವ ವಾಮನ ದೇವರ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಅರ್ಜುನನು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೈಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಪಂಚಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿನಿಯಮ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದ್ರೌಪದಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಒಬ್ಬರು ಕೂಡಿ ಇರುವದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಯಮ. ಧರ್ಮರಾಜನು ದ್ರೌಪದಿಯೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಅರ್ಜುನನು ಅಸ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅನಿರ್ವಾಹದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯರನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿಯಮದಂತೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ತೀರ್ಥಾಟನ

ಮಾಡುತ್ತ ಅರ್ಜುನನು ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಶೌನಕರನ್ನು ಕುರಿತು ವಾಮನದೇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅರ್ಜುನ :- ಈ ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ವಾಮನಾಕಾರವನ್ನು ತಳೆಯಲು ಏನು ಕಾರಣ? ವರಾಹರೂಪಿ ಭಗವಂತನು ಏಕೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದನು? ಹಾಗೂ ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ವಾಮನದೇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು?

ಶೌನಕ :- ವರಾಹದೇವರ ಹಾಗೂ ವಾಮನದೇವರ ಚರಿತ್ರೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರು, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸಿ ದೂರ ಓಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ದೇವತೆಗಳ ತಾಯಿಯಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯು ಘೋರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರುಷ ಉಗ್ರತಪೋನುಷ್ಠಾನಗೈದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿರಾಹಾರಳಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸಿದಳು. “ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ, ದೈತ್ಯರಿಂದ ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬಂಜೆ ಯಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವಳು ವಿರಕ್ತಳಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಆ ದೇವೇಶನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸ ತೊಡಗಿದಳು.

|| ಅದಿತಿ: ಉವಾಚ ||

“ನಮಃ ಸ್ಮೃತಾರ್ತಿನಾಶಾಯ ನಮಃ ಪುಷ್ಕರಮಾಲಿನೇ |

ನಮಃ ಪರಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಯಾಣಾಯಾದಿ ವೇಧಸೇ ||

ನಮಃ ಪಂಕಜ ಸಂಭೂತಿ ಸಂಭವಾಯಾತ್ಮಯೋನಯೇ |

ನಮಃ ಶಂಖಾಸಿಂಹಸ್ತಾಯ ನಮಃ ಕನಕರೇತಸೇ ||

ತಥಾತ್ಮಜ್ಞಾತ ವಿಜ್ಞಾತ ಯೋಗಿ ಚಿಂತ್ಯಾತ್ಮಯೋಗಿನೇ |

ನಿರ್ಗುಣಾಯಾವಿಶೇಷಾಯ ಹರಯೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣೇ ||

ಜಗತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ಯತ್ರ ಜಗತಾಯೋನ ದೃಶ್ಯತೇ |

ನಮಃ ಸ್ಥಿತಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಾಯ ತಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ ಶಂಖಿನೇ ||

ಯನ್ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಪಶ್ಯಂತೋ ಜಗದಪ್ಯಖಿಲಾರಾಃ |

ಅಪಶ್ಯದ್ಭಿರ್ಜಗತ್ಯತ್ರ ನದೇವೋಹೃದಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ನನ್ನಂ ಪಯಶ್ಚೈವ ನದೃಶ್ಯೈವಾಖಿಲಂ ಜಗತ್ |

ತಸ್ಮೈ ಸಮಸ್ತ ಜಗಲೌಮಾಧಾರಾಯ ನಮೋನಮಃ ||

ಆದ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಪತಿಯಃ ಪ್ರಭೂಣಾಂ ಪತಿಃಪರಃ |

ಪತಿಃ ಸುರಾಣಾಂ ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ನಮಃ ಕೃಷ್ಣಾಯ ವೇಧಸೇ ||

ಯಃ ಪ್ರವೃತ್ತೌ ನಿವೃತ್ತೌ ಚ ಇಜ್ಯತೇ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸ್ವಕೈಃ |
ಸ್ವರ್ಗಾಽ ಪವರ್ಗ ಫಲದೋ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಗದಾಭೃತೇ |

ಯಶ್ಚಿಂತ್ಯಮಾನೋ ಮನಸಾ ಸದ್ಯಃ ಪಾಪಂ ವ್ಯಪೋಹತಿ |
ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ವಿಶುದ್ಧಾಯ ಪರಾಯ ಹರಿವೇಧಸೇ ||

ಯಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ದೇವ ದೇವೇಶಮವ್ಯಯಮ್ |
ನ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮರಣೇ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ನಮಾಮಿ ತಮ್ ||

ಯೋ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞ ಪರಮೈರಿಜ್ಯತೇ ಯಜ್ಞ ಸಂಜ್ಞಿತಃ |
ತಂ ಯಜ್ಞ ಪುರುಷಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಪ್ರಭುಮೀಶ್ವರಮ್ ||

ಗೀಯತೇ ಸರ್ವದೇವೇಷು ವೇದವಿದ್ವಿವಿದಾಂಪತಿಃ |
ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ವೇದ ವೇದ್ಯಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ ಚಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ ||

ಯತೋ ವಿಶ್ವಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚ ಲಯಮೇಷ್ಯತಿ |
ವಿಶ್ವಾಗಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸ್ತಂಭ ಪರ್ಯಂತಂ ಯೇನ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ತತಮ್ |
ಮಾಯಾಜಾಲಂ ಸಮುತ್ತರ್ತುಂ ತಮುಪೇಂದ್ರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಯಸ್ತುತೋಯ ಸ್ವರೂಪಸ್ಥೋ ಬಿಭರ್ತ್ಯಖಿಲಮೀಶ್ವರಃ |
ವಿಶ್ವ ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತಂ ನಮಾಮಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ ||

ಯಮಾರಾಧ್ಯ ವಿಶುದ್ಧೇನ ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾಗಿರಾ |
ತರಂತ್ಯವಿದ್ಯಾಮಖಿಲಾಂ ತಮುಪೇಂದ್ರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಉಪಾರತಸ್ತೋಷರೋಷೈರ್ಯೋಽಜಸ್ರಂ ಸುಖದುಃಖಜೈಃ |
ನೃತ್ಯತ್ಯಖಿಲ ಭೂತಸ್ಥಸ್ತಮುಪೇಂದ್ರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಮೂರ್ತಂ ತಮೋಽಸುರಮಯಂ ತದ್ವಧಾತ್ ವಿನಿಹಂತಿ ಯಃ |
ರಾತ್ರಿ ರೂಪೀ ಸೂರ್ಯರೂಪೀ ತಮುಪೇಂದ್ರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಯಸ್ಯಾಕ್ಷಿಣೇ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯೌ ಸರ್ವಲೋಕ ಶುಭಾಶುಭಮ್ |
ಪಶ್ಯತಃ ಕರ್ಮ ಸತತಮುಪೇಂದ್ರಂ ತಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವೇಶ್ವರೇ ಸರ್ವಂ ಸತ್ಯಮೇತನ್ಮಯೋದಿತಮ್ |
ನಾನ್ಯತಂ ತಮಜಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಪ್ರಭವಾವ್ಯಯಮ್ ||

ಯಚ್ಚೈತತ್ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ಮೇ ಭೂಯಾಂಶ್ಚಾತೋ ಜನಾರ್ದನಃ |
ಸತ್ಯೇನ ತೇನ ಸಕಲಾಃ ಪೂರ್ಯಂತಾಂ ಮೇ ಮನೋರಥಾಃ ||

ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದವರ ಸಂಕಟ ದೂರಮಾಡುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಕಮಲದ ಮಾಲೆ ಧರಿಸಿದವನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ತಾವರೆಗಣ್ಣಿನ ಪದ್ಮನಾಭನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಪತಿಯಾದ ಚಕ್ರಧರನಿಗೆ ನಮೋನಮಃ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉತ್ತತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸ್ವಯಂಭೂ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಯೋಗಿ ಗಮ್ಯನಾದ, ಸತ್ಯಾದಿಗುಣರಹಿತನಾದ, ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ವಂದನೆ. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಾಣುವವರು ಜಗದಂತರ್ಯಾಮಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾರರು. ಜಗತ್ತಿನ ತುಂಬ ತುಂಬಿರುವ ಅವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದವರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲಾರರು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾನವರು ಅವನನ್ನು ಅರಿಯಲಾರರು. ಅನ್ನ, ನೀರು, ನೆಲ, ಬಯಲು, ಬಾನು, ಬೆಟ್ಟ, ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವು ಅವನನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ. ಇಂತಹ ಜಗದಾಧಾರನಿಗೆ ನಮೋನಮಃ. ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನೀನೇ ಪತಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಡೆಯ. ಇಂತಹ ಕೃಷ್ಣರೂಪಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಕಲರಿಂದಲೂ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ, ಮೋಕ್ಷಕೊಡುವ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದವರ ಪಾಪಪರಿಹರಿಸುವ, ಪರಾತ್ಪರನಾದ ಗದಾಧರನಿಗೆ ವಂದನೆ. ದೇವದೇವನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ಅರಿತು ಭಜನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಯಜ್ಞಗಳು ಅವನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಜ್ಞಪುರುಷನೆಂದೇ ಹೆಸರು. ವೇದಗಳು ಹೊಗಳಿಹಾಡುವದು ಆ ಸರ್ವಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯನ್ನೇ. ವಿಶ್ವದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮೂಲ ಕಾರಣ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ಜೀವದವರೆಗೆ ಇರುವ ಅಖಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತ ಉಪೇಂದ್ರನನ್ನು ಈ ಮಾಯಾ ಜಾಲದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬರಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಉಪೇಂದ್ರನ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ತೋಷರೋಷ ವಿಷಾದಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಣಿಸುವ, ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಾಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುವ, ಜಲಜನಾಭನಾಗಿ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ಧರಿಸುವ ಉಪೇಂದ್ರನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಅಸುರ ರೂಪವಾದ ಕತ್ತಲೆ ಕಳೆಯುವ ಸೂರ್ಯರೂಪಿ ಉಪೇಂದ್ರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸರ್ವಲೋಕಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷೀಭೂತವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಉಪೇಂದ್ರನ ಅಡಿದಾವರೆಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ. ಯಾವ ಜಗದೀಶ್ವರನಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಗುಣಗಳು ಪರಮಾರ್ಥ ವಾಗಿಯೇ ಸತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆಯೋ, ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮಿಥ್ಯವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಉಪೇಂದ್ರನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ.

ಶೌನಕ :- ಅದಿತಿದೇವಿಯು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಷಡ್ಗಣೈಶ್ವರೈ ಸಂಪನ್ನನಾದ, ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಧೀಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅದಿತಿದೇವಿಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. “ಧರ್ಮಜ್ಞಳಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನು ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪಡೆಯುವೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ. ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ಎಂದೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೇನು ಬೇಕು ಕೇಳು. ನಿನಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ.

ಅದಿತಿ :- ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ದೇವನೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರನು ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಲಿ, ಇಂದ್ರನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ದೈತ್ಯರು ಕಸಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಬರುವ ಯಜ್ಞಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಯಸಿದ ವರ ನೀಡುವ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಯಜ್ಞಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ, ಕಳೆದುಹೋದ ರಾಜ್ಯವು ಮರಳಿ ದೊರೆಯಲಿ.

ಭಗವಂತ :- ದೇವಿ, ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದು. ನಾನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಂಶದಿಂದ ಕಶ್ಯಪ ಋಷಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಿಂದ ಉದಿಸಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನಾನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರ ಶತ್ರುಗಳಾದ ದೈತ್ಯದಾನವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗಿ ಸಂತಸದಿಂದ ಇರು.

ಅದಿತಿ :- ದೇವೇಶನೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ವಿಶ್ವಾಧಾರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಲು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥಳಾದೇನು? ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರಲಾರೆ.

ವಿಷ್ಣು :- ಅದಿತಿ, ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ. ಜಗದಾಧಾರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಹೊರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನೀನು ಯೋಚಿಸ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು, ದೇವದಾನವ, ಮಾನವರನ್ನು, ಸ್ಥಾವರ, ಜಂಗಮ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ, ನಿನ್ನನ್ನು, ನಿನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು, ಕೂಡ ಹಗುರಾಗಿ ಹೊರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತರೂ ನಿನಗೆ ಏನೂ ಆಯಾಸವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭಗತನಾಗಿದ್ದು ಕಲ್ಪನೆ ಬಾರದಂತೆ, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಭಾರ ಎನಿಸದಂತೆ, ಮೈ ಬೆವರದಂತೆ, ಆಯಾಸ ಆಗದಂತೆ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಾನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೆಪಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಧರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ವೈರಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರ ತೇಜೋಭಂಗ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ದುಃಖಪಡಬೇಡ.

ಶೌನಕ :- ಹೀಗೆ ಆಶ್ವಾಸನವಿತ್ತು ಆ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದನು. ಅದಿತಿಯು ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಬಳಿಕ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದಳು. ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ತೇಜೋರೂಪದಿಂದ ಸನ್ನಿಹಿತನಾದಾಗ ಭೂಮಿ ನಡುಗಿತು. ಬೆಟ್ಟಗಳು

ಕಂಪಿಸಿದವು. ಸಮುದ್ರಗಳು ಘೂರ್ಮಿಸಿದವು. ಅದಿತಿ ದೇವಿಯು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟಲ್ಲೆಲ್ಲ ನೆಲವು ಅವಳ ಗರ್ಭದ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿ, ಬೆವತು, ನಮಿಸಿ, ನತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆ ಪೊಡವಿಯೊಡೆಯನು ಆ ಅದಿತಿಯ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಕೂಡಲೆ ದೈತ್ಯದಾನವರು ತೇಜಸ್ಸು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಳೆಗುಂದಿತು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ನಲವತ್ತೆನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಬಲಿಪ್ರಲ್ಛಾದರ ಸಂವಾದ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೬

ಶೌನಕ ಉವಾಚ :

ನಿಸ್ತೇಜಸೋಽಸುರಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಮಸ್ತಾನಸುರೇಶ್ವರಃ |

ಪ್ರಲ್ಛಾದಮಥ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಬಲಿರಾತ್ಮ ಪಿತಾಮಹಮ್ ||

ಶೌನಕ :- ಅಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೇಜೋಹೀನರಾದದ್ದು ಕಂಡು ದೈತ್ಯರ ದೊರೆಯಾದ ಬಲಿರಾಜನು ತನ್ನ ಅಜ್ಜನಾದ ಪ್ರಲ್ಛಾದನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದನು.

ಬಲಿ :- ತಾತ, ಎಲ್ಲ ದೈತ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮದಂಡದಿಂದ ಹತರಾದಂತೆ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಹೋದಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಳೆಗುಂದಿ ಕಾಂತಿಹೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದಾನವರ ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ತೇಜೋ, ಭಂಗಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣ ? ದೇವತೆಗಳು, ದೈತ್ಯರ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವರೋ ? ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಸುರಕುಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅನಿಷ್ಟವು ಬರಲಿದೆ ?

ಮೊಮ್ಮಗನ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ದೈತ್ಯರ ಪತಿಯಾದ ಪ್ರಲ್ಛಾದನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಇಂತು ನುಡಿದನು.

ಪ್ರಲ್ಛಾದ :- ದಾನವೇಶ್ವರ, ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಡುಕ, ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆ, ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರ ತೇಜೋಭಂಗ, ಗ್ರಹಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಗಡಿಬಿಡಿ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯ ಉಕ್ಕು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರವು. ಇವೆಲ್ಲರ ಹಿಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವು ಇದೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆ ತುಸು ತಡೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಲ್ಛಾದನು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತನಲ್ಲವೇ ಪ್ರಲ್ಛಾದ! ಅವನು ಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ನಿಮೀಲಿತ ನಯನನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಾಗ ಅದಿತಿದೇವಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾದ ವಾಮನರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ದೇವಮಾತೆಯ ಗರ್ಭಸ್ಥನಾದ ಆ ಶಿಶುರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸಪ್ತಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳು, ಮರುದ್ಗಣ, ವಿಶ್ವ, ಸಾಧ್ಯ, ಆದಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ

ದೇವತಾಗಣಗಳು ಗಂಧರ್ವ, ಸರ್ಪ, ರಾಕ್ಷಸ, ಮೊದಲಾದವರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ, ಆ ವಾಮನದೇವರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಲ್ಛಾದನಾದ ತಾನು ನಿಂತದ್ದು ಕೂಡ ಕಾಣಿಸಿತು. ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೃತ ಪುತ್ರ ವಿರೋಚನನೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಜಂಭ, ಕುಜಂಭ, ನರಕ, ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯದಾನವರೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇದರಂತೆ ಭೂಮಿ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ನೀರು, ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳು, ಗಿಡಗಳು, ನದಿಗಳು, ಸರೋವರಗಳು, ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳು, ಖಡ್ಗ, ಮೃಗಗಳು, ಹಾವುಗಳು ಒಟ್ಟಾರೆ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಹೊರಗಿನಂತೆ ಒಳಗೂ ಇದ್ದಿತು, ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಪ್ರಲ್ಛಾದನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ, ದೇಹಪುಲಕಿತನಾಗಿ, ಭಕ್ತಿಭರಿತನಾಗಿ, ಬಾಷ್ಪಗದ್ಗದನಾಗಿ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು. ಅವರ ಎದುರು ಬಲಿರಾಜನು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆಗ ಪ್ರಲ್ಛಾದನು ಆ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದನು.

ಪ್ರಲ್ಛಾದ :- ವತ್ಸಾ, ಈಗ ನನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯಿತು. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತೇಜೋಹಾನಿ ಆದದ್ದರ ಕಾರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು, ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿ ಕಾರಣನಾದ, ಅನಾದಿ ಮೂರುತಿಯಾದ ದೇವದೇವನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದೇವಮಾತೆಯಾದ ಅದಿತಿ ದೇವಿಯು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಅವತಾರದಿಂದ, ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಉದ್ಧಾರವಾಗಲಿವೆ. ಅರಸರಿಗೆಲ್ಲ ಅರಸನಾದ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮಹಾದೇವನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಏಳುಲೋಕಗಳ ಗುರುವು. ಅವನಿಗೆ ಆದಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂದ್ರ, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಮರೀಚಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರಿಯಲಾರದು. ಅಂತಹ ಪರಚೇತನಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಈಗ ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ನರಸಿಂಹರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಅವನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಉದ್ಧೃತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ವಾಸುದೇವನಿಗೆ ನಾನು ನಿತ್ಯವು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವರಾಹರೂಪದಿಂದ ಅದೇ ವಾಸುದೇವನು ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದನು. ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅವನು ಗೋಚರನಾಗಲಾರ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಲುಕಲಾರ. ವೇದಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗಲಾರ, ಅಂತಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕಿಂಚಿತ್ತು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಕೂಡ ಅವನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ನನ್ನ ಶಕ್ತನುಸಾರ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದಿತಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಅವತರಿಸಿದ ಆ ವಾಸುದೇವನಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲ ಅಸುರರ ತೇಜೋಹಾನಿಯು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಅದಿತಿಯ ಮಗನಾದ ವಾಮನಾವತಾರಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪುನಃ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬಲಿ:- ಅಜ್ಜ, ಈ ಹರಿ ಯಾರು ? ವಾಮನ ಯಾರು ? ನನ್ನ ಬಲದ ಮುಂದೆ ಅವನೆಷ್ಟರವನು! ನಮಗೇನು ಇವನ ಅಂಜಿಕೆ ! ಈ ವಾಮದೇವನಿಗಿಂತ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ನೂರಾರು ದೈತ್ಯರು ನನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ, ಶಿಬಿ, ಶಂಕು, ಅಶ್ವಶಿರ, ಹಯಶಿರ, ಮಹಾಹನು, ಪ್ರಘಸ, ಶಂಭು, ಕುಕ್ಕರ, ಸುಧೋಪಯ ಮುಂತಾದ ಮಹಾವೀರರು, ಮಹಾಶೂರರು, ನನ್ನ ದಾನವ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಬೇಕೆಂದರೆ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಇಡಬಲ್ಲರು. ಆ ನಿನ್ನ ವಾಸುದೇವನು, ನನ್ನ ಈ ದೈತ್ಯ ವೀರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೂ ಸಮನಾಗಲಾರನು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನು ಏನು ಮಹಾ ?

ಶಾನಕ:- ಮೊಮ್ಮಗನ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ದೈತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪ್ರಲ್ಹಾದನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. “ಶ್ರೀ ಹರಿಯನ್ನು ತೆಗಳಿ ಮಾತನಾಡುವ ನಿನಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ” ಧಿಕ್ ದೈತ್ಯಾಧಮ. ಎಂದು ಶಪಿಸಿ, ಹೀಗೆಳೆದು, ಮತ್ತೆ ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ನುಡಿಯತೊಡಗಿದನು. “ನಿನ್ನಂತಹ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ಅವಿವೇಕಿಯನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಬೇಗನೇ ನಾಶಹೊಂದುವರು. ದೇವದೇವನಾದ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ನಿನ್ನಂತಹ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯ ದುರುಳ ದಾನವನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರು ಬೈಯ್ದಾರು? ನೀನು ಹೇಳಿದ ವಿಪಚಿತ್ತ, ಶಿಬಿ, ಶಂಕು, ಮುಂತಾದ ದೈತ್ಯವೀರರು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಸಮುದ್ರ, ದ್ವೀಪ ಮುಂತಾದ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತು ನಾನು, ನೀನು ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿದರೂ ಕೂಡ ಆ ಕೇಶವನಿಗೆ ಸಮಾನ ವಾಗಲಾರದು. ನಿನಗೆ ವಿನಾಶದ ಕಾಲವು ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನೂ ನಿನ್ನಂತಹ ಪಾಪಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೂ ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರೀತಿಯಾದ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನೆದುರು ನನ್ನ ಗುರುವಿನ ನಿಂದೆಮಾಡಿದರೆ ನನಗೇ ಅಪಮಾನ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯತಂದೆಯಾದ ನನಗೂ ಸರ್ವಜಗತ್ತಿಗೂ ಗುರುವಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಐಶ್ವರ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗು. ನನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿದ್ದರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖ ನನಗಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣನ ನಿಂದಾಶ್ರವಣ ನನಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಪತಿತನಾಗು.

ಪ್ರಲ್ಹಾದನ ಈ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಲಿರಾಜನು ಅವನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

“ಅಜ್ಜನೇ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೂಢನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಮಾಡಬೇಡ. ಪರಾಕ್ರಮದ ಗರ್ವದಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಿದೆ. ನನ್ನಂತಹ ದುರಾಚಾರಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇ ಸರಿ. ನನ್ನ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹಾನಿ, ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶಗಳು ಆದದ್ದೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ. ಏನೇ ಆಗಲಿ ನೀನು ಮಾತ್ರ ಕೋಪದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ. ಮೂರುಲೋಕದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಲಿ, ಅಧಿಕಾರವಾಗಲಿ, ಸಿಗಲಾರದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಹೇಗಾದರೂ ಸಿಗಬಹುದು. ಆದರೆ

ನಿನ್ನಂತಹ ಹಿತೋಪದೇಶಕ ಗುರುಗಳು ಸಿಗುವದು ದುರ್ಲಭ. ನಿನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಬೆದರಿದಷ್ಟು ನಿನ್ನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ನಾನು ಬೆದರುವದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಲ್ಹಾದ :- ಹರಿನಿಂದಾ ಶ್ರವಣದಿಂದ ನನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶಾಪಕೊಟ್ಟೆ ಆ ಶಾಪ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ಇಂದಿನಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾಡು. ಆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ನೆನೆಸು. ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಸಂತೈಸಿದನು.

ಇತ್ತ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಮನರೂಪದಿಂದ ಅದಿತಿ ದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಪ್ರಕಟನಾದನು. ಹರಿಯು ಅವತರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಅದಿತಿಯ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಹಿತಕರವಾದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಭಗವಂತನು ಅವತಾರಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಆ ಕೂಸಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ಜಯಾಽದ್ಯೇಶ! ಜಯಾಽ'ಜೇಯ! ಜಯ ಸರ್ವಾತ್ಮಕಾತ್ಮಕ||

ಜಯ ಜನ್ಮಜರಾಪೇತ ಜಯಾಽನಂತ! ಜಯಾಽಚ್ಯುತ||

ಜಯಾಽಜಿತ! ಜಯಾಽಮೇಯ! ಜಯಾಽವ್ಯಕ್ತಸ್ಥಿತೇ ಜಯ||

ಪರಮಾರ್ಥಾರ್ಥ ಸರ್ವಜ್ಞ! ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯಾತ್ಮನೇ ನಮಃ||

ಜಯಾಽಶೇಷ ಜಗತ್ಸಾಕ್ಷಿನ್! ಜಗತ್ಕರ್ತಃ ಜಗದ್ಗುರೋ|

ಜಗತೋಽಸ್ಯಾಂತಕೃದ್ಧೇವ! ಸ್ಥಿತಿಂ ಪಾಲಯಿತುಂ ಜಯ||

ಜಯಾಶೇಷ ಜಯಾಶೇಷ! ಜಯಾಖಿಲ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತ|

ಜಯಾದಿಮಧ್ಯಾಂತ ಜಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾನನಿಧೇ ಜಯ|

ಬ್ರಹ್ಮ :- ಜನನ, ಮುಪ್ಪು, ಮರಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾದ, ಅಚ್ಯುತನಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯಾದ ಜಗದ್ಗುರುವೇ, ನಿನಗೆ ಗೆಲುವು ಆಗಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ, ಸರ್ವರ ಹೃದಯಾಂತರಾಮಿಯಾದ ಅಚ್ಯುತನೇ, ಜಯ ಜಯ. ವೈರಿಯಾದ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವಿನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳ ಸೀಳಿದ ನರಸಿಂಹರೂಪಿ, ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ನಾನಾಗಲಿ ಇಂದ್ರರುದ್ರಾದಿಗಳಾಗಲಿ ಸನಕಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿ ಮುನಿಗಳಾಗಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಲಾರರು. ಪರಮಾನುಗ್ರಹ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದ ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು

ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ನಂದೀಶ್ವರನ ಒಡೆಯನಾದ ಮಹಾದೇವನಿಗೂ ಕೂಡ ಈಶ್ವರನೆನಿಸಿದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ, ಈ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲ ನೀನು ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡು.”

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಈ ಸೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಾಮನಾಕೃತಿಯ ಈ ವಿಷ್ಣುವು ನಸುನಕ್ಕು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದನು. “ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೂ ಕಶ್ಯಪಮುನಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆ. ಆಗಲೇ ನಾನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೂರುಲೋಕದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅನಂತರ ಅದಿತಿದೇವಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಇದೇ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಈಗ ಅದರಂತೆ ಮಾಡಲು ನಾನು ಅವತರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣಿನ ಈ ಶಚೀಪತಿಯು ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಅಧಿಪತಿ ಆಗುವನು. ಅವನ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಪರಿಹರಿಸುವೆನು.”

ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಆ ಹೃಷೀಕೇಶನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಾಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿ ಜನಿವಾರವನ್ನೂ, ಮರೀಚಿ ಮುನಿಯು ದಂಡವನ್ನು, ವಶಿಷ್ಠ ಮುನಿ ಕಮಂಡಲವನ್ನು, ಆಂಗಿರಸ ಋಷಿಯ ವೇದಗಳನ್ನು, ಪುಲಹನು ಅಕ್ಷಸೂತ್ರವನ್ನೂ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯು ಎರಡು ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದರು. ಓಂಕಾರ ಸಹಿತವಾದ ಆ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ವಾಮನದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ಉಪಸ್ಥಿತವಾದವು. ಅದರಂತೆ ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹರಿಯ ಸೇವೆಗೆ ಅಣಿಯಾಗಿ ಬಂದವು. ಆ ವಟು ವಾಮನನು ಜಟಾಧಾರಣಮಾಡಿ, ದಂಡ ಹಿಡಿದು ಭ್ರತೃಧರಿಸಿ, ಕಮಂಡಲು ಕೈಕೊಂಡು, ಸರ್ವ ದೇವತಾಮಯನಾಗಿ, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಆ ವಾಮನನು ನಡೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಬೆಟ್ಟ ಬಯಲು, ಸಮುದ್ರ, ದ್ವೀಪಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಖಂಡ ಮಹೀಮಂಡಲವೆಲ್ಲವೂ ಕಂಪಾಯಮಾನವಾಯಿತು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಶೌನಕ ಉವಾಚ:

ಸಪರ್ವತವನಾಮೂರ್ವೀಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಂಕ್ಷೋಭಿತಾಂ ಬಲಿಃ |

ಪ್ರಪ್ರಚ್ಛೋಶನಸಂ ಶುದ್ಧಂ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ||

ಶೌನಕ:- ಪರ್ವತ, ಪುರ, ವನ, ಸಮುದ್ರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಭೂಮಂಡಲವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಕೈಮುಗಿದು ಗುರುಗಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೇಳಿದನು.

ಬಲಿ:- ಗುರುಗಳೇ, ಶೈಲ, ಸಾಗರ, ಸಹಿತವಾದ ಭೂಮಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡಿದೆ. ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿಯೆ ಅಗ್ನಿಗಳು ಅಸುರ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?

ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದೈತ್ಯಗುರುಗಳೂ ವೇದಪಾರಂಗತರೂ ಆದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಬಹುಕಾಲ ಧ್ಯಾನಗೈದು, ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

“ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಾಮನರೂಪದಿಂದ ಕಶ್ಯಪ ಮುನಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವತಾರಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಭಗವಂತನು ಈಗ ದಾನವಪತಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡು, ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಗುಡ್ಡಗಳು ನಡುಗುತ್ತಿವೆ. ಸಮುದ್ರಗಳು ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿವೆ. ಈ ಜಗತ್ಪತಿಯನ್ನು ಹೊರಲು ಧರಣಿಯು ಸಮರ್ಥಳಲ್ಲ, ಅವನೇ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇದರ ಮೇಲಿರುವ ಗುಡ್ಡ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಸಾಗರಗಳನ್ನೂ ದೇವ, ದಾನವ, ಮಾನವ ಕಿನ್ನರ, ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ ಕಿಂಬಹುನಾ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಈಗ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯು ಕುಸಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅವನ ಅವತಾರವಾದ ಮೇಲೆ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಇನ್ನು ಯಜ್ಞಭಾಗವು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಗಳು ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಬಲಿ:- ಗುರುಗಳೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಪರಮಧನ್ಯನೇ ಸರಿ. ನನ್ನಂತಹ ಪುಣ್ಯವಂತರಾರು! ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನನ್ನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪದವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬರುವನೆಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನಂತಹ ಭಾಗ್ಯವಂತರಾರಿದ್ದಾರೆ ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ? ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನನ್ನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದಾಗ ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ:- ವೇದಗಳು ಪರಮ ಪ್ರಮಾಣ. ಆ ವೇದವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಜ್ಞಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಆದರೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದೈತ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಯಜ್ಞಭಾಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಿ. ವೇದೋಕ್ತಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ನೆರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವದು

ಮರ್ಯಾದಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಇಚ್ಛೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಭಗವಂತನು, ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ತಂದು ಕೊಡುವ ಆ ವಾಮನನು ಏನಾದರೂ ಬೇಡಿದರೆ, ನೀನು ಯಶ್ಚಿಂಚಿದಪಿ ದಾನಕೊಡಕೊಡದು, ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ, 'ದೇವಾ ನಿನಗೆ ನಾನು ಏನನ್ನು ಕೊಡಲೂ ಸಮರ್ಥನಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಬಲಿ:- ಗುರುಗಳೇ, ಯಾರು ಬೇಡಿದರೂ ನಾನು ಇಂದಿನವರೆಗೆ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವ ಆ ಕಂಸಾರಿಯೇ ಮನೆಯವರೆಗೆ ಬಂದು ಬೇಡಿದಾಗ ನಾನು ಬಾಯಿಯಿಂದ "ನಾಸ್ತಿ" ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ? ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಹರಿಯನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿ, ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ಭಗವಂತ ತಾನಾಗಿ ನನ್ನ ಬಾಗಿಲವರೆಗೆ ಬಂದು 'ದೇಹಿ' ಎಂದು ನುಡಿದರೆ, ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಯಾವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರು, ನಾನಾ ವಿಧ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಅಂತಹ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯೇ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಯಾಚನೆ ಮಾಡುವನೆಂದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ನಾನು ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಸಂಖ್ಯ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೈದಿರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ನಾನು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಜಗತ್ಪ್ರಭುವು ನನ್ನ ಎದುರು ಬಂದು ಕೈ ಒಡ್ಡಿ 'ದೇಹಿ' ಎಂದಾಗ ನಾನು 'ನಾಸ್ತಿ ನಾಸ್ತಿ' ಎಂದರೆ ನನ್ನಂತಹ ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಾರು! ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಪತಿ ಜನಾರ್ದನನು ಬಂದು 'ಕೊಡು' ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ವಿಚಾರಿಸದೇ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂತೆಂತಹ ಬಡ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಬಂದಾಗಲೂ ನಾನು 'ಇಲ್ಲ' ವೆಂದು ಅಂದಿಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಅಭ್ಯಾಸವಿರದ ಆ 'ನಾಸ್ತಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮೊದಲು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿ ನಾಚಿಕೆಬಿಟ್ಟು ನಾಸ್ತಿ ಎಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಹೇಳಲಿ? ವೀರರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಆಪತ್ತು ಬಂದರೆ ಅದು ಶ್ಲಾಘನೀಯವೇ. ಸರಿ. ಗುರುಗಳೇ, ದಾನಕ್ಕೆ ಈ ಹರಿಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡಪಾತ್ರ. ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ದಾನನೀಡಲು ಶ್ರೀಹರಿಯಂತಹ ಸತ್ತಾತ್ರವು ದೊರಕಿತು. ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ನನ್ನ ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಇನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಏನಿದೆ? ನನ್ನ ದಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಗಳಿಕೆ, ಉಳಿಕೆ, ದಾನ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನನ್ನ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಿಸಿದ ಈ ಯಜ್ಞದ ಉದ್ದೇಶವು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಸಾದವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಈ ವಾಮನನ ಆಗಮನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವು ಸಫಲವಾಯಿತು. ಆ ಭಗವಂತನೇ ತಾನಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆಯಲು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೊಂದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಭಗವಂತನ ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವೇ ಸರಿ.

ಇನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ಭಾಗವನ್ನು ಕಸಿದು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಪರಾಧಮಾಡಿದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಆ ಹರಿಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಹರಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಮರಣವಾದರೆ ನನ್ನಂತಹ ಭಾಗ್ಯವಂತರಾರು? ನನ್ನ ಜೀವವೇ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗುವದು. ಗುರುಗಳೇ, ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಅವನದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದದು ಯಾವುದಿದೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಹರಿಯ ವಸ್ತು, ಹರಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ, ಅಂತಹ ಹರಿಯೇ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವನೆಂದರೆ ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಅನುಗ್ರಹದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಇರಲಾರದು. ಬರಿಯ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೇಕಿಷ್ಟು ಅಟ್ಟಹಾಸ! ಆ ಭಗವಂತನು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಬಹುದು ನನ್ನನ್ನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಟುವೇಷವೇಕೆ? ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬರುವದೇಕೆ? ಈ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ನಾಟಕವೇಕೆ? ಇದು ಯಾವುದೂ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮೂಲವೆಂದರೆ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಲಾಷೆ ಮೂಡಿದೆ. ಇದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಗುರುಗಳೇ, ಜಗದೊಡೆಯನಾದ ಆ ಗೋವಿಂದನು ನನ್ನ ಮನೆಯವರೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನಿಂದಾಗ, ಏನಾದರೂ ಕೊಡು ಎಂದಾಗ ಕೈಒಡ್ಡಿ ಯಾಚನೆಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನೀಡಲಿರುವ ದಾನಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿ ತಾವು ವಿಘ್ನಮಾಡಬೇಡಿ.”

ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ಗುರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸರ್ವದೇವಮಯನಾದ ವಾಮನಮೂರ್ತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಯಜ್ಞ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತೇಜಃಪುಂಜನಾದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಟು ಕಾಲು ಇರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ದಿಗಿಲು. ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿಯೆ ಅಗ್ನಿಗಳು ಕೂಡ ಅವನ ಮುಖದ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪ್ರಭವಾದಂತೆ ಕಂಡವು. ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಾವು ಜಪಮಾಡುವ ಮಂತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯು ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ನಡೆತಂದಿದೆ ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಎಲ್ಲ ಋತ್ವಿಜರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು. ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಬಾಗಿಸಿದರು. ಬಲಿರಾಜನಂತೂ ತನ್ನ ಜನ್ಮವೇ ಸಫಲವಾಯಿತು ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಅಡಿದಾವರೆಯ ಪುಡಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದರು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲನೋಡಿ ದೇವದೇವನಾದ ಆ ವಾಮನನು, ಯಜಮಾನನನ್ನು ಹೊಗಳಿದನು. ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಹರಿಸಿದನು. ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ಅವನ ಪ್ರಶಂಸಾವಚನದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಪ್ರಸನ್ನರಾದರು. ಬಲಿರಾಜನಿಗಂತೂ ಹೃದಯತುಂಬ ಹಿಗ್ಗು. ಮೈ ತುಂಬ ಮುಳ್ಳು, ಕಣ್ಣುಂಬ ನೀರು, ಬಿಗಿದ ಕೊರಳಿನಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಆ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಅಸುರರಾಜನು ಇಂತು ನುಡಿದನು

“ವಾಮನನೇ, ನಿನಗೆ ಏನು ಬೇಕು ಅದನ್ನು ಬೇಡು, ನೀನು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಮುತ್ತು, ರತ್ನ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ನಾರಿಯರು, ನಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಲಂಕಾರ, ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ ಬೇಕೆಂದರೆ

ಈ ಭೂಮಂಡಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ನೀಡಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ಕೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇನೆ.”

ಬಲಿರಾಜನ ಈ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ, ವಾಮನ ದೇವರು ನಗುತ್ತ ನುಡಿದರು. “ಬಲಿರಾಜನೇ, ನನಗೊಂದು ಅಗ್ನಿಶಾಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಲು ಸ್ಥಳ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ಪಾದ ಭೂಮಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಕು. ಬಂಗಾರ, ರತ್ನ, ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ, ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ನೀನು ಕೊಡಬಹುದು. ನನಗೆ ತ್ರಿಪಾದ ಪರಿಮಿತ ನೆಲ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಕು.

ಬಲಿ :- ಈ ಮೂರು ಪಾದ ಪರಿಮಿತವಾದ ಭೂಮಿಯಿಂದ ನಿನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತು ! ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಪಾದದಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಕೇಳು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ವಾಮನ :- ದೈತ್ಯರಾಜ, ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕು ಈ ಮೂರು ಪಾದ ಭೂಮಿಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾಚನೆಮಾಡುವ ಬೇರೆ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೆ ನೀನು ಅವರಿಗೆ ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ನೀಡು.

ವಾಮನರೂಪಿ ಭಗವಂತನ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಾಮನಾವತಾರಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಪಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೀರುಬಿಟ್ಟು ದಾನಕೊಟ್ಟನು. ಮೂರು ಪಾದ ಭೂಮಿಯದಾನ ಸಂಕಲ್ಪದ ನೀರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಆ ವಾಮನನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದನು. ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಆಕಾಶದವರೆಗೆ ಬೆಳೆದು ವಿರಾಟರೂಪಿಯಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು.

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿರಾಡ್ವಿರೂಪಿ ವಾಮನನ ಅರ್ಧಾತ್ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರೇ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ಹೊಳೆದರು. ಆಕಾಶವೇ ತಲೆ. ಕಾಲುಗಳೇ ಭೂಮಿ. ಪಾದದ ಬೆರಳುಗಳೇ ಪಿಶಾಚಗಳು. ಕೈಬೆರಳು ಗುಹ್ಯಕ. ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳು ಮೊಳಕಾಲಿನಲ್ಲಿ, ಉಗುರಿನಲ್ಲಿ, ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಅಪ್ಸರೆಯರು, ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಕೂದಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು, ಚಿಕ್ಕೆಗಳು ರೋಮ ಕೂಪಗಳು, ರೋಮಗಳೇ ಋಷಿಗಳು. ಬಾಹುಗಳು ಉಪದಿಕ್ಕು, ಕಿವಿಗಳೇ ದಿಕ್ಕು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯ, ವಾಯುವೇ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ, ಸತ್ಯವೇ ವಾಣಿ. ನಾಲಿಗೆಯೇ ಸರಸ್ವತಿ, ದಿಶೆಯೇ ಕೂರಳು, ಚತುರ್ದಶ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಡಗ, ಮುಖವೇ ಅಗ್ನಿ. ಹೃದಯವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಕಶ್ಯಪಮುನಿಯೇ ಪುಂಸ್ತ್ವ.

ಆ ವಿರಾಡ್ವಿರೂಪಿಯಾದ ವಾಮನನ ಪೃಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ದೇಹದ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಮರುದ್ಗಣಗಳು, ಹಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವೇದಸೂಕ್ತಗಳು, ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವನು, ಅವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಾಗರಗಳು, ಉದರದಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವರು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಮೇಧಾ, ಶಚೀ, ಕಾಂತಿ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಅವನ ನಡುವಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಜ್ಯೋತಿಗಳು ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೇಜೋರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ಅವನ ಸ್ತನ ಮತ್ತು ಕುಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳು ಅವನ ಉದರದಲ್ಲಿಯೂ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳು ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತವು.

ಹೀಗೆ ವಿರಾಡ್ಕೂಪಿಯಾದ, ಆ ಶ್ರೀವಾಮನಮೂರ್ತಿಯ ದೇವತಾಮಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಯುಧಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಆ ಹರಿಯಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಿಸ ಬಂದರು. ದೀಪದ ಹುಳಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಂಡದ ಮೇಲೆ ಎರಗಿದಂತಿತ್ತು. ಈ ದೈತ್ಯರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಆ ಅದಿತಿನಂದನನು ಯಾವ ಆಯುಧವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏರಿಬಂದವರಲ್ಲಿ ಹಲವರನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆದು ಕೊಂದನು. ಉಳಿದವರನ್ನು ಅಂಗೈಯಿಂದ ಏಟು ಹಾಕಿ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ವಿರಾಟರೂಪದಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತ ಆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಮಹಾ ಕಾಯವನ್ನು ತಳೆದು ನಿಂತುಕೊಂಡಾಗ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯರು ಅವನ ಮೋರೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಭಗವಂತನು ಮೇಲೇರಿ ಬಂದಾಗ, ಆ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯರು, ಹೊಕ್ಕಳಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ತೊಡೆಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ಮೊಳಕಾಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಹೀಗೆ ಆ ಭಗವಂತನು ಬೆಳೆದು, ಎಲ್ಲ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಮೂರು ಲೋಕದ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಭೂಲೋಕದ ಕೆಳಗಿರುವ ಸುತಲವೆಂಬ ಅಧೋಲೋಕವನ್ನು ಆ ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕೊಟ್ಟು ಕರುಣಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯ ರಾಜನಾದ ಆ ಬಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು.

“ಬಲಿರಾಜ, ನೀನು ಮೂರುಪಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ. ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನಾನು ನೀರು, ನೆಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ. ಆ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಿನಗೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪಕಾಲ ಆಯುಷ್ಯ ಕರುಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಸಾವರ್ಣಿ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಇಂದ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುರಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈಗ ನಾನು ದೇವರಾಜನಿಗೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಆಧಿಪತ್ಯ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಈಗ ಸುತಲ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪಾತಾಲಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡು. ಅದು ಕೂಡ ಸ್ವರ್ಗದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರ ಪ್ರದೇಶ. ನಂದನವನದಂತೆ ಅನೇಕ ವನಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭವ್ಯ ಭವನಗಳಿಗಂತೂ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ಅರಳಿದ ಹೊಂದಾರವರೆಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ತಿಳಿನೀರಿನ ಕೊಳಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ಸುತಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುಗಂಧಿ, ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯ, ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರ, ಮನೋಹರ ಹಾರಗಳು, ಅಲ್ಲಿನ ನರನಾರಿಯರ ಅಂಗಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಆಭರಣಗಳು, ಮೈತುಂಬ ಚಂದನ, ವಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರ. ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ನರರಿಗೆ ಸರ್ವದಾ ಆನಂದ, ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಡು ಕುಣಿತ, ಮಣಿತ, ಉತ್ಸಾಹ, ಉಲ್ಲಾಸ, ಆನಂದ, ಬಯಸಿದ ಭೋಗ, ಬೇಡಿದ ಪಕ್ಷಾನ್ನ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ,

ವಿವಿಧ ಉಪಹಾರ, ಪ್ರೀತಿಯ ಉಪಚಾರ, ಸರ್ವವಿಧ ಸಂತೋಷ ಭೋಗ. ದೈತ್ಯರಾಜ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವು ಸುಖಮಯ, ಇಂತಹ, ಪರಮ ರಮಣೀಯವಾದ ಭೋಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ವಾಸಮಾಡು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿಡು: ನಾನು ಈ ವರೆಗೂ ಹೇಳಿದ ರಾಗ. ಭೋಗ, ಭಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಅಧಿಕಾರ, ಆನಂದ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವವು. ನೀನು ಎಂದಾದರೂ ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳು ತಕ್ಷಣವೇ ಲೋಪವಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಮಾಯವಾಗುವವು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ವರುಣ ಪಾಶಗಳು ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಗಿದು ಒಗೆಯುವವು. ಎಚ್ಚರ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಾನು ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲಾದರೂ ನೀನು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ವಿರೋಧ ಬಿಡು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ “ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ಬಳಿಕ ಬಲಿರಾಜನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕೇಳಿದನು.

ಬಲಿ :- ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ, ನಾನು ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಆಹಾರವೇನು?”

ಬಲಿರಾಜನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಕೇಳಿ, ಶ್ರೀಹರಿ ಹೇಳಿದನು :

ವಾಮನ :- ದೈತ್ಯರಾಜ, ವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀಡಿದ ದಾನಗಳು, ವೇದ ಓದದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ದಾನಗಳು, ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಹೋಮಗಳು ನಿನಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ, ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ, ವ್ರತ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಅಧ್ಯಯನಗಳೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಬಂದು ಸೇರುವವು. ವಿಧಿವಿಹಿತವಾಗದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಸೇರದೆ ನಿನಗೇ ಬರುವದು. ಅದೇ ನಿನ್ನ ಸುತಳದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ಆಹಾರವಾಗುವದು.

ಶೌನಕ :- ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು, ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನೂ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಗದ ಒಡತನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಕರುಣಿಸಿ, ತನ್ನ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿರಾಡ್ರೂಪವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳತೊಡಗಿದನು. ಬಲಿರಾಜನು ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು, ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ಧರ್ಮಸೋದರನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಈ ವಾಮನಾವತಾರದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ! ಆ ವಾಮನ ರೂಪಿ ಕೃಷ್ಣನು ಬೇರೆ ಯಾರೋ ಆಗಿರದೆ ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣನೇ. ಅದೇ ವಾಮನದೇವರು ಭೂಮಿಯ ಭಾರ ಇಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಯದುಕುಲದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಪಾಂಡವರ ವೈರಿಗಳಾದ ದುರ್ರೋಧನಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ

ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ನಿನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ನಿನ್ನ ರಥದ ಚಾಲಕನಾದ ಆ ಕೃಷ್ಣನು ಜಗತ್ ಚಾಲಕನಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಎನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ವಾಮನಾವತಾರ ಮಾಡಿ ಬಲಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳವು ವಾಮನದೇವರ ಪುಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ವಾಮನಾವತಾರಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಅರ್ಜುನ :- ಮುನಿಗಳೆ, ತಾವು ಹೇಳಿದ ಕೇಶವನ ಮಹಾಮಹಿಮೆ ಕೇಳಿ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆ. ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಹೊರಟ ನಾನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗಂಗಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ನೀಡಿರಿ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಶೌನಕರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಅರ್ಜುನನು ಹೊರಟುಹೋದನು. ಶೌನಕರು ಕೂಡ ತಾವು ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿದರು. ಈ ವಾಮನಾವತಾರದ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಪಠಿಸಿದವನಿಗೂ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದವರಿಗೂ ರೋಗ ರುಜಿನಾದಿಗಳು ಬಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿಂತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂರವಾಗುವವು. ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಬಂಧುಜನರಿಂದ ಆಗಲಿರುವವರು ಅವರೊಡನೆ ಪುನರ್‌ಮಿಲನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆನಂದಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— 0 —

ವರಾಹಾವತಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೪೮

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ:

“ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಾನ್ ಪುರಾಣೇಷು ವಿಷ್ಣೋರಮಿತತೇಜಸಃ

ಸತಾಂ ಕಥಯತಾಂ ವಿಪ್ರ ವಾರಾಹ ಇತಿ ನಃ ಶ್ರುತಮ್

ನ ಜಾನೇ ತಸ್ಯ ಚರಿತಂ ನ ವಿಧಿಂ ನ ಚ ವಿಸ್ತರಮ್ ||”

ಅರ್ಜುನ :- ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತೇಜೋನಿಧಿಯಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ವರಾಹ ಎಂಬ ಅವತಾರ ಇದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಆ ವರಾಹ ಅವತಾರದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಆಗ ಮಾಡಿದ ಭಗವಂತನ ಕಾರ್ಯ, ಲೀಲೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತಾವು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ವರಾಹರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅವತಾರದ ಕಥೆಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಶೌನಕ :- ಈ ವರಾಹದೇವರ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರವು ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದ್ದು. ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಕೃಷ್ಣನ ವರಾಹಲೀಲೆ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಹಿಂದೆ, ಸಹಸ್ರಯುಗಗಳು ಪೂರ್ಣಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು, ಯುಷಿಗಳು, ದಾನವರು, ಮಾನವರು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಜೀವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳು ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದವು. ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆಗ್ನಿ ರೂಪದಿಂದ ತನ್ನ

ಮುಖದಿಂದ ಉರಿಯಜ್ವಲೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದನು. ವೇದ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅದೃಶ್ಯವಾದವು. ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತಾನೇ ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹರಿಸಿ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಕತ್ತಲೆ ಮುತ್ತುದ ಆ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ, ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಶೂನ್ಯವಾದಾಗ, ಆ ಏಕಾವರ್ಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಭಗವಂತನು ಶಯನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಾರಾಯಣ ರೂಪಿಯಾದ ಆ ಕೃಷ್ಣನು ಕಪ್ಪು ಮೋಡದಂತಿರುವ ಶಾಮಸುಂದರ ದೇಹದಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಪೀತಾಂಬರ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷನಾಗಿ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ಆ ಪ್ರಳಯೋದಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೇ ಆ ಶಾಂತ ಮೂರ್ತಿಯು ಯೋಗನಿದ್ರೆ, ಹೊಂದಿ ಒಂದು ಸಹಸ್ರಯುಗ ಪರ್ಮಂತರ ಶಯನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಸಾವಿರಯುಗ ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ತಾನಾಗಿಯೇ ಉದ್ಬುದ್ಧನಾಗಿ ಪುನಃ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಅನಂತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಾನವರನ್ನು ಎಲ್ಲ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ನಾರಾಯಣ ರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸಂಕರ್ಷಣ ರೂಪದಿಂದ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತನೂ ಅವನೇ, ಪೋಷಿಸುವ ಭರ್ತನೂ ಅವನೇ ಕೊಲ್ಲುವ ಸಂಹರ್ತನೂ ಅವನೇ. ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನೇ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವನ ನಿಜವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಯಾವ ದೇವಾಧಿದೇವತೆಗಳೂ ಕಾಣಲಾರರು. ಅವನು ತಾನಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಹಲವಾರು ರೂಪಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಋಷಿಮುನಿ, ದೇವತೆಗಳು ಬಲ್ಲರು. ಇಂತಹ ಪರಾತ್ಪರ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಹರಿಸಿ, ಉಪಸಂಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಸಾವಿರ ಯುಗಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಮೊಟ್ಟೆಯಾಕಾರವಾಗಿ, ತೇಲಿಬಿಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಆದೇಶದಂತೆ, ಸುರ, ಅಸುರ, ನರ, ಉರಗ, ಮರ ಕಿನ್ನರ, ಯಕ್ಷ, ಕಾಡು, ನಾಡು, ಔಷಧ, ಹೆಣ್ಣು, ಗಂಡು, ಅಪ್ಸರೆ, ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಕ್ರಿಮಿ, ಕೀಟ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಜೀವ ಜಂತು ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರ, ಪರ್ವತ, ಆಕಾಶ, ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತ ಮುಂತಾದ ಚರಾಚರವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡ ನೂರ ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಶೌನಕ ಉವಾಚ:

ಜಗದಂಡಮಿದಂ ಪೂರ್ವಮಾಸೀದ್ಧಿವ್ಯಂ ಹಿರಣ್ಮಯಮ್ |

ಪ್ರಜಾಪತೇರಿಯಂ ಮೂರ್ತಿರಿತೀಯಂ ವೈದಿಕೇ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಶೌನಕ :- ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಈ ಜಗದಂಡವು ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ಮೊಟ್ಟೆಯಂತೆ ಇದ್ದಿತು. ಇದು ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೂರ್ತಿ ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಜಗದ್‌ರೂಪವಾದ ಮೊಟ್ಟೆಯು ಮೇಲೆ ಬಿರಿಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಕೆಳಗಡೆಯೂ ಒಡೆಯಿತು. ವಿಷ್ಣುವು ಲೋಕಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಆ ಜಗದಂಡವನ್ನು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿದನು. ಮೇಲಿನ ಭಾಗವು ಆಕಾಶ ಎನಿಸಿತು. ಕೆಳಗೆ ಬಿರಿದದ್ದೇ ರಸಾತಲ. ಈ ಅಂಡದಲ್ಲಿ ಬಸಿದ ನೀರೆಲ್ಲವೂ ಮೇರು ಪರ್ವತವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತ ಜಾಲದಿಂದ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ವಿಷಮವಾಯಿತು. ಈ ಪರ್ವತಗಳ ಭಾರವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೇ ಭೂಮಿಯು ಕುಸಿದು ಕೆಳಗೆ ಜರಿದು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವ ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯು ರಸಾತಲದ ಆಳಕ್ಕೆ ಜರಿದು ಇಳಿದು ಹೋದದ್ದು ಕಂಡು ಭಗವಂತನು ಹುದುಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಹಸುವಿನಂತೆ ಒದ್ದಾಡುವ ಆ ಭೂಮಾತೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಭೂದೇವಿಯು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಪೃಥ್ವೀ ಉವಾಚ:

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಯಾಮಿತ ವಿಕ್ರಮಾಯ ಮಹಾವರಾಹಾಯ ಸುರೋತ್ತಮಾಯ |

ಶ್ರೀ ಶಾಂಝ ಚಕ್ರಾಸಿ ಗದಾಧರಾಯ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ದೇವವರ ಪ್ರಸೀದ ||'

ಅಪರಿಮಿತ ಪರಾಕ್ರಮ ಉಳ್ಳ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರೂಪಿಯಾದ ಮಹಾವರಾಹನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಗದಾ ಪದ್ಧಗಳನ್ನು ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಧರಿಸಿದ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ನಮೋನಮಃ. ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಸಜ್ಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ, ದುರ್ಜನರ ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಯುಗಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ತಾಳುವೆ. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಶುಭ್ರವರ್ಣನಾಗಿರುವೆ. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪಿಗೆ ಹೂವಿನಂತೆ ಬಣ್ಣ. ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಣ್ಣ. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ, ಉಳಿಸಿ, ನಗಿಸಿ, ಅಳಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಸಂಹರಿಸುವವನು ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಕಾಲರೂಪಿಯಾಗಿ ಸಂಹರಿಸುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ಕಾಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಖಿಲ ಪ್ರಪಂಚ

ನಾಶವಾದರೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅವಶೇಷಿತನಾಗಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾಗಿ ಇದ್ದು ಅನಂತರ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿ ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಪರಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿಯುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ಶೇಷ' ಎಂದೂ ಹೆಸರು.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಸ್ಥಾನ, ಮಾನ ಮತ್ತು ಜೀವನದಿಂದಲೇ ಕೊನೆಗೆ ಚ್ಯುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಎಂದೂ, ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಚ್ಯುತನಾಗದೇ ಉಳಿಯುವದರಿಂದ ನೀನು ಅಚ್ಯುತ. ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ವರುಣ, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕೊನೆಗೆ, ಸಂಹರಿಸುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ಹರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ನಿನ್ನ ಅಂತವು ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಕೊನೆ, 'ಇದಮಿತ್ಥಂ' ಎಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು 'ಅನಂತ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆ. ಕೋಟಿಕೋಟಿ ವರುಷಗಳಾದರೂ ನಿನಗೆ ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸವೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ 'ಅಕ್ಷರ'ನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದಿರುವೆ. ನಾಶವಾಗದಂತೆ ತಡೆದಿರುವೆ. ಅಂತಃಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಹೊತ್ತಿರುವೆ, ಒಳಗೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಧರಿಸಿರುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ವಿಷ್ಟು' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ನಾರ ಅಂದರೆ ನೀರು. ಆ ನೀರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಳಯ ಜಲಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಯನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನಾರಾಯಣ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು. ಯುಗಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಮರೆತುಹೋದ ವೇದಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು, ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿದ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ನೀನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸುವದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ಗೋವಿಂದ' ಎಂದು ಹೆಸರು 'ಹೃಷಿಕ' ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವದರಿಂದ ನೀನು 'ಹೃಷೀಕೇಶ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕೊಂಡು ನಿಂತಿವೆ. ನೀನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸವಾಗಿರುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ವಾಸುದೇವ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಷಣ' ಮಾಡಿ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ 'ಸಂಕರ್ಷಣ' ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುವರು. ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉದ್ಭವವನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ 'ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ 'ಅನಿರುದ್ಧ'ನೆಂದು ಋಷಿಗಳು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ನಾರಾಯಣನೇ, ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧರಿಸುವವನು ನೀನು. ಅನಂತರ ನೀನು ಧರಿಸಿದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಧರಿಸಲಾರದ್ದನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಹೊರಲಾರೆ. ಯುಗಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಅವತಾರಮಾಡಿ ನನ್ನ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವೆ. ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಭ್ರಾಂತಳಾದ ನಾನು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ದಾನವರಿಂದ ಪೀಡಿತಳಾದ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರು ಗತಿ? ನಿನಗೆ ಶರಣು ಬರುವವರೆಗೆ ನನಗೆ ಭಯ. ಅನಂತರ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ನನ್ನ ನೂರಾರು ಸಲದ ಅನುಭವ. ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಉಪಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾರರು.

ನಿನ್ನಂತಿರುವ ವಸ್ತು ನೀನೇ. ನಿನಗೆ ಸದೃಶರು ಯಾರು ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಿರುತ್ತರ. ಅದೇ ಅದರ ಉತ್ತರ.

ಶೌನಕ:- ಭೂದೇವಿಯ ಈ ದಿವ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರ ಕೇಳಿ ಪ್ರೀತನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ವಿಷ್ಣು:- 'ಭೂದೇವಿ ಬೆದರಬೇಡ. ಶಾಂತಳಾಗು, ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಡೆ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶೌನಕ:- ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಇಂತು ವಿಷ್ಣುವು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನು- 'ನಾನು ಯಾವ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಧರಾದೇವಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲಿ?' ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಜಲಕ್ರೀಡೆ ಆಡಲು ಉಚಿತವಾದ ವರಾಹದೇಹವನ್ನು ಆ ಭಗವಂತನು ಧರಿಸಿದನು.

ನೂರು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರ, ನೂರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದ ಆ ವರಾಹ ಮೂರ್ತಿಯು ಕಪ್ಪು ಮೋಡದಂತೆ, ನೀಲವರ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೇಘ ಗುಡುಗದಂತೆ ಧ್ವನಿ. ಬೆಟ್ಟದಂತಹ ಬೃಹದಾಕಾರ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬೆಳ್ಳಗಿನ ಕೋರೆದಾಡೆ. ಕಟಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನ ಲಕ್ಷಣ. ಬೆಂಕಿಯ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ತೇಜೋರೂಪ, ಮಿಂಚಿನ ಮಂಚದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣು. ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರ ಅದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸು. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ ರೂಪವನಾಂತ ವರಾಹದೇವನು ಪೃಥ್ವಿಯ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ರಸಾತಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು.

ಆ ವರಾಹ ದೇವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿ. ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳೇ ಅವನ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳು. ಆ ಕೋರೆದಾಡಿಯೇ ಯಜ್ಞಸ್ಥಂಭ, ಕೃತುಗಳೇ ಹಲ್ಲು, ಮುಖವೇ ಆಗ್ನಿಕುಂಡ, ನಾಲಿಗೆಯೇ ಹೋಮಾಗ್ನಿ, ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳೇ ದರ್ಭ. ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಭಂದಸ್ಸು, ನಿರುಕ್ತ, ಜೋತಿಷ್ಯ ಈ ಆರು ವೇದಾಂಗಗಳೇ ಕಿವಿಯ ಭೂಷಣಗಳು. ಅವನ ಮೂಗೇ ತುಪ್ಪ, ಮುಖವೇ ಸೌಟು, ಸಾಮವೇದ ಘೋಷವೇ ಧ್ವನಿ. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ನಖ. ಮೊಳಕಾಲೇ ಪಶು. ಯಜ್ಞವೇ ಆಕಾರ. ಅವನ ರಕ್ತವೇ ಸೋಮರಸ. ಅವನ ಗಂಧವೇ ಹವಿಸ್ಸು, ಹೃದಯವೇ ದರ್ಪಣ. ತುಟಿಯ ಬಣ್ಣವೇ ಉಪಾಕರ್ಮ. ಅನೇಕ ಭಂದಸ್ಸುಗಳೇ ಅವನ ಗತಿಲೀಲೆ. ಗುಹ್ಯಾಂಗವೇ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಇಂತಹ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ಎನಿಸಿದ ಆ ಯಜ್ಞವರಾಹನು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿ ಹೋದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ತನ್ನ ಕೋರೆ ದಾಡೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿ, ಮೇಲೆ ತಂದನು. ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು.

ಅನಂತರ ಭೂದೇವಿಯು ಆ ಭಗವಂತನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ ಧರಾ, ಧರಣಿ, ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಳು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಋಷಿ ಉವಾಚ:

ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸೂತ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ |

ನ ತೃಪ್ತಿರ್ಜಾಯತೇಽಸ್ಮಾಕಮತಃ ಪುನರಿಹೋಚ್ಯತಾಮ್ ||

ಋಷಿಗಳು :- ಸೂತನೇ, ನಾರಾಯಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಯಥಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕೇಳಿದರೂ, ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಆ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳು. ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳಿಲ್ಲರೂ ಯಾವ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತರು? ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಸೂತ :- ನಾರಾಯಣದೇವರೂ, ಶೂಲಪಾಣಿಮಹಾದೇವರೂ ದೈತ್ಯ ದಾನವರಿಗೆ ಸಾವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವದಾನವರ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯ ದಾನವರು ಮೃತರಾಗಿ ಬಿದ್ದರು. ಆಗ ದೈತ್ಯ ಗುರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಮಹಾದೇವರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಂಜೀವಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಸತ್ತ ದಾನವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೃತರಾದವರನ್ನು ಮರಳಿ ಬದುಕಿಸುವ ಈ ಮೃತ ಸಂಜೀವಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯು ಮಹೇಶ್ವರನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಹೇಶ್ವರೀವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಅಮರರಾದರು. ಆದರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಲಿ, ನಾಗಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಋಷಿಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಆ ವಿದ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೃತಸಂಜೀವಿನೀವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಅಮರರಾಗಿ ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಕಾದಾಡಲು ದೇವಲೋಕಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದರು. ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿದರು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರನ್ನೆಲ್ಲ ಗುರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಜೀವಿನೀವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬದುಕಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು, ದೇವತೆಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಗತ ಪ್ರಾಣರಾಗಿ, ಹೆಣವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಅರೆಚಣದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದವರು ಎದ್ದು ಕೂಡುವಂತೆ ಸಂಜೀವಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ಮೇಲೆದ್ದು ಸಿಂಹನಾದಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಸತ್ತು ಬದುಕುವದೂ ಒಂದು ಆಟವಾಯಿತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ. ದೈತ್ಯರಿಂದ ಅವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಖಿನ್ನವಿಷಣ್ಣರಾಗಿ ಸೋತು ಸುಣ್ಣಾಗಿ ಸೋರಾಗಿ ಸಣ್ಣಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸುರಪುರದ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇಂತು ನುಡಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮ:- ದೇವತೆಗಳೆ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನೀವು ಈಗ ದಾನವರ ಜೊತೆಗೆ ದ್ವೇಷ ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸಿರಿ. ದೈತ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹಾಲಿನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಕಡೆಯಿರಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರುಣನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಚಕ್ರವಾಣಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಸಹಾಯವು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಅವನ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡೆಗೋಲನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ, ಶೇಷನನ್ನೇ ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನಮಾಡಿರಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯೊಡನೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸ್ನೇಹ ಸಂಧಾನ ಬೆಳೆಸಿರಿ. ದಾನವರನ್ನೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆತನ್ನಿರಿ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇರುವ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರಿ. ಮಂದರಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಕಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರಿ.” ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ, ದಾನವೇಶ್ವರನಾದ ಬಲಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

“ದೈತ್ಯರಾಜ, ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಸಾಕು, ಬಲಿರಾಜ ನೀನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಧಿರಾಜ, ಇನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ, ಹಾಲ್ಗಡಲನ್ನು ಕಡೆಯೋಣ. ಆ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ, ಆದಿಶೇಷನನ್ನೇ ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೋಣ. ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡೆಗೋಲನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡಿದರೆ ಅಮೃತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಮೃತವು, ದೊರಕಿದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರೂ, ಅಮರರಾಗೋಣ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದಾನವರಿಗೂ ಮುಂದೆ ಮರಣದ ಭಯವೇ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗುವದು.”

ದೇವತೆಗಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಾದ ಬಲಿರಾಜನಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೇಳಿದನು “ದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈಗ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ, ಕಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ಬಹು ದೂರದಿಂದ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೀರಿ. ನನಗೆ ನಮಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದೀರಿ, ನೀವು ವೈರಿಗಳಾದರೂ ಇಂದ್ರ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಅತಿಥಿಗಳು. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸದಿದ್ದರೆ, ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಸದ್ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ವೈರಿಗಳಾದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮಿತ್ರರು, ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯ ಮಕ್ಕಳು.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ, ಆ ದೈತ್ಯ ದೊರೆಯು ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಂದರ ಗಿರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಬೇಡಿಕೊಂಡನು, ದೇವತೆಗಳೂ ದನಿ ಕೂಡಿಸಿದರು.

“ಗಿರರಾಜಾ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರ. ಹಾಲಿನ ಸಾಗರವನ್ನು ಕಡೆದು ನಾವೆಲ್ಲ ದೇವಾಸುರರು ಕೂಡಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಕಡೆಗೋಲಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯ.”

ಸುರಾಸುರರ ಈ ಬಿನ್ನಹಕ್ಕೆ ಮಂದರ ಪರ್ವತವು ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ‘ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಬಹುದು. ಅದರೆ ನನಗೆ ಏನಾದರೂ ಆಧಾರ ಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನಾನು

ತಿರುಗುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿರಿ. ಹಾಗೂ ಕಡೆಗೋಲಾಗಿ, ಕಡೆಯಲು ಹಗ್ಗವಾಗಬಲ್ಲ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ” ಮಂದರ ಪರ್ವತವು ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ಬಳಿಕ ಪಾತಾಳ ಲೋಕದಿಂದ, ಆದಿಶೇಷ, ಆದಿಕೂರ್ಮರು ಎದ್ದು ಮೇಲೆ ಬಂದರು. ಅವರು ದೈತ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. “ಸುರಾಸುರರೆ, ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿರಿ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಂಶ ಹಾಗೂ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧಾರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದೇವೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಹೊತ್ತು ನಿಂತರೂ ನಮಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಫಲಪ್ರದವಾದ ಈ ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ನಾವು ಸಹಜವಾಗಿ ಇನಿತೂ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಬಲ್ಲೆವು. ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಂದರಾಚಲವು ಚಿಕ್ಕದಾದ ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆಯಿದ್ದಂತೆ.”

ಶೇಷ:- ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ಸುತ್ತುಹಾಕುವಷ್ಟು ನನ್ನ ದೇಹ ವಿಸ್ತಾರವಿದೆ. ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ನಾನು, ಬಲವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು, ಲೀಲೆಯಿಂದಲೇ ಎತ್ತಿ ತಂದು ಈ ಹಾಲ್ಗಡಲಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಆದಿಕೂರ್ಮನು ಕೆಳಗೆ ನಿಂತು ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ದೇವದಾನವರು ಕೂಡಿ ಅದನ್ನು ಕಡೆಯಿರಿ. ಅದರಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ. “ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದರಂತೆ ಆದಿಶೇಷನು ಮಂದರ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲವಾದ ವಿರಾಟದೇಹದ ಸುರಳಿ ಬಿಚ್ಚಿ, ಬೃಹದಾಕಾರವಾದ ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸುತ್ತುಹಾಕಿ ಬಿಗಿದು ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಎತ್ತಿತಂದು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ದೇವತೆಗಳೂ, ದಾನವರೂ ಕೂಡಿ ಆದಿಶೇಷನನ್ನೇ ಕಡೆಯುವ ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಸಮುದ್ರಮಂಥನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ನಿರಾಧಾರವಾದ ಆ ಪರ್ವತವು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಕೂರ್ಮರೂಪಿಯಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ನಿಂತನು. ದೈತ್ಯದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮೈಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಭರದಿಂದ ಕಡೆಕಡೆದು ಅವರೆಲ್ಲರ ಕೈಗಳು ಸೋತವು. ಮೈ ಬೆವರಿತು. ಮುಖ ಒಣಗಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಅಮೃತವು ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಕಡೆಯಲು ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಶಕ್ತಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಆಗ ಸುರಾಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಖಿನ್ನವಿಷ್ಟರಾಗಿ, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು.

ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ ಪೀತಾಂಬರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಿದರು. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರ, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಕಣ, ಆದಿಶೇಷನ ಮೈ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಸುಖವಾಗಿ ಶಯನಮಾಡಿದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ಇಂದಿರಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಮಿದುಗೈಗಳಿಂದ ನೀವುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಗರುಡನು ನಿಂತು ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಋಷಿಗಳು ಹೊಗಳು ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳಂತೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ಮೂರ್ತಿಮಂತಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿವೆ. ತನ್ನ

ಬಲಗೈಯನ್ನು ದಿಂಬನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಶಯನಮಾಡಿದ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

||ದೇವದಾನವ ಉವಾಚಃ||

“ನಮೋ ಲೋಕತ್ರಯಾದ್ಯಕ್ಷ! ತೇಜಸಾಽಮಿತ ಭಾಸ್ಕರ!
 ನಮೋ ವಿಷ್ಣೋ! ನಮೋ ಜಿಷ್ಣೋ! ನಮಸ್ತೇ ಕೈಟಭಾದರ್ಶನ!
 ನಮಃ ಸರ್ಗ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ತೃ ಜಗತ್ಪಾಲಯತೇ ನಮಃ!
 ರುದ್ರರೂಪಾಯ ಶರ್ವಾಯ ನಮಃ ಸಂಹಾರಕಾರಿಣೇ||
 ನಮಃ ಶೂಲಾಯುಧಾದ್ಯಂತರ್ಯಾಮಿನೇ ದೈತ್ಯಘಾತಿನೇ |
 ನಮಃ ಕ್ರಮತ್ರಯಾಕ್ರಾಂತ ತೈಲೋಕ್ಯಾಽಯಾಽಭಯಾಯ ಚ |
 ನಮಃ ಪ್ರಚಂಡ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಕುಲಕಾಲ ಮಹಾನಲ ||
 ನಮೋ ನಾಭೀಹೃದೋದ್ಭೂತಪದ್ಮಗರ್ಭ ಮಹಾಚಲ |
 ಪದ್ಮಭೂತ! ಮಹಾಭೂತ! ಕರ್ತೃ ಹರ್ತೃ ಜಗತ್ಸಯ-
 ಜನಿತೃ ಸರ್ವಲೋಕೇಶ! ಕ್ರಿಯಾಕಾರಣಕಾರಿಣೇ!
 ಅಮರಾರಿ ವಿನಾಶಾಯ ಧ್ವಯತಾಂ ಧ್ವಯತಾಮಯಮ್ |
 ಮಂದರಃ ಸರ್ವ ಶೈಲಾನಾಂ ಅಯುತಾಯತ ವಿಸ್ತೃತಃ |
 ಅನಂತಬಲ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಅವಪ್ಸಭೈಕಪಾಣಿನಾ |
 ಮಧ್ಯತಾಮಮೃತಂ ದೇವ! ಸ್ವಧಾ ಸ್ವಾಹಾರ್ಥಕಾಮಿನಾಮ್ |
 ತತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ ಭಗವಾನ್ ಸ್ತೋತ್ರಪೂರ್ವಂ ವಚಸ್ತ್ವಿದಂ |
 ವಿಹಾಯ ಯೋಗನಿದ್ರಾಂ ತಾನುವಾಚ ಮಧುಸೂದನಃ||”

ಮೂರು ಲೋಕದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ, ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯ ಸೂರ್ಯರಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ, ಕೈಟಭ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿದ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಜಯಶೀಲ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ರುದ್ರರೂಪದಿಂದ, ಸರ್ವ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡುವ, ಶೂಲಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಶಿವನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ರುದ್ರರೂಪಿ ಜನಾರ್ದನನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಮೂರು ಪಾದಗಳ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಚಂಡ ದೈತ್ಯ ಕುಲ ದಾವಾನಲದಂತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಹೊಕ್ಕಳದ ತಾವರೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ, ಜಗತ್ತಿನ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಜಗದೀಶ್ವರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಸರ್ವಲೋಕದ ಒಡೆಯನೂ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಪ್ರೇರಕನೂ, ದೈತ್ಯ ನಾಶಕನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯ ಮುಖ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಭೃಂಗದಂತೆ, ಮೋಹಗೊಂಡವನೂ, ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ನಮ್ ನಮಸ್ಕಾರ. ಸ್ವಾಮಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಮೃತವನ್ನು

ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಂದರ ಪರ್ವತವಿಟ್ಟು ಕಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವದಾಗಲಿ, ಕಡೆಯುವದಾಗಲಿ. ಅಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ, ಅದುದರಿಂದ, ಅನೇಕ ಶೈಲ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ; ಸಹಸ್ರಾರು ಮೈಲು ಉದ್ದ, ಅಗಲವುಳ್ಳ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ನೀನು ಕೆಳಗೆ ಕೂರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಅನಂತ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ನಡುವೆ ಅನಂತ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ನೀನೇ ಕಡೆಯಬೇಕು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಯನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡಿ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.”

ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯೋಗ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತ ಮಧುಸೂದನನು ಮಧುರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದನು.

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು:- ದೇವತೆಗಳೇ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಸ್ವಾಗತ, ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನಿಂದಾಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನು ಹೇಳಿರಿ.

ದೇವತೆಗಳು :- ಅಮರರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆ ಅಮೃತ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡುವದು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ. ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಅಮೃತ ಅಥವಾ ಅಮರತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಮುಂದಾಗಿ ನಮಗೆ ಅಮೃತಸಿದ್ಧಿ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.”

ಮಂಥನಕಾರ್ಯ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಸುರಾಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಕಡಲನ್ನು ಕಡೆದರು. ಮತ್ತೆ ಕಡೆದರು. ಮತ್ತೂ ಕಡೆದರು ಕಡೆದೇಕಡೆದರು. ದೇವಮಾನದಿಂದ ನೂರು ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಈ ಅಮೃತ ಮಂಥನಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ದೇವತೆಗಳು ದಣಿದು ಹೋದರು. ದೈತ್ಯರು ಬಳಲಿದರು. ಹೀಗೆ ದೇವದಾನವರಿಬ್ಬರೂ ನಿರಂತರ ಕಡೆತದಿಂದ ಸೋತು ನಿಂತಾಗ, ಬೆವರು ಬಳಲಿದಾಗ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಮೇಘರೂಪದಿಂದ ಮಳೆಗರೆದು, ಅವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ತಣ್ಣೀರು ಚಿಮುಕಿಸಿ, ತಂಪನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ತಂಗಾಳಿಯು ತೀಡಿ ಅವರ ಬಳಲಿಕೆ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಪರಿಹರಿಸಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರಾಂತಕ್ಲಾಂತರಾಗಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡಾಗ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನು “ಕಡೆಯಿರಿ. ಈಗ ಶ್ರಮಪಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಅದರ ಫಲವು ಅಮೃತರೂಪದಿಂದ ದೊರೆಯುವದು” ಎಂದು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ಹಿರಿಯರ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹುರುಪುಗೊಂಡು ದೇವದಾನವರು. ಮಂಥನ ಮಾಡತೊಡಗಿದಾಗ ಆ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಅನೇಕ ಆನೆಯ ಹಿಂಡುಗಳು. ಅಸಂಖ್ಯ, ಹಂದಿ, ಶರಭ, ಹುಲಿ, ಸಿಂಹಗಳು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷವಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಮಂಥನದ ರಭಸದಿಂದ ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು. ಗಿಡಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಶಿಖರಗಳು ಹೊರಳಿದವು. ಬೆಟ್ಟಗಳು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದವು. ಹೆಬ್ಬಂಡೆಗಳು ಚೂರು ಚೂರಾದವು. ಹೂವಿನ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಾರಿ ತೂರಿಬಿದ್ದವು.

ಆ ಮಂದರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯ ಹಣ್ಣು, ಹೂವು, ಕಾಯಿ, ವನಸ್ಪತಿ, ರಸ ಔಷಧಿಗಳು ಸೋರಿ ಹಾಗೂ ಬೆಟ್ಟದ ಸಂಘರ್ಷಣೆ ಸೇರಿ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿಯ ಹಾಲೆಲ್ಲವೂ ಹುಳಿಯೊಡೆದು ಮೊಸರಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಕೈಕಾಲು ಜಜ್ಜಿ ಮಂಥನದ

ರಭಸಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಿಭಿನ್ನ ದೇಹಗಳಾಗಿ ನೀರಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದಿಂದ ಬಸಿದ ನೆತ್ತರದಿಂದ ಹಾಗೂ ವೇಗದಮಂಥನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣ ಪಾಕದಿಂದ ಆ ನೀರೆಲ್ಲವೂ ಶರೆಯಂತಾಯಿತು. ಅದರ ಸುಗಂಧ ವಾಸನೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಸೋತ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿತು. ಅದನ್ನು ಕುಡಿದು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಲ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಇಮ್ಮಡಿಸಿದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಮತ್ತೆ ಕಡೆಯತೊಡಗಿದರು.

ಒಂದು ಕಡೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುವು, ಅವನ ಹಿಂದೆ ದೇವೇಂದ್ರ. ಅನಂತರ ಮಹಾದೇವ, ಅಷ್ಟ ವಸುಗಳು, ಅನೇಕ ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬಲಿ, ನಮುಚಿ, ವಿಪ್ರ, ಚಿತ್ತಿ, ರುದ್ರ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರ, ರಾಹು, ಮುಂತಾದವರು. ಹೀಗೆ ದೇವ ದೈತ್ಯ ಧುರೀಣರೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆ ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಕೋಟಿ ಮೇಘಗಳು ಗುಡುಗಿದಂತೆ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಸಂಘರ್ಷದ ವೇಗದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ಹಾರಿ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನ ಗೊಂಚಲಗಳನ್ನು ತೂರಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮಂಥನದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಆನೆ, ಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಹೊರಬಿದ್ದು ಆ ನೀರಿನ ಪಾಲಾದವು. ಪಾತಾಳ ಲೋಕದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೇಲೆದ್ದು ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿ ಜಲಸಮಾಧಿ ಹೊಂದಿದವು. ಕಡೆದಂತೆ, ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಷಧಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಂದ ಬಸಿದ ರಸವು ಬಗೆಬಗೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೆಲ್ಲವು ಮತ್ತೆ ಮಂಥನದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕರಗಿನೀರಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಮೃತವು ಉದ್ಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದೇವದಾನವರು ಕಡೆ ಕಡೆದು ದಣಿದರು. ಅವರ ಕಡೆಯುವ ಕೈಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರಾಂತೋದ್‌ಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಅಮೃತದ ಆಶೆಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಸ್ತಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು.

“ಸ್ವಾಮಿ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮಂಥನಮಾಡಿಮಾಡಿ, ಶ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಇನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದಣಿದು, ದುಡಿದು, ಕಡೆದರೂ, ಅಮೃತವು ಉದ್ಭವಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ನಾರಾಯಣನ ಹೊರತು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದೇವದಾನವರು ಸೋತುಹೋಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮೆಲ್ಲರ ಉದ್ವಿಷ್ಟವಾದ ಆ ಅಮೃತವೋ ಇನ್ನೂ ದೂರದ ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯಾಗಿದೆ”.

ದೇವತೆಗಳ ಈ ನುಡಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಶ್ರೀಮನ್ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ “ಸ್ವಾಮಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನೀನೇ ಗತಿ. ನೀನೇ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಲವನ್ನು ತುಂಬು. ಇವರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸು.” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು.

ವಿಷ್ಣು :- ಕಡಲನ್ನು ಕಡೆಯಲು ಕೈ ಹಚ್ಚಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ನಾನು ಬಲವನ್ನು ನೀಡುವೆನು. ಮತ್ತೆ ಕಡೆಯಿರಿ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಐವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ನಾರಾಯಣವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಬಲಿನಸ್ತೇ ಮಹೋದಧಿಮ್

ತತ್ಪಯಃ ಸಹಿತಾ ಭೂತ್ವಾ ಚಕ್ರೀ ಭೃಶಮಾಕುಲಮ್”

ಸೂತ :- ನಾರಾಯಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ದೇವ ದಾನವರು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ, ಆ ಹಾಲಿನ ಹೆಗ್ಗಡಲನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ತುರುಸಿನಿಂದ ಕಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಆ ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಿಂದ ನೂರಾರು ಸೂರ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅನಂತರ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ತುಪ್ಪವೇ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಆ ಕ್ಷೀರಸಾಗರವನ್ನು ಸುರಾಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕಡೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಧವಲ ಮುಕುಟ ಧರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಅನಂತರ ಶರೇ. ಉಚ್ಚೈಶ್ರವ ಎಂಬ ಕುದುರೆ, ಕೌಸ್ತುಭ ಎಂಬ ದಿವ್ಯರತ್ನ ಮುಂತಾದವು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅಮೃತದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನವು ಶ್ರೀಮಾನ್ ನಾರಾಯಣನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಕಿರಣಗಳಿಂದ ಅವನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ನಿಂತಿತು. ಆ ಬಳಿಕ ಬಿರಿದ ಹೂಗಳ ಅಸಂಖ್ಯ ಗೊಂಚಲಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಸೆಯುವ ಪಾರಿಜಾತ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಲಭಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿಯು ಭಗ್ಗನೇ ಎದ್ದಿತು. ಅದರ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟೋ ದಾನವರು ಸುಟ್ಟು ಹೋದರು. ಅನೇಕ ಕಪ್ಪು ಹಾವುಗಳು ಕಾಲಕೂಟದ ಮರಿಯಾಗಿ ಹೊರ ಬಿದ್ದವು. ನೋಣ, ಗುಂಗಾಡು, ದೀಪದಹುಳ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿದವು. ಅನಂತರ, ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ವೇಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿತು. ಇದ್ದಲೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ದಪ್ಪದೇಹದ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷ್ಣುವು ಕೇಳಿದನು.

ವಿಷ್ಣು :- ಯಮನಂತಿರುವ ನೀನಾರು? ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದುದೇನು? ನಿನಗೆ ಏತರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗುವದು! ನೀನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಏಕೆ ಬಂದೆ?

ಆಗ ಆ ಕಾಲಪುರುಷನು ಒಡಕು ಜಾಗಟೆಯಂತೆ ಇದ್ದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ನುಡಿದನು. “ನಾನು ಕಾಲಕೂಟವೆಂಬ ವಿಷ. ಈ ದೇವ ದಾನವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕುಡಿಯಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸುಡುತ್ತೇನೆ. ಕುಡಿದರೂ ಮರಣ. ಕುಡಿಯದಿದ್ದರೂ ಮರಣ. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಹಾದೇವರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿರಿ”

ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷದ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಆ ಕಾಲಪುರುಷನ ಈ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶಂಕರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ದಿವ್ಯವಾದ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರತ್ನವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ದೇವಾಸುರರು ವಂದಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದರು.

ದೇವದಾನವ ಉವಾಚ:

ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ! ಸರ್ವತೋಽನಂತ ಚಕ್ಷುಷೇ|

ನಮಃ ಪಿನಾಕಹಸ್ತಾಯ ವಜ್ರಹಸ್ತಾಯ ಧನ್ವಿನೇ|

ದೇವತೆಗಳ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕೇಳಿ ಮಹಾದೇವರು, “ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಕೆ ಬಂದಿದ್ದೀರಿ? ನಿಮ್ಮ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂತ್ರಸ್ತರಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ಏನು ಬೇಕು ಹೇಳಿರಿ? ನಿಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಈಗಲೇ ಪೂರೈಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನಿತ್ತು ನುಡಿದನು. ಆಗ ದೇವಾಸುರರು ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. “ಮಹಾದೇವಾ, ಅಮೃತದ ಸಲುವಾಗಿ ನಾವು ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಯನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡುವಾಗ ಅದ್ಭುತವಾದ ವಿಷ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಈಗ ‘ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಈಗ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಕೊಂದುಬಿಡುತ್ತೇನೆ’ ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕುಡಿದು ಆ ವಿಷವನ್ನು ನಾವು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆವು. ಕುಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷದ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷನ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದಲೇ ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣದ ವಿಷ್ಣುವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಮನೂ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮೂರ್ಛೆ ತಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಈ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಬೇಕು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ, ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ, ಮನ್ಮಥ ವೈರಿಯಾದ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಈಗ ಈ ಕಾಲಕೂಟ ಭಯದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸು ಮಹಾಪ್ರಭು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಉಂಟು ಮಾಡುವವನು ಎಂದಾದರೂ ಕೈಲಾಸಪತಿಯೇ ಅಲ್ಲವೇ!”

ದೇವತೆಗಳ ಈ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷನು ಹೇಳಿದನು, “ಸುರರೇ, ಬೆದರಬೇಡಿರಿ, ಈ ಘೋರವಾದ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ನಾನು ಈಗಲೇ ಕುಡಿದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ದೇವ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವ ಇನ್ನೂ ಏನಾದರೂ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ.”

ಮಹಾದೇವನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿ ಹರ್ಷಬಾಷ್ಪಗಳು ಉದುರಿದವು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದತ್ತ ನಡೆದರು. ಮಹಾದೇವರು ತನ್ನ ನಂದೀಶ್ವರನನ್ನು ಏರಿ ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಹಾಲ್ಗಡಲಿನತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಇಂದ್ರ, ಬಲಿ ಮುಂತಾದಸುರಾಸುರ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಹನ ಏರಿ ಅವನ ಹಿಂದೆ ಓಡುತ್ತಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ದುಘಾಬ್ಧಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದು ಮಹಾದೇವನು ಅತಿಘೋರವಾದ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರು ಆನಂದದಿಂದ ಹಾಡಿದರು, ಪಾಡಿದರು, ಕುಣಿದರು, ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದರು.

ವಿಷಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಮಹಾದೇವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷವು ಇಳಿದು ಕೊರಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನ ಕಂಠವೆಲ್ಲವೂ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಬಲಿರಾಜ ಮುಂತಾದ ದೈತ್ಯರು ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು.

“ಪ್ರಭು, ಕುಂದ ಕುಸುಮದಂತೆ ಅತಿ ಧವಲವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ದೇಹದ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷವು, ಆ ವಿಷದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಂಠವು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ. ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸುವದು ಬೇಡ. ನೀನು ನೀಲಕಂಠ, ವಿಷಕಂಠನೆಂದು ಜಗತ್ತುಜ್ಞನಾಗು” ದೇವದಾನವರ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾದೇವರು “ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷವನ್ನು ತನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟನಡುವೆ, ಉಗುಳದಂತೆ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ವಿಷಪಾನ ಮಾಡಿ, ಮಹಾದೇವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ತನ್ನ ಮಂದರಾಚಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಅನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಆ ಹಾಲಿನ ಹೆಗ್ಗಡಲನ್ನು ಹುರುಪಿನಿಂದ ಕಡೆಯತೊಡಗಿದರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರಾ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಹಾಲಿನ ಸಮುದ್ರ ಮಥನ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೨

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಮಥ್ಯಮಾನೇ ಪುನಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಜಲಧೌ ಸಮದೃಶ್ಯತ|

ಧನ್ವಂತರಿಃ ಸ ಭಗವಾನ್ ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ||”

ಸೂತ :- ಮತ್ತೆ ದೇವಾಸುರರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಆ ಹಾಲಿನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆದಾಗ ವಿಶಾಲ ಆಯುರ್ವೇದದ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ, ವೈದ್ಯವಿದ್ಯೆಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಎನಿಸಿದ, ಪೂಜ್ಯ ಧನ್ವಂತರಿಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಸುಂದರಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಸಾಗರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಅಮೃತವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ತರುವಾಯ ಕಾಮಧೇನು ಜನಿಸಿತು. ಸಾಗರದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನವನ್ನೂ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಐರಾವತ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚೈಶ್ರವ ಎಂಬ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಶರಧಿ ಸಂಭೂತನಾದ ಧನ್ವಂತರಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ವರುಣನು ಭದ್ರವನ್ನು, ಇಂದ್ರನು ಎರಡು ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು, ವಾಯುವು ಪಾರಿಜಾತ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಧನ್ವಂತರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಳಿಯ ಕಮಂಡಲು ಇದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳ ಭಯತಪ್ಪಿಸುವ ಅಮೃತವು ಇದ್ದಿತು ಅದನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ದಾನವರೆಲ್ಲರೂ “ಅದು ನನ್ನದು ನನ್ನದು..” ಎಂದು ಕೂಗಾಟ ರೇಗಾಟ, ಚೀರಾಟಗೈದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಳೂ ನಡೆದವು. ಅನಂತರ ವಿಷ್ಣುವು ಅಮೃತದ ಸಲುವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕಂಡು, ಮೋಹಿನಿ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಳಾದ ಆ ಜಗನ್ನೋಹಿನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಮರುಳಾಗಿಹೋದರು. ಧನ್ವಂತರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಅಮೃತದ ಗಿಂಡಿಯನ್ನು ಕಸಿದು, ಮೋಹಿನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು. ಮೋಹಿನಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುವು ಆ ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದು, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅದು ಒಂದು ವರವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಆನಂದದಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಅಮರರಾದರು.

ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಮೃತವನ್ನು ಮೋಹಿನಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ದೈತ್ಯಗಣದ ರಾಹು ರಾಕ್ಷಸನು ತಾನೂ ದೇವತೆಗಳ ವೇಷಧರಿಸಿ, ಸುರರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯತೊಡಗಿದನು. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಇದನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅರಿಹಿದರು. ಕೂಡಲೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಚಕ್ರಾಯುಧದಿಂದ ರಾಹುವಿನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಆ ರಾಹುವಿನ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ಇಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದರೂ ಅವನ ರುಂಡ ಹಾಗೂ ಮುಂಡಗಳು ಅಮರವಾದವು. ಅವರೇ ರಾಹು, ಕೇತು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರರನ್ನು ಗ್ರಹಣರೂಪದಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಪೀಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಸಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ತ್ರಿಲೋಕ ಸುಂದರವಾದ ತನ್ನ ಮೋಹಿನೀ ರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. 'ಹರಿಯು ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಮೃತವನ್ನು ಹಂಚಿದನು' ಎಂಬುದು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ನಂತರ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಉರಿದು ಎದ್ದರು. ಭೀಕರವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿರಿದು ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಿ ಬಂದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಅಮೃತಪಾನದಿಂದ ಅಮರರಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ದಾನವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ದೇವದೈತ್ಯರ ನಡುವೆ ಭೀಕರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಭಯಂಕರ ಸದ್ದು ಗದ್ದಲವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಜಯಘೋಷ. ಕಡಿ, ಕೊಲ್ಲು, ಓಡು, ಬಡಿದು ಬೀಳಿಸು ಮುಂತಾದ ವೀರರ ಸೊಲ್ಲು ಗುಲ್ಲು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ನರನಾರಾಯಣರಿಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವನ್ನು ನೆನೆದನು. ಕೂಡಲೇ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನೇ ಉಗುಳುತ್ತ ಪ್ರತಿ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದಂತೆ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ತನ್ನ ಉರಿಯ ಕೆನ್ನಾಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಚಾಚುತ್ತ ಬಂದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೈಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿತು. ಕೇಶವನು ತನ್ನ ಅತ್ಯುಗ್ರವಾದ ಆ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ದೈತ್ಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವು ಗಿರಿಗಿರಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ತೂರುತ್ತ ದೈತ್ಯರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸರಸರ ಹರಿದು ತರಿಯತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಅಸಂಖ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರು ತಲೆ ಕಡಿದು, ಕೈಕಾಲು ಮುರಿದು, ಛಿನ್ನ ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ದೇಹರಾಗಿ ನೆತ್ತರು ಕಾರುತ್ತ ಗಿರಿ ಶಿಖರಗಳಂತೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಇತ್ತ

ನಾರಾಯಣನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನರನೂ ಕೂಡ ಭಯಂಕರ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ದೈತ್ಯ ಸೈನಿಕರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಡೆದು, ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. ಹೀಗೆ ನರ ನಾರಾಯಣರೀರ್ವರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಹಾರಗಳಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷತವಿಕ್ಷತರಾದರು. ಅಳಿದುಳಿದವರು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ತೋಚಿದತ್ತ ಓಡಿ ಹೋದರು.

ಆಗ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮಿಂಚಿನ ತಬಕದಂತೆ, ಬೆಂಕಿಯ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ, ಜ್ವಾಲೆಯ ಮಾಲೆಯಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಗರಗರ ತಿರುಗಿ, ದೈತ್ಯರ ಕತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಸವರಿ, ಸಂಹರಿಸಿ, ಇನ್ನೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದನು. ಮಿತ್ರನಾದ ನರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ, ವಿಜಯಶ್ರೀ ಮಾಲೆಹಾಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಸುರವೃಂದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಗೆಲುವು ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಆ ಎಲ್ಲ ಅಮರರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ದುರ್ಲಭವಾದ ಆ ದಿವ್ಯ ಅಮೃತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ವಾಸ್ತು ಎಂದರೆ ಏನು ಅದರ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೩
ಹದಿನೆಂಟು ಋಷಿಗಳು ಯಾರು ?

ಋಷಿಯ ಉವಾಚೆ

“ಪ್ರಾಸಾದ ಭವನಾದೀನಾಂ ನಿವೇಶಂ ವಿಸ್ತರಾದ್ವದ|
ಕುರ್ಯಾತ್ಕೇನ ವಿಧಾನೇನ ಕಶ್ಚ ವಾಸ್ತುರುದಾಹೃತಃ||”

ಋಷಿಗಳು :- ಅರಮನೆ, ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡಮನೆಗಳ ನಿವೇಶನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ತಿಳಿಸಿರಿ? ಮನೆ ಕಟ್ಟುವ ವಿಧಾನ ಯಾವುದು? ವಾಸ್ತು ಎಂದರೆ ಏನು? ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸು.

ಸೂತ :- ಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಅನ್ನುವರು. ಈ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ ಉಪದೇಶಕರು ಹದಿನೆಂಟು ಜನ. ಭೃಗು, ಅತ್ರಿ, ವಶಿಷ್ಠ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ, ಮಯ, ನಾರದ, ನಗ್ನಜಿತ್, ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ, ಪುರಂದರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಕುಮಾರ, ನಂದೀಶ್ವರ, ಶೌನಕ, ಗರ್ಗ, ವಾಸುದೇವ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಶುಕ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ. ಈ ಅಷ್ಟಾದಶ ಆಚಾರ್ಯರು ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಮಹಾಪುರುಷರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮೂಲತಃ ಮತ್ಸ್ಯ ರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮನು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಮೊದಲು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಅದನ್ನೇ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ಮಂದಿ ಉಪದೇಶಕರು ಪಂಪರೆಯಾಗಿ ಹದಿನೆಂಟು ಮುಖಗಳಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ

ಗೈದರು. ಈ ಅಷ್ಟಾದಶ ಮಹನೀಯರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದನ್ನೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಈಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವರು ಅಂಧಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೆವರು ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರ ಹಣೆಯಿಂದ ಬೆವರಿನ ನೀರು ಉರುಳಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಬೆವರು ಹನಿಗಳಿಂದ ಕರಾಳಮುಖದ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಒಂದು ಭೂತವು ಉದ್ಭೂತವಾಯಿತು. ಆಕಾಶವನ್ನೇ ನುಗ್ಗುವಂತೆ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಕಬಳಿಸುವಂತೆ ಘೋರ ರೂಪದಿಂದ ಬಾಯಿತೆರೆದು ನಿಂತು ಆ ಭೂತವು ಅಂಧಕಾಸುರನ ದೇಹದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಸಿದುಬಿದ್ದ ಬಿಸಿ ನೆತ್ತರವನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಕ್ಕಿ, ಪಾನಮಾಡಿ ಗರ್ಜಿಸಿತು. ಮೂಲ ಅಂಧಕಾಸುರನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರಾದ ಅನೇಕಮಾಯಾ ಅಂಧಕಾಸುರರ ರಕ್ತವನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಭೂತವು ಗಟಗಟ ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅದರ ದಾಹ ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೂ ಹಿಂಗಲಿಲ್ಲ. ತೃಪ್ತಿಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಭಯಂಕರ ಹಸಿವೆ ಆ ಭೂತವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಕ್ಷುಧಾಕ್ರಾಂತವಾದ ಆ ಮಹಾಭೂತವು ಮೂರುಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸೀ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಆ ದೆವ್ವದ ತಪಸ್ಸು ಕೂಡ ಅದರ ಆಕಾರದಷ್ಟೇ ಭೀಕರ. ಅದರ ಸ್ವಭಾವದಷ್ಟೇ ಉಗ್ರ. ಆ ದುಷ್ಟ ಭೂತದ ದಾರುಣ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ದೇವದೇವನಾದ ಧೂರ್ಜಟಿಯು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, 'ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೋ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ.

ಆಗ ಆ ಭೂತವು ಮಹಾದೇವನಿಗೆ "ನನಗೆ ಮೂರು ಲೋಕ ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡು" ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿತು. ಮಹಾದೇವರು ಅದಕ್ಕೆ 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದು ವರವಿತ್ತರು. ಆಗ ಆ ಭೂತವು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳೆರಡನ್ನು ನುಂಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೊರಟಿತು. ಆಗ ಆ ಭೂತದ ಈ ದುಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶ ತಿಳಿದು ಬೆದರಿ ಹೋದ ಬ್ರಹ್ಮ, ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವರಿಬ್ಬರೂ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಅದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಗಿದು ತಡೆದರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ಆಚೀಚೆ ಹೋಗದಂತೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಭೂತವು ನೆಲಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ದೇವತೆಗಳು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ವಾಸಮಾಡುವದರಿಂದ ಆ ಭೂತವು 'ವಾಸ್ತು' ಎಂದು ಅಂದಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಆ ಭೂತವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿತು. "ಸುರೋತ್ತಮರೆ, ಶಿವನ ವರದಿಂದ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ನುಂಗಲು ಹೊರಟ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ನಾನು ಇದ್ದು ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು, ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿ, ಬಿಗಿದು, ತಡೆದು, ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಹೀಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗ, ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಚೀಚೆ ಚಲಿಸಲು ಬಾರದಂತಾಗಿದೆ. ನಾನು ಇದ್ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಪಡೆಯು

ಸುತ್ತಲೂ ಹತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಒತ್ತೆಸಿ, ನನಗೆ ಅಲುಗಾಡಲು ಬಾರದಂತೆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ನಾನು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು? ಎಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು? ನನಗೆ ಆಹಾರವೇನು! ಆಹಾರವೇನು! ತಿಳಿಸಿರಿ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರಿ” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿತು.

ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಆ ಭೂತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರು. “ಇನ್ನು ಮೇಲೆ, ವಾಸ್ತುವಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವದ ಅನಂತರ ನಿನಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ಬಲಿಯಿಡುವರು. ವಾಸ್ತು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇದ್ದರೂ ನಿನಗೆ ಆ ಬಲಿಯೇ ಆಹಾರವಾಗುವದು. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞವೂ ನಿನ್ನ ಆಹಾರ. ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗಾಗಿ ನೀಡಿದ ಬಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಆಹಾರ.” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಭೂತವು ಸಂತುಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ **ವಾಸ್ತು** ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಆ ಭೂತಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ವಾಸ್ತುಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— 0 —

ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣ ಕಾಲ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೪

ಸೂತ ಉವಾಚ:

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಗೃಹ ಕಾಲ ವಿನಿರ್ಣಯಮ್
ಯಥಾ ಕಾಲಂ ಶುಭಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸದಾ ಭವನಮಾರಭೇತ್||

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಲವಿನಿರ್ಣಯ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಭಕಾಲವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮನೆಕಟ್ಟಲು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ರೋಗಾದಿ ಉಪದ್ರವ ಉಂಟಾಗುವವು. ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಹಸು ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆಗುವದು. ಜ್ಯೇಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು. ಆಷಾಢದಲ್ಲಿ ಸೇವಕರು ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪಶುವರ್ಗವು ಲಭಿಸುವದು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಭೃತ್ಯಲಾಭ ಉಂಟು. ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ಮನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಹಾನಿ. ಅಶ್ವಿಜದಲ್ಲಿ ಪತ್ನೀನಾಶ. ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಧನಧಾನ್ಯ. ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭೋಗ, ಅನ್ನಲಾಭ. ಪುಷ್ಯಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಭಯ. ಮಾಘ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಲಾಭ. ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಮತ್ತು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಹೀಗೆ ಕಾಲಬಲದಿಂದಾಗುವ ಶುಭಅಶುಭಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಮನೆಕಟ್ಟಲು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು.

ಗ್ರಹಾರಂಭಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಿನಿ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೂಲಾ, ಉತ್ತರಾ ನಕ್ಷತ್ರ, ಸ್ವಾತಿ, ಹಸ್ತಾ ಅನುರಾಧಾ ಇಷ್ಟು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಶುಭಕರ. ಆದಿತ್ಯವಾರ ಮಂಗಳವಾರ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ವಾರಗಳು ನೂತನ ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ವ್ಯಾಘಾತ, ಶೂಲ, ವೃತೀಪಾತ, ಗಂಡ

ಮುಂತಾದವುಗಳು ಗೃಹಾರಂಭಕ್ಕೆ ವರ್ಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ನಿಷ್ಯಂಭ, ಗಂಡ, ಪರಿಘ, ವಜ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಅಭಿಜಿನ್ ರೋಹಿಣಿ, ಮಹೀಂದ್ರ, ಗಂಧರ್ವ, ವೈರಾಸಾವಿತ್ರ ಮುಂತಾದ ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಗೃಹಾರಂಭಕ್ಕೆ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ.

ಚಂದ್ರಬಲ, ಸೂರ್ಯಬಲ ಶುಭಲಗ್ನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದೈವಜ್ಞರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ಸಿರಿಮನೆ, ಭವ್ಯ ಭವನಗಳನ್ನು, ಬಾವಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಾಗಲೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಶುಭಮುಹೂರ್ತ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನೆಲವು ಬೆಳ್ಳಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಬಿಳಿಯ ಮಣ್ಣು ಶುಭಕರ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಕೆಂಪು, ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಹಳದಿ, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಕರಿ ನೆಲ ಶುಭ. ಇವಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಭೂಮಿಯ ಮಣ್ಣನ್ನು ಕೂಡ ರುಚಿ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸಿಹಿಯಿದ್ದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶುಭ. ವಗರು ಇದ್ದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ, ಖಾರ ಇದ್ದರೆ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ, ಕಹಿಯಿದ್ದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಶುಭ.

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಮೊಳ ಭೂಮಿ ಅಗೆದು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಸಾರಿಸಿ ನಡುವೆ ತುಪ್ಪ ತುಂಬಿದ ಅಗಲವಾದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ದೀಪ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಆ ದೀಪದ ಕುಡಿಗಳು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾದರೆ ವೈಶ್ಯರಿಗೂ, ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ದೀಪದ ಕುಡಿಗಳು ಚಾಚಿದರೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೆ ಶುಭ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ವಾಸ್ತು ಅನ್ನುವರು.

ಅಥವಾ ನೇಗಿಲದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹರಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಬೇಕು. ಆ ಬೀಜಗಳು ಮೂರು ದಿನಕ್ಕೆ ಮೊಳಕೆ ಒಡೆದರೆ ಉತ್ತಮ. ಐದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿದರೆ ಮಧ್ಯಮ. ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿದರೆ ಕನಿಷ್ಠ. ಕನಿಷ್ಠವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ಆರಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನೆಕಟ್ಟಬೇಕು. ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪಂಚಗವ್ಯ ಹಾಗೂ ಔಷಧಿ ಮಿಶ್ರಿತ ನೀರುಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಧಳಿಹಾಕಬೇಕು. ಅನಂತರ, ಆ ಸ್ಥಳದ ತುಂಬ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹತ್ತು ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅದೇ ಹತ್ತು ಗೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಹತ್ತುಗೆರೆ ಬರೆಯಬೇಕು.

ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಾಸ್ತುವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತು ಪೂಜೆಮಾಡುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ಚೌಕುಗಳು, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಒಂಬತ್ತು ಚೌಕುಗಳು, ಒಟ್ಟು ಎಂಬತ್ತೊಂದು ಚೌಕೋನ ಮನೆಗಳು ಆಗುವಂತೆ ಕೊರೆಯಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಒಂಬತ್ತು, ಒಂಬತ್ತು, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬಂಗಾರದ ಸಲಾಕೆಯಿಂದ ಕೊರೆದು ಅದರ ಮೇಲೆ

ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಂದ ರೇಖೆಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಸುತ್ತಲೂ ದಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಈ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಒಳಗಡೆ ಹದಿಮೂರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಒಟ್ಟು ನಲವತ್ತೈದು ದೇವತಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಇಂತಿವೆ: ಅಗ್ನಿ, ಪರ್ಜನ್ಯ, ಜಯಂತ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಭೃಶ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ವಾಸ, ವಿತಥ, ಗೃಹಕ್ಷತ್ರ, ಯಮ, ಗಂಧರ್ವ, ಭೃಂಗರಾಜ, ಮೃಗ, ಪತ್ರಗಣ, ದೌವಾರಿಕ, ಸುಗ್ರೀವ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ವರುಣ, ಅಸುರ, ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಪಾಪರೋಗ, ಅಹಿಮುಖ, ಚಲ್ಲಾಟ, ಸೋಮ, ಸರ್ಪ, ಅದಿತಿ, ದಿತಿ.

ಈ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಜನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಒಳಬದಿಯಲ್ಲಿ ಅಪ, ಪಾವಿತ್ರ, ದಯ, ರುದ್ರ, ಈ ನಾಲ್ಕು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಗ್ನೇಯ ಈಶಾನ್ಯ, ವಾಯುವ್ಯ, ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಒಂಬತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು, ಆ ಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ಸಾಧ್ಯರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಬೇಕು. ಆರ್ಯಮಾ, ಸವಿತಾ, ವಿವಸ್ವಾನ್, ವಿಭುಧಹಿತ, ಮಿತ್ರ, ರಾಜಯಕ್ಷ, ಪೃಥ್ವೀಹರ, ಅಪವತ್ಸ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಟು ಜನರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಬೇಕು. ಅಪ, ಅಪವತ್ಸ, ಪರ್ಜನ್ಯ, ದಿತಿ, ಅಗ್ನಿ ಈ ಐದು ದೇವತೆಗಳು ಒಂದೊಂದು ಅಂಕಣದ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಕಣದ ಅಧಿಪತಿ ದೇವತೆಗಳ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.

ಈ ಕೋನ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಪದದ ಸುತ್ತೂ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮನೆ ಅಗಲ, ಮೂರು ಮನೆ ಉದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವದು. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರ್ಯಮ, ವಿವಸ್ವಾನ್, ಮಿತ್ರ, ಪೃಥ್ವೀಹರ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿರುವರು. ವಾಸ್ತು ಮಂಡಪದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಎಳೆಯಬೇಕು. ವಾಯುದೇವತೆ ಮನೆಯಿಂದ ರೋಗ ದೇವತೆ ಮನೆಯವರೆಗೆ ಒಂದು ಸರಳ ರೇಖೆ ಎಳೆಯಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ಪಿತೃವಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ಮನೆಯವರೆಗೆ, ಮುಖ್ಯ ದೇವತಾ ಮನೆಯಿಂದ ಗೃಹದೇವತೆ ಮನೆಯವರೆಗೆ, ಶೇಷಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಿತಥ ಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ, ಸುಗ್ರೀವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅದಿತಿ ಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ, ಮೃಗಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪರ್ಜನ್ಯ ಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಎಳೆಯಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಗೆ 'ವಂಶರೇಖೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕು.

ಈ ರೇಖೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡುವ ಸಂಧಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪದ, ಮಧ್ಯ, ಸಮ, ಮರ್ಮ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಚೌಕೋನಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ರಿಶೂಲ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಕಂಬಗಳನ್ನು ನೆಡುವಾಗ ತೊಲೆಗಳನ್ನು ಎರಿಸುವಾಗ ನೆಲದೊಳಗೆ ಮೊಳೆ, ಮೂಳೆ, ಎಂಜಲು ಮುಂತಾದವು ಉಳಿಯದಂತೆ ಶೋಧಿಸಬೇಕು.

ವಾಸ್ತು ಪುರುಷನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸಕಲದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಇರುವನು. 'ಪಿತೃ' ಪದದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಪದದ ವರೆಗಿನ ಅಂತರವೇ ಅವನ ನಿಲುವು. ಅಗ್ನಿ ಅವನ ತಲೆ, ಆಪನು ಅವನ ಮುಖ. ಪೃಥ್ವಿ ಆರ್ಯಮ ಅವನ ಹೆಗಲು. ಅಪವತ್ಸನು ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ, ದಿತಿಪದ್ಮನು ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ, ಅದಿತಿ, ಜಯಂತರು ಅವನ ರೆಪ್ಪೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ಪ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರು ಅವನ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವರೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ಸೂರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಭೃಶ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ಈ ಐದು ದೇವತೆಗಳು ವಾಸ್ತು ಪುರುಷನ ಬಲದೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವರು, ಸೋಮ, ಭಲ್ಲಾಟ, ಮುಖ್ಯ, ಅಹಿ, ರೋಗ ಈ ಐವರು ಎಡದೋಳಿನಲ್ಲಿ ಇರುವರು. ರುದ್ರ, ರಾಜಯಕ್ಷರು ವಾಸ್ತುಪುರುಷನ ಎಡಗೈಯನ್ನು, ಸಾವಿತ್ರಿ ಮತ್ರ ಸವಿತೃಗಳು ಬಲಗೈಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವರು.

ಇದರಂತೆ ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮಿತ್ರರು ಜಠರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು. ಕೈಗಳ ಮಣಿಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಊಷ, ಪಾಸಯಕ್ಷ, ಎಡಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಸುರ, ಶೇಷ ಬಲಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪತಿಥ, ಗ್ರಹಕ್ಷತ, ತೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಮ, ವರುಣ, ಮಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವ, ಪುಷ್ಕರ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಭೃಂಗ, ಸುಗ್ರೀವ, ಪೃಷ್ಠಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೌವಾರಿಕ, ಮತ್ತು ಮೇಠ್ಯಾವಯವದಲ್ಲಿ ಜಯ, ಶುಕ್ರ, ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳು, ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಡುವಿನ ಒಂಬತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ ನೆಲೆಸಿರುವನು. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೃದಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜರ, ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ವಾಸ್ತುಮಂಡಲವು ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ಚೌಕು ಉಳ್ಳದ್ದು ಆಗಿರಬೇಕು. ಆ ಚೌಕುಗಳ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದೇವತೆಗೆ ಅರ್ಧಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಸೇರಿರುವದು, ಹೊರಗಡೆಯ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ಮನೆಗಳು ಏರ್ಪಡುವವು. ದೇವಾಲಯ ಅಥವಾ ಅರಮನೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವಾಗ, ವಾಸ್ತುಪುರುಷನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಾಸ್ತುಪುರುಷನ ಅಂಗಭೂತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮೊಳೆ ಮೂಳೆಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಯಜಮಾನನ ದೇಹದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಂಗದಲ್ಲಿ ತುರುಕೆ ಉಂಟಾಗುವದು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಳಗಡೆ ಮೂಳೆ, ಕಬ್ಬಿಣ ಸಲಾಕೆ, ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಪಾಯಕರ. ಆದುದರಿಂದ ಯಜಮಾನನ ದೇಹದ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರಿಸಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವದೋ ವಾಸ್ತುಪುರುಷನ ಅದೇ ದೇಹದ ಭಾಗವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕು.

ಏನೇ ಆಗಲಿ ವಾಸ್ತುಪುರುಷನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಗಳು ಆಗದಂತೆ ನೋಡಬೇಕು. ನಗರ, ಗ್ರಾಮ, ದೇಶ, ಮನೆ, ಮಠ, ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳು ಆಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಚತುಶ್ಶಾಲ, ದಿಶ್ಶಾಲ, ಏಕಶಾಲ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮನೆ ಪ್ರಭೇದ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಸೂತ ಉವಾಚ :

ಚತುಃಶಾಲಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸ್ವರೂಪಂ ನಾಮತಸ್ತಥಾ
ಚತುಃಶಾಲಂ ಚತುರ್ಧ್ವಾರಲಿಂದೈಃ ಸರ್ವತೋಮುಖಂ॥

ಸೂತ :- ಚತುಃಶಾಲ ಕಟ್ಟಡದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳು ಇರುವ ವಿಶಾಲ ಕಟ್ಟಡವು **ಚತುಃ ಶಾಲ** ಎನಿಸುವದು. ಅದಕ್ಕೆ 'ಸರ್ವತೋಭದ್ರ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ.

ದೇವಾಲಯ, ರಾಜಭವನ ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳ ಚತುಃಶಾಲ ಗೃಹಗಳೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿವೆ. ಮೂರು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲುಗಳಿದ್ದು, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಾಗಿಲು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ **ನಂದಾವರ್ತ**ವೆಂದು ಹೆಸರು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವರ್ಧಮಾನ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **ಸ್ವಸ್ತಿಕ**, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ "**ರುಚಕ್**" ಎಂದು ಹೆಸರು. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕೈ ಸಾಲೆ ಇಲ್ಲದ ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮೊಗಸಾಲೆವುಳ್ಳ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ **ಧಾನ್ಯಕ** ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಶುಭಕರ. ಇಂತಹ ಕಟ್ಟಡದಿಂದ ಸಂತಾನ ಲಾಭ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೇಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು.

ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೊಗಸಾಲೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು **ಸುಕ್ಷೇತ್ರ**. ಅದು ಆಯುರ್ವರ್ಧಕ. ಯಶಸ್ಪದ. ಶೋಕ ಮೋಹ ಪರಿಹಾರಕ. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೊಗಶಾಲೆ ಇಲ್ಲದ ಮನೆ **ವಿಶಾಲ**ವೆನಿಸುವದು. ಇದರಿಂದ ವಂಶಕ್ಷಯ, ರೋಗಭೀತಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪಡಸಾಲೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ **ಪಕ್ಷಘ್ನ** ಎನಿಸುವದು. ಇದರಿಂದ ಮಿತ್ರ, ಪುತ್ರ, ಬಂಧು ನಾಶ. ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಕೈಸಾಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನೆ ಕ್ಷೇಮಕರ, ಸುಖಪ್ರದ. ಸಂತಾನಪ್ರದ. ಪಶ್ಚಿಮ, ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಸಾಲೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯಮಸೂರ್ಯ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇರುವವರಿಗೆ ರಾಜ, ಅಗ್ನಿಭಯ ಹಾಗೂ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಸಾಲೆಯಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ **ದಂಡ** ಅನ್ನುವರು. ಇಂತಹದರಲ್ಲಿ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯು, ಪರಚಕ್ರ ಭಯವುಂಟು. ಪೂರ್ವ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೈಸಾಲೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ **ಧನವೆಂದು** ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನ, ಶಸ್ತ್ರಭಯವುಂಟು. ಇದರಂತೆ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಸಾಲೆಯಿದ್ದ **'ಚುಲ್ಲಿ'** ಎಂಬ ಮನೆಯು, ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೈಸಾಲೆಯಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಎಂಬ ಮನೆಯು ಭಯಾಪಾಯಉಂಟುಮಾಡುವದು.

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಾಜಭವನದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅರಮನೆಗಳು ಐದು ತೆರವಾಗಿರುವವು. ಒಂದನೂರಾ ಎಂಟುಮೊಳ ಉಳ್ಳದ್ದು ಉತ್ತಮ ಅರಮನೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕುಬಗೆಯ ಅರಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಏಂಟಿಂಟು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆ ಆಗುವವು. ಈ ಐದು ಬಗೆಯ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳ ಉದ್ದಳತೆಯು ಅಗಲಕ್ಕಿಂತ ಕಾಲುಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು. ಯುವರಾಜರ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳು ಅರಮನೆಯಂತೆ ಐದು ವಿಧವಾಗಿರುವವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಟ್ಟಡವು ಎಂಭತ್ತುಮೊಳ ಅಗಲವಾಗಿರುವದು. ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಯುವರಾಜ ಭವನಗಳು ಆರಾರು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವವು. ಈ ಐದೂ ಬಗೆಯ ಯುವರಾಜ ಭವನಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದಳತೆಯು ಅಗಲಕ್ಕಿಂತ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು.

ಇದರಂತೆ ಸೇನಾಪತಿಯ ಮನೆಗಳು ಐದು ತರವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದುದರ ಅಗಲ ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ಮೊಳ. ಮಿಕ್ಕ ಮನೆಗಳು ಆರಾರು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆ. ಇವುಗಳ ಉದ್ದಳತೆಯು ಅಗಲಕ್ಕಿಂತ ಆರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಅಧಿಕ ವಾಗಿರುವವು. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಐದು ವಿಧವಾದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಅರವತ್ತು ಮೊಳ ಅಗಲ. ಮುಂದಿನವು ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವವು.

ಸಾಮಂತರ ಐದುತೆರನಾದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಮೊಳದ್ದು ಉತ್ತಮ. ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಅಗಲ. ಮುಂದಿನವು ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಹೋಗುವವು. ಸಾಮಂತರ ಐದುತೆರನಾದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಮೊಳದ್ದು ಉತ್ತಮ. ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಹೋಗುವವು ಮುಂದಿನ ಮನೆಗಳು.

ಶಿಲ್ಪಿ, ಕಂಚುಕಿ, ವೇಶ್ಯ, ಮುಂತಾದವರ ಮನೆಗಳು ಪಂಚವಿಧವಾಗಿದ್ದು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೊಳ ಅಗಲವಿದ್ದದ್ದು ಉತ್ತಮ. ಮುಂದಿನವು ಎರಡೆರಡು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆ. ಅಗಲದ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಉದ್ದ. ದೂತ, ಸೇವಕ ಮುಂತಾದವರ ಮನೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಳ ಅಗಲ. ಮುಂದಿನವು ಅರ್ಧಮೊಳ ಕಡಿಮೆ. ಜೋತಿಷಿ, ಗುರು, ವೈದ್ಯ, ಸಭಾಸದ, ಪುರೋಹಿತ, ಇವರ ವಸತಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ನಲವತ್ತುಮೊಳ ಅಗಲವಾಗಿರುವದು ಉತ್ತಮ ಗೃಹಗಳು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉಳಿದ ಮನೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆ ಆಗುವವು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರ ಮನೆಗಳು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮೊಳ ಅಗಲವಾಗಿರುವದು ಉತ್ತಮ. ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಕಡಿಮೆ ಆಗುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಹದಿನಾರು ಮೊಳದವರೆಗೆ ಇಳಿಯುವದು. ಹೊಲೆಯರಮನೆಯ ಅಳತೆಯು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವದು. ಸೇನಾಪತಿಯ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಅರಮನೆಯ ನಡುವೆ ರಾಜರ ವಸತಿಗೃಹ, ಹಾಗೂ ಬೊಕ್ಕಸದ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಸೇನಾಪತಿ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರ ನಡುವೆ ರಾಜ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಗುರುಗಳ, ಜ್ಞಾನಿಗಳ ವಸತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಮಂತ್ರಿ, ಸೇನಾಪತಿ ಮಕ್ಕಳ ಮನೆಯ ಅಳತೆಯಷ್ಟೇ ಇರಬಹುದು.

ರಾಜರ ಮನೆಯ ಅಳತೆಗೆ ಎಪ್ಪತ್ತನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕರಿಂದ ಭಾಗಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಲಬ್ಧವನ್ನು ವ್ಯಾಸವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

ಈ ಅಳತೆಗೆ ಮೂವತ್ತೆದನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬರುವಲಬ್ಧವು ಕೈಸಾಲೆಯ ಅಳತೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯ ಕೈಸಾಲೆಯ ಪರಮಾವಧಿ ಅಳತೆಯು ಮೂವತ್ತಾರು ಮೊಳ ಏಳು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಕ್ಕಿರಬಾರದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಶಾಲೆಯು ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಿಂತ ಹತ್ತು ಬೆರಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕು. ವೈಶ್ಯರ ಕೈಸಾಲೆಯು ಇಪ್ಪತ್ತೆದು ಮೊಳ ಹದಿಮೂರು ಅಂಗುಲ, ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರದು ಇಪ್ಪತ್ತೆದು ಮೊಳ ಹದಿನೈದು ಅಂಗುಲ ಇರಬೇಕು.

ಮನೆಯ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಹಾದಿ ಇದ್ದರೆ. ಅದು 'ಸೊಕ್ಕೀಕ' ಅನಿಸುವದು. ಮನೆಯ ಹಿಂದಿದ್ದರೆ 'ಶ್ರೇಯೂಚ್ಚಯ,' ಮನೆಯ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಬೀದಿ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ 'ಸಾವಷ್ಟಂಭ' ಎನ್ನುವರು. ಮನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಬೀದಿಯಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ 'ಸುಸ್ಥಿತ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಬೀದಿಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮನೆಗಳು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿವೆ.

ಮನೆಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹದಿನಾರು ಪಾಲುಮಾಡಿ ಬರುವ ಲಬ್ಧಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ, ಎಷ್ಟಾಗುವದೋ ಅಷ್ಟೇ ಎತ್ತರವಿರಬೇಕು ಮನೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂತಸ್ತು. ಎರಡನೆ ಅಂತಸ್ತಿನ ಎತ್ತರವು ಮನೆಯ ವಿಸ್ತಾರದ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಿರಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಅಂತಸ್ತುಗಳು ಇದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು.

ಮನೆಯ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣುಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಗೋಡೆಯು ಕಟ್ಟಡದ ವಿಸ್ತಾರದ ಹದಿನಾರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಇರಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಮನೆಯ ವಿಸ್ತಾರ ನಡುಮನೆಯ ಅಳತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಬಾಗಿಲಿನ ಅಳತೆ ಅರವತ್ತೆಂಟು ಅಂಗುಲ. ಅದರ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಆಗಿರಬೇಕು ಮನೆಯ ಎತ್ತರ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಗಿಲು ಎಷ್ಟು ಮೊಳ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವದೋ, ಅಷ್ಟು ಅಂಗುಲ ದಪ್ಪವಾಗಿರಬೇಕು. ಒಳಗಡೆ ಬಾಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಯು ಬಾಗಿಲದ ಅಳತೆಯ ನಾಲ್ಕರ ಒಂದು ಪಾಲು ಇರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಅತ್ತಿಯ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಡುವದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರಾ ಐವತ್ತೆದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಸೂತ ಉವಾಚ:

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸ್ತಂಭಮಾನವಿನಿರ್ಣಯಂ |

ಕೃತ್ವಾ ಸ್ವಭವನೋಚ್ಛ್ರಾಯಂ ಸದಾಶಸ್ತು ಗುಣಂ ಬುಧೈಃ ||

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ, ಕಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಕೂಡಿಸುವ ಕಂಬಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮನೆಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ಏಳರಿಂದ ಗುಣಾಕಾರಮಾಡಿ ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಎಂಭತ್ತರಿಂದ ಭಾಗಿಸಬೇಕು. ಆ ಭಾಗದ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಕಂಬವು ದಪ್ಪವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅದೇ ಮನೆಯ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಂಭತ್ತರಿಂದ ಗುಣಾಕಾರ ಮಾಡಿ ಎಂಭತ್ತರಿಂದ ಭಾಗಾಕಾರಮಾಡಿ ಬರುವ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ಕಂಬದ ತಲವು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಕಂಬಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳಿದ್ದರೆ ‘ರುಚಕ’, ಎಂಟಿದ್ದರೆ ‘ವಜ್ರ’ವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಎಣುಗಳು ಸ್ಥಂಭಕ್ಕೆ ‘ದ್ವಿವಜ್ರ’ ಅನ್ನುವರು. ಮೂವತ್ತೆರಡು ಎಣುಗಳಿದ್ದರೆ ಪುಲೀನಕ ಎಂದು ಹೆಸರು. ನಟ್ಟನಡು ಮಾತ್ರ ಗುಂಡಾಗಿ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಎಣುಗಳಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ‘ವೃತ್ತಸ್ಥಂಭ’ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ಕಂಬಗಳು ರುಚಕ, ವಜ್ರ, ದ್ವಿವಜ್ರ, ಪುಲೀನಕ, ವೃತ್ತ, ಎಂದು ಐದು ವಿಧವಾಗಿರುವವು. ಈ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಮಲ ಅಥವಾ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂಬಳ್ಳಿ, ಕಲಶ, ಕನ್ನಡಿ, ಎಲೆ ಮುಂತಾದ ತರತರದ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು.

ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಇರಿಸುವ ತೊಲೆಯ ಅಳತೆಯು ಕಂಬದಷ್ಟೆ ಇರಬಹುದು. ಅಡ್ಡಹಾಕುವ ಜಂತಿಗಳು ಕಿರಿದಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಕಿರು ತೊಲೆಗಳ ಅಳತೆಯು ಹಿರಿತೊಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಾಲುಪಾಲು ಕಡಿಮೆ ಇರಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳು ಕೆಳಗಿನ ಮನೆಗಳಿಗಿಂತ ಕಾಲುಪಾಲು ಕಿರಿದಾಗುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ದ್ವಾರವನ್ನು ಇಂದ್ರದ್ವಾರ ಅನ್ನುವರು. ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿದ್ದು ಯಾವ್ಯ. ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖ ವಾಗಿದ್ದರೆ ವಾರುಣ, ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಲ್ಲಾಟವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಗಿಲಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರಬಾರದು. ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬೀದಿ ಅಡ್ಡವಾದರೆ ವಂಶನಾಶ. ಗಿಡವು ಅಡ್ಡವಾದರೆ ದ್ವೇಷ. ಕೆಸರಿದ್ದರೆ ದುಃಖ, ಭಾವಿಯಿದ್ದರೆ ಅಪಸ್ಥಾರ ರೋಗ. ಜಲಪ್ರವಾಹಯಿದ್ದರೆ ದುಃಖ. ಗೂಟವಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿಭಯ. ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ವಿನಾಶ. ಕಂಬವಿದ್ದರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ದುಃಖ. ಮತ್ತೊಂದು ಮನೆಯೇ ಅಡ್ಡಯಿದ್ದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೇಡು. ತಿಪ್ಪೆ ಗೊಬ್ಬರ ಗುಂಡಿಗಳಿದ್ದರೆ ಮನೆಯ ಒಡತಿಗೆ ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಅಪವಾದ. ಈ ಮುಂತಾದ

ದೋಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುವವು. ಮನೆಯ ಎತ್ತರದ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಅಂತರ ಬಿಟ್ಟು ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಯಾವ ದೋಷವು ಇಲ್ಲ.

ಬಾಗಿಲಿನ ಅಳತೆಯು ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ರಾಜಭಯ. ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಕಳ್ಳರ ಭಯ. ಬಾಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಾಗಿಲಿದ್ದರೆ ಮೃತ್ಯು. ಮನೆಯ ಒಳ ಬಾಗಿಲುಗಳು ತಲೆಬಾಗಿಲಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಕಟ ಅದರಿಂದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ನಾಶ.

ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕಲಶ, ಹೂವು, ಬಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬತ್ತಿ ಬೆಳಸಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಷತೆ, ನೀರುಗಳಿಂದ ಪೋಷಿಸಿ, ಹಚ್ಚಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಆಲದಮರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ **ಅತ್ತಿಮರ**, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ **ಅರಳಿ**, ಗಿಡಗಳಿದ್ದರೆ ಶುಭ. ಮತ್ತಿ ಹೊನ್ನೆ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರೆ ಅಶುಭ. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ.

ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೆ, ಏನಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯ ಬಾರದು. ಆ ಗಿಡಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುರಹೊನ್ನೇ, ಬನ್ನಿ, ಅಶೋಕ, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ದಾಳಿಂಬೆ, ಸಂಪಿಗೆ, ತಿಲಕ ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹಂದರ ಹಬ್ಬಿಸಿ ಪರಿಸರ ಸುಂದರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ, ತೆಂಗಿನಗಿಡ, ಬಾಳೆ, ನಿಂಬೆ, ಅಡಿಕೆ, ಜಾಜಿ, ತಾವರೆ, ಹಲಸು, ಸಾವಂತಿಗೆ, ಪಾದರಿ ಮುಂತಾದ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಹಚ್ಚುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರ ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಗೃಹನಿರ್ಣಯ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೭

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಉದಗಾದಿಪ್ಲವಂ ವಾಸ್ತು ಸಮಾನಶಿಖರಂ ತಥಾ।

ಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಪೂರ್ವವತ್ಕುರ್ಮಾತ್ಸಂಭೋಚ್ಛಾಯಂ ವಿಚಕ್ಷಣಃ॥

ಸೂತ :- ಕಟ್ಟಡದ ಒಳಗೆ ಬಿದ್ದ ನೀರು ಉತ್ತರ ಅಥವಾ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿದು ಹೋಗುವಂತೆ ಅದರ ನೆಲಗಟ್ಟಣೆಯನ್ನು ನುಣುಪಾಗಿಯೂ ಹಾಳತವಾಗಿಯೂ ನೋಡಲು ಸಮವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇಂತಹ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಜಾಣನು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆ, ನಾಲ್ಕು ಬೀದಿಗಳ ಕೂಟ, ಜೂಜಾಟದ ಅಡ್ಡೆ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳ ಹತ್ತಿರ ಕಟ್ಟಿಸಬಾರದು. ಮನೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ವಿಧ. ಬಚ್ಚಲ ನೀರು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋದರೆ **ಸವ್ಯಾವರ್ತ** ಎನಿಸುವದು, ಅದೂ ಒಳ್ಳೆಯದೆ.

ಆದರೆ ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಚ್ಚಲ ನೀರು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯಲು ಇಂಬು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಮುನ್ನ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹೂರ್ತ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಂಬವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಹರವಿ ಎಲ್ಲ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹರಡಿ ಅಡಿಗಲ್ಲನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಯಜಮಾನನು ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟು ಕಂಬಕ್ಕೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ, ಅಕ್ಷತೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಆ ಕಂಭವನ್ನು ವೇದಘೋಷ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. “ವಾಸ್ತೋಷ್ಟತೇ ಪ್ರತಿಜಾನೀಹ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಪ್ಪಗಳಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ರುಚಿಕರ ಪಾಯಸ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಾನ್ನ ಮಾಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯನ್ನು ಅಳತೆ ಮಾಡಿ ದಾರ ಕಟ್ಟಿದಾಗ, ಕಂಬವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಾಗ, ಬಾಗಿಲು ಕೂಡಿಸುವಾಗ, ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವಾಗ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿಯನ್ನು ಐದು ಸಲ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೊಸಮನೆ ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅದರ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರೇಖೆ ಎಳೆದು ಬರೆಯಬೇಕು. ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಎಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಅಂದರೆ ಅಂಗುಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಗ್ಗುಲಿನ ತರ್ಜನಿಬೆರಳು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಎಳೆಯಲು ಹವಳ, ರತ್ನ, ಚಿನ್ನ ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಅಕ್ಷತೆ, ನೀರುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಬೂದಿ, ಉಗುರು, ಆಯುಧ, ಎಲುವು, ಚರ್ಮ, ಇದ್ದಲಿ ಸೌದೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನಕ್ಷೆ ಎಂದೂ ಬರೆಯಬಾರದು. ಅದರಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸುವದು. ದಾರಕಟ್ಟುವದು, ಕಂಬವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದು, ಹಾಗೂ ಗ್ರಹಪ್ರವೇಶ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಶಕುನಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಯು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಂದ ಶುಭಾಶುಭಗಳು ಆಗುವುದುಂಟು.

ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಹಕ್ಕಿ ಭೀಕರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದರೆ ಅಪಶಕುನ. ಯಜಮಾನನ ಯಾವುದಾದರೂ ಅವಯವ ಆದುದರಿಂದ ಅಮಂಗಳ, ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಳೆಯು ಆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬುದರ ಸೂಚಕ. ಮನೆ ಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣಗಳಿಂದ ಗುರುತುಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ನಾಯಿ, ನರಿ, ಕತ್ತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಹುಗಿದಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಗೆಯು ಕೂಗಿದರೂ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಗುಪ್ತ ನಿಧಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಳತೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ದಾರವು ಕಿತ್ತಿಹೋದರೆ ಅಪಶಕುನ. ಗೋಡೆ ಕೆಳಗಾದರೆ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಲು ಸಕ್ಕರೆ ಮಡಕೆ ಚೂರು ದೊರೆತರೆ ಅಮಂಗಳ. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಸಿಂಪುಗಳು ದೊರೆತರೆ ಆ ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾಗುವರು. ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿ ಮೇಲೆ ಭದ್ರವಾಗಿರಿಸಿದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಂಬವು ಜಾರಿದರೂ, ಕಲ್ಲು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಿಂದ

ಕದಲಿದರೂ ಮೃತ್ಯುಭೀತಿ. ಕಂಬದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ, ಬೀಜಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆ-ಗುಬ್ಬಿಗಳು ಕೂಡದಂತೆ ಮರೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೊಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಉಳಿದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬಲಬದಿಯಿಂದ ಉಳಿದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು.

ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿಗಳಿಂದ ನಳನಳಿಸುವ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಕಂಬ, ಆಲಯ, ಬಾಗಿಲು, ವಾಸಗ್ರಹ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತುಸು ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರಬೇಕು. ನಿಷಿದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಬಾರದು. ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗದೇ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಮೃತ್ಯುಭೀತಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯನಾಶ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಸಂತಸ.

ಆಗ್ನೇಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಭೀತಿ, ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳಹಾನಿ, ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ವಾತರೋಗ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉಪಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಮನಾಗಿ ಮನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಮನೆಯ ಅಡಿಗೆಮನೆ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇರಬೇಕು. ಮನೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಉಗ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಒಂದು ಹೋಗುವ ಜನರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನದ ಮನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಧನ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವ ಕೋಣೆ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಮನೆಯ ರಚನೆಯ ವಿಧಾನವು ಇರಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಮನೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತರುವ ವಿಧಾನ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೮

ಸೂತ ಉವಾಚ :

ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ದಾರ್ವಾಹರಣಮುತ್ತಮಂ |

ಧನಿಷ್ಠಾಪಂಚಕಂ ಮುಕ್ತಾನ್ವ ವಿಷ್ಣಾದಿಕಮತಃ ಪರಂ ||

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತರುವ ವಿಧಾನ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಧನಿಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಐದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ನಿಷಿದ್ಧ ಸಮಯ ಕಳೆದು, ಜೋತಿರ್ವಿಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ ಶುಭ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಕಟ್ಟಿಗೆ ತರಲು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು.

ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವೃಕ್ಷದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜೆಗೈಯಬೇಕು. ಮನೆಯ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕಾಗಿ ಕಡಿದ ಮರವು ಪೂರ್ವಕ್ಕಾಗಲಿ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಶುಭ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅಶುಭ. ಆಲದಗಿಡ, ಅರಳಿಗಿಡ ಮುಂತಾದ ಹಾಲು ಮರಗಳ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ

ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಇದರಂತೆ ನಿರಂತರವೂ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ನೆಲೆವೀಡಾದ, ಹೆಮ್ಮರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ, ಗಾಳಿಗೆ ಉರುಳಿಬಿದ್ದ, ಆನೆಯು ಡಿಕ್ಕಿಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿದ, ಸಿಡಿಲುಹೊಡೆದ, ಅರ್ಧ ಒಣಗಿದ, ಮರಗಳನ್ನು ಮನೆಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು.

ಮತ್ತು ಬಸದಿ, ದೇವಾಲಯ, ನದೀ ಸಂಗಮ, ತಟಾಕ, ರುದ್ರಭೂಮಿ, ಬಾವಿ, ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಗೃಹಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಸಂಪತ್ತು ನಷ್ಟವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳುಮರ, ಬೇವು, ತಾರೆ, ಮಾವುಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು.

ಮನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ಮರಗಳೆಂದರೆ ಅಶೋಕ, ಹೊನ್ನೆ, ಮತ್ತಿ, ಹಿಪ್ಪೆ, ಹಲಸು, ದೇವದಾರು, ಧನ್ಯ, ಪೀಕದಾರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಮೂರು ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬೆರೆಸಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಶುಭಕರ. ಕಿಂಶುಕ, ತುಂಬರ, ಸಿವನೆ, ಧನ್ಯ, ಪುಲಿಗೆ, ಹಲಸು, ಮತ್ತಿ, ಪದ್ಮಕ. ಈ ಗಿಡಗಳ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬೆರೆಸದೆ ಅದು ಒಂದೇ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು.

ಮರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿದಾಗ, ಅದರೊಳಗೆ ಹಳದಿಬಣ್ಣವಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲಿ, ಉಡ, ಓತಿಕಾಟ ಮುಂತಾದವುಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಂಜಿಷ್ಠ ಬಣ್ಣವಿದ್ದರೆ ಕಪ್ಪೆ, ಕಪ್ಪಗಿದ್ದರೆ ಹಾವು, ಕೆಂಪಗಿದ್ದರೆ ಹೆಂಟಗೊದ್ದ, ಮುತ್ತಿನ ಬಣ್ಣವಿದ್ದರೆ ಗಿಳಿಯು, ಕಪಿಲವರ್ಣವಿದ್ದರೆ ಇಲಿಗಳು, ವಜ್ರದ ಬಣ್ಣವಿದ್ದರೆ ನೀರು ಒಳಗೆ ನೆಲೆ ನಿಂತಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂತಹ ಅಂತರ್ಗರ್ಭಿತವಾದ ಮರವನ್ನು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಮೊದಲೇ ಯಾರಾದರೂ ಗಿಡವನ್ನು ಕಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಶುಭ ಶಕುನಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು.

ಮನೆಯ ನಿವೇಶನದ ಉದ್ದಳತೆಯನ್ನು ಅದರ ಅಗಲಳತೆಯಿಂದ ಗುಣಾಕಾರ ಮಾಡಿ ಎಂಟರಿಂದ ಭಾಗಾಕಾರಮಾಡಿ ಉಳಿಯುವ ಶೇಷವನ್ನು ಆಯತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಆಯತವು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶೇಷದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಧ್ವಜ, ಧೂಮ, ಸಿಂಹ, ಕತ್ತೆ, ನಾಯಿ, ಎತ್ತು, ಆನೆ, ಕಾಗೆ ಎಂಟು ಬಗೆಯ ಆಯಗಳು ಉಂಟು. ಇವು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಶೇಷವು ಮೊಳದ ಅಳತೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಆಯವು ಧ್ವಜ ಸಂಜ್ಞಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇಟ್ಟರೂ ನಡೆಯುವದು. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ. ಆಯವು ಸಿಂಹ ಸಂಜ್ಞಕವಾದರೆ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ, ವೃಷಭ ಸಂಜ್ಞಕವಾದರೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ, ಆನೆ ಸಂಜ್ಞಕವಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಇರಿಸುವದು ಶುಭಕರ.

ಶೇಷವು ಒಂದು ಉಳಿದರೆ ಧ್ವಜ, ಎರಡು ಉಳಿದರೆ ಧೂಮ, ಮೂರು ಉಳಿದರೆ ಸಿಂಹ, ನಾಲ್ಕು ಉಳಿದರೆ ಕತ್ತೆ, ಐದು ಉಳಿದರೆ ಎತ್ತು, ಆರು ಉಳಿದರೆ ನಾಯಿ, ಏಳು ಉಳಿದರೆ ಆನೆ, ಎಂಟು ಉಳಿದರೆ ಕಾಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಶೇಷವು ಧೂಮವಾದರೆ

ಆಗ್ನೇಯ, ಕತ್ತೆಯಾದರೆ ನೈಋತ್ಯ, ನಾಯಿಯಾದರೆ ವಾಯವ್ಯ ಕಾಗೆಯಾದರೆ ಈಶಾನ್ಯ ಮುಂತಾದ ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳತ್ತ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಇಡಬಾರದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮುಖ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮನೆಯ ನಿವೇಶನದ ಉದ್ದವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಗಲವನ್ನು ಗುಣಾಕಾರಮಾಡಿ, ಬಂದ ಮೊಳಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಎಂಟರಿಂದ ಗುಣಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳರಿಂದ ಭಾಗಿಸಬೇಕು ಆ ಭಾಗಲಬ್ಧವು ರುಕ್ಮ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಆ ರುಕ್ಮವನ್ನು ಎಂಟರಿಂದ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಉಳಿದ ಶೇಷಕ್ಕೆ ವ್ಯಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಯ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಕೆಡಕು. ಆಯ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಶಾಂತಿ. ಇದು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹೊಸಮನೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊಸರು, ಅಕ್ಷತೆ, ಮಾವಿನಎಲೆ, ಹೂವಿನಿಂದ ಅಲಂಕೃತಪೂರ್ಣ ಕುಂಭ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಘೋಷ, ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಗೃಹಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ, ಬಂಗಾರ ದಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಗೃಹಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹವನ ಹೋಮ, ಬಲಿ ಕರ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಧರಿಸಿ, ಎಲ್ಲಕಡೆಗೂ ಸುಗಂಧ ರೂಪದ ಪರಿಮಳ ಇಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಹೊಸ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಾನ್ನಮಾಡಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಭೋಜನವನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನಡೆಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣ

ಖುಷ್ಕಯ ಉಚಿತ :

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೫೯

“ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಃ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧೈರ್ದೃಢಗ್ರಹಸ್ಥಾದಿಷು ಸರ್ವದಾ।

ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಸಹಸ್ರಾದ್ಧಿ ಕರ್ಮಯೋಗೋ ವಿಶಿಷ್ಟತೇ॥”

ಋಷಿಗಳು :- ಸಾವಿರ ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳಿಗಿಂತ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಕರ್ಮಯೋಗವು ಗ್ರಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಬಗೆ ಏಂತು?

ಸೂತ :- ಕರ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿವೆ. ದೇವಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಪೂಜಾ, ಅರ್ಚನ, ಭಜನ, ಸೇವನಾದಿ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ

ಇಹದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಪರದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ, ಎರಡೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಸಾಧನೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.

ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ಸವ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶುಭಕರವಾದ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಾಂತಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖ, ಮಂಗಳದೃಷ್ಟಿ, ಎತ್ತರ ಮೂಗು, ಕೊಡೆಯಂತಿರುವ ಮುಡಿ, ಶಂಖದಂತಹ ಕೊರಳು, ಸಿಂಹದಂತಹ ಕಿವಿ, ನೀಳತೋಳು, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಪದ್ಮ, ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶಾಂತ, ಗಂಭೀರ ಸೌಮ್ಯ, ಸುಂದರ ಆಕಾರ ಇರಬೇಕು.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಚಿಕ್ಕ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಎಂಟು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಎಂಟು ತೋಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಗದಾ, ಬಾಣ, ಪದ್ಮಗಳೂ, ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಬಿಲ್ಲು, ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಇರಿಸಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ತೋಳಿನ ವಿಷ್ಣು ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ, ಬಲಗಡೆ ಶಂಖ, ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಮೂರ್ತಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿಮೆ ಕೆತ್ತುವದಾದರೆ, ಗದೆಯನ್ನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಮೇಲುಗಡೆ ಶಂಖ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಎಡ ಅಥವಾ ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಮೂರ್ತಿಯ ಕೆಳಗೆ ಪಾದಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಬಲಗಡೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮುದ್ರೆಯ ಗರುಡನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲಹಿಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯನ್ನು ಸುಂದರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಎಡಗಡೆ ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಗರುಡನನ್ನು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಹಾಗೂ ಸೃಷ್ಟಿದೇವಿಯನ್ನು ದೇವರ ಎರಡೂಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲವಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

ದೇವಾಲಯದ ತಲೆಬಾಗಿಲಮೇಲೆ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ, ಎಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಕೀರ್ತನ ಮಾಡುವ ಗಂಧರ್ವ ದಂಪತಿಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಲತೆಯ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತು ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ನರಸಿಂಹ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನೂ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕುಸುರು ಕುಸುರಾಗಿ ಬಿಡಿಸಬೇಕು.

ದೇವ ದಾನವ, ಮತ್ತು ಕಿನ್ನರರು ಪೂಜಿಸುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಒಂಬತ್ತು ಚೋಟು ಉದ್ದವಿರಬೇಕು. ಮಾನವರ ಉಪಾಸ್ಯ ಭಗವನ್ ಮೂರ್ತಿಯು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣದಂತಿರಬೇಕು.

ಬೆಳಕಿಂಡಿಯಿಂದ ಒಳಗೆ ತೂರಿಬಂದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಧೂಳಿಯ ಕಣಗಳಿಗೆ ತ್ರಸರೇಣು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಂತಹ ಎಂಟು ತ್ರಸರೇಣು ಕೂಡಿದರೆ ಒಂದು ವಾಲಾಗ್ರ, ಎಂಟು ವಾಲಾಗ್ರಗಳ ಒಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಲಿಬೈ. ಎಂಟು ಲಿಬೈಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಒಂದು ಯೂಕಾ. ಎಂಟು ಯೂಕಾಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಒಂದು ಯಮ, ಎಂಟು ಯಮಗಳು ಕೂಡಿದರೆ ಒಂದು ಬೆರಳು. ತನ್ನ ಕೈಬೆರಳಿನ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಖವು

ಹನ್ನೆರಡು ಬೆರಳು ಇರಬೇಕು. ಈ ಮುಖದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಉಳಿದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಹರಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ರತ್ನ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಸೀಸ, ಹಿತ್ತಾಳೆ ಮುಂತಾದ ಧಾತುಗಳಿಂದಲೂ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ ಇತರ ಲೋಹಗಳಿಂದಲೂ ನಿರ್ಮಿಸುವರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ರಚಿಸುವ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಗಿಣ್ಣಿನಿಂದ ಒಂದು ಗೇಣು ಉದ್ದದವರೆಗೆ ಎತ್ತರ ವಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆ ಪೂಜಿಸಬಾರದು.

ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹದಿನಾರು ಗೇಣುಗಳವರೆಗೆ ದೇವರಮೂರ್ತಿ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಇರಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರ ಇರಬಾರದು. ತನ್ನ ದ್ರವ್ಯದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ದೇವಾಲಯದ ದ್ವಾರದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಎಂಟು ಭಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಏಳು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಪೀಠವು ಮೂರ್ತಿಯ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಖದ ಅಳತೆಯಂತೆ ಅದರ ಒಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.

ಕೊರಳು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೃದಯವು ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದರ ಕೆಳಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಆಳ ಅಗಲವಾದ ಹೊಕ್ಕಳ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಹೊಕ್ಕಳಿನ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಭಾಗ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಢ್ರಾವಯವ ಅನಂತರ ಎರಡು ಭಾಗ ಉದ್ದ ತೊಡೆ, ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದ ಮೊಳಕಾಲು ಮೊಂಡೆ, ಎರಡು ಭಾಗದಷ್ಟು ಮೊಣಕಾಲು, ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲಪಾದ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ತಲೆ ಇದ್ದ ದಿವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಇದು ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಎತ್ತರ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದರ ಸುತ್ತಳತೆ, ಅವಯವ ವಿಸ್ತಾರ ಹೇಳುವನು ಕೇಳಿರಿ.

ವಿಷ್ಣು ವಿಗ್ರಹದ ಹಣೆಯ ಎತ್ತರ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ, ಕೆನ್ನೆ ತುಟಿ, ಎರಡೆರಡು ಅಂಗುಲ ಅಗಲ, ಮೂಗು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರ ಇರಬೇಕು. ಹಣೆಯು ಎಂಟು ಅಂಗುಲ ಅಗಲ, ಹುಬ್ಬುಗಳು ಅಷ್ಟೆ. ಹುಬ್ಬುಗಳ ಸಾಲು ಅರ್ಧ ಅಂಗುಲ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಮಣೆದಿರಬೇಕು. ಹುಬ್ಬುಗಳ ಅಂಚು ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ನುಣುಪಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದ, ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಅಗಲ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿರಬೇಕು. ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಗಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಲಕ್ಷಣ, ಕಣ್ಣು ಗುಡ್ಡೆಯ ಅರ್ಧ ಭಾಗವು ಕಣ್ಣಿನ ವಿಸ್ತಾರದ ಐದನೆಯ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟಿರಬೇಕು. ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವಿನ ಹರವು ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಇರಬೇಕು.

ಮೂಗಿನ ತಳ ಒಂದು ಅಂಗುಲ, ಮೂಗಿನ ತುದಿಯು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಬಾಗಿರಬೇಕು. ಮೂಗಿನ ಹೊರಳೆ ಅರ್ಧ ಅಂಗುಲ. ಕೆನ್ನೆಗಳು ಕರ್ಣ ತಳದಿಂದ ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣವಿರಬೇಕು. ಗಲ್ಲದ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಒಂದು ಬೆರಳು ಅಗಲ, ಎರಡು ಬೆರಳು ಉದ್ದವಿರಬೇಕು. ಹುಬ್ಬಿನ ಸಾಲು ಅರ್ಧ ಬೆರಳು ಅಗಲವಾಗಿ

ಕಾಲುವೆಯಂತೆ ಒಂದೇಸಮನಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ತುಟಿ ಅರ್ಧ ಅಂಗುಲ ಅಗಲವಿರಬೇಕು. ಕಿವಿಗಳು ಹುಬ್ಬಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇದ್ದು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಅಳತೆ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಕಿವಿಗಳ ಬದಿಗಳು ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಅಗಲವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಒಟ್ಟು ತಲೆಯ ಸುತ್ತಳತೆ ಮೂವತ್ತಾರು ಅಂಗುಲ. ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನಲವತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲ. ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅರ್ಧಭಾಗದಿಂದ ತಲೆಯ ಅರ್ಧಭಾಗದವರೆಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಂಗುಲವಿರಬೇಕು. ಕಂಠದ ನಡುವಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ, ವ್ಯಾಸ ಎಂಟು ಅಂಗುಲ ಇರುವವು. ಕೊರಳಿನಿಂದ ಮೊಲೆಯವರೆಗೆ ಒಂದು ಚೋಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂತರವಿದ್ದು ಎರಡು ಮೊಲೆಗಳ ಅಂತರ ಒಂದು ಗೇಣು ಇರಬೇಕು. ಎರಡೂ ಸ್ತನಗಳ ಮಂಡಲವು ಎರಡು ಅಂಗುಲವಿದ್ದು ಆ ಮಂಡಲದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಯವ ಪ್ರಮಾಣದ ತುದಿಯನ್ನು ರೇಖಿಸಬೇಕು. ಎದೆಯ ವಿಸ್ತಾರ ಎರಡು ಚೋಟು ಇರಬೇಕು.

ಪಾದಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ, ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಮೂರು ಅಂಗುಲ, ಪಾದಗಳ ಅಗಲ ಐದು ಅಂಗುಲ ಇರಬೇಕು. ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿನ ತುದಿ ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು.

ತೋರು ಬೆರಳು ದಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿನಷ್ಟೆ ಇರುವದು. ನಡು ಬೆರಳಿನ ಪಟ್ಟು ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಹದಿನಾರನೇ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಕಿರಿದಾಗಿರುವದು ಕಿರಿಬೆರಳು ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಬೆರಳಿಗಿಂತ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದು. ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಬೆರಳುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೂರು ಪರ್ವ (ಗಿಣ್ಣು)ಗಳು ಇರುವವು.

ಹಿಮ್ಮಡಿಯ ಗಂಟಿನ ಅಳತೆ ಎರಡು ಅಂಗುಲ. ಹಿಂಗಾಲಿನ ಅಡಿಯ ಅಳತೆ ಎರಡು ಅಂಗುಲ. ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಎರಡು ಗಿಣ್ಣು. ಅದರ ಸುತ್ತಳತೆ ಎರಡು ಅಂಗುಲ. ತೋರು ಬೆರಳಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ಮೂರಂಗುಲ. ಮೊಳಕಾಲಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಅಂಗುಲಗಳು. ಮಂಡಿಯ ನಡುವಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಅಂಗುಲ, ಎತ್ತರ ಒಂದು ಅಂಗುಲ, ಮಂಡಿಯ ಚಿಪ್ಪಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ಮೂರು ಅಂಗುಲ.

ತೊಡೆಯ ಸುತ್ತಳತೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೇಲ್ಗಡೆ ಮೂವತ್ತೊಂದು ಅಂಗುಲ. ವೃಷಣಗಳು ಮೂರು ಅಂಗುಲ. ಮೇಡ್ರದ ಉದ್ದ ಎರಡು ಅಂಗುಲ, ಸುತ್ತಳತೆ ಆರು ಅಂಗುಲ. ಮಣಿಕಟ್ಟಿನ ಕೆಳಗೆ ಕೇಶ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಮಣಿಕಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತಳತೆ ನಾಲ್ಕಂಗುಲ, ಸೊಂಟದ ಅಳತೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸೊಂಟ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲ, ಮೊಲೆಗಳು ಹದಿನೆಂಟು ಅಂಗುಲ, ಹೊಕ್ಕಳ ಬಳಿ ಸುತ್ತ ನಲವತ್ತೆದು ಅಂಗುಲ ಇರಬೇಕು.

ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸೊಂಟದ ಸುತ್ತಳತೆ ಐವತ್ತೆದು ಅಂಗುಲ. ಕುತ್ತಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರ ಎಂಟು ಅಂಗುಲ. ತೋಳಿನ ಉದ್ದ ನಲವತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲ. ಹೆಗಲಿನ ಅಳತೆ ಹದಿನಾರು ಅಂಗುಲ. ತೋಳುಗಳ ಮಧ್ಯದ ಸುತ್ತಳತೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಂಗುಲ. ಮೊಳಕೈ ಹದಿನಾರು ಅಂಗುಲ. ಅಂಗೈ ಏಳು ಅಂಗುಲ, ನಡುಬೆರಳಿನ ಉದ್ದ ಐದು ಅಂಗುಲ, ಉಂಗುರದ ಬೆರಳಿನ ಅಳತೆ ನಡು ಬೆರಳಿಗಿಂತ ಏಳನೆಯ ಒಂದುಪಾಲಿನಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ.

ಕಿರುಬೆರಳು ಅನಾಮಿಕದ ಐದನೆಯ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ತೋರುಬೆರಳು ನಡುಬೆರಳಿನ ಐದನೆಯ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಉದ್ದದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಬ್ಬೆರಳು ತೋರುಬೆರಳಿನ ಬುಡಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮನಾಗಿದ್ದು, ಸುತ್ತಳತೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಲ. ಉಳಿದ ಬೆರಳುಗಳ ಪರ್ವಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಬೆರಳುಗಳ ಗೆಣ್ಣಿನ ಅಳತೆಯು ಅದರ ಮಗ್ಗಲು ಬೆರಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ಗೋದಿಕಾಳಿನ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಗೆಣ್ಣಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗವು ತೋರುಬೆರಳಿನ ತಳಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿಗಳೆಣ್ಣಿನ ಮುಂದಿನ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಗುರುಗಳಿರುವವು. ವಿಗ್ರಹದ ಉಗುರುಗಳು ಮೇಲ್ಭಾಗ ತಗ್ಗಾಗಿದ್ದು ತುದಿ ಕೆಂಪಾಗಿ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ನುಣುಪಾಗಿರುವಂತೆ ರಚಿಸಬೇಕು.

ಕೂದಲುಗಳು ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲ ಹರವಾಗಿರಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅವಯವ ತೆಳುವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸ್ತನ, ತೊಡೆ, ನಿತಂಬಗಳು ಪರಿಪುಷ್ಪವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅವುಗಳ ಮುಖವು ನೀಳವಾಗಿ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತಿರಬೇಕು. ಮೂಗು, ಕೊರಳು, ಹಣೆಗಳು ಮೂರುವರೆ ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳ ದೇವತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪಠಣ, ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದವರ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಣ ಅಳತೆಗಳು ಒಂಬತ್ತು ಚೋಟು ಉದ್ದದ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ

—○—

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೦

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷಾಮಿ ದೇವಾಕಾರಾನ್ವಿಶೇಷತಃ|

ದಶತಾಲಃ ಸ್ತೃತೋ ರಾಮೋ ಬಲಿವೈರೋಚನಿಸ್ತಥಾ”||

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ದೈವೀಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ರಾಮ ಹಾಗೂ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹತ್ತು ಚೋಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಇರುವವು. ಇದರಂತೆ ವರಾಹನರಸಿಂಹ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಹತ್ತು ಚೋಟು ಎತ್ತರ, ವಾಮನಮೂರ್ತಿ ಏಳು ಚೋಟು ಉದ್ದ, ಮತ್ಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೂರ್ಮ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಅಳತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಶಿವ ಹಾಗೂ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ದೇವತಾಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಕಾರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ದೇಹಕಾಂತಿ ಪುಟಕ್ಕಿಟ್ಟು ಬಂಗಾರದಂತೆ, ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಜಾವಿನ ಕಿರಣರಾಶಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟ, ಜಡೆಯಲ್ಲಿ

ಚಂದ್ರ, ಆನೆಯ ಸೊಂಡೆಯಂತಹ ತೋಳು, ದುಂಡದಾದ ತೋಡೆ, ಮೊಳಕಾಲು, ಕೆದರಿದ ಕೂದಲ, ಮೂರಳೆಯ ಉಡುದಾರ, ಹಾವಿನ ಹಾರ, ಸರ್ಪದ ತೋಳಬಂದಿ, ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮದ ಹೊದಿಕೆ, ಪುಷ್ಪ ಕಪೋಲ, ಕರ್ಣಕುಂಡಲದಿಂದ ಅಲಂಕೃತ ಕಿವಿ, ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮದ ಹೊದಿಕೆ, ಮೊಳಕಾಲು ಮುಟ್ಟುವ ನೀಳ್ಗೊಳು, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಗುರಾಣಿ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿ, ಉಳಿದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಾಲ, ಸರ್ಪ, ಖಿಟ್ಟಾಂಗ, ತ್ರಿಶೂಲ ಮುಂತಾದವು ಇರಬೇಕು. ಅಗಲ ಕಣ್ಣು, ಎತ್ತರ ಹೆಗಲು, ಆಭರಣವುಳ್ಳ ಬಾಹು, ಸೌಮ್ಯ ಆಕಾರ ಇವು ಶಿವನ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಂಕರನ ತಾಂಡವ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗಿದೆ. ವೈಶಾಖ ಎಂಬ ನೃತ್ಯ ಭಂಗಿಯ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ನರ್ತನ ಅಭಿನಯಿಸುವ ಶಂಭುವಿನ ಒಂದು ಕೈ ವರನೀಡುವದು. ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಜಪಸರ, ಹತ್ತು ತೋಳುಗಳು, ನಾಟ್ಯಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಒಂದು ಕಾಲು, ಹೀಗೆ ನಟರಾಜನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ತ್ರಿಪುರ ದಾಹಕನಾದ ಶಂಕರನ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಹದಿನಾರು ತೋಳುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಬಿಲ್ಲು, ಪಿನಾಕ, ಗಂಟೆ, ವಿಷ್ಣುಮಯಬಾಣ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನ ಶಿವ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೇರಿಸಬೇಕು.

ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಎಂಟುತೋಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಯೋಗೀಶ್ವರಮೂರ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಮೂಗು, ಹಲ್ಲಿನ ಮೊನೆ ಚೂಪಾಗಿ ಮೋರೆಯು ಭೀಕರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಭೈರವರೂಪ ಅನಿಸುವದು. ಇಂತಹ ಭಯಂಕರ ಶಂಕರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಡಬಾರದು.

ನರಸಿಂಹ, ವರಾಹ, ಮುಂತಾದ ಉಗ್ರ ಆಕಾರದ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಟಿಯಬೇಕು. ಈ ಉಗ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಅನಿಷ್ಟ. ಅಂಗ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳಾದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸಾವು. ಅಧಿಕವಾದರೆ ಶಿಲ್ಪಿಗೆ ಮೃತ್ಯು. ತೆಳ್ಳಗಾದರೆ ದ್ರವ್ಯಹಾನಿ. ಹೊಟ್ಟೆ ಬಹಳ ಸೇದಿದಂತಾದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಗಾಲ, ಮೂಗು ಸೊಟ್ಟಾಗಿದ್ದರೆ ದುಃಖ, ಯಾವದೇ ಅವಯವ ಕುಗ್ಗಿದರೆ ಭಯಾಪಾಯ. ಮೂಗು ಚಪ್ಪಟೆಯಾದರೆ ದುಃಖ, ಕಣ್ಣು ಸರಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಿಲ್ಪಿ ಯಜಮಾನರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕುರುಡುತನ, ಮುಖವು ಕಳೆಗಟ್ಟರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದುಃಖ. ಕೈಕಾಲು ಬಡಕಲಾಗಿದ್ದರೆ ಗುಡಿಗೆ ಬರುವ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಯುವದು.

ವರಾಹ ನರಸಿಂಹಾದಿಗಳ ಮುಖ ನಿಸ್ತೇಜವಾದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಹಿಂಸೆ, ಸೊಂಟ, ಕೈಕಾಲುಗಳು ಅವಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅಪಾಯ, ಮೊಂಡಿಮೊಳಕಾಲುಗಳು ವಿಷಮವಾದರೆ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ. ಎದೆ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಜಮಾನನ ಮಿತ್ರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೇಡು. ಅದುದರಿಂದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರ ಎಲ್ಲ ವಿಧಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರಿತು, ಸರಿಯಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಮೆಯು

ಸರ್ವಾವಯವ ಸುಂದರವಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಒಂದೂ ಕುಂದಿಲ್ಲದಂತಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಯುಷ್ಯವೃದ್ಧಿ ಸಂಪತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಹಾದೇವರ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ದೇವತೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಚಿಸಬೇಕು. ಇಂದ್ರ, ನಂದಿ, ಮಹಾಕಾಲ ಮುಂತಾದವರು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲಕರು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಭೂತ ಬೇತಾಳಗಳೊಡನೆ ಭೃಂಗಿಯ ನರ್ತನ, ಪ್ರಮಥಗಣಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಗಂಧರ್ವರ ಗಾಯನ, ವಿದ್ಯಾಧರರ ಸೇವನೆ, ಅಪ್ಸರಾಸ್ತ್ರೀಯರ ನರ್ತನ, ಗುಹ್ಯಕ ಮೊದಲಾದ ಗಣಾಧಿಪರ ಆರಾಧನ, ಮಹೇಂದ್ರ ಮಹರ್ಷಿ ಮಹಾತ್ಮರ ನಮನ, ಭಕ್ತ ಜನರ ಭಜನ, ದೇವ, ಮಾನವ ಸ್ತವನ ಮುಂತಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿ, ಭಜನ, ಪೂಜನ, ಅರ್ಚನಾದಿ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಂಕರರ ಸೇವೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ಪರಶಿವನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆತ್ತಿ, ಕೊರೆದು, ಕಟೆದು, ಮಾಡಿ, ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಆರವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

— 0 —

ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೧

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಅಧುನಾ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರಂ ಪರಂ |

ಅರ್ಧೇನ ದೇವದೇವಸ್ಯ ನಾರೀರೂಪಂ ಸುಶೋಭನಂ ||

ಸೂತ :- ಈಗ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದ ಶಿವನ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗವು ನಾರೀ ರೂಪದಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನರ್ಧಭಾಗವು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪೌರುಷ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅರ್ಧ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಡೆ, ಆ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಚಾರು ಕಲೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ನಾರೀರೂಪದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು ತಿಲಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಕು.

ಈ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಲಗಿವಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕುಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಎಡಗಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಕುಂಡಲ ತೂಗಿಬಿಡಬೇಕು. ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ, ಕಪಾಲ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ, ಕನ್ನದಿಲೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಎಡದೋಳುಗಳಿಗೆ ವಂಕಿ, ನಾಗಮುರಿಗೆಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಬೇಕು.

ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ದೇಹಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರದ ಎಳೆಯ ಜನಿವಾರವನ್ನೂ ಹಾಕಬೇಕು. ಎಡಗಡೆಯ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವಾದ ಒಂದು ಸ್ತನವನ್ನು ಹೊಳೆಯುವ ಅರ್ಧ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವನ್ನು ಅರ್ಧ ನಿತಂಬವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.

ಬಲಗಡೆ ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮ ಉಡಿಸಬೇಕು. ಎಡಗಡೆ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗು ಜೋಲಾಡುವಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಹಾವಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ಮೂರಳೆ ಉಡುದಾರ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಶಿವನು ಬಲಗಾಲನ್ನು ಪದ್ಮಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಂತೆ, ಶಿವೆಯು ಎಡಗಾಲನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದಂತೆ ರೇಖಿಸಬೇಕು. ಅವಳ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಜ್ಜೆ, ವೈಜಣ, ಬೆರಳುಂಗುರ, ಅಂಗಾಲಿಗೆ ಅಲತೆಗೆಯ ರಸ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಕೊರೆಯಬೇಕು. ಇದು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಕಾರ.

ಇನ್ನು ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರಿ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಶಂಕರನು ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದು ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಎಡತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಪಾರ್ವತಿಯ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹಾಕಿರುವನು. ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಜಟಾಜೂಟ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಚಂದ್ರಕಳೆ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಣ್ಣು, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ನೈದಿಲೆ ಹಾಗೂ ಶೂಲ. ಎಡಗೈ ಪಾರ್ವತಿಯ ಸ್ತನವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ವ್ಯಾಘ್ರಾಜಿನ ಉಟ್ಟು, ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದ ಮೆರೆಯುವ, ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರದ ತಿಲಕ ಧರಿಸಿರುವ ಮಹಾದೇವರ ಶಾಂತ, ಗಂಭೀರ ಮುಗ್ಧ ಮನೋಹರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಪಾರ್ವತಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಬಾವಲಿ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲಕ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ರತ್ನಕುಂಡಲ, ಅವುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಝಮುಕಿ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರ, ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಮುರಿಗೆ, ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಉರುಳುವ ಮುಂಗುರುಳು. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮುಖವನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿ, ಶಿವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಇರಿಸಿದ ಕೈ. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಅಥವಾ ಕನ್ನೆದಿಲೆ.

ಒಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಖಿಯರಾದ ಜಯಾ, ವಿಜಯಾ, ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಷಣ್ಮುಖಿ, ಗಣಪತಿ, ಇಂತಹ ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಿವನ ಎಡತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ಪತಿಯ ಕೊರಳು ಬಳಸಿ, ಬಲಗೈಯನ್ನು ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ನೀಡಿ ಶಿವನ ಉದರ ಅಥವಾ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ನೀವುತ್ತ ಇರುವಳು ಉಮಾ ಮಹೇಶ್ವರಿ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪಾರ್ವತಿಯೊಂದಿಗೆ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಲುಮೆಯಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಸುಖಾಸನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಾಗಿಲು ಮುಂದಿನ ತೋರಣ, ಅದರ ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರರು, ಗಣಾಧೀಶ್ವರರು, ತಂಬೂರಿ ಹಿಡಿದು ಹಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಪ್ಸರೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಶಿವನನ್ನು ಧ್ಯಾನ, ಗಾನಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕೊರೆದು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ಉಮಾ ಮಹೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪೂಜಿಸಿದವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪರಿಹರಿಸುವ ಹರಿಹರೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದ

ಅಲಂಕೃತವಾದ ಎರಡೂ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಕೆಳಗೈಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಗದೆಯನ್ನು ಇರಿಸಬಹುದು ಮೇಲ್ನೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖವಿರಬೇಕು. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಪೀತಾಂಬರ ಉಡಿಸಿ, ಎಡಪಾದಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ತೊಡಿಸಿ ರತ್ನಾಭರಣ ಇರಿಸಬೇಕು.

ಶಿವನ ಭಾಗವಾದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಜಟಾಧರ, ಆ ಜಟಾಜೂಟದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ, ಕೈಕೊರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ಹಾರ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ, ಹಾವಿನ ಜನಿವಾರ, ನಡುವಿನ ಇನ್ನರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ಗಜಚರ್ಮದ ಹೊದಿಕೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಪಾದಕ್ಕೆ ನಾಗಾಭರಣದ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಶಿವನಾರಾಯಣನ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ರಚಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ವರಾಹ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ವರಾಹ ರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಗದಾ ಪದ್ಮಗಳು ಇರಬೇಕು. ಎಡಗಡೆಯ ಮೊಳಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳ ತುದಿ, ಮೂಗು, ಮುಖ ಮೂರು ಉದ್ದವಾಗಿ ಮೊನಚಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಆಶ್ವರೈದಿಂದ ಮುಖವನ್ನು ಅರಳಿಸಿ, ಕೊರದಾಡೆಯ ತುದಿಯಿಂದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ವರಾಹ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಲಗೈಯನ್ನು ಸೊಂಟದ ಮೇಲೂ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಆದಿಶೇಷನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಗಾಂಭೀರೈದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಲೋಕಪಾಲಕರು ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ವರಾಹ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ತಯಾರಿಸಬೇಕು.

ನರಸಿಂಹದೇವರ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎಂಟು ತೋಳು, ಭಯಂಕರ ಸಿಂಹ ಮುಖ, ಬಿರಿದ ಕಣ್ಣು, ತೆರೆದ ಬಾಯಿ, ನಿಮಿರಿದ ಕೂದಲು, ನಿಗರಿದ ಕಿವಿ, ಹಿರಣ್ಯ ಕಶುಪುವನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕುವ ಘೋರಭಂಗಿ, ಗಂಟಿಕ್ಕಿದಹುಬ್ಬು, ಉಗ್ರ ಮುಖ, ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ರಚಿಸಬೇಕು. ಆ ನರಸಿಂಹ ವಿಗ್ರಹದ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ಉಗ್ರಮುಖ ಉರಿವ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಖಡ್ಗ ಎತ್ತಿ ಹೊಡೆಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವಂತಹ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ನರಸಿಂಹನು ಹೊಟ್ಟೆ ಹರಿದು ದೈತ್ಯನ ಕರಳು ಹೊರಬಿದ್ದ ಪರಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಲ್ಲವನ್ನು ಅಳೆದು ಆಕ್ರಮಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದ್ಭುತ ಆಕಾರ ತಳೆದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ವಿರಾಡ್ರೂಪಿಯಾದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ತನ್ನ ಪಾದವನ್ನು ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಕೆಳಗಡೆ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಂಡಲ ಹಿಡಿದ ವಾಮನದೇವನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಭೂದಾನ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಗಿಂಡಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಗರುಡನು ಬಂಧಿಸುವ ದೃಶ್ಯ ಕೊರೆಯಬೇಕು. ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ಮೀನು ರೂಪಾಕಾರವಾಗಿ, ಕೂರ್ಮಾವತಾರಿ ಹರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಆಮೆಯ ಆಕಾರವಾಗಿ ರಚಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ನಾರಾಯಣನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ರೂಪದ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಹಂಸದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಕಮಲದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಕಮಲ ಕೋಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಿಂಜಲ್ಕದಂತೆ ರಂಜಿಸುವ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ, ಅಭಯ ನೀಡುವ ಕಣ್ಣು, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಂಡಲ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ತಂಭ ಎಂಬ ಸಾಧನ, ಮೂರನೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ, ಮೈಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾಜನ, ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಸುತ್ತಲೂ ದೇವ, ಗಂಧರ್ವರ ಸ್ತೋತ್ರ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪದ ಪಾತ್ರೆ, ಎಡಗಡೆ ಸಾವಿತ್ರಿ, ಬಲಕ್ಕೆ ಸರಸ್ವತಿ, ಪಾದ ತಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ದೇವ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಷಣ್ಮುಖನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನವಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಕೋಮಲ ದೇಹದ ಬಾಲಕನ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಬಣ್ಣವು ಮಾತ್ರ, ಗುಲಾಬಿಯ ಪಕಳೆಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಳ್ಳಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರೆ ಷಣ್ಮುಖನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತೋಳು, ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯಾದರೆ ಹನ್ನೆರಡು, ಅರಣ್ಯ ಅಥವಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಎರಡು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಹನ್ನೆರಡು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಶಕ್ತಿ, ಪಾಶ, ಖಡ್ಗ, ಬಾಣ, ಶೂಲ ಮುಂತಾದ ಐದು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆರನೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಅಭಯ ಮುದ್ರೆ ನೀಡುವಂತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಬಲಬದಿ ಆರು ಕೈಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಎಡಗಡೆಯ ಆರು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು, ಬಾವುಟ, ಮುಷ್ಟಿ, ಎತ್ತಿ ತೋರುವ ತೋರು ಬೆರಳು, ಗುರಾಣಿ, ಕೋಳಿ ಇವುಗಳು ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳು ಇದ್ದಾಗ, ಎಡಗಡೆಯ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ, ಪಾಶ, ಬಲಗಡೆಗೆ ಖಡ್ಗ, ಅಭಯ ಹಸ್ತ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಎರಡೇ ತೋಳು ಮಾಡಿದಾಗ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ವಿನಾಯಕನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಆನೆಯ ಮುಖ, ಮೂರು ಕಣ್ಣು, ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆ, ನಾಲ್ಕು ತೋಳು, ಹಾವಿನ ಜನಿವಾರ, ಮರದ ಕಿವಿ, ಅಗಲ ಮೋರೆ, ಒಂಟಿ ಕೋರೆ, ದಪ್ಪ ಹೊಟ್ಟೆ ಇವುಗಳಿಂದ ವಿನಾಯಕನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.

ಗಣಪತಿಯು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಒಂದು ದಂತವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ನೀಲಕಮಲವನ್ನು ಒಂದು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಡಬನ್ನು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವಂತೆಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಹೊಟ್ಟೆ, ತಲೆ, ಆಕಾರ, ಎಲ್ಲವೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವದರಿಂದ ಮುಖವು ಶೀರಾಗಿ ಗುಜ್ಜಾಗಿ ಕೈಕಾಲು ಹೆಗಲು ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ರಚಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕೆಳಗೆ ಇಲಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಗೆ ಹತ್ತು ತೋಳುಗಳು. ಜಡಮುಡಿಯ ಕೇಶಕಲಾಪದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುವ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಣ್ಣು, ಅಗಸೆ ಹೂವಿನ ಮೈಬಣ್ಣ. ವದನದಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಚಂದ್ರನ

ಸೊಬಗು. ಸುಂದರ ದಂತಪಂಕ್ತಿ, ಪರಿಪುಷ್ಪಸ್ತನ, ಮೈತುಂಬ ಹರೆಯದ ಸಿರಿ, ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನಾಭರಣ. ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ, ಖಡ್ಗ, ಚಕ್ರ, ಬಾಣ, ಶಕ್ತಿ ಎಡಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಗುರಾಣಿ, ಗಂಟೆ, ಕೊಡಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಭವ್ಯ ಭೀಷಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಸೊಂಟದ ಹಿಂಬದಿ ಸ್ತನದ್ವಂದ್ಯ, ಹಾಗೂ ಕೇಶಪಾಶಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಅವಳ ಶರೀರವು ಮೂರು ಕಡೆ ಬಾಗಿರುವಂತಿರಬೇಕು. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಆಕಾರ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಆ ದೇವಿಯ ಕೆಳಗಡೆ ಎರಡು ತಲೆಯ ಮಹಿಷವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಅದರ ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಲು ಮಹಿಷಾಸುರನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ತ್ರಿಶೂಲದಿಂದ ಅವನ ಎದೆ ಸೀಳಿದೆ. ಕರುಳು ಹರಿದುಹೋಗಿದೆ. ಮೈಯೆಲ್ಲ ರಕ್ತ, ನೆತ್ತರು ಸೋರುವ ಕಣ್ಣು, ನಾಗ ಪಾಶಗಳು ಬಿಗಿದಿವೆ, ಹುಬ್ಬುಗಂಟುಹಾಕಿದ ಭಯಂಕರ ಮುಖವು ವಿಕಾರವಾಗಿದೆ. ಪಾಶ ಸಹಿತವಾದ ಎಡಗೈಯಿಂದ ದೇವಿಯು ಅವನ ಜುಟ್ಟು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವಿಯು ಕುಳಿತು ಸಿಂಹವು ಬಾಯಿಯಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುವಂತಿದೆ. ಬಲಗಾಲನ್ನು ದುರ್ಗಾದೇವಿಯೂ ಆ ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ಸಮವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವತೆಗಳು ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕಾಳೀದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು, ಮದೋನ್ಮತ್ತವಾದ ಐರಾವತವೇ ಅವನ ವಾಹನ.

ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ರೀವಿಯಿಂದ ಕುಳಿತ ದೇವರಾಜ. ದಪ್ಪ ತೊಡೆ, ವಿಶಾಲ ಎದೆ, ಅಗಲ ಮುಖ, ಸಿಂಹದ ಹೆಗಲು, ಉದ್ದತೋಳು, ತಲೆಯಮೇಲೆ ರತ್ನ ಕಿರೀಟ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲ, ಅರಳುಗಣ್ಣು, ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನೆದಿಲೆ. ಮೈತುಂಬಾ ಆಭರಣ ಸುತ್ತಲೂ ದೇವ, ಗಂಧರ್ವರು. ಎದುರು ಅಪ್ಸರೆಯರು ಓಲೈಸುತ್ತಿರುವರು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ, ಚಾಮರ ಬೀಸುವ ಸುರಸುಂದರಿಯರು. ಗಂಧರ್ವಗಣದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಇಂದ್ರನು ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದಂತೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನ ಎಡಕ್ಕೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಹಿಡಿದ ಶಚೀದೇವಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಇದು ದೇವೇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರಾ ಆರವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಪ್ರಭಾಕರಸ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾಮಿದಾನೀಂ ಶ್ರುಣುತ ದ್ವಿಜಾಃ|

ರಥಸ್ಥಂ ಕಾರಯೇದ್ದೇವಂ ಪದ್ಮಹಸ್ತಂ ಸುಲೋಚನಂ||”

ಸೂತ :- ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ, ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಳ್ಳೇ ಸುಂದರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು.

ಅ ಸೂರ್ಯನ ರಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗಾಲಿ, ಏಳು ಕುದುರೆಗಳು ಇರಬೇಕು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬಣ್ಣದ ಕಿರೀಟ, ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಭರಣ. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲವುಷ್ಟು, ಮೈ ಮೇಲೆ ಕವಚ, ಹಾಗೂ ಜೋಡು ವಸ್ತ್ರ, ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಧಳ ಧಳಿಸುವ ಪಾದ, ಕೆಂಬಣ್ಣದಿಂದ ಕಳಕಳಿಸುವ ದೇಹದ ಬಣ್ಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಎದ್ದು ಬರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಖಡ್ಗ ಹಿಡಿದು ನಿಂತ ದಂಡ ಪಿಂಗಲ ಎಂಬ ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರನ್ನು, ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಹಿಡಿದ ಧಾತ್ರ ವಿಧಾತ್ರ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಹಾವಿನ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಿಗಿದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳ ಕಡಿವಾಣ ಹಿಡಿದು, ರವಿ ರಥದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಸಾರಥಿ ಅರುಣನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಕಮಲದ ಎಲೆಯಂತೆ ಅವನ ಬಣ್ಣ ಕೆಂಪಾಗಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ರಥದ ನಡುವೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತ ಸೂರ್ಯನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಈಗ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಗ್ರಹ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣ, ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರ ಆಸನ, ಉದಯ ರವಿಯಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಮುಖ, ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಜನಿವಾರ, ಉದ್ದ ಗಡ್ಡೆ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಂಡಲು, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಅಗ್ನಿದೇವನು ಆಡಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಉರಿ ತೆರೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಯ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಸಪ್ತಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು ತೂರಿ ತೊಳಗುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಂತಿರುವ ಪಾವಕನ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.

ಯಮಧರ್ಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಕಾಡಿಗೆಯಷ್ಟು ಕಪ್ಪಗೆ ಮಾಡಿ ದಂಡ, ಪಾಶಧರಿಸಿ ಎತ್ತರವಾದ ಕೋಣದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಉರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಂತಾದರೂ ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೋಣವು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ನಿಂತಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಸೌಮ್ಯರಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪದ ದೈತ್ಯರೂ ಭಯಂಕರ ರೂಪದ ಯಮಕಿಂಕರರು ಇರುವಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರ ಒಡೆಯನೂ ಲೋಕಪಾಲಕನೂ ಆದ ನಿರುತಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳಿರಿ. ಕಾಡಿಗೆ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಕರಿಬಣ್ಣ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹೂಡಿದ ವಾಹನ,

ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಸುತ್ತಲೂ ಕ್ರೂರರಾದ ಹಿಂಡು ಹಿಂಡು ರಾಕ್ಷಸರು, ಮೈತುಂಬ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣ ಇವು ನಿರತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಈಗ ಶಾಂತಸ್ವರೂಪದ ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾದ ವರುಣನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರ, ಮೈಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ, ಸ್ಪಟಿಕದಂತಹ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ವರುಣನು ತನ್ನ ವಾಹನವಾದ ಮೊಸಳೆಯ ಮೇಲೆ, ಶಾಂತ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಈಗ ಚಿಗರೆಯನ್ನು ವಾಹನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರವರ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವುಟ್ಟು ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯಾದ ವಾಯುದೇವನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ವಾಯುವಿನ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಧನುಷ್ಯದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಾಗಿರುತ್ತವೆ. ತರುಣ ರೂಪದಿಂದ ಹರಿಣವೇರಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ವರಕೊಡುವ ವಾಯುದೇವರಸುತ್ತಲೂ ಬಾವುಟ, ಧ್ವಜಗಳು ಹಾರಾಡುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಈಗ ವಿಮಾನಾರೂಢನಾದ ಗದಾಧಾರಿ, ಕುಬೇರನ ಮೂರ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿ ವರವನ್ನು ಅವನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಈಶ್ವರ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ ಹಿಡಿದು, ತೇಜಃಪುಂಜವಾದ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವಂತೆ, ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ, ಸಪ್ತಮಾತೃಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಭಾರ್ಯೆ ಆದ ವಾಗ್ಗೇವಿಗೆ ಪತಿಯಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ, ನಾಲ್ಕುತೋಳು, ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜಪಸರ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಮಂಡಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಂಸದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಮಹೇಶ್ವರಿಯ ಮೂರ್ತಿಯು, ಮಹೇಶ್ವರನ ರೂಪದಂತೆ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಮುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟ, ವೃಷಭಾರೂಢ ಭಂಗಿ. ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಬುರುಡೆ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಯೋಗದಂಡ, ನಾಲ್ಕನೇ ಕೈಯಿಂದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಭಯದಾನಮಾಡುವ ಮಹೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಷಣ್ಮುಖ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವ, ಕೌಮಾರಿಯನ್ನು ನವಿಲು ವಾಹನಳನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಕೆಂಪು ಸೀರೆ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಕಣ, ಹಾಗೂ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬಳೆ, ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯಂತೆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಶೂಲ, ಶಕ್ತಿ, ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ಗರುಡವಾಹನಳಾದ ವೈಷ್ಣವಿಯ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳ ಪೈಕಿ ಮೂರು ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆಗಳನ್ನು, ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಅಭಯಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಾಲಕನೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸ ಬೇಕು. ಮಗುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಂತೆಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದು.

ಮಹಿಷವಾಹಿನಿಯಾದ ವರಾಹಮೂರ್ತಿಯಂತಿರುವ ವಾರಾಹಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅವಳು ಗಂಟೆ, ಚಾಮರ, ಗದೆ, ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಹರಿಯಂತೆ ಧರಿಸಿ, ಅವನಂತೆಯೇ ದೈತ್ಯ ಘಾತಕಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಐರಾವತವನ್ನು ಏರಿದ ಶಚೀದೇವಿಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಗದೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಸಹಸ್ರನೇತ್ರೆಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಳು. ಅಪರಂಜಿಯಂತಹ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಅವಳು ಹರಿತವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿದು ದೈತ್ಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು.

ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಚಾಮುಂಡಿಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೊರಗೆ, ಚಾಚಿದ ನಾಲಿಗೆ, ನಿಮಿರಿದ ಕೂದಲು, ತುಂಡು ಮೂಳೆಗಳ ಕೊರಳಹಾರ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತಮಾಂಸ ತುಂಬಿದ ತಲೆಬುರುಡೆ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧ, ತೆಳ್ಳಗಾದ ಹೊಟ್ಟೆ, ಕ್ರೂರವಾದ ಕೋರೆಹಲ್ಲು ಭಯಂಕರ ಮುಖ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ರುಂಡಮಾಲೆ ಇವು ಚಾಮುಂಡಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ತಯಾರಿಸಬೇಕು. ಹದ್ದು ಅಥವಾ ಕಾಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಆ ದೇವಿಗೆ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಖದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ, ಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಚಾಮುಂಡಿಯ ವಿಗ್ರಹ.

ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಗಂಟೆಗಳ ಸರ, ಮೈಮೇಲೆ ಆನೆಯ ಚರ್ಮದ ಉಡುಗೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಪಾಲ, ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಹೂವು. ಮೂರ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ತಿ ದಿಗಂಬರ. ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಆರೋಹಣ. ಇದು ಚಾಮುಂಡಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷಣ. ಚಾಮುಂಡಿಯ ಧ್ವಜವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಲಪಾತ್ರದ ಆಕಾರದ್ದಿರಬೇಕು. ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರ ಹತ್ತಿರ ವಿನಾಯಕನ ಮೂರ್ತಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ಗಣಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜಟಾಧರನಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂಬೂರಿ, ತ್ರಿಶೂಲ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ವೀರೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಗಣಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಶಿವನ ಎತ್ತಿನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಹರೆಯ ಸಿರಿಯಿಂದ, ಆ ಸಿರಿ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಕಂಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವಳ ಕೆನ್ನೆ, ತುಟಿ, ಎರಡೂ ಕೆಂಪಾಗಿ, ಇರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಸ್ತನಗಳು ಎರಡೂ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಮೂಡಿಸಬೇಕು.

ನಡುನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೈತಲೆ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂರಬಿಂದು ಶೋಭಿಸುವಂತೆಮಾಡಿ ಪದ್ಮ, ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ಶಂಖ, ಮುಂತಾದ ಲಾಂಛನಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡ ಬೇಕು. ಎದೆಗೆ ಬಿಗಿಯಾದ ಕುಪ್ಪಸ. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಪದಕ, ಮುಖದ ಮುಂದೆ ಸುರುಳಿಯಾದ ಮುಂಗುರುಳು, ಆನೆಯ ಸೊಂಡೆಯಂತಹ ತೋಳು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಳೆ ಹಾಗೂ ಕಡಗ ಕಂಕಣ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾವರೆ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವಫಲ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುಂದರವಾದ ಪೀತಾಂಬರ ಉಡಿಸಿ, ದಾಗೀನು ತೊಡಿಸಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಇಡಿಸಿ ಅಪರಂಜಿಯಂತಹ ಮೈಬಣ್ಣ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ದೇವಸುಂದರಿಯರು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಆ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ಕುಳಿತಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಆನೆಗಳು ನಿಂತು ಬಂಗಾರದ ಕಲಶಗಳಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಎರಡು ಆನೆಗಳು ಹೊಂಗೊಡವನ್ನು ಸೊಂಡೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಂತೆ, ಗಂಧರ್ವ, ಗುಹ್ಯ, ದೇವ, ಲೋಕಪಾಲಕರು ಸೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಕಾಮನಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೂಬಾಣ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಬಿಲ್ಲು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮೊಸಳೆಯ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದ ಕಿನ್ನರರು,

ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಹಿತಳಾದ ರತಿದೇವಿ, ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಪ್ರೇಯಸಿ, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪಟ, ಪಟಹ, ಖರ ಮುಂತಾದ ಪರಿವಾರದವರು. ಹೀಗೆ ಕಾಮನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ನೀರು ತುಂಬಿದ ಹೊಕ್ಕರಣಿ, ಹಸಿರುಮುರಿಯುವಉಪವನ, ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಮನ್ಮಥನ ಆಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸುಂದರಮಾಡಿ, ತುಸು ವಕ್ರವಾಗಿ ನಿಂತಂತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸವು ಸೂಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ, ನಾನು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಮೃತಿಗೂ ಕೂಡ ಅಸಾಧ್ಯ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರ ಆರವತ್ತೆರಡನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಪೀಠಿಕಾ ಲಕ್ಷಣ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೩

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಪೀಠಿಕಾ ಲಕ್ಷಣಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಯಥಾವದಾನುಪೂರ್ವಶಃ

ಪೀಠೋಚ್ಚಾಯಂ ಯಥಾವಚ್ಚ ಭಾಗಾನ್ ಷೋಡಶ ಕಾರಯೇತ್ ||

ಸೂತ :- ಈಗ ಪೀಠದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಎತ್ತರವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಪೀಠದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಹದಿನಾರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗಿರುವದು. ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಜಗಲಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವದು.

ಒಂದರಿಂದ ವೃತ್ತವೂ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ವೃತ್ತದ ಪಟ್ಟವೂ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವವು. ಅದರ ಕಂಠಭಾಗವು ಮೂರು ಅಂಶಗಳಿಂದ, ಕಂಠಪಟ್ಟ ಒಂದು ಅಂಶದಿಂದ, ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟವು ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗುವವು. ಉಳಿದ ಮೂರು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಿಕೆಯೂ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಜಗಲಿಯವರೆಗೆ ಇರುವ ಭಾಗವು ನೆಲದೊಳಗೆ ಹುಗಿದಿರುವದು. ಉಳಿದ ಶೇಷ ಪಟ್ಟಿಕೆಯ ಹೊರಗಿನ ಭಾಗವು ಹೊರಗಿರುವದು. ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದ ನೀರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಹರಿದು ಹೋಗಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಇಳಿಜಾರಾದ ಒಂದು ಹರಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಸರ್ವ ಪೀಠಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ.

ಇನ್ನು ದೇವತಾ ಭೇದದಿಂದ ಪೀಠಗಳೂ ಭಿನ್ನವಾಗುವವು. ಸ್ಥಂಡಿಲಾ, ವಾಪಿ, ಯಕ್ಷಿ, ವೇದಿ, ಮಂಡಲ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ, ವಜ್ರಾ, ಪದ್ಮಾ, ಅರ್ಧಶಶಿ, ತ್ರಿಕೋನ ಎಂದು ಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಬಗೆ ಇವೆ.

ಸುತ್ತುಗಟ್ಟುಗಳ ಇಲ್ಲದೆ ಬರಿ ಚೌಕಾಕಾರದ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಂಡಿಲಾ ಎನ್ನುವರು. ಎರಡು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದ್ದರೆ ವಾಪಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೂರು ಸುತ್ತು ಕಟ್ಟುಳ್ಳ ಚತುರ್ವಕ್ರ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಯಕ್ಷಿ ಎಂದು ಹೆಸರು.

ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಮುಖಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅಗಲಕ್ಕಿಂತ ಉದ್ದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಟ್ಟು ರಚಿಸಿದ ಪೀಠವು ವೇದಿ ಅನಿಸುವದು. ಈ ವೇದಿ ಪೀಠವು ಲಿಂಗಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ನಿಸಿದವಾಗಿದೆ.

ಪೀಠವು ದುಂಡಾಗಿ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಗಟ್ಟುರಚಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಂಡಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು ಸುತ್ತ ಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ರಚಿಸಿ ನಡುವೆ, ಕೆಂಬಣ್ಣದ ನೆಲಗಟ್ಟಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಪೀಠ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಮೂರು ಸುತ್ತಗಟ್ಟು, ಆರು ಮುಖಗಳು ಇದ್ದರೆ ವಜ್ರಕಾ ಎನ್ನುವರು. ಹದಿನಾರು ಮುಖಗಳುಳ್ಳ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಪದ್ಮಪೀಠವೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಅದು ತಳದಲ್ಲಿ ತುಸು ಕಿರಿದಾಗಿರುವದು.

ಪೀಠವು ಬಿಲ್ಲಿನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅರ್ಧಚಂದ್ರವೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಮೇಲ್ಗಡೆ ತ್ರಿಶೂಲಾಕಾರದ ಪೀಠಕ್ಕೆ ತ್ರಿಕೋನ ಪೀಠ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪೀಠಗಳು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಮೆಯು ಕಲ್ಲಿನದಾಗಿದ್ದರೆ ಪೀಠವೂ ಕಲ್ಲಿನದಾಗಬೇಕು. ಅದು ಮಣ್ಣಿನದಾದರೆ ಇದೂ ಮಣ್ಣಿನದಾಗಬೇಕು. ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮೂರ್ತಿಯಾದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪೀಠವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಲೋಹದಿಂದಾಗಿದ್ದರೆ ಲೋಹದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಪೀಠ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಬಾರದು. ಪ್ರತಿಮೆ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿಯೇ ಪೀಠ ರಚಿಸಿ, ದೇವರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ
ಎರಡುನೂರರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಶಿವಲಿಂಗದ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪ್ರಮಾಣ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೪

ಸೂತ ಉವಾಚ:

ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಲಿಂಗಲಕ್ಷಣಮುತ್ತಮಂ

ಸಸ್ತಿಗ್ಧಂ ಚ ಸುವರ್ಣಂ ಚ ಲಿಂಗಂ ಕುರ್ಯಾದ್ವಿಚಕ್ಷಣಃ॥

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ, ಲಿಂಗದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಣತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು, ಲಿಂಗವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವಂತೆ ನುಣುಪಾಗಿ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಲಿಂಗದ ಪ್ರಮಾಣವು ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಚ್ಚೌಕದ ಸಮತಟ್ಟಿನ ತೆಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಳತೆ ದಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಭಾಗಮಾಡಿ

ಮಧ್ಯಭಾಗ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಹಾಕಬೇಕು. ಅದರ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕಡೆಯ ಭಾಗ ಬಿಟ್ಟರೆ ನಡುವಿನದೇ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಎನಿಸುವದು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನದ ನಡುವೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕಂಡು ಹಿಡಿದ ಅಳತೆಯು ಕನಿಷ್ಠ ಎನಿಸುವದು.

ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಅರ್ಧದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಐದು ಭಾಗಮಾಡಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಉತ್ತರದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗಬಿಟ್ಟು ನಡುವಿನ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಇದು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಎನಿಸುವದು.

ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಅರ್ಧದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ಪಾಲು ವಿಂಗಡಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಎರಡೆರಡು ಭಾಗಬಿಟ್ಟು ನಡುವಿನ ಐದು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಇದು ಮಧ್ಯಮ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಎನಿಸುವದು.

ಶಿವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಊರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ, ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೆರಗುಹತ್ತುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಬಾಗಿಲು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೂ ಅದು ತುಸು ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ತೋರಬೇಕು. ಈ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಮಾಹೇಂದ್ರದ್ವಾರ ಎಂದೆನ್ನುವರು. ಗುಡಿಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದ್ವಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಇದೇ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯದ್ವಾರ ಎನಿಸುವದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಎದುರು ಗರ್ಭಗೃಹದ ಬಾಗಿಲು ಇರಬೇಕು.

ಗರ್ಭಗೃಹದ ಅಳತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂಬತ್ತು ವಿಧವಾದ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬಹುದು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಅಳತೆಯಿಂದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನಗಳು, ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಮೂರು ತೆರನಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠವೆಂದು ಮೂರು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂಭತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಲಿಂಗವನ್ನು ಇಡುವ ನಾಭಿಸ್ಥಳವು ಸುತ್ತಲೂ ದುಂಡಗಾಗಿರುವದು. ಈಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳು ಮೇಲೆ ಗುಂಡಾಗಿರುವ ಮಹೇಶ್ವರನದು, ಕೆಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆ ಉಳ್ಳದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂಶ ಉಳ್ಳದ್ದು, ಎಂಟು ಪಟಗಳುಳ್ಳ ನಡುವಿನ ಭಾಗವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶ ಉಳ್ಳದ್ದು. ಇಂತಹ ಲಿಂಗವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು.

ಲಿಂಗದ ಪ್ರಮಾಣವು ಗರ್ಭದ ಪ್ರಮಾಣದ ಅನುಸಾರವಾಗಿರಬೇಕು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ದೊರಕುವ ಲಬ್ಧವೇ ಗರ್ಭಾಗಾರದ ಅಡ್ಡಗಲ, ಲಿಂಗದ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗದ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಧ್ಯಭಾಗವು ಎಂಟು ಏಣುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವದು. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ನಾಭೀ ಭಾಗವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂಶದಿಂದ

ಕೂಡಿದ ಕೆಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ಏಣುಗಳುಳ್ಳ ಭಾಗಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧಭಾಗಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ್ದನ್ನು ಗುಂಡಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶಿವಲಿಂಗದ ಶಿರೋಭಾಗವು ಗುಂಡಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಿರಿದಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಕೆಳಗಡೆಯ ಭಾಗವು ಅತೀ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಇರಬಾರದು.

ತಲೆಯಮೇಲೆ ತುಸು ತಗ್ಗಾಗಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ, ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಲಿಂಗವು ಭಜಕಪೂಜಕರಿಗೆ ಉತ್ಕರ್ಷ ಉಂಟುಮಾಡುವದು.

ಮೂಲ ಮಧ್ಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಿಂದಿರುವ ಲಿಂಗವು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಅಶುಭ. ಆದುದರಿಂದ ರತ್ನ, ಸ್ಪಟಿಕ, ಮಣ್ಣು, ಮರ, ಮತ್ತಾವುದಾದರೂ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಶುಭಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಲಿಂಗವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೫

ಋಷಿ ಉವಾಚಃ

ದೇವತಾನಾಮಧೈತಾಸಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿಮುತ್ತಮಂ |

ವದ ಸೂತ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ಯಶೇಷತಃ

ಋಷಿಗಳು :- ಸೂತಾಚಾರ್ಯ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕುಂಡ, ಮಂಟಪ, ವೇದಿಕೆ, ಅವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ ಕ್ರಮಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿ.

ಸೂತ :- ಶುಭಕರವಾದ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುಂಡ, ಮಂಟಪ, ವೇದಿಕೆಗಳ, ಅಳತೆ, ಆಕಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣ, ಪರಿಮಾಣಗಳನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ.

ಫಾಲ್ಗುಣ, ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ, ಮಾಘ ಈ ಮಾಸಗಳು ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣಾಯನವು ಕೆಳದ ಬಳಿಕ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ದ್ವಿತೀಯಾ, ತೃತೀಯಾ, ಪಂಚಮಿ, ಸಪ್ತಮಿ, ದಶಮಿ, ತ್ರಯೋದಶಿ, ಹುಣ್ಣಿವೆ, ಈ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಷಾಢಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢಾ, ಮೂಲಾ, ಉತ್ತರಾ, ಫಲ್ಗುಣೀ, ಉತ್ತರಾ ಭಾದ್ರಾ, ಚೇಷ್ಟಾ, ಶ್ರವಣಾ, ರೋಹಿಣಿ, ಪೂರ್ವಭಾದ್ರಾ, ಹಸ್ತಾ, ಅಶ್ವಿನಿ, ಪುಷ್ಯ, ಮೃಗಶಿರಾ, ರೇವತಿ, ಸ್ವಾತಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಬುಧ, ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಪತಿ, ಶುಕ್ರ, ಗ್ರಹಗಳೂ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

ಬುಧ, ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಪತಿ, ಶುಕ್ರ, ಈ ಮೂರು ಗ್ರಹಗಳ ಶುಭ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ, ಶುಭ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಮಹೋತ್ಸವ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಗ್ರಹಬಲ ತಾರಾಬಲಗಳು ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಉತ್ಪಾತಾದಿಗಳು ಇರುವ ಸಮಯ

ಬಿಟ್ಟು ಶುಭಯೋಗ, ಶುಭಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಗ್ರಹಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ, ಶುಭ ನಕ್ಷತ್ರ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಕುನ ನೋಡಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಶಯನಮಾಡಿಸಿ, ಶ್ವೇತ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಎಬ್ಬಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೈಯುತ್ತಾನೆ. ದೇವಾಲಯದ ಉತ್ತರ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಹದಿನಾರು ಮೊಳಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದಳತೆಯುಳ್ಳ ಮಂಟಪವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಮಂಟಪದ ನಡುವೆ, ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು ಮೊಳದ ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಅದರ ಸುತ್ತ ಅವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳು ಇರಬೇಕು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಬಸರಿಗಿಡದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಅತ್ತಿಯ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಪಶ್ಚಿಮದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಅರಳಿಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ಉತ್ತರದ್ದು ಆಲದಮರದಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಿ ಇಡಬೇಕು. ಬಾಗಿಲವಾಡಗಳನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೊಳ ಹೊಳಬೇಕು. ನೆಲದಿಂದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ನೆಲವನ್ನು ಗೋಮಯದಿಂದ ಸಾರಿಸಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿ, ಹೂವು, ಚಿಗುರು ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಮಂಟಪ ರಚಿಸಿ ಅನಂತರ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೋರದಿರುಪ ಒಡಕು. ಬಿರುಕುಗಳಿಲ್ಲದ ಎಂಟು ಪೂರ್ಣ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಚಂದನದ ನೀರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಬೇಕು. ವನಸ್ಪತಿ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲಗಳನ್ನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರದ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಿ, ಮಾವಿನ ದಳಗಳಿಂದಮುಚ್ಚಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಕಲಶ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಗಂಧ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವಜವನ್ನು ಎರಿಸಬೇಕು. ಎಂಟೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲಕರ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು, ನಡುವೆ ಮೋಡದ ಆಕಾರದ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ನೆಡಬೇಕು. ಲೋಕ ಪಾಲಕರಿಗೆ ಅವರವರ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಬಲಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಮೇಲೆ, ಆದಿಶೇಷ ವಾಸುಕಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ವೈದಿಕ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಸಾಂಗವಾಗಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು, ಮೂರು, ಐದು, ಏಳು ರಾತ್ರಿಗಳವರೆಗೆ ಧಾನ್ಯಾಧಿವಾಸ, ಜಲಾಧಿವಾಸ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ತೋರಣ ಸಹಿತವಾದ ಅಧಿವಾಸನ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಅಧಿವಾಸನ ಶಾಲೆಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಸ್ನಾನಾಗಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ತಂದು ಒದಗಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವನ ಪರಿಚಾರಕರನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ತೊಂದರೆಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ “ಕ್ಷಮೆಯಿರಲಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅನಂತರ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿ, ಅದರ ನೇತ್ರೋನ್ಮೀಲನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ನೇತ್ರೋನ್ಮೀಲನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಬಿಳಿಸಾಸುವೆ ತುಪ್ಪ ಪಾಯಸಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಬಲಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪುಷ್ಪಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿಸುವ ಯಾಜ್ಞಕನಿಗೆ ಭೂದಾನ, ಸುವರ್ಣದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿ ನೇತ್ರೋನ್ಮೀಲನವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

“ನಮೋ ಭಗವತೇ ತುಭ್ಯಂ ಶಿವಾಯ ಪರಮಾತ್ಮನೇ|

ಹಿರಣ್ಯ ರೇತಸೇ ವಿಷ್ಣೋ ವಿಶ್ವರೂಪಾಯ ತೇ ನಮಃ|

ಸರ್ವಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು, ಸುವರ್ಣ ವೀರೈನೂ, ವಿಶ್ವರೂಪಿಯೂ, ಆದ ವಿಷ್ಣುರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಯಾವುದೇ ದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹವಿದ್ದರೂ, ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ಆ ದೇವಾಧಿದೇವನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡಿ ಚಿನ್ನದ ಸಲಾಕೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಬರೆದು ಉನ್ಮೀಲನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಡುತ್ತಲಿರಬೇಕು. ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸುವಾಸಿನಿಯರು ಮಂಗಲಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಶುಭವೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪೂರ್ಣಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವದು.

ಇದರಂತೆ, ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೂ ಕೂಡಾ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ರೇಖೆಗಳು ಎಂಟು ಗೋದಿಯ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ದೂರ ಇರುವಂತೆ ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಗೆರೆಗಳನ್ನು ಬಂಗಾರದಿಂದ ಸರಳಿನಿಂದ ಎಳೆಯಬೇಕು.

ಆ ರೇಖೆಗಳು ಅತೀ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಬಾರದು, ಅತಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಬಾರದು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಲಿಂಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲಿಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ, ಲಿಂಗದ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಒಂದು ಗೋದಿ ಕಾಳಿನ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ತಗ್ಗು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ತಗ್ಗಿನ ಅಳವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ಎಂಟು ಭಾಗಮಾಡಿ ಮೂರುಭಾಗ ಬಿಟ್ಟು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಎರಡೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು, ಏಳು ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಧೃಷ್ಟ ಮುಖವಾಗಿ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆದ ರೇಖೆಯು ಐದನೆಯ ಭಾಗದ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಬಗ್ಗಿ ಆ ರೇಖೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ರೇಖೆಗಳು ಕೂಡುವ ಸಂಧಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಹಿಂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಏರ್ಪಡುವವು. ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣವನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಆರವತ್ತೆದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಸೂತ ಉವಾಚ:

“ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮೂರ್ತಿಪಾನಾಂ ತು ಲಕ್ಷಣಂ|

ಸ್ಥಾಪಕಸ್ಯ ಸಮಾಸೇನ ಲಕ್ಷಣಂ ಶೃಣುತ ದ್ವಿಜಾಃ||”

ಸೂತ:- ದ್ವಿಜರೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯೋಜಿತರಾದ ಋತ್ವಿಜರ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ್ಯನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಆಚಾರ್ಯನು ವೇದಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು ಪುರಾಣಗಳ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದವನಿರಬೇಕು. ಅವಯವ ಹೀನನಾಗಿ, ಇರಕೂಡದು. ಅತಿ ಆಶೆ, ದಂಭ, ಜಂಭ, ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು.

ವೇದನಿಂದಕರು, ನಾಸ್ತಿಕರು, ಆದ ಪಾಖಂಡಿಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ, ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಚಿಗರೆಗಳು ಸಂಚರಿಸುವ, ಗೋವುಗಳು ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಒಳ್ಳೇ ದೇಶ, ಜನಾಂಗ, ಹಾಗೂ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಹರಿಹರ, ಬ್ರಹ್ಮಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವವನಿರಬೇಕು.

ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಣತಿ ಇರುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿ, ನಿಜವಾದ ತತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಪಾತಿತ್ಯ ಸಂಪಾದಕವಾದ ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರಕೂಡದು. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಆಚಾರ್ಯನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮೂರ್ತಿಪರೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವರು ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತರೂ, ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದವರೂ, ವೇದ ಪಾರಂಗತರೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಜೇಷ್ಠಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮೂರ್ತಿಪ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು, ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಹದಿನಾರು, ಅಥವಾ ಎಂಟು ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಮಂಟಪಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವೇದಘೋಷ ಹಾಗೂ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು. ಪಂಚಗವ್ಯಭೆರಿಸಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಮೊದಲು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಮೃತ್ತಿಕೆ, ತುಳಸಿಗಿಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಮೃತ್ತಿಕೆ, ಹೋಮ ಭಸ್ಮಗಳಿಂದ ತಿಕ್ಕಿ ಮೂರ್ತಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಶುದ್ಧೋದಕದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅಭಿಷೇಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ‘ಸಮುದ್ರ ಜೇಷ್ಠಾ’, ‘ಅಪೋರಿವಾ’ ‘ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ’, ‘ಅಪೋಹಿಷ್ಠಾ’ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಭಗವನ್ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗಂಧ ಲೇಪಿಸಿ, ಹೂವು ಏರಿಸಿ, “ಅಧಿವಸ್ತ್ರ” ಎಂಬ ವೇದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಒಂದು ಜೊತೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊದಿಸಬೇಕು. “ಉತಿಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತತೆ”, “ಆಮೂರಜಾ” ‘ರಥೇತಿಷ್ಠ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ರಥ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮರಥದಲ್ಲಿ ಭಗವನ್ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತ, ಆ ರಥವನ್ನು ಎಳೆದು ತಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಆಚಾರ್ಯನು ಒಂದು ಮೇಲ್ವಾಸನ್ನು ಹಾಸಿ, ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಮಿದುವಾದ ಹಾಸಿನ ಮೇಲೆ ದರ್ಭೆ ಹಾಗೂ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ‘ಅಪೋದೇವಿ’, ‘ಅಪೋಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಂ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ ವಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿದ್ರಾಕಲಶವನ್ನು ಮೂರ್ತಿಯ ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಇಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ಹೊದಿಸಿ ಮೂರ್ತಿಯ ತಲೆಗೆ ತೆಳುವಾದ ಬಟ್ಟೆಯ ಹೊದಿಕೆಯುಳ್ಳ ದಿಂಬನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಗೂ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಅಭ್ಯಂಗ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ “ಅಪ್ಪಾಯಸ್ವಯಾತೇರುದ್ರಶಿವಾ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ **ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ** ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ ರೇಶ್ಮೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಪೀತಾಂಬರಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಿ, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ಹೂವಿನಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಮೇಲ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ತನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರ ರತ್ನ, ಔಷಧಿ, ಚಿತ್ರ, ಪಾತ್ರೆ, ಹಾಸಿಗೆ ಗ್ರಹೋಪಕರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಭಿತ್ವಾಶೂರ ಎಂಬ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

ಹಾಲು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಅನ್ನ, ಪಾಯಸ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಭಕ್ಷ್ಯ, ಭೋಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಷಡ್ರಸೋಪೇತವಾದ ವ್ಯಂಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿ ಪೂಜೆಗೈಯಬೇಕು. ತ್ರ್ಯಂಬಕಂಯಜಾಮಹೇ, ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆಚಾರ್ಯನು ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹೇಂದ್ರದ್ವಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತ, ಪವಮಾನಸೂಕ್ತ, ಸೋಮಸೂಕ್ತ ಸುಮಂಗಲಸೂಕ್ತ, ಇಂದ್ರಸೂಕ್ತ, ದಕ್ಷೋಘ್ನ ಸೂಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಜುರ್ವೇದಿ ಋತ್ವಿಜರು ರುದ್ರಸೂಕ್ತ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ, ಮಂಡಲಾಧ್ಯಾಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮವೇದಿ ಋತ್ವಿಜರು ವಾಮದೇವಸಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮಸಾಮ, ಜೇಷ್ಠಸಾಮ, ರಥಂತರ, ಸಾಮ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ರುದ್ರ ಸೂಕ್ತ ಶಾಂತಿಕಾಧ್ಯಾಯ, ಭಾರುಂಡಸಾಮಗಳನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಉತ್ತರ ದ್ವಾರದ ಬಳಿ ಅಥರ್ವವೇದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಥರ್ವಾಂಗಿರಸ, ನೀಲ, ರೌದ್ರ, ಅಪರಾಜಿತಾ, ದೇವೀಸೂಕ್ತ, ರುದ್ರಸೂಕ್ತ, ಶಾಂತಿಕಾಧ್ಯಾಯ, ಮಂತ್ರ ಪಠಿಸಬೇಕು. ಆಚಾರ್ಯನು ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯ ಶಿರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಹೃತಿ ಮಂತ್ರ ಸಹಿತವಾದ ಶಾಂತಿ

ಮಂತ್ರ ಹಾಗೂ, ಪೌಷ್ಟಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಅರಳಿ, ಮುತ್ತುಗ, ಉತ್ತರಣಿ, ಬನ್ನಿ ಈ ಐದು ಜಾತಿಯ ಸಮಿಧೆಗಳಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಮತ್ತೆ ಸಹಸ್ರ ಹೋಮಮಾಡಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಹೊಕ್ಕಳವನ್ನು ಎದೆ ತಲೆಗಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಬೇಕು. ಸುತ್ತಗಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಒಂದು ಮೊಳದ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಯೋನಿ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಹೋಮಕುಂಡದ ಯೋನಿಯು ಆನೆಯ ಕೆಳದುಟಿಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಿದ್ದು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು.

ಅಗ್ನಿಕುಂಡವು ವೇದಿಕೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹದಿಮೂರು ಬೆರಳು ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಸುತ್ತಗಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಕುಂಡದ ಅಳತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಚೌಕಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ಋತ್ವಿಜರು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ಆ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಭೂಮಿ, ಅಗ್ನಿ, ಯಜಮಾನ, ಸೂರ್ಯ, ಜಲ, ವಾಯು, ಚಂದ್ರ, ಆಕಾಶ, ಇವು ಎಂಟು ಮಹಾದೇವನ ಶರೀರಭೂತ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಶಿವನ, ಶರೀರ ಭೂತವಾದ ಈ ಎಂಟೂ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವಾಹನ ಮಾಡಿ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆಯಾ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಆಹುತಿ ಕೊಡಬೇಕು.

ಹೋಮ ನಡೆಯುವ ಒಂಭತ್ತು ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಕುಂಭಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಲ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಸೌಟಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಶೇಷವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾದ, ಮಧ್ಯ, ಶಿರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ಸಾವಿರ ಹೋಮ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ನೀಡಬೇಕು. ಹೋಮ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ದೇವರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆಹುತಿ ಶೇಷ ಹಾಕಿದ ಕುಂಭೋದಕದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪುನಃ ಪುನಃ ಯಜಮಾನನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಒಳ್ಳೇ ವಸ್ತ್ರ, ಬಂಗಾರದ ಬಳೆ, ಉಂಗುರ, ಉಡುದಾರ, ಹಾಸಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನ್ನದಾನ ವಿಶೇಷ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರೂ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭೂತಬಲಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಹಾಕಬೇಕು, ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಊಟ ಹಾಕಿ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಜನಾಂಗದವರನ್ನೂ ಭೋಜನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನರ್ತನ, ವಾದನ, ಗಾಯನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದು, ಮೂರು, ಐದು, ಏಳು ರಾತ್ರಿಕಾಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅಧಿವಾಸನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬಹುದು. ಈ ಅಧಿವಾಸನದ ಉತ್ಸವವು ಸರ್ವಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದ ಫಲ ಕೊಡುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರುರವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

ಸೂತ್ರ ಉವಾಚ :

“ಕೃತ್ವಾಧಿವಾಸಂ ದೇವಾನಾಂ ಶುಭಂ ಕುರ್ಯಾತ್ಸಮಾಹಿತಃ |

ಪ್ರಾಸಾದಸ್ಯಾನುರೂಪೇಣ ಮಾನಂ ಲಿಂಗಸ್ಯ ವಾ ಪುನಃ ||

ಸೂತ್ರ :- ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳ ಅಧಿವಾಸನ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಶುಭಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಯಿರಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಭಗವನ್ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿರಚಿತವಾದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಮೊದಲು ಹೂಬೆರಸಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣ ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಾರದ ಮಧ್ಯದಿಂದಲೂ ಗರ್ಭಾಗಾರದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೂತ್ರ ಪಾತಮಾಡಿ, ಮಧ್ಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಅದಷ್ಟು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸ್ಥಲವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವದು.

ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ನಾಲ್ಕು ತೆರನಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಿಲಾ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಶಿಲಾ, ಶೂದ್ರಶಿಲಾ, ವೈಶ್ಯಶಿಲಾ ಎಂದು. ಕೂರ್ಮಶಿಲಾ ಎಂದು ಐದನೆಯ ಕಲ್ಲನ್ನು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ತಳಕಲ್ಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಿಲೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು.

ಈ ಬ್ರಹ್ಮಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷಣಪೂತ ಪೀಠವನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಪಂಚಗವ್ಯ ಮತ್ತು ಔಷಧಿ ರಸ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಮಂತ್ರ ಪಠನದಿಂದ ತೊಳೆಯಬೇಕು. ಆ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿ ಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಅದರ ಪೀಠಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಆಚಾರ್ಯನು, ‘ಉತ್ತಿಷ್ಠಬ್ರಹ್ಮಣ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ತಂದು ಪೀಠದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಮಧುಪರ್ಕ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆ ದೇವಮೂರ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಬೀಜ, ಬಂಗಾರ, ನಾಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ಒಳ್ಳೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

ವಜ್ರ, ಮುತ್ತು, ವೈಡೂರ್ಯ, ಶಂಖ, ಸ್ಫಟಿಕ, ಪುಷ್ಕರಾಗ, ಇಂದ್ರನೀಲ, ನೀಲ ಎಂಬ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವ, ಅಗ್ನೇಯ, ದಕ್ಷಿಣ, ನೈಋತ್ಯ, ಪಶ್ಚಿಮ, ವಾಯುವ್ಯ, ಉತ್ತರ, ಈಶಾನ್ಯ ಎಂಬ ಎಂಟೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಿಲಕ, ಶಿಲಾವಜ್ರ, ಅಂಜನ, ಶಾಮ, ಕಾಕ್ಷಿ, ಕಾಶಿ, ಗೃರಿಕ ಎಂಬ ಧಾತು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಗೋಧಿ, ಯವೆ, ಎಳ್ಳು, ಹೆಸರು, ನೀವಾರ, ಶಾವಿ, ಸಾಸಿವೆ, ಭತ್ತ ಎಂಬ ಎಂಟುಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಗಂಧ, ಕೆಂಪುಗಂಧ, ಅಗಿಲು, ಅಂಜನ, ಲಾಮಂಚ, ವೈಷ್ಣವಿ, ಸಹದೇವಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಎಂಬ ಎಂಟುಬಗೆಯ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಹೆಸರು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಇಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಬಗೆಯ ಬೀಜ, ಖನಿಜ, ರತ್ನ, ಔಷಧಿ, ಬಂಗಾರ, ಪದ್ಮರಾಗ, ಪಾದರಸ, ಪದ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ನಡುವಿನ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಮೆ, ಭೂಮಿ, ವೃಷಭ ಇವುಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಾದಿಯಾಗಿ ಇಡಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಚಿನ್ನ, ಹವಳ, ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಿಳಿಹೂ, ಕಬ್ಬಿಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಚಿನ್ನ ಹರಿತಾಲ ತಪ್ಪದೇ ಹಾಕಬೇಕು.

ಇಂದ್ರಾದಿ ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೈದು, ಪೂಜಿಸುವ ನ್ಯಾಸ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ನ್ಯಾಸಮಂತ್ರಾನತೋ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಲೋಕಪಾಲಾತ್ಮಕಾನಿಹ |

ಇಂದ್ರಸ್ತು ಮಹಸಾ ದೀಪ್ತಃ ಸರ್ವ ದೇವಾಧಿಪೋ ಮಹಾನ್ ||

ವಜ್ರಹಸ್ತೋ ಮಹಾಸತ್ವಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ |

ಆಗ್ನೇಯಃ ಪುರುಷೋ ರಕ್ತಃ ಸರ್ವದೇವಮಯಃ ಶಿಖೀ ||

ಧೂಮಕೇತುರನಾಧೃಷ್ಟ ಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋನಮಃ |

ಯಮಶ್ಚೋತ್ಪಲವರ್ಣಾಭಃ ಕಿರೀಟೀ ದಂಡಧೃಕ್ಸದಾ ||

ಧರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋನಮಃ |

ನಿರ್ಯುತಿಸ್ತು ಪುಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣಃ ಸರ್ವರಕ್ಷೋಧಿಪೋ ಮಹಾನ್ ||

ಖಡ್ಗಹಸ್ತೋ ಮಹಾಸತ್ವಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ |

ವರುಣೋ ಧವಲೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪುರುಷೋ ನಿಮ್ಮಗಾಧಿಪಃ ||

ಪಾಶಹಸ್ತೋ ಮಹಾಬಾಹುಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋನಮಃ |

ವಾಯುಶ್ಚ ಸರ್ವವರ್ಣೋ ವೈ ಸರ್ವ ಗಂಧ ವಹಃ ಶುಭಃ ||

ಪುರುಷೋ ಧ್ವಜಹಸ್ತಶ್ಚ ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ |

ಗೌರೋ ಯಶ್ಚ ಪುಮಾನ್ ಸೌಮ್ಯಃ ಸರ್ವಾಪಧಿ ಸಮನ್ವಿತಃ ||

ನಕ್ಷತ್ರಾಧಿಪತಿಃ ಸೋಮಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ |

ಈಶಾನ್ಯಪುರುಷಃ ಶುಕ್ಲಃ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಧಿಪೋ ಮಹಾನ್ ||

ಶೂಲ ಹಸ್ತೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋನಮಃ |

ಪದ್ಮಯೋನಿಶ್ಚತುರ್ಮೂರ್ತಿರ್ವೇದಾವಾಸಃ ಪಿತಾಮಹಃ ||

ಯಚ್ಚಾಧ್ಯಕ್ಷಶ್ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರಸ್ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋನಮಃ |

ಯೋಸಾವನಂತರೂಪೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ಸ ಚರಾಚರಂ ||

ಪುಷ್ಪವದ್ಧಾರಯೇನ್ಮೂರ್ಧ್ನಿ ತಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ |

ಓಂಕಾರ ಪೂರ್ವಕಾ ಹ್ಯೇತೇ ನ್ಯಾಸೇ ಬಲಿನಿವೇದನೇ ||

ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ವಜ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ನಮಸ್ಕಾರ. ಸರ್ವದೇವ ಮಯನೂ, ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದವನೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲಿಸಲು ಅಶಕ್ಯನೂ ಆದ ಧರ್ಮವೇ ಧ್ವಜವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ನಮೋನಮಃ.

ಕಪ್ಪುಕಮಲದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ದಂಡಧಾರಿ ಯಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಖಡ್ಗಹಿಡಿದ ನಿಯುತಿಗೆ ಅನುದಿನವೂ ವಂದಿಸುವೆ. ಅಚ್ಚ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ, ನದಿಗಳ ಒಡೆಯನಾದ, ಪಾಶಧಾರಿ ವರುಣನಿಗೆ ದಿನ ದಿನವೂ ವಂದನೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುತರುವ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಧವಲಕಾಂತಿಯ ಔಷಧಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ನಕ್ಷತ್ರನಾಥ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಶುಭ್ರವರ್ಣದ, ಸರ್ವವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಶೂಲಧಾರಿ ಮುಕ್ತೇಶ್ವರಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಮಸ್ಕಾರ. ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ನಾಲ್ಕುಮುಖಗಳಿಂದ ವೇದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ, ಚತುರ್ವೇದಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ನಿರಂತರವೂ ನಮೋನಮಃ. ಅನಂತ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಹೊತ್ತುನಿಂತ ಆದಿಶೇಷನಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ನಮೋನಮಃ.

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವಾಗಲೂ ಉಳಿದೆಡೆ ಬಲಿಯನ್ನು ನಿವೇದನಮಾಡುವಾಗಲೂ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಓಂಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪುತ್ರಲಾಭ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವವು.

ರತ್ನಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದನಂತರ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ತುಸು ಪಾಯಸ ಬಳೆದು ಆ ತಗ್ಗನ್ನು ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಬೇಕು. ಅನಂತರ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ 'ಧ್ರುವಾದೌ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಇರಿಸಬೇಕು.

ಆ ಬಳಿಕ ಬಿಗಿ ಮಾಡುವ ಬಂಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದ ಎಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಮೂರ್ಮಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ದೇವರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ದೇವವ್ರತ ಸಾಮ, ರುದ್ರಸೂಕ್ತ, ಪಠಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಮಾನಸ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಬಿಂಬಾವಾಹನಕ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯ ಗತವಾದ

ಭಗವದ್‌ರೂಪವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವದಿರುವದೋ ಆ ದೇವತೆಯ ಮಂತ್ರಹೇಳಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡುವದಿದ್ದರೆ

ಆತಸೀ ಪುಷ್ಪ ಸಂಕಾಶಂ ಶಂಖಚಕ್ರ ಗದಾಧರಂ

“ಸಂಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ದೇವೇಶಂ ಭಕ್ತೋಭೂತ್ವಾ ಜನಾರ್ದನಂ”

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಗಸೆಹೂವಿನ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ, ಶಂಖ ಚಕ್ರ, ಗದೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಅವನ ಭಕ್ತನಾಗಿ ನಾನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಂತರ್ ಮುಖಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ, ಮಹಾದೇವರ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಇದ್ದರೆ,

“ಅಪರಂ ದಶಬಾಹುಂ ಚ ಚಂದ್ರಾರ್ಧ ಕೃತಶೇಖರಂ

ಗಣೇಶಂ ವ್ರತ ಸಂಸ್ಥಂ ಚ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ತ್ರಿಲೋಚನಂ

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ -

“ಋಷಿಭಿಃ ಸಂಸ್ತುತಂ ದೇವಂ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರಂ ಜಟಾಧರಂ,

ಪಿತಾಮಹಂ ಮಹಾಬಾಹುಂ ಸ್ಥಾಪಯಾಮ್ಯಂಬಜೋದ್ಭವಂ”

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

“ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಂ ಶಾಂತಮಸ್ಸರೋ ವರ ಸಂಯುತಂ |

ಪದ್ಮಹಸ್ತಂ ಮಹಾಬಾಹುಂ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಿ ದಿವಾಕರಂ |”

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಹರಿ, ಹರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನು ಜಪಿಸಿ, ವೇದೋಕ್ತವಾದ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲೋಪವಾಗದಂತೆ ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ಭಗವನ್ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಮಹಾದೇವರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಾಗ ಸುತ್ತಲೂ ಮಹಾಕಾಳಿ, ವೃಷಭ, ಭೃಂಗಿ, ಋಷಿ, ಷಣ್ಮುಖಿ, ಪಾರ್ವತಿ, ವಿನಾಯಕ, ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಜಯಂತ ವಿಷ್ಣು, ಲೋಕಪಾಲಕರು, ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಗಂಧರ್ವರು, ಗುಹ್ಯಕರು ಮುಂತಾದ ಪರಿವಾರ ವರ್ಗದವರು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮಥಗಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಎಂದು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು

“ಆಗಚ್ಛ ಭಗವನ್ ರುದ್ರಾನುಗ್ರಹಾಯ ಶಿವೋ ಭವ
ಶಾಶ್ವತೋ ಭವ, ಪೂಜಾಂ ಮೇತ್ಸಂಗ್ರಹಾಣ ನಮೋ ನಮಃ”

ಎಂದು ಮಹಾದೇವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ವೇದಘೋಷ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಗಂಧೋದಕ, ಸ್ವಾದೂದಕ, ಪುಷ್ಪೋದಕ, ಶುದ್ಧೋದಕಗಳಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ “ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷ, ‘ಯಜ್ಞಾಗೃತೋ’ ‘ದೂರಮುಧಯತಿ’, ‘ತತೋವಿರಾಡಜಾಯತ’, ‘ಅಧಿತ್ವಾಶೂರ’, ‘ನತ್ಪಾವಾಂ ಅಹನ್ಯಹ’ ಮುಂತಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕುಸಲ ನೀರನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಆದ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನನು ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರವಿತ್ತು ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಅನಾಥರಿಗೆ, ದೀನದಲಿತರಿಗೆ ದರಿದ್ರರಿಗೆ, ಅನ್ನ ವಸ್ತ್ರಾದಿ ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಮೈತುಂಬ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಸವರಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ದಿನ ಬಿಳಿ ಸಾಸುವೆ, ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಶ್ರೀಗಂಧ ಮತ್ತು ಯವಧಾನ್ಯ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಮನಶ್ಶಿಲೆನವಣಿಗಳನ್ನು, ಐದನೆಯ ದಿನ ಕರಿಯ ಕಾಡಿಗೆ ಎಳ್ಳು, ಆರನೆಯ ದಿನ ತುಪ್ಪ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಪದ್ಮಕೇಸರ, ಏಳನೆಯ ದಿನ ಗೋರೋಚನ ಮತ್ತು ಅಗರು ಪುಷ್ಪಗಳ ರಸವನ್ನು ಮೈತುಂಬ ಸವರಬೇಕು.

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿವಾಸನ ಮುಗಿಸದಿದ್ದರೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಎಂದೂ ಅಲುಗಾಡಿಸಲಾರದು. ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ಪಾಪವಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿರುಕುಗಳಿದ್ದರೆ ಮರಳು ತುಂಬಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಭಿದ್ರ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಯ ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಲುಗಾಡಿದಂತಾದರೆ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಧೇನಿಸಿ ಶಾಂತಿಮಾಡಿ, ವಿಪ್ರರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ವಿಗ್ರಹವು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತುಸು ಅಲುಗಾಡಿದರೆ ಆಗ ಆ ದಿಕ್ಕಿನ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಶಾಂತಿಮಾಡಿ ಆನೆಯನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬಂಗಾರ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಒಡೆಯರಾದ ದೇವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಶಾಂತಿ ಮಾಡುವಾಗ ಯಮನಿಗೆ ಕೋಣ, ನಿಯತಿಗೆ ಚೆನ್ನದ ಆಡು, ವರುಣನಿಗೆ ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು, ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಡನ್ನೂ, ವಾಯುವಿಗೆ ಹಿತ್ತಾಳೆಯನ್ನು, ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹಸುವನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಎತ್ತನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹವು ಕಂಪಿಸುವದೋ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶ್ಯ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಅದು ಅಲುಗಾಡದಂತೆ ಮರಳನ್ನು, ಮಣ್ಣನ್ನು, ಬಿಗಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತುಂಬಿ ತೀಡಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಹೊಯ್ದಾಡಿದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ವಿಪತ್ತು ವಂಶಕ್ಷಯಗಳು ಸಂಭವಿಸುವವು.

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ನದಾನವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಸಮಾರಂಭ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ, ವೇದಘೋಷ, ಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಾಯಣ, ದೇವರ ಜಯಕಾರ, ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು.

ಮೂರು, ಐದು, ಏಳು, ಹತ್ತು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸಮಾರಂಭ ರೂಪವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಕೊನೆಯ ದಿನ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನವನ್ನುಮಾಡಿ ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಹೋಮ ಹವನದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಋತ್ವಿಜ, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಉಪಸ್ಥಿತರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಪುಲವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಈ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಅದರಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರರು, ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರಾ ಆರವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—O—

ದೇವತಾ ಸ್ಥಪನ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬೮

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ದೇವ ಸ್ಥಪನಮುತ್ತಮಮ್ |

ಅರ್ಘ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಸಮಾಸೇನ ಶ್ರುಣುಧ್ವಂ ವಿಧಿಮುತ್ತಮಂ ||”

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ದಿವ್ಯವಾದ ದೇವರ ಅಭಿಷೇಕದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಮೊಸರು, ಅಕ್ಕತೆ, ದರ್ಭೆ, ಹಾಲು, ಕರಿಕೆ, ಜೇನು, ಅಕ್ಕಿಕಾಳು, ಬಿಳಿಸಾಸಿವೆ, ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೊಡನೆ ಬಗೆಯ ಬಗೆಯ ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಗೋವುಗಳು ಸಂಚರಿಸಿದ ಸ್ಥಳ, ಹಾವಿನ ಹುತ್ತ, ಹಂದಿಗಳು ಆಗಿದು ಮಾಡಿದ ಹಳ್ಳ, ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಇಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆ, ಪುಣ್ಯ ತೀರ್ಥ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ‘ಉದ್ವೃತಾಸಿ ವರಾಹೇಣ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಂದು ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪಂಚಗವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪಂಚಗವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ಇಂತಿದೆ : ಶನ್ನೋದೇವಿರಭಿಷ್ಠಯೇ ‘ಎಂಬ

ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು, ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಗೋಮಯವನ್ನು, 'ಅಪ್ಪಾಯಸ್ವ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಹಾಲನ್ನು, ದಧಿಕ್ರಾಪ್ಣೋ ಅಕಾರಿಷಂ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೊಸರು, 'ತೇಜೋಸೀ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ದರ್ಭೋದಕವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಿಶ್ರಮಾಡಿದರೆ ಪಂಚಗವ್ಯವಾಗುವದು. ಹಾಗೆ ಪಂಚಗವ್ಯವನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿ ದೇವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೇ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತೈ ಭೇಷಜೇವ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಹೂಬೆರಸಿದ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಎಂಬ ರತ್ನಹಾರದ ನೀರಿನಿಂದಲೂ 'ದೇವಸ್ಯತ್ವಾ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕುಶೋದಕದಿಂದಲೂ 'ಅಗ್ನಾ ಆಯಾಹಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಫಲೋದಕದಿಂದಲೂ, ಗಾಯತ್ರಿಮಂತ್ರದಿಂದ ಗಂಗೋದಕದಿಂದಲೂ ಕೊನೆಗೆ ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಶುದ್ಧತೀರ್ಥನೀರಿನಿಂದಲೂ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಕಂಚು, ಮಣ್ಣಿನಕೊಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಹದೇವೀ ಬತಿ, ವ್ಯಾಘ್ರ, ಬಲೆ, ಅತಿಬಲೆ, ಶಂಖಸೃಷ್ಟಿ, ಸಿಂಹಿ, ಸುವರ್ಚಲಾ ಎಂಬ ಮಹಾಷಧಿಗಳನ್ನು ಬೆರಸಿ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸಾವಿರ ಕೊಡ ನೀರನ್ನು ಹೊಯ್ದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಐದು ನೂರು, ನೂರ ಐವತ್ತು, ಅರವತ್ತೈದು, ಮೂವತ್ತೆರಡು, ಎಂಟು ಕೊನೆಗೆ ನಾಕು, ಕುಂಭಗಳನ್ನಾದರೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಕ್ಕಿ, ಗೋಧಿ, ಎಳ್ಳು, ಶ್ಯಾವಿ, ಬತ್ತ, ನವಣಿ, ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ಪುಡಿಮಾಡಿ, ದೇವರ ಅಭಿಷೇಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ಗಂಗಾಜಲವು ದೇವರ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ ದೇವರಿಗೆ ಜೋಡು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ ಕೇಶರ ಬೆರಸಿದ ಗಂಧವನ್ನು ಲೇಪಿಸಬೇಕು. ಬಲದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನಲವತ್ತು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಧೂಪದೀಪಗಳನ್ನು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣ ಪೂರ್ವಕ ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಕೊನೆಗೆ ದೇವರಿಗೆ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, "ಮಹಾಭೂಷಾಯ ತೇ ನಮಃ" ಎಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ವೈಭವದಿಂದ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನು ದೇವರಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಅದೇ ಕಲಶಗಳಿಂದ ತಾನೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. 'ದೇವಸ್ಯತ್ವಾ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು, ಸಾಮವೇದ ಅಥರ್ವಣ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ನಾನಾನಂತರ ಜಪಿಸಿ, ಶುಭ್ರ ವಸ್ತ್ರಧರಿಸಿ ನವಗ್ರಹ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪೂಜನಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ದೇವತಾ ಪ್ರೀತಿಯಾಗುವದು. ಆಚಾರಹೀನರೂ, ನೀತಿಗೆಟ್ಟವರೂ,

ಡಾಂಭಿಕರೂ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸಬಾರದು. ವೇದಪಾರಂಗತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾತ್ರ ಈ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ದುರಾಚಾರಿಯಾದವನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಯಜಮಾನನ ವಂಶ ನಾಶವಾಗುವದು. ಹಾಗೂ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದೆವ್ವಪಿಶಾಚಿಗಳು ವಾಸಿಸುವವು. ಆದುದರಿಂದ ಸದಾಚಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಆರವತ್ತೆಂಟನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ವಾಸ್ತು ದೋಷ ಶಮನಂ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೬

ಋಷಯ ಊಚುಃ

ಪ್ರಾಸಾದಾಃ ಕೀದೃಶಾಃ ಸೂತ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಭೂತಿಮಿಚ್ಛತಾ |

ಪ್ರಮಾಣಂ ಲಕ್ಷಣಂ ತದ್ವದ್ವದ ವಿಸ್ತರತೋಽಧುನಾ ||

ಋಷಿಗಳು :- ಸೂತ ಮುನಿಯೇ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕರ್ಷ ಬಯಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಎಂತಹ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು ? ಅವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸು.

ಸೂತ :- ಯಾವದೇ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಾಗ, ಉಪವನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ, ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಬಾಗಿಲಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವಾಗ, ಮೊದಲು ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿಯನ್ನು ನಿವೇಶನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಸಮಿಧೆ ಹಾಗೂ ಬಲಿಗಳಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ನಿವೇಶನದ ನಡುವೆ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಹತ್ತು ರೇಖೆಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಹತ್ತು ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಎಳೆದು ಒಟ್ಟು ಎಂಬತ್ತೊಂದು ಮನೆಗಳು ಬರುವಂತೆ ಒಂದು ಚೌಕವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು.

ಮೂರು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೊಳ ಅಳತೆಯ ಯಜ್ಞಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕರಿಎಳ್ಳು, ಯವಧಾನ್ಯ, ಅರಳಿಗಿಡದ ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಗಳ ಸಮಿಧೆ, ದರ್ಭೆ, ಕರಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನು ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದಿ ಹೋಮಿಸಬೇಕು.

ಹೋಮದ ಕೊನೆಗೆ ಮನೆಯ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಆಯಾ ದೇವರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ತುಪ್ಪ, ಅನ್ನ, ಪರ್ಜನ್ಯನಿಗೆ ಹೊನ್ನು, ತುಪ್ಪ ಕಲಿಸಿದ ಅನ್ನ, ಜಯಂತನಿಗೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಧ್ವಜ, ಹಿಟ್ಟಿನ ಆಮೆ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಪಂಚರತ್ನ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ವಜ್ರಾಯುಧ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆ, ಅರಳುಹಿಟ್ಟು, ಭೃಶನಿಗೆ ಮತ್ಸ್ಯ, ಆಕಾಶಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗೆ ಚಕ್ಕುಲಿ, ವಾಯುವಿಗೆ ಹುರಿದ ಹಿಟ್ಟು, ಪೂಷ್ಣನಿಗೆ ಅರಳು, ವಿತಥನಿಗೆ ಹೂರಣ, ಗ್ರಹಕ್ಷತನಿಗೆ ಜೇನು ಬೆರೆತ ಅನ್ನ,

ಯಮನಿಗೆ ಮಾಂಸಮಿಶ್ರಿತ ಅನ್ನ, ಗಂಧರ್ವನಿಗೆ ವಾಸನೆ ಅಕ್ಕಿ, ಅನ್ನ, ಭೃಂಗನಿಗೆ ಭೃಂಗಿಕೆ ಎಂಬ ಭಕ್ಷ್ಯ.

ಮೃಗನಿಗೆ ಗೋದಿಯ ರೊಟ್ಟಿ, ಪಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಿಚಡಿ, ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಗೆ ದಂಡಕಾಪ್ಯ, ಹಾಗೂ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅನಾರಸ, ಪುಷ್ಪವಂತನಿಗೆ ಪಾಯಸ, ವರುಣನಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ಕಮಲ, ಹಾಗೂ ದರ್ಭದ ತುದಿ, ಅಸುರನಿಗೆ ಸೆರೆ, ಶೇಷನಿಗೆ ತುಪ್ಪಾನ್ನ, ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಯವಧಾನ್ಯದ ಅನ್ನ, ರೋಗನಿಗೆ ತುಪ್ಪದ ಲಾಡು, ನಾಗನಿಗೆ ಹೂಹಣ್ಣು, ಮುಖ್ಯನಿಗೆ ತುಪ್ಪ, ಭಲ್ಲಾಟನಿಗೆ ಹುಗ್ಗಿ, ಸೋಮನಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಪಾಯಸ, ಭಗನಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಹಿಟ್ಟು, ಅದಿತಿಗೆ ಹೋಳಿಗೆ, ದಿತಿಗೆ ಪುರಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಲಿರೂಪವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನಿವೇದನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಆ ಚೌಕದ ಬಹಿರ್ದಲಯದಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಬಲಿಯ ವಿಧಾನ. ಇದರಂತೆ, ಒಳಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಅನ್ನ, ಆಹಾರಗಳನ್ನು ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಯಮನಿಗೆ ಹಾಲು, ಅಪವತ್ಸನಿಗೆ ಮೊಸರು. ಸವಿತಾರನಿಗೆ ಮೆಣಸು, ಲಾಡು ಹಾಗೂ ದರ್ಭೆಯ ತುದಿ ಮುರಿದು ಹಾಕಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಜಯನಿಗೆ ತುಪ್ಪ, ಚಂದನ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಬೆರೆಸಿದ ಹರಿದಳೆದ ಅನ್ನ, ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತುಪ್ಪಾನ್ನ, ರುದ್ರನಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಪಾಯಸ, ರಾಜಯಕ್ಷ್ಮನಿಗೆ ಹಸಿಬಿಸಿ ಮಾಷ, ಪೃಥ್ವೀಧರನಿಗೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಪಂಚಗವ್ಯ, ಅಕ್ಕಿಕಾಳು, ಎಳ್ಳು ಅನ್ನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಭಕ್ಷ್ಯ, ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಂಗಾರವನ್ನು ದೇಣಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಶಾಂತಿಕರ್ಮ ಮಾಡಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹಾಲು ಹಿಂಡುವ ಹಸುವನ್ನು ದಾನಕೊಡಬೇಕು.

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ, ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೂ ಬಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರ ಉಪದ್ರವವು ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಗೆ ಬಲಿ ಹಾಕುವ ವಿಧಾನ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದ ಚರಕೆ ಎಂಬ ರಕ್ಷಸಿಗೆ ಮಾಂಸ ಅನ್ನ, ತುಪ್ಪ, ರಕ್ತ ಬೆರೆತ ಪದ್ಮ ಕೇಸರಗಳನ್ನು, ಅಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನ ವಿದಾರೀ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ಅಂಜನ ಅನ್ನ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸಗಳನ್ನು, ನೈಋತ್ಯದಿಕ್ಕಿನ ಪೂತವಿಗೆ ರಕ್ತ, ಎಲುಬಿನ ತುಂಡು ಬೆರೆತ ಮೊಸರನ್ನ ಮತ್ತು ಹಳದಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಅನ್ನವನ್ನು ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ಮೀನು, ಮದ್ಯ, ಪಾಯಸಗಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಬಲಿಕರ್ಮವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಓಂಕಾರ ಪೂರ್ವಕ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಮೂಲಿಕೆಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ, ಅತಿಥಿಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಕಟ್ಟಡದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಕಟ್ಟಡದ ಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಮನೆ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಅರಮನೆ, ಉದ್ಯಾನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಇಂತಹ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೊಸ ಊರು, ಓಣಿ, ಮನೆ, ಮಠ, ಮಂದಿರ, ಉಪವನ, ದೇವಸ್ಥಾನ ಮುಂತಾದ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಆದಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ನಿವೇಶನ ಬದಲಿಸಿದಾಗಲೂ ಇಂತಹ ವಾಸ್ತು ಶಾಂತಿ ಸಮಾರಂಭ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿ ಸಮಾರಂಭ ನೆರವೇರಿಸಿದರೆ ಮಾನವನಿಗೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಯಜಮಾನ ಅವನ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆ ಯಾವದೇ ವಿಧವಾದ ರೋಗ, ವಿಯೋಗ, ಭಯ, ದುಃಖ, ಅಪಾಯಗಳು ಎಂದೂ ಒದಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಂತಿ ಮಾಡುವಾಗ ರಕ್ಷೋಘ್ನಸೂಕ್ತ, ಪವಮಾನಸೂಕ್ತ, ಮುಂತಾದ ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳ ಪಾರಾಯಣ ಸದಾಚಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿ ವಾಚನ, ಅನ್ನ ಸಂತರ್ಪಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರಾ ಆರವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಪ್ರಾಸಾದಾನುಕೀರ್ತನ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೨೦

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಏವಂ ವಾಸ್ತುಬಲಂ ಕೃತ್ವಾ ಭಜೇತ್ಪೋಡಶಭಾಗಿಕಂ ।

ತಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಚರ್ತುರ್ಭಸ್ತು ಭಾಗೈರ್ಗರ್ಭಂ ತು ಕಾರಯೇತ್ ॥

ಸೂತ :- ಹೀಗೆ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತಕ್ರಮದಿಂದ ವಾಸ್ತುಶಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಸಮಗ್ರ ನಿವೇಶನದ ಅಳತೆ ಮಾಡಿ, ಒಟ್ಟು ಅಳತೆಯ ಕಾಲುಭಾಗದಿಂದ ಗರ್ಭಗೃಹವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಉಳಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಒಟ್ಟು ಅಳತೆಯ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಗೋಡೆಗಳು ಎತ್ತರ ವಾಗಿರಬೇಕು. ಗೋಡೆಯ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಎತ್ತರ ಗುಡಿಯ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಾಕಾರವು ಗೋಪುರದ ಕಾಲು ಭಾಗದಷ್ಟು ಎತ್ತರ ಇರಬೇಕು. ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಮಂಟಪವು ಗರ್ಭಾಲಯದ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಅಗಲ ಮೂರು ಪಟ್ಟು ಉದ್ದ ಇರಬೇಕು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಪ್ರಮಾಣದ ಐದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಅಳತೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಗ್ರೀವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಗರ್ಭಾಂಕಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಮುಂದೆ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮಧ್ಯಮಂಟಪ ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳ ನಡುವೆ, ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟೆ ಮುಖಮಂಟಪ ರಚಿಸಬೇಕು.

ಇದು ದೇವಾಲಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ. ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ದೇವಮಂದಿರಗಳ ಗರ್ಭಾಗಾರ ಮಂಟಪ, ಮುಖ ಮಂಟಪ, ಗರ್ಭಾಂಗಣ, ಭಿತ್ತಿ, ಶಿಖರ ಗೋಪುರ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಲಿಂಗದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಲಿಂಗದ ನಾಭಿಭಾಗವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ್ದು ಇರುವದೋ ಪೀಠವು ಅಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕು. ಪೀಠದ ಅರ್ಧಭಾಗದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಮಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗೋಡೆಯ ಎತ್ತರದ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಶಿಖರವನ್ನು ಎತ್ತರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರಾಕಾರವು ಗೋಪುರದ ಕಾಲುವಾಲಿನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂಭಾಗವು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಕಾರದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮುಂದಿನ ಮಂಟಪವು ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಇರಬೇಕು. ದೇವಾಲಯದ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಪೋಲಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿರಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಂಜರಿಯನ್ನು ಗೋಡೆಯಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ರಚಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಅರ್ಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶುಕನಾಸವೆಂಬ ವಿಭಾಗವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತೀ ಎಂಬ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅಮಲಸಾಂಕ ಎಂಬ ಕಂಠಭಾಗವನ್ನು, ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಚಿಸಬೇಕು.

ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಅನುಸರಿಸಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಗರ್ಭಾಂಗಣವನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ಭಾಗ ವಿಂಗಡಿಸಿ ನಡುವೆ ಲಿಂಗಪೀಠ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಎಂಟು ಪಾಲು ಅಳತೆಯ ಮುಖಮಂಟಪವನ್ನು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ರಚಿಸಬೇಕು.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಶಿಖರದ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗರ್ಭಗೃಹದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ನಾಲ್ಕುಪಾಲು ಭಾಗಮಾಡಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕವಾಸ, ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೇದಿಕೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅಲಸಾರ ಎಂಬ ಕಂಠವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಂಠದೇಹದಲ್ಲಿ ಕಪೋಲಗಳು ಹೊರಗೆ ಚಾಚಿ ಕೊಂಡಿರುವವು. ಈ ಪ್ರಾಸಾದವು ಒಳಗೂ, ಹೊರಗೂ, ಗೋಡೆ, ಕಂಬ, ಹಾಗೂ ಛಾವಣಿಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕಾರವಾದ ಎಲೆ, ಬಳ್ಳಿ, ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು.

ಲಿಂಗದ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ, ರಚನಾಭೇದದಿಂದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಜೇಷ್ಠ, ಮಧ್ಯ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಈ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮೇಘ, ಮಂದಿರ, ಕೈಲಾಸ, ಕುಂಭ, ಸಿಂಹ, ಮೃಗ, ವಿಮಾನ, ಛಂದಕ, ಚತುರಸ್ರ, ಅಷ್ಟಾಸ್ರ, ಷೋಡಶಾಸ್ರ, ವರ್ತುಲ, ಸರ್ವಭದ್ರ, ಸಿಂಹಾಸ್ರ, ನಂದನ, ನಂದಿವರ್ಧನ, ಹಂಸ, ವೃಕ್ಷ, ಸುಪರ್ಣ, ಪದ್ಮಕ ಸಮುದ್ಗತ ಎಂದು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ನೂರಾರು ಶಿಖರಗಳು ಹಲವಾರು ಅಂತಸ್ತು. ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲು, ವಿಶಾಲ ಪ್ರಾಕಾರ, ವಿಸ್ತೃತ ಒಳಭಾಗ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದಿವ್ಯಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮೇರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪ್ರಮಾಣ, ಪರಿಮಾಣಗಳೂ ಅದರಂತಿದ್ದ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಇದ್ದರೆ ಮಂದಿರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಂಭತ್ತು ಅಂತಸ್ತು ಇದ್ದರೆ

ಕೈಲಾಸ, ಎಂಟು ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ, ವಿಮಾನ ಭಂದಕ, ಏಳು ಇದ್ದರೆ ನಂದಿವರ್ಧನ. ಮೇಲೆ ಕೋಡುಗಳ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ನಂದನ, ಹದಿನಾರು ಮೂಲೆಗಳು, ಅನೇಕ ಶಿಖರಗಳು ಇದ್ದರೆ ಸರ್ವತೋಭದ್ರ, ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿದ್ದರೆ ಭಂದಕ ಎಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಾಲಯದ ಒಟ್ಟು ಆಕಾರವು ಎತ್ತಿನಂತೆ ಇದ್ದರೆ ವೃಷಭ, ಸಿಂಹದ ಆಕಾರವಿದ್ದರೆ ಸಿಂಹ, ಆನೆಯಂತಿದ್ದರೆ ಗಜ, ಮೂಲೆಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಗುಂಡಾಗಿದ್ದರೆ ವರ್ತುಲ, ಒಂಬತ್ತು ಅಂತಸ್ತು ಕೂಡಿ ಇದ್ದು ಕುಂಭದ ಆಕಾರವಿದ್ದರೆ, ಕುಂಭ, ಹದಿನಾರು ಮುಖದ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ಗತ ಎಂದು ಹೆಸರು ಇರುತ್ತವೆ. ಸಮುದ್ಗತ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಚಂದ್ರಶಾಲೆ ಎರಡು ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳು ಇರುವವು. ಮೂರು ಉಪ್ಪರಿಗೆ, ಹದಿನಾರು ಮುಖ ಬಗೆಬಗೆಯ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವದು ಪದ್ಮಕ ದೇವಾಲಯ.

ಆರು ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಒಂದು ಚಂದ್ರಶಾಲೆ ವಿಶಾಲ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳು, ಇರುವ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಂಗರಾಜ ಎನ್ನುವರು. ಅನೇಕ ಚಂದ್ರಶಾಲೆಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ಗ್ರಹರಾಜ ಅಥವಾ ಗರುಡ ಎಂದೂ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏಳು ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಮೂರು ಚಂದ್ರಶಾಲೆ ಒಳಹೊರಗೆ ಒಟ್ಟು ಎಂಭತ್ತಾರು ಮಂಟಪಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

ಹತ್ತು ಉಪ್ಪರಿಗೆ, ಎತ್ತರವಿರುವ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗರುಡ ಎಂದೇ ಕರೆಯುವರು. ಹನ್ನೆರಡು ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಹದಿನಾರು ಮುಖಗಳಿದ್ದರೆ ಪದ್ಮಕ, ಐದು ವರ್ತುಲ ಎರಡು ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳುಳ್ಳ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ವೃಷ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗರ್ಭಾಗಾರವು ಏಳು ಮೊಳ ಅಥವಾ ಐದು ಮೊಳ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಮೇರು ಎಂಬ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಐವತ್ತು ಮೊಳ ಉದ್ದಳತೆ ಉಳ್ಳದ್ದಿರುವದು. ಮಂದರವು ನಲವತ್ತೈದು, ಕೈಲಾಸ ನಲವತ್ತು, ವಿಮಾನ ಮೂವತ್ತುನಾಲ್ಕು, ನಂದಿವರ್ಧನ ಮೂವತ್ತೆರಡು, ಸರ್ವತೋಭದ್ರ ಮೂವತ್ತು, ವರ್ತುಲ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಕ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೊಳ, ಗಜ, ಸಿಂಹ, ಕುಂಬ ವಲಭಿ ಭಂದಕಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಹದಿನಾರು ಮೊಳ, ಕೈಲಾಸ, ಮೃಗರಾಜ ಭಂದಕ ಹದಿನೆಂಟು ಮೊಳ. ಹಂಸ ದೇವಾಲಯ ಹತ್ತು ಮೊಳ, ಗರುಡ ಎಂಟು ಮೊಳ ಉದ್ದಗಲ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವುಗಳು ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಅನುಸರಿಸಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗುವಂತೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

ಜಲಧಿ ಭಂದಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಜಪಸರ ಕಮಂಡಲು ಕೊಟ್ಟು, ಜಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವ ಪಾರ್ವತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನೆದಿಲೆ, ಅಂಕುಶ, ಅಭಯಹಸ್ತಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಪಾರ್ವತಿಯ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುರತ್ನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರನು ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಪರಮೇಶ್ವರನ

ಜೊತೆಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಕೇವಲ ಪಾರ್ವತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಬಹುದು. ವಲಭಿ ಭಂದಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಗಣಪತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರವಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಮಂಟಪಗಳ ಲಕ್ಷಣ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೧

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರಕ್ತ್ಯಾಮಿ ಮಂಟಪಾನಾಂ ತು ಲಕ್ಷಣಂ

ಮಂಟಪ ಪ್ರವರಾನ್ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಪ್ರಾಸಾದಸ್ಯಾನುರೂಪತಃ ||”

ಸೂತ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಂಟಪಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವೆನು. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮಂಟಪಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಋಷಿ ಪುಂಗವರೆ, ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಜೇಷ್ಠ, ಮಧ್ಯ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.

ರಚನೆಯ ರೀತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಮಂಟಪಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಪಕ, ಪುಷ್ಪಭದ್ರ, ಸೂವ್ರತ, ಅಮೃತನಂದನ, ಕೌಶಲ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಸಂಕೀರ್ಣ, ಗಜಭದ್ರ, ಜಯಾವಹ, ಶ್ರೀವತ್ಸ, ವಿಜಯ, ವಾಸ್ತುಕೀರ್ತಿ, ಶೃತಿಂಜಯ, ಯಜ್ಞಭದ್ರ, ವಿಶಾಲ, ಸುಶ್ಲಿಷ್ಠ, ಶತ್ರುಮರ್ದನ, ಭಾಗವಂಚ, ನಂದನ, ಮಾನಸ, ಮಾನಭದ್ರ, ಸುಗ್ರೀವ, ಹರಿತ, ಕರ್ಣಿಕಾರ, ಶತರ್ದಿಕಸಿಂಹ, ಸಾವಭದ್ರ, ಸುಭದ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಇರುತ್ತವೆ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವಿಧವಾದ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅರವತ್ತಾರು ಕಂಬ ಉಳ್ಳ ಮಂಟಪ ಪುಷ್ಪಕ. ಅರವತ್ತೆರಡು ಕಂಬವಿದ್ದರೆ ಪುಷ್ಪಭದ್ರ, ಅರವತ್ತಿದ್ದರೆ ಸುವೃತ, ಐವತ್ತೆಂಟಿದ್ದರೆ ಅಮೃತನಂದ, ಐವತ್ತಾರಿದ್ದರೆ ಕೌಶಲ್ಯ, ಐವತ್ತನಾಲ್ಕು ಇದ್ದರೆ ಬುದ್ಧಿಸಂಕೀರ್ಣ, ಐವತ್ತೆರಡಿದ್ದರೆ ಗಜಭದ್ರಕ, ಐವತ್ತಿದ್ದರೆ ಜಯಾವಹ, ನಲವತ್ತೆಂಟಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ವಿಜಯ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತಾರು ಕಂಬಗಳು, ವಾಸ್ತುಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು, ಶೃತಿಂಜಯದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆರಡು, ಯಜ್ಞಭದ್ರದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು, ವಿಶಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆಂಟು, ಸುಶ್ಲಿಷ್ಠದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಾರು, ಶತ್ರುಮರ್ದನದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕು, ಭಾಗವಂಚದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು, ನಂದನದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು, ಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು, ಕರ್ಣಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು, ಶತರ್ದಿಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು, ಸಿಂಹದಲ್ಲೂ ಹದಿನಾರು, ಸಾಮಭದ್ರದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು, ಸುಭದ್ರದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಕಂಬಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಎರಡು, ನಾಲ್ಕು, ಎಂಟು, ಅಥವಾ ಹದಿನಾರು ಕೋನ ಬರುವಂತೆ ರಚಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ವೃತ್ತಾಕಾರ ಅಥವಾ ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ರಚಿಸಬಹುದು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಮಂಟಪವನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ಚತುಷ್ಕೋಣದಿಂದ ವಿಜಯ. ಷಟ್ಕೋನದಿಂದ ಆಯುಸ್ಸು. ಅಷ್ಟಕೋನದಿಂದ ಸಂತಾನ. ಷೋಡಶಕೋನ ಮಂಟಪದಿಂದ ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಂಟಪಗಳೇ ಮಂಗಲಕರವಾದ ಮಂಟಪಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆ ಅಶುಭ.

ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೇಕಾದ ನಿವೇಶನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಎಂಟು ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ಎಂಟು ಒಟ್ಟು ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ಮನೆಗಳಾಗುವಂತೆ ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಬಾಗಿಲದ ಎತ್ತರವು ಅಗಲದ ಎರಡುಪಟ್ಟು ಇರಬೇಕು. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಪ್ರಮಾಣವು ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವಿರಬೇಕು. ಸುತ್ತಲಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಅಳತೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕು. ಬಾಗಿಲು ಗರ್ಭಗೃಹದ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ಅಗಲಿನ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರರಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಬಾಗಿಲಿನ ಅಗಲವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದರ ಎರಡು ಪಟ್ಟು, ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಎತ್ತರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು.

ಈ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಮೂರು, ಐದು, ಏಳು, ಒಂಭತ್ತು ಹಲಗೆಗಳಿಂದ ಅತ್ತಿ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೇಷ್ಠ ಮಧ್ಯಮ ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

ನೂರನಲವತ್ತು ನೂರಮೂವತ್ತು ಅಥವಾ ನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ಅಂಗುಲಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿರುವ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಉತ್ತಮ ದ್ವಾರಗಳೆಂದು ಎನಿಸುವವು. ಇವುಗಳಿಗೇ ಧನದ್ವಾರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ನೂರ ಒಂಬತ್ತು, ನೂರ ಹತ್ತು ಅಥವಾ ನೂರಹದಿನಾರು ಬೆರಳು ಎತ್ತರದ ದ್ವಾರಗಳು ಮಧ್ಯಮ ದ್ವಾರಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವು.

ನೂರು ಅಂಗುಲ, ತೊಂಬತ್ತು ಅಂಗುಲ ಅಥವಾ ಎಂಬತ್ತು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರವುಳ್ಳ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಕನಿಷ್ಠ ದ್ವಾರಗಳು. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಕಾರದ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ವಿಧವಾದ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ದಶವಿಧ ದ್ವಾರಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಹತ್ತುವಿಧ ಬಾಗಿಲ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ತೆರನಾದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮನೆ-ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬಾರದು. ಅವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ತಾಪಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿವಿಧ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲೂ ಬಾಗಿಲ ಎದುರು ಮೂಲೆ ಮರ, ಬೇರೆ ಬಾಗಿಲು, ಕಂಬ, ಬಾವಿ, ಧ್ವಜ, ಗೋಡೆ, ಹಳ್ಳಗಳು ಇರಬಾರದು.

ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಎದುರು ಮರ ಮೂಳೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅಶುಭ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ದುರ್ಗತಿ ಮರಣ, ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ, ರೋಗ, ಕಲಹ, ದ್ರವ್ಯನಾಶ, ಮುಂತಾದ

ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಗಿಲದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ಅತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಹಾಲು ಗಿಡಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕಮಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಜಲಾಶಯಗಳು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೇರಳೆ ಹಾಗೂ ತಾಳೆ ಗಿಡಗಳು ಇದ್ದರೆ ಶುಭ.

ಉದ್ಯಾನ, ಪುಷ್ಕರಣಿ, ಕಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗಿದ್ದರೂ ಶುಭ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ತಪೋವನವನ್ನು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರ ಗೃಹ, ಅಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಅಡಿಗೆ ಮನೆ, ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿನಾಯಕನನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇವರನ್ನೂ, ಹಾಗೂ ದೇವರ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ಹಾಕಲು ತಗ್ಗನ್ನು, ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳನ್ನು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಬಲಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸರೋವರವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಂಟಪ ಯಜ್ಞಕುಂಡ, ಗಂಟೆ, ಮೇಲ್ಗಟ್ಟು, ತೋರಣ, ಚಿತ್ರ, ಧ್ವಜ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ನಯನ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕುಶಲ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಿ, ಸದಾಚಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಸವ, ಸಂತರ್ಪಣ, ಭಾರೀ ಭೋಜನ ಧ್ಯಾನ, ಭಜನ, ಪಾರಾಯಣ, ವಿಶೇಷ ಸಭಾ, ಪೂಜಾ ಮಹೋತ್ಸವಾದಿಗಳು ಅನುದಿನವೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಬೇಕು.

ಇಂತಹ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೈಹಿಡಿದು ಕಾಪಾಡುತ್ತ ಸಕಲವಿಧ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯ ಕರುಣಿಸುವಳು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವೋತ್ತಮರಿಂದ ಸತ್ಕೃತನಾಗುವನು. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಹೋಮ, ಹವನ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದ ಆವಾಹಿತ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

“ಘಂಟಾವಿತಾನಕ ಸ ತೋರಣ ಚಿತ್ರ ಯುಕ್ತಂ

ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಮುದಿತೇನ ಜನೇನಸಾರ್ಧಂ ।

ಯಃ ಕಾರಯೇತ್ಸುರಗೃಹಂ ವಿವಿಧ ದ್ವಜಾಂಕಂ

ಶ್ರೀ ಸ್ತಂ ನ ಮುಂಚತಿ ಸದಾ ದಿವಿ ಪೂಜ್ಯತೇ ಚ ॥

ಏವಂ ಗೃಹಾರ್ಚನ ವಿಧಾವಪಿ ಶಕ್ತಿತಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಸಂಸ್ಥಾಪನಂ ಸಕಲ ಮಂತ್ರ ವಿಧಾನಯುಕ್ತಂ ।

ಗೋ ವಸ್ತ್ರ ಕಾಂಚನ ಹಿರಣ್ಯ ಧರಾ ಪ್ರದಾನಂ ।

ದೇವಂ ಗುರು ದ್ವಿಜ ವರೇಷು ತಥಾನ್ನದಾನಮ್ ॥

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಋತ್ವಿಜರಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಿಗೂ ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ಸುವರ್ಣದಾನ, ಗೃಹದಾನ, ಧನದಾನ, ದಕ್ಷಿಣಾದಾನಗಳನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಪುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೀಡಬೇಕು. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಜನರನ್ನು ಭೋಜನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿಯ ಭಾವಿ ರಾಜವಂಶಗಳ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೨

ಋಷಿ ಉವಾಚಿ

“ಪೂರೋವಂಶಸ್ತ್ವಯಾ ಸೂತ ! ಸಭವಿಷ್ಣೋ ನಿವೇದಿತಃ |

ಸೂರ್ಯವಂಶೇ ನೃಪಾ ಯೇ ತು ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಹಿ ತಾನ್ ವದ ||

ತಥೈವ ಯಾದವೇ ವಂಶೇ ರಾಜಾನಃ ಕೀರ್ತಿವರ್ಧನಾಃ”

ಋಷಿಗಳು :- ಸೂತಮುನಿಯೇ, ನೀನು ಪುರು ಮಹಾರಾಜನ ವಂಶವನ್ನು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಲಿರುವ ರಾಜವಂಶದ ಕಥನದೊಂದಿಗೆ ನಮಗೆ ಹಿಂದೆ ನಿವೇದಿಸಿದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ರಾಜರು ಜನಿಸಲಿರುವರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು.

ಇದರಂತೆ ಯದು ವಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುಗವು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಎಷ್ಟು ಜನ ರಾಜರು ಸಂಭವಿಸಲಿರುವರು ? ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾರು ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗುವರು ? ಅದನ್ನು ಕೂಡ ನಮಗೆ ಹೇಳು. ಅವರ ವಂಶವು ಕೊನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವರ ಯಾವ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಬಿತ್ತರಿಸು.

ಸೂತ :- ಬೃಹದ್ಬಲನವರೆಗೆ ನೀವು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ವಿಸ್ತಾರ ಕೇಳಿದ್ದೀರಿ. ಬೃಹದ್ಬಲನಿಗೆ ಉರುಕ್ಷಯ ಎಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಗನೇ ವತ್ಸದ್ರೋಹ, ಅವನ ಮಗ ಪ್ರತಿವ್ಯೋಮ. ತತ್ಪುತ್ರ, ದಿವಾಕರ. ಆ ದಿವಾಕರನು ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರವನ್ನು ಅಳುವನು.

ಮುಂದೆ ಈ ದಿವಾಕರನಿಂದ ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಸಹದೇವ, ಧೃವಾಶ್ವ, ಪ್ರತೀಪಾಶ್ವ, ಸುಪ್ರತೀಪ, ಮರುದೇವ, ಸುನಕ್ಷತ್ರ, ಕಿನ್ನರಾಶ್ವ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಸುಷೇಣ, ಸುಮಿತ್ರ, ಬೃಹದ್ಬಾಹು, ಕೃತಂಜಯ, ರಣಂಜಯ, ಸಂಜಯ, ಶಾಕ್ಯ, ಶುದ್ಧೋದನ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ. ಪುಷ್ಕಲ, ಪ್ರಸೇನಜೀತ್, ಕ್ಷುದ್ರಕ, ಕುಲ, ಸುರಥ, ಸುಮಿತ್ರ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜರು ಜನಿಸಿ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಅಳುವರು.

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಲಿರುವ ಮಹಾರಾಜರು. ಸುಮಿತ್ರ ರಾಜನ ತಲೆಗೆ ಈ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಇಷ್ಟೌಕೂಣಾಮಯಂ ವಂಶಃ ಸುಮಿತ್ರಾಂತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

ಸುಮಿತ್ರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ರಾಜಾನಂ ಸಂಸ್ಥಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ವೈ ಕಲೌ ||

ಎಂಬ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶವು ಸುಮಿತ್ರ ರಾಜನವರೆಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದು, ಮುಂದೆ ನಿಂತುಹೋಗುವದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ವೈವಸ್ವತ ಮನುವಿನಿಂದ ಆರಂಭಮಾಡಿ, ರಘು, ದಿಲೀಪ, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ, ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಸುಮಿತ್ರರಾಜನ ತಲೆಗೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಮನುವಂಶದ ಪರಂಪರೆ.

ಇತ್ಯೇವಂ ಮಾನವೋ ವಂಶಃ ಪ್ರಾಗೇವ ಸಮುದಾಹೃತಃ ।

ಅತ ಊರ್ಧ್ವಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಾಗಧಾ ಯೇ ಬೃಹದ್ರಥಾಃ ॥

ಪೂರ್ವೇಣ ಯೇ ಜರಾಸಂಧಾತ್ಸಹದೇವಾನ್ವಯೇ ನೃಪಾಃ ।

ಅತೀತಾ ವರ್ತಮಾನಾಶ್ಚ ಭವಿಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ನಿಬೋಧತ ॥

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಗಧ ದೇಶದ ರಾಜಕುಲವಾದ ಬೃಹದ್ರಥರವಂಶದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಈ ಮಗಧ ವಂಶದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಚಂಡ ಮಹಾರಾಜ ಜರಾಸಂಧನು ಪಾಂಡುನಂದನನಾದ ಭೀಮಸೇನನಿಂದ ಹತನಾದ ಬಳಿಕ ಸಹದೇವನು ತಂದೆಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದನು. ಆ ಸಹದೇವನೂ ಕೂಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದ ಬಳಿಕ ಸೋಮಾಧಿ ಎಂಬ ಅವನ ಪುತ್ರನು ರಾಜ್ಯಾರೂಢನಾದನು.

ಆ ಸೋಮಾಧಿಯು ಐವತ್ತೆಂಟುವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಶ್ರುತಶ್ರವನೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು.

ಶ್ರುತಶ್ರವನು ಅರವತ್ತುನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವನ ಮಗ ನಿರಮಿತ್ರನು ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ, ಸುರಕ್ಷನು ಐವತ್ತಾರು ವರ್ಷ, ಬ್ರಹ್ಮತ್ಕರ್ಮನು ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷ, ಸೇನಜಿತನು ಐವತ್ತು ವರ್ಷ, ಶ್ರುತಂಜಯನು ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ, ವಿಭೂರಾಜನು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ, ಶುಚಿರಾಜನು ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ಅನುವ್ರತನು ಅರವತ್ತುನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ಸುನೇತ್ರನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ, ನಿವ್ರರ್ತಿಯು ಐವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ, ತ್ರಿನೇತ್ರನು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ, ದ್ಯುಮತ್ಸೇನನು ನಲವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ, ಮಹೀನೇತ್ರನು ಮೂವತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷ, ಅಚಲರಾಜನು ಮೂವತ್ತೆರಡು, ಶಿಪ್ರಂಜಯನು ಐವತ್ತು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು.

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ತು ನೃಪಾ ಹೈತೇ ಭವಿತಾರೋ ಬೃಹದ್ರಥಾಃ ।

ಪೂರ್ವಂ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಂತು ತೇಷಾಂ ರಾಜ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।

ಜಯತಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ತು ಬಾಲಕಃ ಪುಲಕೋ ಭವೇತ್ ॥

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಒಟ್ಟು ಈ ಮಗಧ ವಂಶದ ರಾಜರ ಆಳಿಕೆಯು ಪೂರ್ತಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರುಷದವರೆಗೆ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವದು. ಮುಂದೆ ಪುಲಕ ಎಂಬುವನ ಮಗನಾದ ಬಾಲಕನು ರಾಜನಾಗುವನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಸೂತ ಉವಾಚ :

“ಬೃಹದ್ರಥೇಷ್ಟತೀತೇಷು ವಿತಿಹೋತ್ರೇಷ್ಟವಂತಿಷು |

ಪುಲಕಃ ಸ್ವಾಮಿನಂ ಹತ್ವಾ ಸ್ವಪುತ್ರಮಭಿಷೇಕ್ಷ್ಯತಿ ||”

ಸೂತ :- ಹೀಗೆ ಮಗಧ ದೇಶದ ಬೃಹದ್ರಥಕುಲದ ರಾಜವಂಶವು ನಿಂತುಹೋದ ಬಳಿಕ, ವಿತಿಹೋತ್ರ, ಮನೆತನದ ರಾಜರೂ, ಅನಂತರ ಅವಂತಿರಾಜರೂ, ಕ್ರಮಶಃ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಂಶದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನನ್ನು ಪುಲಕ ಎಂಬುವವನು ಕೊಂದು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪುಲಕನ ಮಗ ಬಾಲಕ. ಈ ಬಾಲಕ ರಾಜನು ಬಲಾತ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ರಾಜನಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಾನೆ.

ಅನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಪಾಲಕ ಎಂಬುವವನು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ಅವನ ಮಗನ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಜರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ವಿಶಾಖಿಯೂಪ ಐವತ್ತಮೂರು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಸೂರ್ಯಕ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು.

ಈ ಸೂರ್ಯಕನ ಮಗನಾದ ನಂದಿವರ್ಧನನು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಆಳುವನು. ಅನಂತರ ಐದು ರಾಜರು ಒಟ್ಟು ಐವತ್ತೆರಡು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಬಳಿಕ ಶಿಶುನಾಕನು ರಾಜನಾಗುವನು. ಅವನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ತಾನು ಗಿರಿವ್ರಜದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು.

ಈ ಶಿಶುನಾಕನು ನಲವತ್ತು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ, ಕಾಕವರ್ಣನೆಂಬ ಮಗನಿಗೆ ಗಿರಿವ್ರಜದ ರಾಜ್ಯ ಒಪ್ಪಿಸುವನು. ಈ ಕಾಕವರ್ಣನು ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಕ್ಷೇಮಧರ್ಮ ಮೂವತ್ತಾರು ವರ್ಷ, ಕ್ಷೇಮಜಿತ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ವಿಂಧ್ಯಸೇನ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ, ಕಣ್ವಾಯನ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷ, ಭೂಮಿಮಿತ್ರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ಅಜಾತಶತ್ರು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವರ್ಷ, ವಂಶಿಕನು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ಉದಾಸಿರಾಜನು ಮೂವತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷ, ನಂದಿವರ್ಧನ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಈ ನಂದಿವರ್ಧನನ ಮಗನಾದ ಮಹಾನಂದಿಯು ನಲವತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ಹೀಗೆ ಈ ಶಿಶುನಾಕವಂಶದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಜನ ರಾಜರು ಮೂರುನೂರಾರವತ್ತು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷತ್ರ ಬಂಧುಗಳು.

ಈ ಶಿಶುನಾಕವಂಶದ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯವಾಳುವಾಗಲೇ ಭರತಖಂಡದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ರಾಜರು, ಪಾಂಚಾಲ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು, ಕಾಶಿರಾಜರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು, ಅಶ್ವಕ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು, ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು, ಮೈಥಿಲ ರಾಜಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು, ಶೂರಸೇನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು, ವೀತಿಹೋತ್ರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು, ರಾಜರು ಈ ಶಿಶುನಾಕ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ರಾಜರೊಡನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಾರೆ.

ಶಿಶುನಾಕ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮಹಾನಂದಿ ರಾಜನಿಗೆ ಶೂದ್ರ, ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯ ಅಂಶದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಮಹಾಪದ್ಮ ಎಂಬ ಪುತ್ರನು ಸರ್ವಕ್ಷತ್ರಾಂತಕನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶವು ನಿಂತು ಹೋದಂತಾಗುವದು.

ಮಹಾನಂದಿ ಸುತಶ್ಚಾಪಿ ಶೂದ್ರಾಯಾಂ ಕಲಿಕಾಂಶಜಃ |

ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇ ಮಹಾಪದ್ಮಸ್ಸರ್ವಕ್ಷತ್ರಾಂತಕೋ ನೃಪಃ ||

ತತಃಪ್ರಭೃತಿ ರಾಜಾನೋ ಭವಿಷ್ಯಾಃಶೂದ್ರಯೋನಯಃ |

ಏಕರಾಟ್ ಸ ಮಹಾಪದ್ಮ ಏಕಚ್ಛತ್ರೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ಈ ಮಹಾಪದ್ಮನ ನಂತರ ಎಲ್ಲ ರಾಜರೂ ಶೂದ್ರರಾಜರೇ, ಈ ಮಹಾಪದ್ಮನು ಏಕಭತ್ರಪತಿಯಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿ ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ಬದುಕಿರುವನು. ಇವನು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವನು. ಅದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಾಂತಕ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರುವದು. ಮಹಾಪದ್ಮನ ನಂತರ ಸುಕಲ್ಪನೇ ಮುಂತಾದ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸರತಿಯಂತೆ ರಾಜರಾಗುವರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಪದ್ಮನ ಮನೆತನದವರು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೌಟಿಲ್ಯನು ನಾಶಗೈದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟುವನು.

ಅನಂತರ, ಮೌರ್ಯರು ರಾಜರಾಗುವರು, ಆ ಮೌರ್ಯ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪುತ್ರ ಶತಧನ್ವ ಆರು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಬ್ರಹದ್ರಥ ಮೊಮ್ಮಗ ಕೂಡಿ ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ದಶರಥನು ಎಂಟು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ನೂರಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಹತ್ತು ಜನ ಮೌರ್ಯ ವಂಶದ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಅನಂತರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವು ಶುಂಗವಂಶದವರಿಗೆ ಹೋಗುವದು.

“ಇತ್ಯೇತೇ ದಶ ಮೌರ್ಯಾಸ್ತು ಯೇ ಭೂಷ್ಯಂತಿ ವಸುಂಧರಾಂ

ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶಚ್ಛತಂ ಪೂರ್ಣಂ ತೇಭ್ಯಃ ಶುಂಗಾನ್ ಗಮಿಷ್ಯತಿ |”

ಬ್ರಹದ್ರಥ ವಂಶದ ರಾಜರನ್ನು ಪುಷ್ಪಮಿತ್ರನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ, ತಾನು ಮೂವತ್ತಾರು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ಅವನ ಮಗ ವಸುಜೇಷ್ಠ ಏಳು ವರ್ಷ, ಮೊಮ್ಮಗ ವಸುಮಿತ್ರ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಅನಂತರ ಅಂತಕ ಎರಡು ವರ್ಷ, ಮೂರು ವರ್ಷ ಪುಂಡಲಿಕ, ವಜ್ರಮಿತ್ರ, ಪುನರ್ಭವರು ಒಂದೊಂದು ವರ್ಷ, ಸಮಭಾಗ ಮೂವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ದೇವಭೂಮಿ ಹತ್ತುವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಜನ ಕ್ಷುದ್ರರಾಜರು ಆಗುವರು. ಮುಂದೆ ಶುಂಗಕುಲದ ರಾಜರು ಒಟ್ಟು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷ ಭೂಮಂಡಲ ಆಳುವರು.

ಅನಂತರ ವಸುದೇವ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ದೇವಭೂಮಿ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೇ ರಾಜನಾಗುವನು. ಅವನು ಒಂಭತ್ತು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಕಾಣ್ವಾಯನ ಎಂಬ ಕುಲದ ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವನು. ಕಣ್ವಗೋತ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಾಜನಾದ ಈ ವಸುಮಿತ್ರನ ಮಗನಾದ ಭೂಮಿಮಿತ್ರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ನಾರಾಯಣನು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ, ಅವನ ಮಗ ಸುಶರ್ಮನು ಹತ್ತು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು.

ಏತೇ ಪ್ರಣತಸಾಮಂತಾ ಭವಿಷ್ಯಾ ಧಾರ್ಮಿಕಾಶ್ಚ ಯೇ |

ಯೇಷಾಂ ಪರ್ಯಾಯ ಕಾಲೇ ತು ಭೂಮಿರಾಂಧ್ರಾನ್ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ||

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಣ್ವಾಯನ ಮನೆತನದ ಶುಂಗಭೃತ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಇವರು ನಲವತ್ತೈದು ವರುಷ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವರು. ಮುಂದಾಗಲಿರುವ ಈ ಕಾಣ್ವಾಯನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಾಜರು ಧಾರ್ಮಿಕರೂ, ಸಮರ್ಥರೂ ಆಗಿ ಜನಪ್ರಿಯರೂ ಆಗುವರು. ಇವರ ನಂತರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವು ಆಂಧ್ರರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಅರಸರ ವಂಶ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೪

ಸೂತ ಉವಾಚ:

“ಕಾಣ್ವಾಯನಾಸ್ತತೋ ಭೂಪಾಃ ಸುಶರ್ಮಾಣಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯತಮ್ |

ಶುಂಗಾನಾಂ ಚೈವ ಯಚ್ಛೇಷಂ ಕ್ಷಪಿತ್ವಾ ತು ಬಲೀಯಸಃ ||”

ಸೂತ :- ಕಾಣ್ವಾಯನ ವಂಶವು ಸುಶರ್ಮನವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಶಿಶುಕ ಎಂಬ ಆಂಧ್ರನು ಸುಶರ್ಮನನ್ನು ಹಾಗೂ ಶುಂಗ ವಂಶದ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟರಾಜರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಶಿಶುಕನು ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ಅನಂತರ ಕೃಷ್ಣಭ್ರಾತೃ ಎಂಬುವವನು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು. ನಂತರ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಕರ್ಣಿ ಎಂಬ ಅವನ ಮಗನು ಹತ್ತುವರುಷ, ಅನಂತರ ಪುಣೋತ್ಸಂಗನು ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷ, ಶಾಂತಕರ್ಣಿಯು ಐವತ್ತು ಆರು ವರುಷ, ಲಂಬೋದರನು ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷ, ಆಪೀತಕನು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ, ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಅನಂತರ ಮೇಘಸ್ವಾತಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷ, ಅವನ ಮಗ ಸ್ವಾತಿಯು ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷ, ಸ್ಕಂದಸ್ವಾತಿ ಏಳು ವರುಷ, ಮೃಗೇಂದ್ರಸ್ವಾತಿ ವರ್ಣನು ಮೂರು ವರುಷ, ಕುಂತಲನು ಎಂಟು ವರುಷ, ನಂದಿಸ್ವಾತಿವರ್ಣನು ಒಂದು ವರುಷ, ವಿಕ್ರವರ್ಣನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರುಷ ಶಾಸನಗೈಯುವರು.

ನಂತರ ಹಾಲನು ಐದು ವರುಷ, ಸೌಮ್ಯನು ಒಂದು ವರುಷ, ಸುಂದರ ಒಂದು ವರುಷ, ಶಾಂತಿಕರುಣನು ಒಂದೇ ವರುಷ, ಚಕೋರನು ಆರು ತಿಂಗಳು, ಶಿವಸ್ವಾತಿಯು

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರುಷ, ಗೌತಮೀ ಪುತ್ರನು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರುಷ, ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ವರುಷ, ಶಿವಶ್ರೀ ಏಳು ವರುಷ, ಶಿವಸ್ವಂದ ಒಂದು ವರುಷ, ಯಜ್ಞಶ್ರೀ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತು ವರುಷ, ವಿಜಯನು ಆರು ವರುಷ, ಚಂಡಶ್ರೀ ಹತ್ತು ವರುಷ, ಪುಲೋಮ ಏಳು ವರುಷ, ಹೀಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಆಂಧ್ರ ರಾಜರು ನಾಲ್ಕುನೂರಾ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು.

ಅನಂತರ ಈ ಆಂಧ್ರರಾಜರ ಆಳಿಕೆಯು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಏಳು ತಲೆಮಾರು ಅವರ ಸಂಬಂಧಿಕರಾದ ಆಂಧ್ರರಾಜರು, ಹತ್ತು ಜನ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರಾದ ಅಭೀರರಾಜರು. ಏಳು ತಲೆಮಾರು, ಗರ್ದಭಿಲ ವಂಶಜರು, ಹದಿನೆಂಟು ತಲೆ ಶಕವಂಶಜರು, ಎಂಟು ಯವನ ರಾಜರು, ಹದಿನಾಲ್ಕು ತುಷಾರ ರಾಜರು, ಹದಿಮೂರು ಮುರುಂತ ರಾಜರು, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಹೂಣ ರಾಜರು, ಎಂಟು ಯವನರು, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವರು.

ಮುಂದೆ ತುಷಾರರು ಏಳುಸಾವಿರ ವರ್ಷ, ಗುರಂಡ ಮತ್ತು ವೃಷಲರು ಸೇರಿ ಎರಡು ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷ, ಆಂಧ್ರರು ಮತ್ತೆ ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷ, ಪಾರ್ವತೀಯರು ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ, ಹತ್ತು ಅಭೀರರು ಅರವತ್ತೇಳು ವರ್ಷ ಆಳಿ ನಷ್ಟರಾದ ಬಳಿಕ ಖಿಲಖಿಲರು ಆಳುವರು.

ಈ ಖಿಲಖಿಲ ರಾಜರು ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಯವನಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಮವಾಸನೆ ಯಿಂದ ಕೆಲವರು ದ್ರವ್ಯಲೋಭದಿಂದ ಹಲವರು ಅಂಗೀಕರಿಸುವರು.

ಆರ್ಯದೇಶದ ಬಹುಜನರು, ಯವನ ಹಾಗೂ ಹೂಣ ಜಾತಿಯ ಜನರಿಂದ ವರ್ಣ ಸಾಂಕರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಕಲಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸುಳ್ಳು, ಮೋಸ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಕಾಮ, ಲೋಭ, ನಾಸ್ತಿಕ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಂದ, ನೀಚರಾಗಿ ತಮ್ಮ ದುಷ್ಟರ್ಮಗಳಿಂದ ತಾವೇ ನಾಶ ಹೊಂದುವರು.

ಭೂಮಂಡಲದ ತುಂಬ ಪಾಖಂಡಿಗಳು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಯವನ ಹಾಗೂ ಮೈಂಛರ ದುರಾಡಳಿತವು ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ನಡೆದು, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸನದಿಂದ ಸಂತ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕಲ್ಕಿ ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸುವನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಜನರ ಪಾಪಗಳು ಬೆಳೆದು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲವು ಬಂದು ಪ್ರಜೆಗಳು ಉಪವಾಸದಿಂದ ಸಾಯುವರು. ಬೇನೆಯಿಂದ ಬಳಲುವರು, ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಹತರಾಗುವರು.

ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವವರು ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಘೋರ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಗ್ರಾಮ ನಗರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಾಡು ಸೇರುವರು. ನದಿಯ ದಂಡೆಗುಂಟ ನೆಲೆಸುವರು. ಗಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು, ಎಲೆ, ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ಮರಗಳ ತೊಗಟೆಯನ್ನೇ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಪಡುವರು. ಹೀಗೆ ದಿವ್ಯಮಾನದ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷ ಕಲಿಯುಗವು ಸಂಧ್ಯಾಂಶ ಸಹಿತ ಮುಗಿದು, ಕೃತಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದು.

ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಆಗಿ ಹೋದ, ಈಗಿರುವ, ಮುಂದಾಗಲಿರುವ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶದ ಬಳ್ಳಿಯು ಬೆಳೆದ ಹಾಗೂ ಬೆಳೆಯುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದೆನು.

ಪರೀಕ್ಷಿತ ಮಹಾರಾಜನು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಮಹಾಪದ್ಮನಂದನ ಅಭಿಷೇಕದ ವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಮಹಾಪದ್ಮನ ಅನಂತರ ಪಾಲೋಮರು, ಆಂಧ್ರರು ಕೂಡಿ ಎಂಟುನೂರ ಮೂವತ್ತಾರು ವರ್ಷ ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುವರು. ಅರ್ಧಾತ್ ಪರೀಕ್ಷಿತರಾಜನ ಕಾಲದಿಂದ ಆಂಧ್ರರ ಆಳಿಕೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟುನೂರಾ ಎಂಭತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗುವವು. ಮುಂದೆ ಬರುವ ಐವತ್ತೇಳು ಜನ ಆಂಧ್ರರಾಜರ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ದೀಪಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿ ದಿವ್ಯ ದೀಪ್ತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾರೆ.

“ಸಪ್ತವಿಂಶತಿ ಪರ್ಯಂತೇ ಕೃತ್ಸೇ ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲೇ ।

ಸಪ್ತರ್ಷಯಸ್ತು ತಿಷ್ಠಂತಿ ಪರ್ಯಾಯೇಣ ಶತಂ ಶತಂ ॥

ಸಪ್ತರ್ಷಿಣಾಂ ತು ಪರ್ಯಾಯೇ ಸ್ಮೃತಂ ವೈ ದಿವ್ಯಸಂಖ್ಯಯಾ ।

ಸಮಾದಿ ವರ್ಗಸ್ಮೃತಾ ಷಷ್ಠಿದಿವ್ಯಾಬ್ದಾನಿ ತು ಸಪ್ತಭಿಃ ॥

ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಅಶ್ವಿನಿ, ಭರಣಿ ಮೊದಲಾದ ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷ ಇರುವರು. ಒಟ್ಟು ಈ ಸಪ್ತಋಷಿಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಕಾಲವನ್ನು ದೇವಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದರೆ ಅರವತ್ತೇಳು ವರ್ಷ ಆಗುವವು. ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲವು ರಾತ್ರಿ ಉದಯ ಹೊಂದಿದಾಗ, ಅದರ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಳೆಯುವ ನಕ್ಷತ್ರದೊಡನೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ನೂರು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಗಗನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಪರಿಭ್ರಮಿಸುವರು. ಇದೇ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ನಕ್ಷತ್ರ ಪರ್ಯಾಯ.

ಪರೀಕ್ಷಿತ ರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ನೂರು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನೂರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಪರ್ಯಾಯ ಕಾಲ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವದು. ಅನಂತರ ಧರ್ಮ ಲೋಪವಾಗಿ ವಾತಾವರಣ ವೆಲ್ಲವೂ ಕಲುಷಿತ ವಾಗುವದು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗಳಾಗುವರು. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೂ ಆ ಜನರು ಸಾಧಿಸಲಾರರು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಲೋಪವಾಗಿ ಯಜ್ಞ, ಯಾಗಾದಿಗಳು, ಉಪನಯನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ನಿಂತುಹೋಗುವವು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಶೂದ್ರರೊಡನೆ ಸಂಗ ಬೆಳೆಸುವರು. ಶೂದ್ರ ಸುಂದರಿ ಯರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಾಮಿಸುವರು. ದ್ರವ್ಯದ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶೂದ್ರರ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರೂ ಬೇರೆ ವರ್ಣ, ಬೇರೆ ಜಾತಿ, ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಧರ್ಮ, ಕುಲಾಚಾರ ಬಿಟ್ಟು ಪರಧರ್ಮ ಅಂಗೀಕರಿಸುವರು, ಹೀಗಾಗಿ ಕಲಿಯುಗ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವದರೊಳಗಾಗಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಪೂರ್ಣ ನಾಶವಾಗುವದು.

‘ಯಸ್ಮಿನ್ ಕೃಷ್ಣೋ ದಿವಂ ಯಾತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ತದಾಹನಿ ।

ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ಕಲಿಯುಗಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ತಸ್ಯ ಮೇ ಶ್ರುಣು ॥’

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಂಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ದಿನವೇ ಕಲಿಯು ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಮುಂದೂ ಕೂಡ ಕಲಿಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಆಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವದು.

ಈ ಕಲಿಯುಗದ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಂಧ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮನುಷ್ಯಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ, ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ. ಸಂಧ್ಯಾಂಶ ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಯುಗ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾತ್ರ ಹಿಡಿದರೆ ಕಲಿಯುಗವು ದೇವತಾ ಮಾನದಿಂದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಅವಧಿಯದು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಕಲಿಯುಗವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಕೃತಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದು. ಸಹದೇವನು ಪುರೂರವ ಹಾಗೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಮಹಾರಾಜರ ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪುರೂರವ ವಂಶದ ದೇವಾಪಿಯು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದ ಸಹದೇವನು ತಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಕಲಾಪ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವರು. ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಚತುರ್ಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷರಾಗುವರು.

ಮನುವಿನ ಮಗ ಸುವಚನನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಸಂತತಿಯವರಿಗೂ, ದೇವಾಪಿಯ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯನು ಪುರೂರವ ವಂಶಕ್ಕೂ ಮೂಲಪುರುಷರಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಜಾತಿಯ ಪುನಃಸಂಸ್ಥಾಪಕರೆನಿಸುವರು.

“ನವವಿಂಶೇ ಯುಗೇಽಸೌ ವೈ ವಂಶಸ್ಯಾದಿರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ।

ದೇವಾಪೇಸ್ತು ಸುತಃಸತ್ಯಃ ಐಲಾನಾಂ ಭವಿತಾ ನೃಪಃ ।

ಕ್ಷತ್ರಪ್ರವರ್ತಕಾವೇತೌ ಭವಿಷ್ಯೇ ತು ಚತುರ್ಯುಗೇ ॥

ಕಲಿಯುಗವು ಕಳೆದು ಕೃತಯುಗದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ, ಆ ಕಾಲದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರೊಡನೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಧರ್ಮಚಕ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿ ಇರುವರು.

ಮುಂದೆ ತ್ರೇತಾ, ದ್ವಾಪರಯುಗ, ಕಲಿಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ, ಕ್ಷಾತ್ರ, ಕುಲಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಪುರುಷರಾಗಿ ಧರ್ಮಚಕ್ರವನ್ನು ಪರಿವರ್ತನಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು.

ಎಲ್ಲ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯುಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜರೊಡನೆ ತಾವೂ ಆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮೈದೋರಿ, ಅವತರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರ ವಂಶಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವರು. ಈ ಋಷಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪುರೂರವ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದ ರಾಜರೂ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣರಾಗುವರು.

ಹಾಗೆ ಮನ್ವಂತರ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಆಯಾ ಯುಗಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಪುರೂರವ ಹಾಗೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶಗಳೇ ಭೂಮಂಡಲದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರ ವಂಶಗಳಿಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಕುಲಗಳು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲ ರಾಜಕುಲಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಪುರೂರವ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವುಗಳೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಪುರೂರವ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಜರು ಅಸಂಖ್ಯರು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶದ ರಾಜರು ಅವರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದುವರು. ಪುರೂರವ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಂದುನೂರು ರಾಜಮನೆತನಗಳು, ಭೋಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರು ರಾಜವಂಶಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡೂ ಮನೆತನ ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರ ನಾಕುನೂರು ಕುಲಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯರು ನೂರು, ನಾಗ, ಹಯರು ಕೂಡಿ ನೂರು, ಧಾತೃರಾಷ್ಟ್ರರು ನೂರು, ಜನಮೇಜಯ ಕುಲದವರು ಎಂಬತ್ತು, ಪುರುಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತರು ನೂರಾರು ಜನರು ಇರುವರು.

ಅನಂತರ ನೂರು ಜನ ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜರು, ನೂರು ಕಾಶೀ ಕುಲದವರು, ನೂರು ಕುಶ ವಂಶದವರು, ಮುಂದಿನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳುವರು. ಇದರಂತೆ, ನೀಪ, ಶಶಿಬಿಂದು, ಮುಂತಾದ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಜನ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಯಜ್ಞ ಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗುವರು.

ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಮತ್ತು ಆಗಲಿರುವ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರೆಲ್ಲರ ವಿವರವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಚತುರ್ಯುಗಗಳು ಕಳೆದುಹೋಗಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕೃತ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತಮೂರು ಚತುರ್ಯುಗಗಳು ಆಗಲಿರುವವು. ಅನಂತರ ಈ ಮನ್ವಂತರವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವದು.

ಪ್ರಕೃತ ನಾವು ಇದ್ದ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಚತುರ್ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜರ್ಷಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಆಗಿಹೋದರು.

ಅವರೆಲ್ಲರ ಹುಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ದಿಗ್ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಹಾಗೂ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹೇಳಿದವರಿಗೆ ಆಯುಷ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಸಂತಾನಲಾಭ. ಆಗಿ ಮುಂದೆ ಸ್ವರ್ಗ ಸೌಖ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಋಷಿಗಳು ಅಂದದ್ದು :

“ನ್ಯಾಯೇನಾರ್ಜನಮರ್ಥಾನಾಂ ವರ್ಧನಂ ಚಾಭಿರಕ್ಷಣಮ್ |

ಸತ್ಪಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಶ್ಚ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಪಠ್ಯತೇ ||”

ಋಷಿಗಳು :- ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಯಾವ ದಾನದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವನು ? ಇದನ್ನು ನನಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಹೇಳು.

ಸೂತ :- ದಾನ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿಮಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯವರ್ಧಕವೂ ಆದ ಪುಣ್ಯದಾನಗಳು ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಇರುತ್ತವೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹಾದೇವ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ದಾನವೆಂದರೆ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದಾನ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ದಾನ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ದಾನ, ಸಾವಿರಗೋದಾನ, ಬಂಗಾರದ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ದಾನ, ಬಂಗಾರದಕುದುರೆಯ ದಾನ, ಬಂಗಾರದರಥದ ದಾನ, ಬಂಗಾರದಆನೆಯ ದಾನ, ಪಂಚಲಾಂಗಲ ದಾನ, ಭೂದಾನ, ವಿಷ್ಣುಚಕ್ರದ ದಾನ, ಕಲ್ಪಲತಾ ದಾನ, ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನ, ರತ್ನಧೇನು ದಾನ, ಮಹಾಭೂತಘಟದಾನ.

ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾರು ದಾನಗಳು ಮಹಾದಾನ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನು ಅವನ ಮಗನಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಹಾಗೂ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನು, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು, ಪ್ರಲ್ಹಾದರಾಜ, ಭರತರಾಜ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಧನ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ದಾನಗಳು ಸಹಸ್ರಾರು ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಮಾನವನನ್ನು ದೇವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಹದಿನಾರು ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದವರು ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಬಹಳ ಪುಣ್ಯ. ಇವೆಲ್ಲ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದವರು ಒಂದೊಂದನ್ನಾದರೂ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ದಾನ ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ, ಈ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮುನ್ನ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಮಹಾದೇವ ಮತ್ತು ಗಣಪತಿ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಈ ದಾನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನು ಮಹಾರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದನು. ಅದನ್ನೇ ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ :

ಮನು :- ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ ಮಹಾದಾನಗಳು ಯಾವವು? ಅವುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು.

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಈ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನವು ಒಂದು ಯಜ್ಞವಿದ್ದಂತೆ. ಇದನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವವರಿಂದ ಮಹಾ ಫಲವುಂಟು.

“ದ್ರವ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಲಾಭೇ ವಾಶ್ರದ್ಧಾವಾಯತ್ರ, ಚಾಯತೇ |

ತೀರ್ಥೇ ವಾಽಯತನೇ ಗೋಷ್ಠೀ ಕೂಪಾರಾಮ ಸರಿತ್ಸು ಚ |

ಮಹಾದಾನಾನಿ ದೇಯಾನಿ ಸಂಸಾರ ಭಯ ಭೀರುಣಾ ||

ಈ ಹದಿನಾರು ದಾನಗಳನ್ನು ಕೂಡ ದಕ್ಷಿಣಾಯಣ, ಉತ್ತರಾಯಣ, ಉಷಃಕಾಲ, ವೃತ್ತೀಪಾತ, ಯುಗಾದಿ, ಸಂಕ್ರಮಣ, ವೈದೃತಿ, ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ದ್ವಾದಶಿ, ಅಷ್ಟಕಾದಿತಿಥಿ, ಯಜ್ಞಕಾಲ, ಉತ್ಸವ ಸಮಯ, ವಿವಾಹ ಪ್ರಸಂಗ, ಕೆಟ್ಟಕನಸು ಬಿದ್ದಾಗ, ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಿಕ್ಕಾಗ, ದ್ರವ್ಯಲಾಭವಾದಾಗ, ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವುದಾದರೂ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥ, ಅಥವಾ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ, ದನಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಉಪವನದಲ್ಲಿ, ಯಾವುದಾದರೂ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ರಮ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ದಾನಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸುವುದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವನ ಜೀವಿತವು ಅನಿತ್ಯ, ಅಶಾಶ್ವತ, ಚಂಚಲ. ಈ ದೇಹವು ಎಂದು ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವದೋ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಮೃತ್ಯು ಬಂದು ತನ್ನ ಕೂದಲಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿ ಈಗ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ದ್ರವ್ಯಾನುಕೂಲ್ಯ, ಪುತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯ, ಕಾಲಾನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಾಗ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕು.

“ಅನಿತ್ಯಂ ಜೀವಿತಂ ಯಸ್ಮಾದ್ವಸ್ತುಚಾತೀವಚಂಚಲಂ |

ಕೇಶೇಷ್ಟಿವ ಗೃಹೀತಃ ಸನ್ ಮೃತ್ಯುನಾ ಧರ್ಮಮಾಚರೇತ್ ||”

ತುಲಾಪುರುಷದಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಆಹ್ವಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಮಾಡಿಸಿ ಹದಿನಾರು ಅಥವಾ ಹನ್ನೆರಡು ಇಲ್ಲವೆ ಹತ್ತು ಮೊಳದ ಮಂಟಪ, ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಐದು ಅಥವಾ ಏಳು ಮೊಳದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಮೊಳದ ಭದ್ರಾಸನವನ್ನೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ತೋರಣವನ್ನೂ ರಚಿಸಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಯೋನಿ ಮುಖಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಪೂರ್ಣಕುಂಭ, ಆಸನ, ಎರಡು ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆ, ಯಜ್ಞಪಾತ್ರೆ, ಎಳ್ಳು, ತುಪ್ಪ, ಧೂಪ, ಹೂವು, ಹಾರ, ಉಪಹಾರ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪೂಜೆಯ ಉಪಕರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೊಳದ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹದೇವತಾದಿ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಈ ವೇದಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಸುತ್ತಲೂ ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ವರ್ಣಾನುರೂಪವಾದ ನಿಶಾನೆಗಳನ್ನೂ, ನಡುವೆ ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿದ ಧ್ವಜವನ್ನು ನೆಡಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರಣ ಕಟ್ಟಬೇಕು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಾರದ ಎರಡು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಪೂರ್ಣಕುಂಭ ಇರಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಹಾಕಿ, ಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿ, ಗಂಧ ಹಚ್ಚಿ, ಮಾಲೆಹಾಕಿ, ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಈ ವೇದಿಕೆಯ ಎದುರು, ಒಂದೊಂದು ಮೊಳದ ತಗ್ಗುಗಳನ್ನು ತೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಐದು ಮೊಳ ಎತ್ತರವಾದ ಮತ್ತಿ, ಇಂಗಳ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ದೇವದಾರು, ಶಿವನೆ, ಬಿಲ್ವ, ಕಡಹ, ನಾಗಕೇಸರ ಮುಂತಾದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಜಾತಿಯ ಮರದ ಎರಡು ಕಂಬಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನೆಡಬೇಕು. ಅವೆರಡೂ ಕಂಬಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳವಿರಬೇಕು.

ಆ ಎರಡೂ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಅದೇ ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಎಳೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಅದೇ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಕ್ಕಡಿಯ ದಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಆ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆ ಮೇಲಿನ ಕಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬಿಗಿಯಬೇಕು. ಆ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಹೂವು, ಗಂಧ, ಚಿನ್ನ, ರೇಷ್ಮೆ, ವಸ್ತ್ರ, ಹೂಮಾಲೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ಪುರುಷ ವಿಗ್ರಹವು ಮೇಲೆ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಆ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ದಂಡಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಉದ್ದ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲ ದಪ್ಪವಾಗಿರಬೇಕು. ಎರಡೂ ತುದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ತೂಗುಬಿಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ, ಸಾತ್ವಿಕ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬರಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ವೇದ, ವೇದಾಂತ ಪಾರಂಗತರಾದ, ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರಾದ, ಪುರಾಣ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ ಗುರುಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಬಟ್ಟೆ ಉಡಿಸಿ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣ ತೊಡಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹೂ ಹಣ್ಣು ಅರಿಷಿಣಕುಂಕುಮಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆರ್ಯದೇಶದ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರಾದ ವೇದ ವೇದಾಂತ ಪರಿನಿಷ್ಠಿತರಾದ ರೂಪವೇಷವಂಶಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನರಾದ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ವರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ವೇದಾಂತ ಪಂಡಿತನೂ ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ಆದ ಸರ್ವವೈದಿಕ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಆದ ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರ, ಚಿನ್ನದ ಉಡುದಾರ ರತ್ನಹಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರಬೇಕು. ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ಪಾರಾಯಣಮಾಡುವ ಇಬ್ಬರು ಪುರೋಹಿತರನ್ನು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಯಜುರ್ವೇದ

ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸಾಮವೇದ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಅಥರ್ವಣವೇದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಕೂಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ವಿನಾಯಕ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ, ಇಂದ್ರಾದಿ ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನೂ, ಅಷ್ಟಾವಸುಗಳನ್ನೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರನ್ನೂ, ಮರುದ್ಗಣಗಳನ್ನೂ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನೂ ಅವರವರ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಗ್ರಹಹೋಮ ಮಾಡಿ ಲೋಕಪಾಲ, ವಸು, ಆದಿತ್ಯ, ಮರುದ್ಗಣ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಸೂರ್ಯ, ವನಸ್ಪತಿ, ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ತತ್ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಜಪವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ವೇದಸೂಕ್ತಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕು. ಹೋಮಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮಂಗಲ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತ ಗುರುವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಯಜಮಾನನೊಂದಿಗೆ ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಬೇಕು.

“ಓಂಇಂದ್ರಾಯನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಸರ್ವಾಮರ ಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯೈರಭಿಷ್ಠತೋ ವಜ್ರಧರೋಮರೇಶಃ
ಸಂವೀಜ್ಯಮಾನೋಽಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣೇನ ರಕ್ಷಾಧ್ವರಂ ನೊ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ |”

“ಓಂಅಗ್ನಯೇನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಸರ್ವಾಮರ ಹವ್ಯವಾಹ ಮುನಿ ಪ್ರವೀರ್ಯೈರಭಿತೋಽಭಿಜುಷ್ಠಃ |
ತೇಜಸ್ವಿನಾ ಲೋಕಗಣೇನ ಸಾರ್ಧಂ ಮಮಾಧ್ವರಂ ರಕ್ಷ ಕವಿ!
ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂಯಮಾಯನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ವೈವಸ್ವತ ಧರ್ಮರಾಜ | ಸರ್ವಾಮರೈರರ್ಚಿತ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತೇ |
ಶುಭಾಽಶುಭಾನಾಂ ದದತಾಮಧೀಶ | ಶಿವಾಯ ನಃ ಪಾಹಿ
ಮುಖಂ ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂನಿರ್ಮತಯೇನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ರಕ್ಷೋಗಣನಾಯಕ ಸ್ವಂ ಸರ್ವೈಸ್ತು ವೇತಾಲ ಪಿಶಾಚ ಸಂಘೈಃ |
ಮಮಾಧ್ವರಂ ಪಾಹಿ ಶುಭಾಧಿನಾಥ! ಲೋಕೇಶ್ವರಸ್ವಂ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂವರುಣಾಯನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಯಾದೋ ಗಣ ವಾರಿಧೀನಾಂ ಗಣೇನ ಪರ್ಜನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರರೋಭಿಃ |
ವಿದ್ಯಾಧರೇಂದ್ರಾಮರಗೀಯಮಾನ! ಪಾಹಿ ತ್ವಮಸ್ಮಾನ್ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂವಾಯವೇನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಯಜ್ಞೇ ಮಮ ರಕ್ಷಣಾಯ ಮೃಗಾಧಿರೂಢಃ ಸಹ ಸಿದ್ಧಸಂಘೈಃ
ಪ್ರಾಣಾಧಿಪಃ ಕಾಲಕಲಾಸಹಾಯಃ ಗೃಹಾಣ ಪೂಜಾಂ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂಸೋಮಾಯನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರ! ಯಜ್ಞರಕ್ಷಾಂ ವಿಧತ್ಸ್ವ ನಕ್ಷತ್ರಗಣೇನ ಸಾರ್ಧಮ್ |
ಸರ್ವಾಷ್ಟಧೀಭಿಃ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಹೈವ ಗೃಹಾಣ ಪೂಜಾಂ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಓಂಅನಂತಾಯನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ಪಾತಾಲಧರಾಧರೇಂದ್ರ ನಾಗಾಂಗನಾ ಕಿನ್ನರ ಗೀಯಮಾನ |
ಯಕ್ಷೋರಗೇಂದ್ರಾಮರ ಲೋಕ ಸಾರ್ಧಮನಂತ ರಕ್ಷಾಧ್ವರಮಸ್ಮದೀಯಮ್ ||”

“ಓಂಬ್ರಹ್ಮಣೇನಮಃ”

“ಏಹ್ಯೇಹಿ ವಿಶ್ವಾಧಿಪತೇ ಮುನೀಂದ್ರ ಲೋಕೇನ ಸಾರ್ಧಂ ಪಿತೃದೇವತಾಭಿಃ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಧಾತಾಸ್ಯಮಿತ ಪ್ರಭಾವ ವಿಶಾಧ್ವರಂ ನೋ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ ||”

“ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯರಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ವಜ್ರಧರನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಬಾ, ಬಾ! ಅಪ್ಸರೆಯರ ಗುಂಪು ನಿನಗೆ ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಲಿದೆ. ಪೂಜ್ಯನೇ ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ” ಎಂದು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

“ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ವಯಿದು ಅವರವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ, ಯುಷ್ಕಿಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿತನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವನೇ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಲೋಕಪಾಲಕರಿಂದ ಕೂಡಿ ಎನ್ನ ಯಜ್ಞ ರಕ್ಷಿಸು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ” ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ, ನೀನು ಈ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಾಗು. ಜನರ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ನಿಯಾಮಕನಾದ ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡು. ನಿನಗೆ ನಮ್ಮ ವಂದನೆ” ಎಂದು ಯಮದೇವರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು.

“ಎಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸಗಣಗಳ ಅಧಿನಾಯಕನಾದ ವಿನಾಯಕನೇ, ಪಿಶಾಚವೇತಾಲ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ನನ್ನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸು. ಎಲ್ಲ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ನಿನಗೆ ನಮ್ಮ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದು ವಿನಾಯಕನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.”

“ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನಾದ ವರುಣ ದೇವನೇ, ವಿದ್ಯಾಧರರಿಂದಲೂ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ. ಎಲ್ಲ ಸಮುದ್ರ ಹಾಗೂ ಪರ್ಜನ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಪ್ಸರೆಯರ ಗಣಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ರಕ್ಷಿಸು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ” ಎಂದು ವರುಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

“ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನಾದ ವಾಯುದೇವನೆ, ನೀನು ಸಿದ್ಧಪುರುಷರ ವೃಂದದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ನನ್ನ ಯಜ್ಞ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ. ಕಾಲಾಗ್ನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದ ನೀನು ನನ್ನ ಪೂಜೆ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನಗೆ ವಂದನೆ” ಎಂದು ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ತ್ರಿಶೂಲ, ಕಪಾಲ, ಖಡ್ಗ, ಮುಂತಾದ ಆಯುಧ ಧರಿಸಿದ, ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೆ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಕಾರ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ನೀನು ಬಾ ಬಾ! ನಮ್ಮ ಪೂಜೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ಕಿನ್ನರ ನಾಗಾಂಗನೆಯರಿಂದ ಹೊಗಳಲ್ಪಡುವ, ಆದಿಶೇಷನೇ, ನೀನು ಎಲ್ಲ ಯಕ್ಷ, ಸರ್ಪ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ರಕ್ಷಿಸು” ಎಂದು ಆದಿಶೇಷನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ಎಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನು, ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾರಣಕರ್ತನು, ಅಮಿತಪ್ರಭಾವಿಯಾದ ಸನಕಾದಿಮುನಿಗಳ ಒಡೆಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನೀನು ಆಗಮಿಸಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ,

“ತ್ಸ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಯಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚರಾಣಿ ಚ |

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ಶಿವೈಸಾರ್ಧಂ ರಕ್ಷಾಂ ಕುರ್ವಂತು ತಾನಿ ವೈ |”

ದೇವದಾನವ ಗಂಧರ್ವಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸ ಪನ್ನಗಾಃ |

ಋಷಯೋ ಮುನಯೋ ಗಾವೋ ದೇವ ಮಾತರ ಏವ ಚ |

ಸರ್ವೇ ಮಮಾಧ್ವರೇ ರಕ್ಷಾಂ ಪ್ರಕುರ್ವಂತು ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ ||

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವೋತ್ತಮರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅನಂತರ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ “ಎಲ್ಲ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ದೇವ-ದಾನವ-ಗಂಧರ್ವರೂ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ಸರ್ಪಗಳು ಮನು ಮುನಿಗಳೂ, ಗೋಮಾತೆ, ಭೂಮಾತೆ, ದೇವಮಾತೆಯರು, ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ರಕ್ಷಿಸಲಿ” ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ಹಾರ, ಪದಕ, ಕುಂಡಲ, ಕಂಕಣ, ಉಂಗುರ, ಪವಿತ್ರ, ವಸ್ತ್ರ, ಹಾಸಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗುರುಗಳಿಗೆ ಇದರ ಎರಡು ಪಟ್ಟು, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ನೀಡಬೇಕು: ಜಪಮಾಡುವವರು ಶಾಂತಿಸೂಕ್ತವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಋತ್ವಿಜರು, ಪುರೋಹಿತರು, ಗುರುಗಳೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಧಿವಾಸನ ಮಾಡಿ, ಮೊದಲು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಚನ, ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿಸಬೇಕು.

ಯಜಮಾನನಿಗೆ ವೇದಕೋವಿದರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುಂಗವರು ಮಂಗಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನು ತಕ್ಕ ಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೂವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಶುಭವರ್ಣದ ಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟು, ಬಿಳಿ ಹೂಗಳ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಆ ತಕ್ಕ ಡಿಯನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಬೇಕು.

“ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವ ದೇವಾನಾಂ ಶಕ್ತಿಸ್ತ್ವಂ ಶಕ್ತಿಮಾಸ್ಥಿತಾ ।
ಸಾಕ್ಷೀಭೂತಾ ಜಗದ್ಧಾತ್ರೀ ನಿರ್ಮಿತಾ ವಿಶ್ವಯೋನಿನಾ ॥

ಮಾಂ ತೋಲಯಂತೀ ಸಂಸಾರಾತ್ ಉದ್ಧರಸ್ವ ನಮೋಸ್ತು ತೇ ।
ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ ಗೋವಿಂದ ತುಲಾಪುರುಷ ಸಂಜ್ಞಿತ” ॥

ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡ ತುಲಾದೇವಿಯೇ ನೀನು ಸಾಕ್ಷೀಭೂತಳಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆ. ನೀನು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪರಮಪ್ರಮಾಣ ಭೂತಳಾಗಿರುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ತೂಗಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡು. ಈ ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಿತನಾದ ತುಲಾ ಪುರುಷ ಗೋವಿಂದನೇ ನಿನಗೆ ನಮೋನಮಃ ಈ ಸಂಸಾರದ ಹುದುಲಿನಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡು” ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ತಕ್ಕಡಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ತಕ್ಕಡಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಬೇಕು.

ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಯಮಧರ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ ಒಂದು ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತೊಂದು ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರವನ್ನು ತುಂಬಬೇಕು. ಅವನ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತೂಗಬೇಕು.

ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬಯಸುವವರು ಬಂಗಾರದ ಪರಡಿಯು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕೂಡುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ಆ ಪರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅನಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ,

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತೇ ಸನಾತನಿ ।
ಪಿತಾಮಹೇನ ದೇವಿ ತ್ವಂ ನಿರ್ಮಿತಾ ಪರಮೇಷ್ಟಿನಾ ॥

ತ್ವಯಾ ಧೃತಂ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ತುಲೇ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಂ ।
ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಸ್ಥೇ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಧಾರಿಣಿ ॥
ಎಂದು ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ ಆ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕು.

ತಮ್ಮನ್ನು ತೂಗಿದ ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ತನ್ನ ಗುರು, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು. ಉಳಿದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಹದಿನಾರು ಜನ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ನೀರುಬಿಟ್ಟು ಸಂಕಲ್ಪ ಪೂರ್ವಕ ದಾನಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಋತ್ವಿಜರಿಗೂ ರತ್ನಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆದು ಉಳಿದ ದೀನ ದರಿದ್ರರಿಗೂ, ಅನಾಥರಿಗೂ ಶಿಷ್ಟವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ಪಂಡಿತ, ಪುರೋಹಿತರಿಗೂ ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ದಾನಕೊಡುವ ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಂತರ ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆ ತೂಕ ಮಾಡಿದ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅದು ಇದ್ದರೆ,

ಬೇನೆ, ದುಃಖ, ಚಿಂತೆಗಳು, ಭಯಾಪಾಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು. ಅದನ್ನು ಬೇಗನೇ ದಾನ ಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕು.

ಈ ವಿಧಿಯಿಂದ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ ಮಾಡಿದವನು, ಚಿನ್ನದ ಗೆಜ್ಜೆಕಟ್ಟಿದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಪ್ಸರೆಯರಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಹೋಗುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಲ್ಪಕೋಟಿ ಕಾಲ ಇದ್ದು, ಪುಣ್ಯ ಸವೆದ ಬಳಿಕ, ಮತ್ತೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು, ರಾಜರಾಜನಾಗಿ ಸಾಮಂತ ರಾಜರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ರತ್ನ ಕಿರೀಟ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ರಂಜಿತ ಪಾದಪೀಠನಾಗಿ ಸುಖ ಸಂಸಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಮೆರೆಯುವನು.

ಆಗಲೂ ಸಹಸ್ರಾರು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಮಾಡಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಿಷ್ಣುಲೋಕ ಹೊಂದುವನು. ಈ ತುಲಾ ಪುರುಷದಾನವನ್ನು ನೋಡಿದವನೂ, ಸ್ಮರಣ, ವಚನಗೈದು ಕೇಳಿದವನೂ ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿ ದೇವೇಂದ್ರನ ಸಮಾನರೂಪ ಪಡೆದು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ವಾಸಿಸಿದ ಸುರಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

“ಅನೇನ ವಿಧಿನಾಯಸ್ತು ತುಲಾ ಪುರುಷಮಾಚರೇತ್ |

ಪ್ರತಿಲೋಕಾಧಿಪಸ್ಥಾನೇ ಪ್ರತಿಮನ್ವಂತರಂ ವಸೇತ್ ||

ವಿಮಾನೇನಾರ್ಕವರ್ಣೇನ ಕಿಂಕಿಣೀ ಜಾಲ ಮಾಲಿನಾ |

ಪೂಜ್ಯಮಾನೋಽಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ ತತೋ ವಿಷ್ಣು ಪುರಂ ವ್ರಜೇತ್ ||

ಕಲ್ಪಕೋಟಿ ಶತಂ ಯಾವತ್ಸ್ಮಿಂಲ್ಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ |

ಕರ್ಮಕ್ಷಯಾದಿಹ ಪುನರ್ಭುವಿ ರಾಜಾ ಭವೇದಪಿ ||

ಭೂಪಾಲಮೌಲಿ ಮಣಿಮಂಡಿತ ಪಾದಪೀಠಃ |

ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತೋ ಭವತಿ ಯಜ್ಞ ಸಹಸ್ರಯಾಜೀ |

ದೀಪ್ತ ಪ್ರತಾಪ ಜಿತ ಸರ್ವ ಮಹೀಪ ಲೋಕಃ ||

ಯೋ ದೀಯಮಾನಮಪಿ ಪಶ್ಯತಿ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತಃ |

ಕಾಲಾಂತರೇ ಸ್ಮರತಿ ವಾಚಯತೀಹ ಲೋಕೇ ||

ಯೋ ವಾ ಶ್ರುಣೋತಿ ಪಠತೀಂದ್ರಸಮಾನರೂಪಃ |

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಧಾಮ ಸ ಪುರಂದರದೇವಜುಷ್ಠಂ ||

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಾನದ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು
ಅದರ ಫಲ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೬

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ನಾಮ್ನಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಖ್ಯಂ ಮಹಾ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||”

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ತುಲಾ ಪುರುಷದಾನದಂತೆ ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಂಟಪ ಹಾಕಿಸಿ, ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ, ಸಕಲ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿ, ಲೋಕಪಾಲಕರ ಆಹ್ವಾನ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ, ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರವಾದ ಹಾಲು ತುಪ್ಪ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬಂಗಾರದ ಮೊಗ್ಗೆಯ ಆಕಾರದ ಕೊಡವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಆವರಣ ಹೊದಿಸಿ, ಮೂರು ಭಾಗ ಹಾಲು ತುಪ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂಗಾರದ ಜನಿವಾರ ಹಾಕಿ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನ, ಹತ್ತು ಆಯುಧ ಸೂಜಿ, ಮತ್ತು ಕೊಡದ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚುವ ಮುಚ್ಚಳ, ಬಂಗಾರದ ತಂತಿ, ಸೂರ್ಯನ ಮೂರ್ತಿ, ದಂಡ, ಕಮಂಡಲು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ವೇದಿಕೆಯ ನಡುವೆ ಎಳ್ಳಿನ ದೊನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ, ಪದ್ಮದ ಆಕಾರದ ಮುಚ್ಚಳ ಇಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಇಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ವೇದ ಪಂಡಿತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಲ್ಲ ವಿಧ ಔಷಧ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನು ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟು, ಹೂಮಾಲೆ ಧರಿಸಿ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

“ನಮೋ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಾಯ ಹಿರಣ್ಯ ಕವಚಾಯ ಚ |

ಸಪ್ತಲೋಕ ಸುರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಜಗದ್ಧಾತ್ರೇ ನಮೋ ನಮಃ ||

ನಮಸ್ತೇ ಭುವನಾಧಾರ ನಮಸ್ತೇ ಭುವನಾಶ್ರಯ |

ನಮೋ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಾಯ, ಗರ್ಭೇ ಯಸ್ಯ ಪಿತಾಮಹಃ ||

ಭೂಲೋಕ ಪ್ರಮುಖಾ ಲೋಕಾಸ್ತವ ಗರ್ಭೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ತಥಾ ದೇವಾಃ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಧಾರಿಣೀ ||

ಯತಸ್ತಮೇವ ಭೂತಾತ್ಮನ್, ಭೂತೇ ಭೂತೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ
ತಸ್ಮಾನ್ ಮಾಮುದ್ಧರಾಶೇಷ'ದುಃಖ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಾತ್ ||

ಬಂಗಾರದ ಕವಚವುಳ್ಳ, ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮೋನಮಃ.

ಭೂಲೋಕ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಲೋಕಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವಾಧಾರನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಆಧಾರ, ಆಶ್ರಯ. ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತಾಮಹನೂ ಕೂಡಾ ನೆಲೆಸಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೇ, ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಸಾರದ ಸಾಗರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡು, ಉದ್ಧರಿಸು."

ಹೀಗೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಅದರ ನಡುವೆ ಹೋಗಿ, ಎರಡೂ ಮುಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಮಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಎರಡೂ ಕಾಲುಗಳ ನಡುವೆ ತಲೆ ಸೇರಿಸಿ ತುಸುಹೊತ್ತು ಕೂಡಬೇಕು. ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಗರ್ಭಾದಾನ. ಪುಂಸವನ, ಸೀಮಂತ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಗುರುಗಳು ಬಂದು, ಮಂತ್ರಸ್ತೋತ್ರ, ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳ ನಾದನಿನ್ನಾದಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಪಿಂಡೀಕೃತನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು. ಪುರೋಹಿತರು ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟ ಬಂಗಾರದ ತಂತಿ, ಸೂಜಿ, ಬುಟ್ಟಿ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ದಂಡ ಕಮಂಡಲು ಮುತ್ತುರತ್ನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

“ನಮೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಯ ವಿಶ್ವಗರ್ಭಾಯ ವೈ ನಮಃ |

ಚರಾಚರಸ್ಯ ಜಗತೋ ಗೃಹಭೂತಾಯ ವೈ ನಮಃ ||

ಯಥಾಹಂ ಜನಿತಃ ಪೂರ್ವಂ ಮತ್ಸ್ಯಧರ್ಮಾ ಸುರೋತ್ತಮ |

ತ್ವದ್ಗರ್ಭಸಂಭವಾದೇವಂ, ದಿವ್ಯದೇಹೋ ಭವಾಮ್ಯಹಂ ||

ಅನಂತರ, “ನಮೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಯ ವಿಶ್ವಗರ್ಭಾಯ ವೈ ನಮಃ” ಎಂದು ಆ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ನಾನು ಮೊದಲು ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಿಂದ ಪುನರ್ಜನ್ಮಪಡೆದು ದಿವ್ಯ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗುವೆನು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಆ ಬಳಿಕ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಿಂದ ದೇವಸ್ವತ್ಯಾ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಬಂಗಾರದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. “ಇದೀಗ ಹುಟ್ಟಿದ ನಿನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ನಾವು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಈ ದಿವ್ಯ ಶರೀರದಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳು, ಸುಖಿಯಾಗಿ ಬದುಕು” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು” .

ಅನಂತರ ಆ ಬಂಗಾರದ ಕೊಡವನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಎಲ್ಲ ಋಷಿಜ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಉಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ, ಆಸನ, ಪಾತ್ರೆ, ಗ್ರಾಮ, ಹೊಲ ಮುಂತಾದ ಶಕ್ಯವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಕಲಿಕಲುಷ ವಿಮುಕ್ತಃ ಪೂಜಿತಃ ಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯೈಃ |

ಅಮರಚಮರಮಾಲಾ ವೀಜ್ಯಮಾನೋಽಪ್ಸರೋಭಃ |

ಪಿತೃಶತಮಥ ಬಂಧೂನ್ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾನ್ ಪ್ರಪೌತ್ರಾನ್ |

ಅಪಿ ನರಕನಿಮಗ್ನಾನ್ ತಾರಯೇದೇಕ ಏವ ||

ಇತಿಪಠತಿಯಇಥ್ಥಂ ಯಃ ಶೃಣೋತೀಹ ಸಮ್ಯಗ್

ಮಧುರಿಪುರಿವ ಲೋಕೇ ಪೂಜ್ಯತೇ ಸೋಪಿ ಲೋಕೇ ||

ಮತಿಮಪಿ ಚ ಜನಾನಾಂ ಯೋ ದದಾತಿ ಪ್ರಿಯಾರ್ಥಂ |

ವಿಬುಧ ಪತಿಜನಾನಾಂ ನಾಯಕಃ ಸ್ಯಾಚ್ಚಮಂಕ್ಷು ||

ಹೀಗೆ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭದಾನಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಕಲ್ಪಕಾಲ ವಾಸಿಸುವನು. ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ನೂರು ತಲೆಯ ಪಿತೃಗಳು ಇದರಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಹೊಂದುವರು. ಈ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭದಾನವಿಧಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದವರು, ಹೇಳಿದವರು, ಸರ್ವಸಿದ್ಧರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯಂತೆ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜಗದ್ವಂದ್ಯರಾಗುವರು. ಈ ದಾನ ಮಾಡಲು ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದವರು, ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯರಾಗಿ ಮೆರೆಯುವರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ವಿಧಿ ಮುತ್ತಮಮ್ |

ಯಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಂ ಸರ್ವದಾನಾನಾಂ ಮಹಾ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ, ಸರ್ವಪಾಪ ನಾಶಕವೂ ಆದ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ತುಲಾ ಪುರುಷ ದಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ವರಿಸಿ, ಮಂಟಪ ರಚಿಸಿ, ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ, ಲೋಕಪಾಲರ ಆಹ್ವಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಪಲದಿಂದ ಸಾವಿರ ಪಲದವರೆಗೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಬಂಗಾರದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಎರಡು ದಶಕಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂಟು ದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನು ಎಂಟು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ಆರು ವೇದಾಂಗಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ನಡುವೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಪಾರ್ವತಿ ಮತ್ತು ಉದಯಾಚಲ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಮರುದ್ಗಣಗಳು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಶಿಖರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ, ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟವಸುಗಳನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರನ್ನೂ ಇರಿಸಬೇಕು. ಇದರ ಹರವು ನೂರು ಅಂಗುಲ ಅಳತೆಯದಿರಬೇಕು.

ಅದರ ಮೇಲೆ ರೇಶಿಮೆ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿ, ಎಳ್ಳಿನ ದೊನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡಬೇಕು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅನಂತಶಯನನ್ನು, ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು, ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕರ್ಷಣನನ್ನು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನಾಕು ವೇದಗಳನ್ನೂ, ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಿರುದ್ಧನನ್ನೂ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ವಾಸುದೇವನನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಲ್ಲದ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಿದ ಹತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಪೂರ್ಣ ಕುಂಭಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಬಂಗಾರದ ಕೊಂಬು, ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಹಿಂಡುವ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಕರುಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹತ್ತು ಹಸುಗಳನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಪಾದುಕಾ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಮೆಟ್ಟು, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ, ಆಸನ, ಕನ್ನಡಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಕಬ್ಬು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದ್ವಿಜರ ಭೋಜನವನ್ನು ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಭಕ್ಷ್ಯ ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಹೋಮ ಹವನ ಅಧಿವಾಸನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ವೇದವಿಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅವನು,

‘ನಮೋಸ್ತು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವಧಾಮ ಜಗತ್ ಸವಿತ್ರೇ ಭಗವನ್ನಮಸ್ತೇ’
ಸಪ್ತರ್ಷಿಲೋಕಾಮರಭೂತಲೇಶ ಗರ್ಭೇಣ ಸಾರ್ಧಂ ವಿತರಾಭಿಕಾಂಕ್ಷಿತಂ
ಯೇ ದುಃಖಿತಾಸ್ತೇ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು |
ಪ್ರಯಾಂತು ಪಾಪಾನಿ ಚರಾಚರಾಣಾಮ್ ||

ತ್ವದ್ಧಾನ ಶಸ್ತ್ರಾಹತ ಪಾತಕಾನಾಂ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೋಷಾಃ ಪ್ರಲಯಂ ವ್ರಜಂತು ||

ಎಂಬ ಮಂತ್ರಹೇಳಿ, ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ದುಃಖಿತರೆಲ್ಲರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲರ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಲಿ, ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಗೆ, ವಂದನೆ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಬೇಕು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಂಟು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ದಾನವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುರು ಒಬ್ಬನೇ ಏಕಾಗ್ರ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವದಾನ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಇದು ಬಡತನದ ಕಲ್ಪ. ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದ್ದವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ಪಿತೃಮಾತೃಪೌತ್ರಮಿತ್ರಾದಿ ನೂರುತಲೆ ಬಾಂಧವರ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವದಲ್ಲದೇ ಕೊನೆಗೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ದಾನದ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮುರಾರಿಯ ದಿವ್ಯ ಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಲ್ಲದೆ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಬಂಧಿಕರ ನೂರಾರು ಪೀಳಿಗೆಯವರನ್ನೂ ಆನಂದ ಪಡಿಸುವರು.

“ಇತ್ಥಂ ಯ ವಿತದಖಿಲಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮೋಽಕ್ತಂ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಾನಮಧಿಗಮ್ಯ ಮಹದ್ವಿಮಾನಂ ||

ನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷ ವಿಶುದ್ಧತನುರ್ಮುರಾರೇ

ರಾನಂದಕೃತ್ವದಮುಪೈತಿ ಸಹಾಪ್ಸರೋಭಿಃ ||

ಸಂತಾರಯೇತ್ಪಿತೃ ಪಿತಾಮಹ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರ

ಬಂಧುಽಪ್ರಿಯಾ ತಿಥಿ ಕಲತ್ರ ಶತಾಷ್ಟಕಂ ಸಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ದಾನ ಶಕಲೀಕೃತ ಪಾತಕೌಘ-

ಮಾನಂದಯೇಚ್ಛ ಜನನೀಕುಲಮಪ್ಯಶೇಷಮ್ ||

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಕಲ್ಪಪಾದಪ ದಾನಾಖ್ಯಮತಃ ಪರಮಮುತ್ತಮಮ್ |

ಮಹಾದಾನಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸರ್ವ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸರ್ವ ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ದಾನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ತುಲಾಪುರುಷದ ದಾನದಂತೆ ಪುಣ್ಯಹವಾಚನ, ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಆವಾಹನ, ಋತ್ವಿಜರ ವರಣ, ಕುಂಡಮಂಡಪರಚನೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಮರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಣ್ಣು, ಕಾಯಿ, ರೆಂಬೆ, ಕೊಂಬೆ, ಮುಗಳು, ಎಲೆ, ತಳಿರು, ಎಲ್ಲವೂ ಗಿಡದ ಆಕಾರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಮೂರು ಪಲದಿಂದ ಸಾವಿರ ಪಲದವರೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇರುವ ಮರವು ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಬೆಲ್ಲದ ಗಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಆ ಬಂಗಾರದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೆಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ಐದು ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಸೂರ್ಯ, ಕಾಮ, (ರತಿ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಈ ಐದು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಕುಟುಂಬ ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕ್ಲಿಪ್ತವಾದ ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗದಿಂದ ರಚಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಜೊತೆ ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬೆಲ್ಲದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಭಾಗದಿಂದ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಎಂಬ ಮರವನ್ನು ನೆಡಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂದಾರ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ತುಪ್ಪದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿ ಇಡಬೇಕು. ಇನ್ನು ಕಾಲ ಭಾಗ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಪಾರಿಜಾತ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸಾವಿತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿ ಜೀರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೆಡಬೇಕು.

ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನುವಿನೊಂದಿಗೆ ಹರಿಚಂದನವೆಂಬ ಮರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಎಳ್ಳಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಕಾಲುಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿಸಿ ಇಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ರೇಶಿಮೆಯ ವಸ್ತ್ರ ಸುತ್ತಿ ಕಬ್ಬು, ಮಾಲೆ, ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಎಂಟು ಕಲಶಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರೇಷ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆ ಸುತ್ತಬೇಕು. ಪಾದುಕಾ, ಆಸನಪಾತ್ರೆ, ಜೋಡುದೀಪ, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ, ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ, ಹೂಸರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಇರಿಸಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ಛಾವಣಿಗೆ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟು ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ತೂಗಿಬಿಡಬೇಕು. ಸುತ್ತಲೂ ಹದಿನೆಂಟು ವಿಧ ದಾನಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಹೋಮ ಅಧಿವಾಸನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆರವೇರಿಸಿ ವೇದ ಪಂಡಿತರು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಹಾಕಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮೇವ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನಾರ್ಥವಾಕರಃ |
ಮೂರ್ತೋಽ ಮೂರ್ತಃ ಪರಂ ಬೀಜಮತಃ ಪಾಹಿ ಸನಾತನ ||

ತ್ವಮೇವಾಮೃತಸರ್ವಸ್ವಮನಂತಃ ಪುರುಷೋಽವ್ಯಯಃ |
ಸಂತಾನಾದ್ಭೈರುಪೇತಃ ಸನ್ ಪಾಹಿ ಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್ ||

ನಮಸ್ತೇ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಾಯ ಚಂತಿತಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಿನೇ |
ವಿಶ್ವಂಭರಾಯ ದೇವಾಯ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಯೇ ||

ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಸಂತಾನ, ಮಂದಾರ, ಪಾರಿಜಾತ, ಹರಿಚಂದನ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮರಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮೇಲೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಬಡತನವಿದ್ದರೆ ಗುರುಗಳ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಏಕಾಗ್ನಿ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ದಾನದಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಇಂದ್ರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದುಮನ್ವಂತರದಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಪ್ಸರೆಯರೊಂದಿಗೆ ವಾಸಿಸುವನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರು ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಗೋಸಹಸ್ರ ಪ್ರಧಾನದ ವಿಧಿವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೯

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನ ಮನುತ್ವಮಮ್ |
ಗೋಸಹಸ್ರಪ್ರಧಾನಾಖ್ಯಂ ಸರ್ವಪಾಪಹರಂ ಪರಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸರ್ವಪಾಪಹರವಾದ ಈ ಗೋದಾನವು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಮಹಾದಾನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮೂರು ರಾತ್ರಿ ಬರಿ ಹಾಲು ಕುಡಿದು ಇದ್ದು ಪಯೋವ್ರತ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಶುಭ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಮನ್ವಂತರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಲಾ ಪುರುಷ ದಾನದಂತೆ ಲೋಕಪಾಲಕರ ಆಹ್ವಾನ, ಹೋಮ, ಋತ್ವಿಜರ ವರಣ, ಮಂಡಪ, ಹವನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಬೇಕು.

ಬಂಗಾರದಿಂದ ಒಂದು ಎತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿ ಹೂಗಂಧಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಹಸುಗಳಿಗೂ ವಸ್ತ್ರ, ಮಾಲೆ, ಅಲಂಕಾರ, ಬಂಗಾರದ ಕೋಡು, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಆಭರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಸಿಂಗರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು

ಗೋವು ಗಳನ್ನು ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕರೆತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗಂಟೆ ಕಟ್ಟಿ ಚಿನ್ನದ ಕೊಂಬು ಇಡಿಸಿ, ಹಣೆಗೆ ಬಂಗಾರದ ತಿಲಕ ಇಟ್ಟು, ಮೈಮೇಲೆ ರೇಶಿಮೆ ಪಟ್ಟಿ ಹೊರಿಸಿ, ಹೂವು, ಗಂಧ, ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಏರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾದುಕಾ, ಭತ್ತ, ಪಾತ್ರೆ, ಆಸನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಆ ಹಸುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕೊಂಬಿಗೆ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ತೂಗು ಬಿಡಬೇಕು.

ಹತ್ತು, ಹತ್ತು, ಹಸುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದೊಂದು ಹೋರಿ ಇರಬೇಕು. ಆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನೆನಿಸಿದ ಅದಕ್ಕೂ ಮೈಮೇಲೆ ರೇಶಿಮೆ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿ ಆಭರಣ ಇರಿಸಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಹತ್ತು ಹಸುಗಳ ನಡುವೆ ಸಾವಿರ ತೊಲೆಯ ಚಿನ್ನದ ಎತ್ತನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಪ್ಪಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ರೇಷ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆ ಉಡಿಸಿ ರತ್ನದ ಆಭರಣ ತೊಡಿಸಬೇಕು. ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿನ ಜಲ್ಲೆ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹೂಮಾಲೆ ಹಾಕಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನು ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯ ಮೊಳಗಿಸಿ, ಔಷಧಿ ಮಿಶ್ರಿತ ನೀರಿನಿಂದ ಪುರೋಹಿತರ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೂ ಹಿಡಿದು, ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ನಮೋಸ್ತು ವಿಶ್ವ ಮೂರ್ತಿಭ್ಯೋ ವಿಶ್ವಮಾತೃಭ್ಯ ಏವ ಚ
ಲೋಕಾಧಿವಾಸಿನೀಭ್ಯಶ್ಚ ರೋಹಿಣೀಭ್ಯೋ ನಮೋ ನಮಃ |
ಗವಾಮಂಗೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಿ ಭುವನಾನ್ಯೇಕವಿಂಶತಿ ||
ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಸ್ತಥಾ ದೇವಾ ರೋಹಿಣ್ಯಃ ಪಾಂತು ಮಾತರಃ |
ಗಾವೋ ಮೇ ಅಗ್ರತಃ ಸಂತು ಗಾವಃ ಪೃಷ್ಠತ ಏವಚ |
ಗಾವಃ ಶಿರಸಿ ಮೇ ನಿತ್ಯಂ ಗವಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವಸಾಮ್ಯಹಮ್ ||
ಯಸ್ಮಾತ್ ತ್ವಂ ಉಕ್ಷರೂಪೇಣ ಧರ್ಮ ಏವ ಸನಾತನಃ
ಅಷ್ಟಮೂರ್ತೇಃ ಅಧಿಷ್ಠಾನಮತಃ ಪಾಹಿ ಸನಾತನ' ||

ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನವುಳ್ಳ ವಿಶ್ವಮಾತೆಯರು ಎನಿಸಿದ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ನಮೋನಮಃ.

ಈ ಹಸುಗಳ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಲೋಕಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಗೋಮಾತೆಯಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಗೋವುಗಳೇ ಇರಲಿ. ಗೋವುಗಳ ನಡುವೆ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆ. ಗೋವುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಎಲೋ ಎತ್ತೆ, ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ನಿನ್ನ ಈ ಎತ್ತಿನ ರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಮಹಾದೇವರ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿರುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು'. ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋರಿಯನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಆ ಆಕಳುಗಳೊಂದಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಆ ಹತ್ತು ಆಕಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಆಕಳವನ್ನು ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಉಳಿದ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದ್ದವರನ್ನು ನೋಡಿ ನೂರು, ಐವತ್ತು, ಇಪ್ಪತ್ತು, ಹತ್ತು, ಐದು ಆಕಳುಗಳನ್ನಾದರೂ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಒಂದೇ ಆಕಳವನ್ನು ಬಹಳ ಮಂದಿಯ ನಡುವೆ ಕೂಡಿ ದಾನ ಕೊಡಬಾರದು. ಸಾಕುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿದ್ದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅನೇಕ ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟರೂ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ.

ನೈಕಾ ಬಹುಭ್ಯೋ ದಾತವ್ಯಾ ಯತೋ ದೋಷಕರೀ ಭವೇತ್ |

ಬಹ್ವಶ್ಚೈಕಸ್ಯ ದಾತವ್ಯಾಃ ಧೀ ಶ್ರೀ ಸೌಭಾಗ್ಯ ವೃದ್ಧಯೇ ||

ಪಯೋವ್ರತಃ ಪುನಸ್ತಿಷ್ಠೇದೇಕಾಹಂ ಗೋ ಸಹಸ್ರದಃ |

ಶ್ರಾವಯೇತ್ ಶ್ರುಣುಯಾದ್ವಾಪಿ ಮಹಾದಾನಾನುಕೀರ್ತನಮ್ ||

ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವವನು ಒಂದು ದಿನ ಬರೀ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿ ಉಪವಾಸವಿರಬೇಕು. ಮಹಾದಾನಗಳ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಬೇಕು. ತಾನೂ ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪದವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಗೋದಾನದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಧಾನದಿಂದ ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನಮಾಡಿದವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಿದ್ಧರೂ ಚಾರಣರೂ ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆಗಳು ತೂಗಾಡುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಲೋಕಪಾಲಕರ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. ದೇವಾಧಿದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಕ್ಕಳುಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಏಳು ಲೋಕಗಳಿಗಿಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಶಂಕರನ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಈ ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಮಾನವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ನೂರು, ತಾಯಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ನೂರು ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರಗೈಯುವನು. ಪುತ್ರಪೌತ್ರರೊಂದಿಗೆ ನೂರಾರು ಕಲ್ಪಕಾಲ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವನು. ಪುಣ್ಯಕ್ಷೀಣವಾದ ಬಳಿಕ ಮರಳಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಅಖಂಡ ಭೂಮಂಡಲದ ಏಕಮಾತ್ರ ಸಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಮೆರೆಯುವನು. ನಂತರ ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶಿವಧ್ಯಾನ ಗೈಯುವನು. ಅನಂತರ ವಿಷ್ಣುಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪಿತರಶ್ಚಾಭಿನಂದಂತಿ ಗೋಸಹಸ್ರ ಪ್ರದಂ ಸುತಂ |

ಅಪಿ ಸ್ಯಾತ್ಸ ಕುಲೇಽಸ್ಮಾಕಂ ಪುತ್ರೋ ದೌಹಿತ, ಏವ ವಾ ||

ಗೋ ಸಹಸ್ರ ಪ್ರದೋ ಭೂತ್ವಾ ನರಕಾದುದ್ಧರಿಷ್ಯತಿ ||

ತಸ್ಯ ಕರ್ಮಕರೋ ವಾ ಸ್ಯಾದಪಿ ದ್ರಷ್ಟಾ ತಥೈವ ಚ |

ಸಂಸಾರಸಾಗರಾದಸ್ಮಾದ್ಯೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸಂತಾರಯಿಷ್ಯತಿ ||

ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಿತೃಗಳು ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಹರಸುವರು.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳ ಹೃದಯದ ಹಂಬಲ ಹಾರೈಕೆಗಳು ಇಂತಿರುತ್ತವೆ. “ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಹಸುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನು ಜನಿಸಬಹುದೇ? ಕೊನೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮನೆತನದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗೋದಾನಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾವಿರ ಹಸುಗಳನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬಹುದೇ! ನಮ್ಮ ಪೌತ್ರ ದೌಹಿತ್ರ ಎರಡು ವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಗೋಸಹಸ್ರದಾನಗೈದು ನಮ್ಮನ್ನು ನರಕದಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸಬಹುದೇ?

ಸ್ವಯಂ ತನಗೆ ಸಹಸ್ರ ಗೋದಾನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಇತರರು ಗೋದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನಾದರೂ ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದೇ! ಈ ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಸಾಕು. ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಪಿತೃಗಳಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಘೋರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಪಿತೃಗಳ ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಸ್ತಿಕನು ಸಾವಿರ ಹಸುಗಳ ದಾನವನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಪಠತಿ ಯ ಏತದ್ಗೋಸಹಸ್ರಪ್ರದಾನಂ ।

ಸುರಭಿವನಮುಪೇಯಾತ್ಸಂಸ್ಕರೇದ್ವಾಥ ಪಶ್ಯೇತ್ ॥

ಅನುಭವತಿ ಮುದಂ ವಾ ಮುಚ್ಯಮಾನೋ ನಿಕಾಮಂ ।

ಪ್ರಹತಕಲುಷದೇಹಃ ಸೋಽಪಿ ಯಾತಿೇಂದ್ರಲೋಕಮ್ ॥

ಈ ಗೋಸಹಸ್ರ ದಾನದ ಮಹಾದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುವವನು ಸ್ವರ್ಗದ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ವಿಹರಿಸುವನು. ಈ ದಾನವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಂಡವನೂ, ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವವರೂ ಕೂಡ ಪಾಪವಿಮುಕ್ತರಾಗಿ, ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಇಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖ-ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಕಾಮಧೇನು ವಿಧಿಂ ಪರಮ್ |

ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದಂ ನೃಣಾಂ ಮಹಾ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಗೋದಾನದ ನಂತರ ಜನರ ಸರ್ವಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಸರ್ವಭೀಷ್ಠ ಕೊಡುವ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ದಾನದ ವಿಧಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕಪಾಲಕರ ಆವಾಹನ, ಅಧಿವಾಸನ, ಕುಂಡನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಮಂಡಪರಚನೆ ಹಾಗೂ ಹೋಮಾದಿ ವಿಧಾನಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ.

ಶುದ್ಧವಾದ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಆಕಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕರುವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬಡತನವಿದ್ದರೆ ಒಂದೇ ಕುಂಡ ರಚಿಸಿ ಏಕಾಗ್ನಿ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೋಮವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನೊಬ್ಬನೇ ನಡೆಸಬೇಕು. ಸಾವಿರ ಪಲ ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ತೊಲೆ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಕಳು ಉತ್ತಮ. ಐದು ನೂರು ಪಲದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಧ್ಯಮ. ಎರಡು ನೂರು ಪಲದ್ದು ಕನಿಷ್ಠ. ಬಡವರಿದ್ದರೆ ಮೂರು ಪಲದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಕಾಮಧೇನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ, ಕೃಷ್ಣಾ ಜನ ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬೆಲ್ಲದ ಮುದ್ದೆಯಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ರತ್ನಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಬಂಗಾರದ ಆಕಳು ಇಡಬೇಕು. ಎಂಟು ಕಲಶಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯ, ಎಂಟು ಕಬ್ಬಿನಗಳ, ಹಿಂಡುವ ಪಾತ್ರೆ, ಆಸನ, ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆ, ದೀಪದ ಸಮೆ, ಕೊಡೆ, ಕುಂಡಲ, ಗಂಟೆ, ಬಂಗಾರ ಕೋಲು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಾಲು, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲ, ಹೂವು, ಕಾಯಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಇಡಬೇಕು. ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ಭತ್ತಚಾಮರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಬಗೆಯ ರಸ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೂ ಹಣ್ಣು ಜೀರಿಗೆ, ಕೋತಂಬರಿ, ಸಕ್ಕರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಐದು ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮೇಲುಗಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತರ ವೇದಘೋಷ, ಮಂಗಲ ವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಯಜಮಾನನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಹಾಕಿ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಆ ಸುವರ್ಣದ ಕಾಮಧೇನುವಿನಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

“ತ್ವಂ ಸರ್ವದೇವವರ ಮಂದಿರಮಂಗ ಭೂತಾ

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಿ ತ್ರಿಪಥಗೋದಧಿಪರ್ವತಾನಾಮ್ |

ತ್ವದ್ಧಾನ ಶಸ್ತ್ರ ಶಕಲೀಕೃತ ಪಾತಕೌಘಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಸ್ಮಿ ನಿರ್ವೃತಿ

ಮತೀವ ಪರಾಂ ನಮಾಮಿ ||

ಲೋಕೇ ಯಥೇಷ್ಟಿತ ಫಲಾರ್ಥ ವಿಧಾಯಿನೀಂ ತ್ವಾ ।
ಮಾಸಾದ್ಯ ಕೋಽಭಿಭವ ದುಃಖಮುಪೈತಿ ಮರ್ತ್ಯಃ ॥

ಸಂಸಾರ ದುಃಖ ಶಮನಾಯ ಯತಸ್ವ ಕಾಮಂ ।
ತ್ವಾಂ ಕಾಮಧೇನುಮಿತಿ ದೇವಗಣಾ ವದಂತಿ ॥

ತಾಯೀ ನೀನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ತವರು ಮನೆ. ನೀನೇ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಿ. ನಿನ್ನ ದಾನವು ನನ್ನ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಶಸ್ತ್ರದಂತೆ ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ತಾಯಿ, ನೀನು ಗಂಗೆಯಂತೆ ಪವಿತ್ರಳು. ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರಳು. ಪರ್ವತದಂತೆ ಅಚಲಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ನಿನಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಬೇಡಿದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುವದು ?

ನನ್ನ ಸಂಸಾರದ ದುಃಖ ಕಳೆಯಲು ನೀನು ಯತ್ನಿಸು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ಕಾಮಧೇನು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

“ಆಮಂತ್ರ್ಯ ಶೀಲಕುಲರೂಪ ಗುಣಾನ್ವಿತಾಯ ವಿಪ್ರಾಯ ಯಃ
ಕನಕಧೇನುಮಿಮಾಂಪ್ರದದ್ಯಾತ್ ॥

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಧಾಮ ಸ ಪುರಂದರ ದೇವ ಜುಷ್ಪಂ ಕನ್ಯಾಗಣೈಃ
ಪರಿವೃತಃ ಪದಮಿಂದುಮೌಲೀಃ ॥

ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಒಳ್ಳೇ ಶೀಲ, ಒಳ್ಳೇ ಕುಲ, ರೂಪ, ಗುಣ, ವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು ಈ ಕನಕದ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ದಾನ ಕೊಟ್ಟವನು ಇಂದ್ರಾದಿ ಸೇವ್ಯವಾದ ದಿವ್ಯಚಂದ್ರ ಚೂಡನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಪ್ಸರೆಯರೊಂದಿಗೆ ಸುಖಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಎಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ತ ಉವಾಚ :

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷಾಮಿ ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವವಿಧಿಂ ಪರಮ್ |

ಯಸ್ಯ ಪ್ರದಾನಾದ್ಭವನೇ ಚಾನಂತಂ ಫಲಮಶ್ನುತೇ ||”

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ, ಕನಕದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸುವರ್ಣಾಶ್ವ ದಾನವು ಅನಂತ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ, ಶುಭ ತಿಥಿಯಂದು ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ, ದೇವತಾವಾಹನ, ಋತ್ವಿಜ ವರುಣ, ಮಂಟಪ ನಿರ್ಮಾಣ, ಲೋಕಪಾಲಕರ ಪೂಜೆ, ವೇದಿಕಾಲಂಕರಣ, ಆಚಾರ್ಯ ಪೂಜೆ, ಕುಂಡಾದಿ ರಚನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ವೇದಿಕೆಯ ನಡುವೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಹಾಕಬೇಕು. ಎಳ್ಳಿನ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ, ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸಿ, ಬಂಗಾರದ ಅಶ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಇಡಬೇಕು.

ಮೂರು ಪಲದ ಮೇಲೆ, ಎಷ್ಟಾದರೂ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಯೋಗ್ಯತಾನುಗುಣವಾಗಿ ಕನಕದ ಕುದುರೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಪಾದರಕ್ಷೆ, ಭತ್ತ, ಚಾಮರ, ಆಸನ ಎಂಟು ಪೂರ್ಣ ಕುಂಭಮಾಡಿ, ಕಬ್ಬು, ಪಾತ್ರೆ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು, ಹಾಸಿಗೆ, ದಿಂಬು, ಬಂಗಾರದ ಸೂಜಿ ಇಟ್ಟು ಮುಂತಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನ ಚಿನ್ನದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

ತತಃ ಸರ್ವಾಷಧಿ ಸ್ನಾನ ಸ್ನಾಪಿತೋ ವೇದಪುಂಗವೈಃ |

ಇಮಮುಚ್ಚಾರಯೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಗೃಹೀತ ಕುಸುಮಾಂಜಲಿಃ ||

ಅನಂತರ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಔಷಧಿ ಮಿಶ್ರಿತ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವನು ಬೊಗಸೆ ತುಂಬ ಹೂವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

“ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವ ದೇವೇಶ, ವೇದಾಽಹರಣ ಲಂಪಟ |

ವಾಜಿರೂಪೇಣ ಮಾಂ ಅಸ್ಮಾದ್ ಪಾಹಿ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಾತ್ ||

ತ್ವಮೇವ ಸಪ್ತಧಾ ಭೂತ್ವಾ ಭಂದೋರೂಪೇಣ ಭಾಸ್ಕರೇ |

ಯಸ್ಮಾತ್ ಭಾಸಯಸೇ ಲೋಕಾನತಃ ಪಾಹಿ ಸನಾತನ ||”

ಸರ್ವ ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯನಾದ ಹಯಗ್ರೀವ ರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಅಶ್ವರೂಪದಿಂದ ನೀನೇ ವೇದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದೆ. ನೀನೇ ಭಂದೋಮಯವಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳ ರೂಪದಿಂದ ರವಿಯ ರಥವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸೂರ್ಯಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ದಿವ್ಯಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಬೆಳಗುವಿ. ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ, ಗುರುವಿಗೆ, ಆ ಕನಕಮಯವಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಋತ್ವಿಜರನ್ನೆಲ್ಲ ಗೋದಾನ ನೀಡಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಧಾನ್ಯ, ಉಪಕರಣ, ಶಯ್ಯಾ, ಆಸನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗುರುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಾನಂತರ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕು.

“ಇತಿ ಪಠತಿ ಯ ಏತದ್ಧೇಮ ವಾಜಿ ಪ್ರದಾನಂ ।
ಸಕಲ ಕಲುಷ ಮುಕ್ತಃಸೋಽಶ್ವಮೇಧೇನ ಯುಕ್ತಃ ॥

ಕನಕಮಯ ವಿಮಾನೇನಾರ್ಕಲೋಕಂ ಪ್ರಯಾತಿ ।
ತ್ರಿದಶ ಪುರ ವಧೂಭಿಃ ಪೂಜ್ಯತೇ ಯೋಽಭಿಪಶ್ಯನ್ ॥

ಯೋ ವಾ ಶ್ರುಣೋತಿ ಪುರುಷೋಽಲ್ಪಧನಃ ಸ್ಮರೇದ್ವಾ ।
ಹೇಮಾಶ್ವ ದಾನಮಭಿನಂದಯತೀಹಲೋಕಃ ॥

ಸೋಽ ಪಿ ಪ್ರಯಾತಿ ಹತ ಕಲ್ಮಷ ಶುದ್ಧ ದೇಹಃ ।
ಸ್ನಾನಂ ಪುರಂದರ ಮಹೇಶ್ವರ ದೇವ ಜುಷ್ಪಮ್ ॥

ಈ ಸುವರ್ಣಾಶ್ವ ದಾನದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಫಲ. ಇದರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಆ ಪುಣ್ಯ ಬರುವದು. ಮತ್ತು ಅವನು ಬಂಗಾರದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸುರಸುಂದರಿಯರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರಯಾಣಿಸುವನು. ಬಡವರಿಗೆ ಇಂತಹ ಚಿನ್ನದ ಕುದುರೆ ದಾನಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಹೇಮಾಶ್ವದಾನ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ, ಇದರ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ಮರಣ, ಪಠಣ ಅಥವಾ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವೂ, ಶಿವನ ಕೈಲಾಸ ಲೋಕವೂ ತಾವಾಗಿ ದೊರಕುವವು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರಕ್ತ್ವಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ಪುಣ್ಯಮಶ್ವರಥಂ ನಾಮ ಮಹಾಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಈಗ, ಪಾಪನಾಶಕವಾದ ಅಶ್ವರಥ ದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ತುಲಾಪುರುಷದಾನದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದು ಋತ್ವಿಜ ಮಂಡಪಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಳ್ಳೇ ಪುಣ್ಯದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆ ಸಜ್ಜು ಗೊಳಿಸಿ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ವಿಧಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಕೃಷ್ಣಾಚನದ ಮೇಲೆ ಎಳ್ಳುಗಳನ್ನು ರಾಶಿಯಿಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಂಗಾರದ ರಥವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರ, ನೀಲಮಣಿಯ ಧ್ವಜರೂಪವಾದ ಕುಂಭವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟಲೋಕ ಪಾಲಕರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಗಳನ್ನು ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ, ರೇಶಿಮೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು, ಕಬ್ಬಿನ ಗಳ, ಮಾಲೆ, ಹಣ್ಣು, ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತೂಗಿಬಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಧಿವಾಸನ ಮಾಡಿ, ಆ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕುದುರೆ ಹೂಡಿದ ಚಿನ್ನದ ರಥವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಮೂರು ಪಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೂಕದ ರಥವನ್ನು ಎಂಟು, ನಾಕು, ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನಾದರೂ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಹೂಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ದಾನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೂವು ಹಿಡಿದು, ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

“ನಮೋನಮಃ ಪಾಪವಿನಾಶನಾಯ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನೇ

ವೇದತುರಂಗಮಾಯ |

ಧಾಮ್ನಾಮಧೀಶಾಯ ದಿವಾಕರಾಯ ಪಾಪೌಘ ದಾವಾನಲ

ದೇಹಿ ಶಾಂತಿಮ್ ||”

ವಸ್ವಷ್ಟಕಾದಿತ್ಯ ಮರುದ್ಗಣಾನಾಂ ತ್ವಮೇವ ಧಾತಾ ಪರಮಂ

ನಿದಾನಮ್ |

ಯತಸ್ತತೋ ಮೇ ಹೃದಯಂ ಪ್ರಯಾತು ಧರ್ಮೈಕತಾ

ನ ತ್ವಮಘೌಘ ನಾಶಾತ್ ||

ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶ ಮಾಡುವ, ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುವ, ವೇದ ಗಳೆಂಬ ಕುದುರೆ ಹೂಡಿದ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳ

ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ನಮೋನಮಃ ಪಾಪಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಸುಟ್ಟು ರಾಶಿ ಮಾಡುವ ದಿವಾಕರನೇ, ನಮಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸು.

ಎಂಟು ವಸುಗಳೂ ಹನ್ನೆರಡೂ ಆದಿತ್ಯರೂ ಮರುದ್ಗಣಗಳೇ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನೀನೇ ಅಧೀಶ್ವರನಾಗಿರುವೆ. ನೀನೇ ನಮಗೆ ಶರಣು. ನಮ್ಮ ದುರಿತಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದು ಕರುಣಿಸು. ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಎಲ್ಲಿಯೆ ಹರಿದಾಡಿದರೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಮಾತ್ರಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರಲಿ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಬೆಳೆಯಲಿ” ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಆ ರಥವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಾನ ನೀಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿ ಈ ಮಿಸುನಿಗುದುರೆಯುಳ್ಳ ಚಿನ್ನದ ದಾನ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಸುವರ್ಣ ಅಶ್ವ, ಸುವರ್ಣ ರಥಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮಹೇಶ್ವರನ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಮತ್ತು

“ದೇದೀಪ್ಯಮಾನ ವಪುಷಾ ವಿಜಿತ ಪ್ರಭಾವ-
ಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಮಂಡಲಮಖಂಡಿತ ಚಂಡಭಾನೋಃ |

ಸಿದ್ಧಾಂಗನಾ ನಯನ ಷಟ್ಪದ ದೀಯಮಾನ
ವಕ್ತ್ರಾಂಬುಜೋಂ ಬುಜಽಭವೇನ ಚಿರಂ ಸಹಾಸ್ತೇ ||

ಪ್ರಭಾಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ದಿವ್ಯದೇಹದಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಿಸುವನು. ಸಿದ್ಧ ಸುಂದರಿಯರ ಚೆಲವುಗಂಗಳು ತುಂಬಿಗಳಂತೆ ಅವನ ಮುಖ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಮುತ್ತುವವು.

ಈ ಸುವರ್ಣಾಶ್ವರಥದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಪಠಿಸಿದವನೂ, ಕೇಳಿದವನೂ ಎಂದೂ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನರಕಾಂತನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹೇಮಹಸ್ತಿರಥಂ ಶುಭಮ್ |

ಯಸ್ಯ ಪ್ರದಾನಾದ್ಭವನಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಯಾತಿ ಮಾನವಃ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಈಗ ಚಿನ್ನದ ಆನೆಯ ರಥದ ದಾನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದ ದಾನಮಾಡಿದವನು ವಿಷ್ಣುಲೋಕ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕಪಾಲಕರ ಆವಾಹನ, ಋತ್ವಿಜ, ಕುಂಡಮಂಡಪ, ವೇದಿಕಾರಚನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶೀರ್ವಾದ, ಸಲಕರಣೆಗಳ ತಯಾರಿ ಮುಂತಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ದಿನ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ಮರು ದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜೊತೆಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು.

ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರವುಳ್ಳ, ಪುಷ್ಪರಥದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ರಥವನ್ನು ರತ್ನಖಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಮೇಲೆ ಹರವಿದ ಎಳ್ಳಿನ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಎಂಟು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಶಿವ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿಹಿತ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು. ರಥದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕು. ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯ, ಆಸನ, ಚಂದನ, ಪಾತ್ರೆ, ದೀಪ, ಗಂಧ, ಚಾಮರ, ಭತ್ತ, ಕನ್ನಡಿ, ಪಾದುಕೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಧ್ವಜದ ಮೇಲೆ ಗರುಡನನ್ನು, ನೋಗದ ಮೇಲೆ ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

ನಾಲ್ಕು ಕಶಲಗಳಿರಬೇಕು. ಪಂಚರಂಗೀ ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಹಣ್ಣಿನ ಗೊನೆ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳನ್ನು ತೂಗು ಬಿಡಬೇಕು. ಎಂಟು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಬಂಗಾರದ ಆನೆಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿನ ಸರಹಾಕಿ, ಆ ಚಿನ್ನದ ರಥದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಆನೆಗಳನ್ನು ಐದು ಪಲದ ಮೇಲೆ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಷ್ಟು ತೂಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಮಂಗಲ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮಂತ್ರಪೂತಜಲದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಬಳಿಕ, ಬೋಗಸೆ ತುಂಬ ಹೂವು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ನಮೋ ನಮಃ ಶಂಕರ ಪದ್ಮಚಾರ್ಕ-

ಲೋಕೇಶ ವಿದ್ಯಾಧರ ವಾಸುದೇವೈಃ ||

ತ್ವಂ ಸೇವ್ಯಸೇ ವೇದ ಪುರಾಣಯಜ್ಞೈಃ |

ತೇಜೋಮಯ ಸ್ಯಂದನ ಪಾಹಿ ತಸ್ಮಾತ್ ||

ತೇಜಃಪುಂಜದಂತಿದ್ದ ಬಂಗಾರದ ರಥಕ್ಕೆ ನಮೋನಮಃ. ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂರ್ಯ, ಲೋಕಪಾಲ, ವಿದ್ಯಾಧರ, ಯಜ್ಞ, ಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲದರಿಂದ ಸೇವಿತನಾದ ನೀನು ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸು.

ಯತ್ತತ್ಪದಂ ಪರಮಗುಹ್ಯತಮಂ ಮುರಾರೇ-
ರಾನಂದ ಹೇತು ಗುಣ ರೂಪ ವಿಮುಕ್ತಮಂತಃ ||

ಯೋಗೈಕ ಮಾನಸದೃಶೋ ಮುನಯಃ ಸಮಾಧೌ |
ಪಶ್ಯಂತಿ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ನಾಥ ಪದೇಽಧಿರೂಢಃ ||

ಅತ್ಯಂತ ಗುಹ್ಯತಮವೂ ಆನಂದದಾಯಕವೂ ಯೋಗಿಗಳ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ
ಗೋಚರಿಸಲ್ಪಡುವಂತಹದೂ ಅಮಂಗಲಗುಣ ರೂಪಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ
ಶ್ರೀಹರಿಯು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ದಿವ್ಯಸ್ಥಾನ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ.

“ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮೇವ ಭವ ಸಾಗರ ಸಂಪ್ಲುತಾನಾ-
ಮಾನಂದಭಾಂಡ ಮೃತಮಧ್ವರ ಪಾನಪಾತ್ರಮ್ ||

ತಸ್ಮಾದಘೌಘಶಮನೇನ ಕುರುಪ್ರಸಾದಂ |
ಚಾಮೀಕರೇಭರಥ ಮಾಧವ ಸಂಪ್ರದಾನಾತ್ ||

ಈ ಚಿನ್ನದ ರಥದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ, ಸಂಸಾರ
ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುವ ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ರಕ್ಷಿಸಿ ಆನಂದನೀಡುವ ಸುಖನಿಧಿಯೇ ನೀನು.
ನೀನೇ ಯಜ್ಞ, ಯಜ್ಞಪಾತ್ರ, ಯಜ್ಞಪತಿ, ಯಜ್ಞಗತಿ, ಯಜ್ಞರೂಪಿ, ಯಜ್ಞಮಯ.
ನನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನೇ ಪರಿಹರಿಸು. ಈ ಚಿನ್ನದ ರಥದ ದಾನದಿಂದ ನನ್ನ
ಪಾಪರಾಶಿ ಯೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು” ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಬಂಗಾರದ ಆನೆ
ರಥವನ್ನು ದಾನದಿಂದ ನೀಡಬೇಕು.

“ಇತ್ಥಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಕನಕೇಭ ರಥಪ್ರಧಾನಂ |
ಯಃಕಾರಯೇತ್ ಸಕಲ ಪಾಪವಿಮುಕ್ತದೇಹಃ ||

ವಿದ್ಯಾಧರಾಮರ ಮುನೀಂದ್ರ ಗಣಾಭಿಜುಷ್ಠಃ |
ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಸೌ ಪದಮತಿಂದ್ರಿಯಮಿಂದುಮೌಲೇಃ ||

ಇಂಥ ಬಂಗಾರದ ಆನೆ ರಥಗಳ ದಾನ ಮಾಡಿದವನು ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಮುಕ್ತನಾಗಿ
ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿಪುಂಗವರೂ, ಗಣಾಧೀಶರೂ ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಲು
ಶಕ್ಯವಾದ ಚಂದ್ರಚೂಡನಾದ ಶಿವನ ದಿವ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಘೋರ ಪಾತಕಗಳ ದಳ್ಳುರಿಯಿಂದ ಬೆಂದು
ಬೇಗುದಿಗೊಂಡ ಪಾಪಿಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ಹೇಮರಥ ದಾನದಿಂದ ಪಾಪಮುಕ್ತ
ನಾಗುವರು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಾಯಿತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಬಂಧು ಬಳಗದವರನ್ನೆಲ್ಲ
ತನ್ನೊಡನೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವರು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ಪಂಚಲಾಂಗಲಕಂ ನಾಮ ಮಹಾಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಈಗ, ಮಹಾಪಾತಕ ನಾಶಕ ಎನಿಸುವ, ಪಂಚಲಾಂಗಲಕ ಎಂಬ ಮಹಾದಾನದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯುಗಾದಿ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ ದಿನದಲ್ಲಿ, ಐದು ನೇಗಿಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಒಂದು ಹೊಲ ಅಥವಾ ಗದ್ದೆ, ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಗುಂಟೆ ಅಥವಾ ಇದರ ಅರ್ಧ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಪಟ್ಟಣವನ್ನಾಗಲೀ ಇಡೀ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಐದು ನೇಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಆ ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬಂಗಾರದ ಚಿಕ್ಕ ಐದು ನೇಗಿಲುಗಳನ್ನು ಐದು ಪಲ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಸಾವಿರ ಪಲದವರೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಉಳಿದಲ್ಲ ಬೇಸಾಯದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೂ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಇಟ್ಟು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು.

ಹತ್ತು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಂಗಾರದ ಕೊಂಬು, ಬಂಗಾರದ ಕೋಡು, ಮುತ್ತಿನ ಬಾಲ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾದ, ಅಗುರು, ತಿಲಕ, ಕೆಂಪು ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆ, ಹೂವು, ಹಾರ, ಚಂದನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಗೋಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಋತ್ವಿಜ, ಮಂಡಪ, ದೇವತೆಗಳ ಆಹ್ವಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪಲಾಶ, ಸಮಿಧೆ, ತುಪ್ಪ, ಕರಿ, ಎಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದ್ರ, ಆದಿತ್ಯ, ರುದ್ರರಿಗೆ, ಪಾಯಸದ ಚರುವನ್ನು ಒಂದೇ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯಜಮಾನನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆಧರಿಸಿ, ದ್ವಿಜದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಬಂಗಾರದ ಸೂತ್ರ, ಚಿನ್ನದ ಸರ, ಬಳೆ, ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಸಪರಿಕರವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೂ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಬಂಗಾರದ ಉಂಗುರ, ರೇಷಿಮೆಯ ಜೋಡು ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮುತ್ತು ರತ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ಋತ್ವಿಜರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕರು ಹಾಗೂ ಹಿಂಡುವ ಪಾತ್ರೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ಹಸುವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಹದಿನೆಂಟು ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ನೇಗಿಲ ಬಳಿ ಸುತ್ತಲೂ ಇಟ್ಟು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ ದಾನವಿಧಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕು.

“ಯಸ್ಮಾದ್ಧೇವಗಣಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚರಾಣಿ ಚ |

ಧುರಂಧರಾಂಗೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಸ್ಮಾದ್ ಭಕ್ತಿಃ ಶಿವೇಽಸ್ತು ಮೇ ||

ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ಭೂಮಿದಾನಸ್ಯ ಕಲಾಂ ನಾರ್ಹಂತಿ ಷೋಡಶೀಮ್ |

ದಾನಾನ್ಯನ್ಯಾನಿ ಮೇ ಭಕ್ತಿಃಕರ್ಮ ಏವ ದೃಢಾ ಭವೇತ್ ||

ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಚರಾಚರಗಳೂ ನೇಗಿಲ ಹೊತ್ತ ಎತ್ತಿನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂಥ ನೇಗಿಲ ವಾಹಕವಾದ ಎತ್ತನ್ನು ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀ ಶಿವನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ದಾನಗಳು ಭೂಮಿ ದಾನದ ಹದಿನಾರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲಿನಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡ ಕೊಡಲಾರವು. ಆದುದರಿಂದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯು ಇರಲಿ” ಎಂಬ ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ ಐದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ನೇಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ಐದು ಚಿನ್ನದ ನೇಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯ ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಾನನೀಡಬೇಕು.

ಏಳು ಮೊಳದ ಅಳತೆಗೋಲಿನಿಂದ ಮೂವತ್ತು ಕೋಲು ಅಡ್ಡ ಮೂವತ್ತು ಕೋಲು ಅಗಲ ಅಳದರೆ ಆಗುವ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿವರ್ತನ ಎನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಭೂಮಿಗೆ ಗೋಚರ್ಮ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನೂರು ನಿವರ್ತನಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಾನಮಾಡುವವನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಣಾಶ ಹೊಂದುವವು. ಇದರರ್ಥದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಕನಿಷ್ಠ ಗೋಚರ್ಮ ಪರಿಮಾಣದಷ್ಟಾಗಲೀ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟೂ ದಾನ ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟಾದರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

“ಯಾವಂತಿ ಲಾಂಗಲಕ ಮಾರ್ಗ ಮುಖಾನಿ ಭೂಮೇ ।

ಭಾರ್ಷಾಂಪತೇರ್ದುಹಿತರಂಗಜ ರೋಮಕಾಣಿ ॥

ತಾವಂತಿ ಶಂಕರ ಪುರೇ ಸ ಸಮಾ ಹಿ ತಿಷ್ಠೇದ್ ।

ಭೂಮಿ ಪ್ರದಾನಮಿಹ ಯಃ ಕುರುತೇ ಮನುಷ್ಯಃ ॥

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊಲವನ್ನು ನೇಗಿಲು ಸಹಿತವಾಗಿ ಹಸುವಿನೊಂದಿಗೆ ದಾನ ನೀಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನೇಗಿಲುಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಎಷ್ಟಿರುವವೋ ಮತ್ತು ಆ ಹಸುವಿನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲುಗಳು ಎಷ್ಟಿರುವವೋ ಅಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಶಂಕರನ ಕೈಲಾಸ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಗಂಧರ್ವ ಕಿನ್ನರ ಸುರಾಸುರ ಸಿದ್ಧಸಂಘೈ-

ರಾಧೂತ ಚಾಮರ ಮುಪೇತ್ಯ ಮಹದ್ವಿಮಾನಮ್ ॥

ಸಂಪೂಜ್ಯತೇ ಪಿತೃ ಪಿತಾಮಹ ಬಂಧು ಯುಕ್ತಃ ।

ಶಂಭೋಃ ಪರಂ, ವ್ರಜತಿ ಚಾಮರ ನಾಯಕಸ್ಸನ್ ॥

ದೇವದಾನವರೂ ಗಂಧರ್ವ ಕಿನ್ನರರೂ ನಿಂತು ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ದಿವ್ಯ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭೂದಾನ ಲಾಂಗಲ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾತ ಬಂಧು ಬಳಗದೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತುಗೊಂಡು ದೇವತಾಗಣದ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಶಿವನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಐದುತ್ತಾನೆ.

“ಇಂದ್ರತ್ವಮಪ್ಯಧಿಗತಂ ಕ್ಷಯಮಭ್ಯುಪೈತಿ |

ಗೋ ಭೂಮಿ ಲಾಂಗಲ ಧುರಂಧರ ಸಂಪ್ರದಾನಾತ್ ||

ತಸ್ಮಾದಘೌಘ ಪಟಲ ಕ್ಷಯ ಕಾರಿ ಭೂಮೇ

ದರ್ಶನಂ ವಿಧೇಯಮಭಿಭೂತಿ ಭವಾಭವಾಯ ||

ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಇಂದ್ರಪದವಿಯೂ ಕೂಡ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಪುಣ್ಯ ಸವೆದ ಬಳಿಕ ಅದರಿಂದ ಪತನವು ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ವೃಷಭದಾನ, ನೇಗಿಲ ದಾನಗಳಿಂದ ಬರುವ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೂ ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲಕ್ಕೂ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಮಾನವರ ಪಾಪಗಳ ಹಿಂಡು ತಂಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವ ಭೂದಾನವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಸರ್ವವಿಧ ಐಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವೂ ಕೂಡ ದೊರಕುವುದು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ಹೇಮ ಧರಾಖ್ಯ ಮಹಾದಾನ ವರ್ಣನಂ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೮೫

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಧರಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ಪಾಪ ಕ್ಷಯ ಕರಂ ನೃಣಾಮಮಂಗಲ್ಯವಿನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾನವರ ಅಶುಭ ಅಮಂಗಲಗಳನ್ನು, ದುರಿತ ದುರದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕ ಭೂದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು.

ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಂತಿರುವ ಭೂಲೋಕದ ಒಂದು ಆಕಾರ ಮಾಡಿಸ ಬೇಕು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಸೀಮಾ ಪರ್ವತ, ನಡುವೆ ಮೇರು ಪರ್ವತ, ಕಿಂಪುರುಷಾದಿ ಖಂಡಗಳು ಭಾರತಾದಿ ಒಂಭತ್ತು ನವವರ್ಷಗಳೂ, ಜಂಬೂದ್ವೀಪ, ಎಂಟು ಲೋಕ ಪಾಲಕರು, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶರುದ್ರರೂ, ದ್ವಾದಶ ಆದಿತ್ಯರೂ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರತ್ನಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹೊಳೆ ಹಳ್ಳ, ನದಿ, ಕೊಳ್ಳ, ಸಮುದ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಭೂಪಟ ವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಈ ಭೂಚಿತ್ರವನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪಲ ಅಥವಾ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಬಂಗಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಬಡವರಿದ್ದರೆ ೩೦ ರಿಂದ ೧೦೦ ಪಲದವರೆಗೆ ಕೊನೆಗೆ ಐದು ಪಲ ಬಂಗಾರ ದಿಂದಾದರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದು.

ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನು ಋತ್ವಿಜರ ವರಣ ಕುಂಡಮಂಡಪಾದಿ ನಿರ್ಮಾಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಇತರ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತುಲಾಪುರುಷದಾನದಂತೆ

ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾಜನ ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಎಳ್ಳಿನ ರಾಶಿ ಒಟ್ಟಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಈ ಚಿನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ವಸ್ತ್ರ, ಖಾರ, ಹುಳಿ, ಸಿಹಿ ಮುಂತಾದ ಷಡ್ರಸಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಎಂಟು ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಮೇಲಿನ ಛಾವಣಿಗೆ ರೇಶಿಮೆಯ ಬಟ್ಟೆಯ ತುಂಡನ್ನು ಹೊದಿಸಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಗಂಧ ಹೂವು, ಹಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಆ ಬಳಿಕ ಅಧಿವಾಸನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಯಜಮಾನನು ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆ ಬಿಳಿ ಮಾಲೆ ಹಾಗೂ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಬೊಗಸೆ ತುಂಬಾ ಹೊ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸುಮುಹೂರ್ತ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ತ್ವಮೇವ ಭವನಂ ಯತಃ
ಧಾತ್ರೀಚ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ಅತಃ ಪಾಹಿ ವಸುಂಧರೇ
ವಿಶ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ಸ್ಥಿತಾ ಯಸ್ಮಾತ್ತತೋ ವಿಶ್ವಂಭರಾ ಸ್ತೃತಾ ||
ವಸು ಧಾರಯಸೇ ಯಸ್ಮಾತ್ ವಸು ಚಾತೀವ ನಿರ್ಮಲಂ |
ವಸುಂಧರಾ ಯತೋ ಜಾತಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಪಾಹಿ ಭಯಾದಲಮ್ ||
ಚತುರ್ಮುಖೋಽಪಿ ನೋ ಗಚ್ಛೇದ್ಯಸ್ಮಾದಂತಂ ತವಾಚಲೇ |
ಅನಂತಾಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ತ್ರಾಹಿ ಸಂಸಾರ ಕರ್ದಮಾತ್ ||
ತ್ವಮೇವ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಗೋವಿಂದೇ ಶಿವೇ ಗೌರಿತಿ ಚ ಸ್ಥಿತಾ |
ಗಾಯತ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾಚಂದ್ರೇ ರವೌ ಪ್ರಭಾ |
ಬುದ್ಧಿಬೃಹಸ್ಪತೌ ಖ್ಯಾತಾ ಮೇಧಾ ಮುನಿಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾ ||
ಧೃತಿಃ ಸ್ಥಿತಿಃ ಕ್ಷಮಾ, ಕ್ಷೋಣೀ, ಪೃಥ್ವೀ, ವಸುಮತೀ, ರಸಾ
ಏತಾಭಿಃ ಮೂರ್ತಿಭಿಃ ಪಾಹಿ ದೇವಿ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಾತ್ ||

ಎಲ್ಲದೇವತೆಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ನೆಲೆ, ನಿಲ್ಲಾಣ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ತಾಯಿ, ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಧಾತ್ರಿ, ಭೂತಧಾತ್ರಿ ಎಂದು ಹೆಸರು.

ನಿರ್ಮಲವಾದ ಬಂಗಾರ, ರತ್ನ ಮುಂತಾದ (ವಸ್ತು) ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ವಸುಂಧರಾ ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುವರು.

ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವಂಭರಾ ಎಂದೂ ನಿನಗೆ ನಾಮಧೇಯ.

ನಿನ್ನ ಕೊನೆ ಎಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಅನಂತಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಳ್ಳವಳಾಗಿರುವೆ.

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪದಿಂದ ಇರುವೆ. ಶಿವನಲ್ಲಿ ಗೌರಿ ನಾಮ ದಿಂದಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರಿ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ನೀನೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವೆ.

ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ನೀನು ಬೆಳದಿಂಗಳು, ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಪ್ರಭೆ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಬುದ್ಧಿ. ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಮೇಧಾ.

ಧೃತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಕ್ಷಮಾ, ಕ್ಷೋಣೀ, ಪೃಥ್ವೀ, ವಸುಮತೀ, ರಸಾ, ಮುಂತಾದ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ನಾಮರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ನೀನು, ಭೂದೇವಿಯೆ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸು.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ, ಆ ಚಿನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಅಥವಾ ಕಾಲುಭಾಗ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಮಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೇಮ ಭೂಮಿಯ ದಾನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ವಿಮಾನದಿಂದ ವಿಷ್ಣುಪುರಕ್ಕೆ ಯಾನ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರು ಕಲ್ಪ ವಾಸ. ಇದರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ದಿವ್ಯಸ್ಥಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪಾಪಮುಕ್ತಿ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತೆದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ವಿಶ್ವಚಕ್ರಾಖ್ಯ ಮಹಾದಾನ ವಿಧಿವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೮೬

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ವಿಶ್ವಚಕ್ರಮಿತಿಖ್ಯಾತಂ ಮಹಾಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಮಹಾಪಾಪ ಪರಿಹರಿಸುವ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಹಾದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಸಾವಿರ ಅಥವಾ ಐದೂನೂರು ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡೂವರೆ ನೂರು ಪಲ ಬಂಗಾರದಿಂದ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವನ್ನು ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಬಡವನಾಗಿದ್ದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಪಲಕ್ಕಿಂತ ಏನಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಈ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಹದಿನಾರು ಹಲ್ಲುಗಳು, ಎಂಟು ಹಳಗಳು ಇರಬೇಕು. ಇದರ ನಾಭಿ ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ಯೋಗಾರೂಢನಾದ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಪದ್ಮಧಾರಿ, ಶ್ರೀಹರಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟಮಹಿಷಿಯರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಜಲಶಾಯಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಅತ್ತಿ, ಭೃಗು, ವಶಿಷ್ಠ, ಕಶ್ಯಪ, ಮುಂತಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ಪರಶುರಾಮ, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಬುದ್ಧ, ಕಲ್ಕಿ ಈ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇರಿಸಬೇಕು.

ತೃತೀಯಾವರಣದಲ್ಲಿ ಗೌರೀದೇವಿಯನ್ನು ಸಪ್ತಮಾತೆಯರಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಿಡಿಸಬೇಕು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಆದಿತ್ಯರು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಐದನೆಯ ದರಲ್ಲಿ ಪಂಚಮಹಾಭೂತ ಏಕದಶರುದ್ರರು, ಆರನೆಯ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ಲೋಕಪಾಲಕರು, ಎಂಟು ದಿಗ್ಗಜಗಳು, ಏಳನೆಯದರಲ್ಲಿ ಹರಿಯ ಹದಿನಾರು ದಿವ್ಯ

ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಇರಿಸಬೇಕು. ಎಂಟನೇದ್ಧರಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹಿಂದೆ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ವರಿಸಬೇಕು. ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಹೋಮಹವನಾದಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ಮಂಟಪಾದಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಮೇಲೆ ಕರಿ ಎಳ್ಳು ರಾಶಿ ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಚಕ್ರ ಇರಿಸಬೇಕು. ಸುತ್ತಲೂ ಹದಿನೆಂಟು ಧಾನ್ಯ, ಷಡ್ರಸಗಳು, ಎಂಟು ಪೂರ್ಣಕುಂಭ, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸ್ತುಮಾಲೆಗಳನ್ನೂ ಇರಿಸಬೇಕು. ಮೇಲಿನ ಛಾವಣಿಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಹೆಣೆದು, ಅಂಚಿನಗುಂಟ ಕಬ್ಬಿನಜಲ್ಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ರತ್ನಗಳನ್ನು ತೂಗುಬಿಟ್ಟು, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಜೋತಾಡುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿ, ದಾನದ ಸಕಲ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿರುಬೇಕು. ಓಲಗದವರು ಮಂಗಲ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಯಜಮಾನ ಅನಂತರ, ಮಂಗಲ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟು, ಹೋಮ ಅಧಿವಾಸನ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ, ಹೂವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೂರುಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

“ನಮೋ ವಿಶ್ವಮಯಾಯೇತಿ ವಿಶ್ವ ಚಕ್ರಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

ಪರಮಾನಂದರೂಪೀ ತ್ವಂ ಪಾಹಿನಃಪಾಪಕರ್ದಮಾತ್ |

ತೇಜೋಮಯಮಿದಂ ಯಸ್ಮಾತ್ ಸದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಯೋಗಿನಃ

ಹೃದಿ ತತ್ತ್ವಂ ಗುಣಾತೀತಂ ವಿಶ್ವಚಕ್ರಂ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

ವಾಸುದೇವ ಸ್ಥಿತಂ ಚಕ್ರಂ ಚಕ್ರಮಧ್ಯೇತುಮಾಧವಃ

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಧಾರ ರೂಪೇಣ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಸ್ಥಿತಾವಿಹ ||

ವಿಶ್ವಚಕ್ರಮಿದಂ ಯಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವ ಪಾಪ ಹರಂ ಪರಮ್ |

ಆಯುಧಂ ಚಾಪಿ ವಾಸಶ್ಚ ಭವಾದುದ್ಧರ ಮಾಮತಃ ||”

ಇತ್ಯಾಮಂತ್ರೈ ಚ ಯೋ ದದ್ಯಾದ್ವಿಶ್ವಚಕ್ರಂ ವಿಮತ್ಸರಃ |

ವಿಮುಕ್ತಃ ಸರ್ವ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ ವಿಷ್ಣುಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ ||

ಪ್ರಣಮೇದ್ವಾಥ ಯಃ ಕೃತ್ವಾ ವಿಶ್ವಚಕ್ರಂ ದಿನೇ ದಿನೇ |

ತಸ್ಯಾಯುರ್ವರ್ಧತೇ ನಿತ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ವಿಪುಲಾ ಭವೇತ್ ||

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಪರಮಾನಂದ ರೂಪಿಯೂ ಆದ ಜಗಚ್ಚಕ್ರಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ನಮ್ ನಮಸ್ಕಾರ. ತೇಜೋಮಯವಾದ ಈ ಜಗತ್ ಚಕ್ರವು ವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವಾಸುದೇವನು ಆ ಚಕ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಇದಕ್ಕೆ

ಆಧಾರ. ಇದೂ ಕೂಡ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಆಧಾರ. ಸರ್ವ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಆ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವನ್ನು ನಾನು ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

“ಇತಿ ಸಕಲ ಜಗತ್ಸುರಾಧಿವಾಸಂ |
ವಿತರತಿ ಯಸ್ತಪನೀಯ ಷೋಡಶಾರಮ್ ||

ಹರಿಭವನಮುಪಾಗತಃ ಸ ಸಿದ್ಧಿ-
ಶ್ಚಿರಮಭಿಗಮ್ಯ ನಮಸ್ಯತೇ ಶಿರೋಭಿಃ ||
ಅಸುದರ್ಶನತಾಂ ಪ್ರಯಾತಿ ಶತ್ರುಃ |
ಮದನ ಸುದರ್ಶನತಾಂ ಚ ಕಾಮಿನೀಭ್ಯಃ ||
ಸ ಸುದರ್ಶನ ಕೇಶವಾನುರೂಪಃ |
ಕನಕ ಸುದರ್ಶನ ದಾನ ದಗ್ಧ ಪಾಪಃ ||

ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿ, ಚಿನ್ನದ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದವರು ಪಾಪಮುಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪಾಖ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿ ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ವಾಸ ಮಾಡುವರು. ಈ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಹನ್ನೆರಡು ಸಲ ನಮಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಬಂಗಾರದ ಚಕ್ರದಾನದಿಂದ ನರನು ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯನೂ, ಕಾಮಿನಿಯರಿಗೆ ಸುಂದರನಾಗಿ ದೃಶ್ಯನೂ ಆಗಿ ಸುದರ್ಶನಧಾರಿ ಹರಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವನು. ಇದರಿಂದ ಆಯುಷ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಸಂಸಾರ ಮುಕ್ತಿ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರ ಎಂಬತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು

—○—

ಮಹಾಕಲ್ಪಲತಾಖ್ಯ ಮಹಾದಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೮೭

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚಃ

ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನ ಮನುತ್ವಮಮ್ |

ಮಹಾಕಲ್ಪಲತಾ ದಾನಂ ಮಹಾ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇದರ ನಂತರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಾಪ ತೊಳೆಯುವ ಮಹಾಕಲ್ಪಲತಾದಾನದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಶುಭದಿನದಂದು, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಮಂಟಪ, ಋತ್ವಿಜವರಣ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ ಬಂಗಾರದ ಹತ್ತು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಗೆಬಗೆಯ, ಬಟ್ಟೆ, ಹಣ್ಣು, ಕಾಯಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ವಿದ್ಯಾಧರ ಹಾಗೂ ಗರುಡಪಕ್ಷಿಗಳ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕುವ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು, ಹೂವುಗಳನ್ನು ಹರಿಯುವ ಸಿದ್ಧರು ಗಿಡದ ಟೊಂಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳ ತುಂಬ ಇಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪತ್ನೀ ಸಹಿತರಾದ ಎಂಟು ಲೋಕಪಾಲಕರ ಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿ

ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಉಪ್ಪಿನ ಗುಂಪಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ಬಳ್ಳಿಗಳ ನಡುವೆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮತ್ತು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯ ಮಂಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಧಾರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ, ಅನಂತಶಕ್ತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಕೂಡಬೇಕು.

ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲದ ಮೇಲೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರ ಹಿಡಿದ ಇಂದ್ರನ ರಾಣಿ ಶಚೀದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೌಟನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಅಗ್ನಿಯ ಪತ್ನಿ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ, ಗದಾಪಾಣಿಯಾದ ಯಮದೇವರ ಮಡದಿಯಾದ ಶ್ಯಾಮಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಂತೆ ಮಾಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪದ ಮೇಲೆ, ಖಡ್ಗ ಹಿಡಿದ ನಿರುತಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಗಪಾಶ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಮೀನ ವಾಹನವಾದ ವರುಣನ ಮಡದಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು, ವಾಯವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಿಗರೆಯ ಮೇಲೆ ಏರಿದ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದ ವಾಯುದೇವರ ಮಡದಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು, ಸಕ್ಕರೆಯ ಮೇಲೂ, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಶಂಖ ಹಿಡಿದ ಕುಬೇರ ಪತ್ನೀ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ದ್ರವ್ಯದ ಮೇಲೂ, ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ ಧರಿಸಿ, ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿದ ಶಿವೆಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಣ್ಣೆಯ ಮೇಲೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲ ದೇವೀ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವರಪ್ರದಮುದ್ರೆಮಾಡಬೇಕು. ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮಗುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಐದರಿಂದ ಸಾವಿರದ ಪಲದವರೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿನ್ನದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪಂಚರಂಗಿ ಛಾವಣಿ ಹಾಕಿಸಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಪಂಚವರ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಹೂವಿನ ಗುಚ್ಚ ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳನ್ನು ಹಂದರದ ಸುತ್ತು ತೂಗಿಸಬೇಕು. ಹತ್ತು ಪೂರ್ಣ ಕಲಶ, ಜೋಡುವಸ್ತ್ರ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಯಜಮಾನನು, ಮಂಗಳ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೈತುಂಬ ಹೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

“ನಮೋ ನಮಃ ಪಾಪ ವಿನಾಶಿನೀಭ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಲೋಕೇಶ್ವರ

ಪಾಲನೀಭ್ಯಃ

ಆಶಾಸಿತಾಧಿಕೃತಫಲ ಪ್ರದಾಭ್ಯೋ ದಿಗ್ಭ್ಯಸ್ಥಥಾ ಕಲ್ಪಲತಾ ವಧೂಭ್ಯಃ॥

ಇತಿ ಸಕಲ ದಿಗಂಗನಾ ಪ್ರದಾನಂ ಭವ ಭಯ ಸೂಧನಕಂಯಃ ಕರೋತಿ|

ಅಭಿಮತ ಫಲದೇ ಸ ನಾಗಲೋಕೇ ವಸತಿ ಪಿತಾಮಹ ವತ್ಸರಾಣಿ ತ್ರಿಂಶತ್ ||

ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಜನ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ, ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲ ನೀಡುವ ದಿಗಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕಲ್ಪಲತಾ ದಾನವನ್ನು ಅದರಂತೆ ದಿಗ್ದಾನವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮೂರು ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ನಾಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ಎಂಬತ್ತೇಳನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ಸಪ್ತಸಾಗರ ಮಹಾದಾನ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೮೮

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನ ಮನುತ್ವಮಮ್ |

ಸಪ್ತಸಾಗರಕಂ ನಾಮ ಸರ್ವ ಪಾಪ ಪ್ರಣಾಶನಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿನಾಶಗೈಯುವ ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯಜಮಾನನು ಶುಭದಿನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಆರಿಸಿ ಮಂಡಪವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಹೋಮಹವನ ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಆವಾಹನಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ತುಲಾ ಪುರುಷದಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ.

ಬಂಗಾರದ ಒಂದು ಮೊಳ ಉದ್ದವಾದ ಏಳು ಕುಂಡಗಳನ್ನು ಏಳು ಪಲ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಆ ಕುಂಡಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಮೇಲೆ ಎಳ್ಳು ಹಾಸಿ ಇಡಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ಕುಂಡವನ್ನು ಉಪ್ಪು, ಎರಡನೆಯದು ಹಾಲಿನಿಂದ, ಮೂರನೆಯದು ತುಪ್ಪದಿಂದ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಬೆಲ್ಲದಿಂದ, ಐದನೆಯದು ಮೊಸರಿನಿಂದ, ಆರನೆಯದು ಸಕ್ಕರೆ, ಏಳನೆಯದನ್ನು ತೀರ್ಥಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿಡಬೇಕು.

ಉಪ್ಪಿನ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಬಂಗಾರದಮೂರ್ತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಲಿನ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕೇಶವನನ್ನು, ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು, ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು, ಮೊಸರಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು, ಸಕ್ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ತೀರ್ಥೋದಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಏಳು ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವ ವಿಧ ಧಾನ್ಯ, ರತ್ನ ಹಾಕಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಹೋಮ ಹವನ, ಅಧಿವಾಸನ ಮಾಡಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರುಣ ದೇವತಾಕವಾದ ಹೋಮ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ವೇದಪಂಡಿತರು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ವೇದಜ್ಞ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಂಗಲ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಯಜಮಾನನು ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳಬೇಕು.

ನಮಾಮಃ ಸರ್ವಸಿಂಧೂನಾಮಾಧಾರೇಭ್ಯಃ ಸನಾತನಾಃ |

ಜಂತೂನಾಂ ಪ್ರಾಣದೇಭ್ಯಶ್ಚ ಸಮುದ್ರೇಭ್ಯೋ ನಮೋ ನಮಃ ||

ಕ್ಷೀರೋದಕಾಜ್ಯ ದಧಿ ಮಾಧುರ ಲಾವಣೇಷು |
ಸಾರಾಮೃತೇನ ಭುವನತ್ರಯ ಜೀವ ಸಂಘಾನ್ ||

ಆನಂದಯಂತಿ ವಸುಭಿಶ್ಚ ಯತೋ ಭವಂತಃ |
ತಸ್ಮಾನ್ನ ಮಾಪ್ಯಘೃ ವಿಘಾತಮಲಂ ದಿಶಂತು ||

ಯಸ್ಮಾತ್ಸಮಸ್ತ ಭುವನೇಷು ಭವಂತ ಏವ |
ತೀರ್ಥಾನುದಾನ ಸುರ ದಿವ್ಯಮಣಿ ಪ್ರತಾನಮ್ ||

ಪಾಪಕ್ಷಯಾಮೃತ ವಿಲೇಪನ ಭೂಷಣಾಯ |
ಲೋಕಸ್ಯ ಬಿಭ್ರತಿ ತದಸ್ತು ಮಮಾಪಿಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ||

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಜೀವನಾಧಾರವಾದ ನೀರನ್ನು ಕೊಡುವ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಸಮುದ್ರಗಳಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ.

ಹಾಲು, ನೀರು, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು, ಬೆಲ್ಲ, ಉಪ್ಪು, ಸಕ್ಕರೆ, ಅಮೃತಗಳಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆನಂದಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಮುತ್ತು ರತ್ನಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾನದಿಂದ ದೇಶವನ್ನು ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಮಾಡುವ, ಎಲೋ, ಸಪ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳೆ, ನನ್ನ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡಿ, ಸಂಪದವನ್ನು ನೀಡಿರಿ.

ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥ, ದೇವತೆ, ರತ್ನರಾಶಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನೀವೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವಿರಿ. ಜನರ ಪಾಪರಾಶಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಮಗೂ ಕರುಣಿಸಿರಿ.

ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ, ಬಂಗಾರದ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಪದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಸಕಲ ಪಾಪ ವಿಧೂತಿ ವಿರಾಜಿತಃ |
ಪಿತೃಪಿತಾಮಹ ಪುತ್ರ ಕಳತ್ರಕಂ ||

ನರಕಲೋಕ ಸಮಾಕುಲಮಪ್ಯಹೋ |
ಝಟಿತಿ ಸೋಽಪಿ ನಯೇಚ್ಛಿವ ಮಂದಿರಮ್ ||

ಸಮುದ್ರ ದಾನ ನೀಡಿದ ಮಾನವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷನಾಗುವನು. ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಅಜ್ಜ ಮಗ ಮಡದಿ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಯಾರೇ ಇರಲಿ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವನು.

ಇತೀ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡುನೂರ ಎಂಬತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ |

ರತ್ನಧೇನ್ವಿತಿ ವಿಖ್ಯಾತಂ ಗೋಲೋಕಫಲದಂ ನೃಣಾಮ್ ||

ಮತ್ಸ್ಯ:- ಇದರ ನಂತರ ಗೋಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರತ್ನಧೇನು ದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಋತ್ವಿಜವರಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಕುಂಡಮಂಡಪ ರಚನೆ, ಲೋಕಪಾಲಕರ ಆವಾಹನೆ, ಹೋಮಹವನಾದಿಗಳೆಲ್ಲವು ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನದಂತೆ. ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರತ್ನದ ಹಸುವನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇಡಬೇಕು.

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಉಪ್ಪಿನ ದೊನ್ನೆ ಇಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲೆ ರತ್ನಧೇನುವನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಎಂಭತ್ತೊಂದು ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಅದರ ಮುಖವನ್ನು, ನೂರು ಪುಷ್ಪರಾಗ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಕೊರಳನ್ನು, ಬಂಗಾರದ ತಿಲಕ ಉಳ್ಳ ಹಣೆಯನ್ನು ನೂರು ಮುತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಮೂರು ಹವಳಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ಶಿಂಪುಗಳಿಂದ ಎರಡು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬಂಗಾರದ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಎರಡು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನೂರು ವಜ್ರಗಳಿಂದ ಅದರ ತಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನೂರು ಗೋಮೇಧಿಕರತ್ನಗಳಿಂದ ಸರಮಾಡಿ ಹಾಕಬೇಕು. ನೂರು ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿ ಕೂಡಿಸಿ ಬೆನ್ನನ್ನು, ಮೂರು ವೈಷ್ಣವ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳನ್ನು, ಮೂರು ಸ್ಫಟಿಕ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು, ಮೂರು ಸೌಗಂಧಿಕ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಸೊಂಟವನ್ನು, ಬಂಗಾರದಿಂದ ಖುರಗಳನ್ನು, ಮುತ್ತಿನ ಗುಚ್ಛಗಳಿಂದ ಬಾಲವನ್ನು, ಚಂದ್ರಕಾಂತ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಗಳಿಂದ ಮೂಗನ್ನೂ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೊಕ್ಕಳವನ್ನೂ, ಮೂರು ಗರುಡಮಣಿಯಿಂದ ಕೆಚ್ಚಲವನ್ನೂ, ಹೊಂದಿಸಿ ರತ್ನಧೇನುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಉಳಿದ ಅಂಗಗಳ ಸಂದುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಜೋಡಿಸಬೇಕು. ಸಕ್ಕರೆಯ ನಾಲಿಗೆ, ಬೆಲ್ಲದ ಗೋಮಯ, ತುಪ್ಪದ ಗೋಮೂತ್ರ, ನಿಜವಾದ ಹಾಲು, ಮೊಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಹಾಲು ಮೊಸರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಆ ರತ್ನದ ಹಸುವಿನ ಬಾಲದ ತುದಿಗೆ ಚಾಮರ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಹಿಂಡುವ ಪಾತ್ರೆ ಇಟ್ಟು ಬಂಗಾರದ ಕುಂಡಲ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು.

ಈ ರತ್ನಧೇನುವಿನ ಕಾಲುಭಾಗ ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳಿಂದ ಕರುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಪಾದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಬ್ಬಿನ ಗಣಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ

ಧಾನ್ಯ, ಹಣ್ಣು-ಹಂಪಲ ಇರಿಸಿ, ಐದು ಬಣ್ಣದ ಹಂದರವನ್ನು ಹಾಕಿ ಋತ್ವಿಜರಿಂದ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹೋಮ ಹವನ, ಅಥವಾ ಅಧಿವಾಸನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ವಿಪುಲವಾಗಿ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

“ತ್ವಾಂ ಸರ್ವದೇವ ಗಣಧಾಮ ಯತಃ ಪಠಂತಿ ।
 ರುದ್ರೇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಕಮಲಾಸನ ವಾಸುದೇವಾಃ ॥
 ತಸ್ಮಾತ್ ಸಮಸ್ತ ಭುವನ ತ್ರಯ ದೇವ ಯುಕ್ತಾ ।
 ಮಾಂ ಪಾಹಿ ದೇವಿ ಭವಸಾಗರ ಪೀಡ್ಯಮಾನಂ ॥
 ಆಮಂತ್ರ್ಯ ಜೈಷ್ಠಮಭಿತಃ ಪರಿವೃತ್ಯ ಭಕ್ತ್ಯಾ ।
 ದದ್ಯಾದ್ವಿಧಾಯ ಗುರವೇ ಜಲಪೂರ್ವಿಕಾಂ ತಾಮ್ ॥
 ಯಃ ಪುಣ್ಯಮಾಪ್ಯ ದಿನಮತ್ರ ಕೃತೋಪವಾಸಃ ।
 ಪಾಪೈರ್ವಿಮುಕ್ತತನುರೇತಿ ಪದಮುರಾರೇಃ ॥

ಎಲಾ ಗೋಮಾತೆ, ಶಿವ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವಾಸಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿವೆ. ಸಂಸಾರ ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಾಡುವ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸು.” ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ರತ್ನದ ಆಕಳವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ತಿರುಗಿಸಿ ತೋರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ, ನೀರು ಬಿಟ್ಟು, ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ದಿನ ಯಜಮಾನನು ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ಈ ದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ದಿವ್ಯ ವಿಮಾನಾರೂಢನಾಗಿ, ವಿಷ್ಣು ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರ ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಮಹಾಭೂತ ಘಟ ಮಹಾದಾನದ ವರ್ಣನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೯೦

ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ

“ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮಹಾದಾನಮನುತ್ತಮಮ್ ।
 ಮಹಾಭೂತ ಘಟಂ ನಾಮ ಮಹಾ ಪಾತಕ ನಾಶನಮ್ ॥

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿವಾರಣಮಾಡುವ ಮಹಾಭೂತ ಘಟವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ದಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ ಕುಂಡಮಂಡಪ ನಿರ್ಮಾಣ, ಲೋಕಪಾಲಕ ಆವಾಹನ ಹೋಮ ಹವನಾದಿಗಳನ್ನು ಶುಭದಿನದಂದು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ ಬಂಗಾರದ ಕೊಡವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಮೂರು ಬೆರಳು ಎತ್ತರವಾದ ಒಂದು ಗೇಣು ಅಗಲವಾದ ಆ ಸುವರ್ಣ ಕುಂಭವನ್ನು ಹಾಲು

ತುಪ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೆಡಬೇಕು. ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಆರೂಢರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನೂ, ವರಾಹ ದೇವರು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಭೂದೇವಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಮೊಸಳೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ವರುಣ, ಅಡಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಅಗ್ನಿ, ಚಿಗರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ವಾಯು, ಪುಷ್ಕರ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಕುಬೇರ, ಇಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಗಣಪತಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನದ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡದ ಒಳಗೆ ಇರಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಐದು ವೇದಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸಂಕೇತ ಚಿಹ್ನೆ ರೂಪವಾಗಿ ಆ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು.

ಋಗ್ವೇದದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಅಕ್ಷಸೂತ್ರ, ಯಜುರ್ವೇದ ಸಂಕೇತ ಕಮಲ, ಸಾಮವೇದ ಸಂಕೇತ ತಂಬೂರಿ, ಕೊಳಲು, ಅಥರ್ವಣ ವೇದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ದರ್ಭೆ ಹಾಗೂ ಸೌಟು, ಐದನೆಯ ವೇದವಾದ ಭಾರತ ಪುರಾಣದ ಸಂಕೇತ ರೂಪವಾಗಿ ಕಮಂಡಲು ಅಕ್ಷಸೂತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು.

ಬಂಗಾರದ ಕುಂಭದ ಸುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಧಾನ್ಯ ಆಸನ, ಕನ್ನಡಿ, ಆವುಗೆ, ಕೊಡೆ, ದೀಪ, ಆಭರಣ, ಹಾಸಿಗೆ, ಪೂರ್ಣಕಲಶ ಈ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಪಂಚರಂಗಿಯ ಚಪ್ಪರವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಮೇಲ್ಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು.

ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಅಧಿವಾಸನ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಗಿಸಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

“ನಮೋ ವಃ ಸರ್ವ ದೇವಾನಾಮಾಧಾರೇಭ್ಯಶ್ಚರಾಚರೇ ।

ಮಹಾಭೂತಾದಿ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಶಾಂತಿರಸ್ತು ಶಿವಮ್ ಮಮ ।

ಯಸ್ಮಾತ್ ನ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯಸ್ತಿ ಮಹಾಭೂತೈರ್ವಿನಾಕೃತಂ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ತಸ್ಮಾತ್ ಶ್ರೀಃ ಅಕ್ಷಯಾಸ್ತು ಮೇ||”

ಸರ್ವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯವಾದ ಮಹಾಭೂತಗಳ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮ್ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.

ನಮಗೆ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಲಿ. ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಭೂತಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಿರಲಿ.” ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮಹಾಭೂತ ಘಟವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸೂರ್ಯ ಸದೃಶವಾದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪಿತೃಗಳು ಹಾಗೂ ಬಾಂಧವರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವಿಷ್ಣುಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವನು.

ಘೋಡಶೈತಾನಿ ಯಃ ಕುರ್ಯಾನ್ಮಹಾದಾನಾನಿ ಮಾನವಃ ।

ನ ತಸ್ಯ ಪುನರಾವೃತ್ತಿರಿಹ ಲೋಕೇಽಭಿಜಾಯತೇ ॥

ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಹದಿನಾರು ದಾನಗಳನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಷೋಡಶ ದಾನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಹೇಳಿದರೆ, ಕೇಳಿದರೆ, ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕರುಣೆಯಿಂದ ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆನಂದಪಡುವನು.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

— 0 —

ಕಲ್ಪಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೯೧
ಮನುರವಾಚಿ :

“ಕಲ್ಪ ಮಾನಂ ತ್ವಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮನ್ವಂತರ ಯುಗೇಷು ಚ |

ಇದಾನೀಂ ಕಲ್ಪನಾಮಾನಿ ಸಮಾಸಾತ್ಕಥಯಾಚ್ಛತ ||”

ಮನು :- ಅಚ್ಛತನೇ ನೀನು, ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈಗ ಆ ಕಲ್ಪಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ತಿಳಿಸು.

ಮತ್ಸ್ಯ :- ಕಲ್ಪಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವದೂ ಕೂಡಾ ಪಾಪನಾಶಕ ವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ವೇದ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಶ್ವೇತಕಲ್ಪ, ಎರಡನೆಯದು ನೀಲಲೋಹಿತ, ಮೂರನೆಯದು ವಾಮದೇವಕಲ್ಪ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ರಾಧಂತರಕಲ್ಪ, ಐದನೆಯದು ರೌರವ ಕಲ್ಪ, ಆರನೆಯದು ದೇವಕಲ್ಪ, ಏಳನೆಯದು ಬೃಹತ್ಕಲ್ಪ, ಎಂಟನೆಯದು ಕಂದರ್ಪಕಲ್ಪ, ಒಂಭತ್ತನೆಯದು ಸದ್ಯುಕಲ್ಪ, ಹತ್ತನೆಯದು ಈಶಾವಕಲ್ಪ.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯದು ತಮಃಕಲ್ಪ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯದು ಸಾರಸ್ವತಕಲ್ಪ, ಹದಿಮೂರನೆಯದು ದಾನಕಲ್ಪ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದು ಗಾರುಡಕಲ್ಪ, ಹದಿನೈದನೆಯದು ಕೌರ್ಮಕಲ್ಪ, ಹದಿನಾರು ನಾರಸಿಂಹಕಲ್ಪ, ಹದಿನೇಳು ಸಮಾನಕಲ್ಪ, ಹದಿನೆಂಟು ಆಗ್ನೇಯಕಲ್ಪ, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಸೋಮಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಾನಸಕಲ್ಪ.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ತತ್ಪುರುಷಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವೈಕುಂಠಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೂರು ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಾವಿತ್ರೀಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಘೋರಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರಾಹಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವೈರಾಜಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಗೌರೀಕಲ್ಪ, ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಹೇಶ್ವರಕಲ್ಪ. ಈ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವರು ತ್ರಿಪುರಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಮೂವತ್ತನೆಯದೇ ಪಿತೃಕಲ್ಪ. ಈ ಪಿತೃಕಲ್ಪವೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅನಿಸುವದು. ಅವರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಕೂರ್ಮಕಲ್ಪದಂದು ಆಗುವದು.

ಈ ಮೂವತ್ತು ಕಲ್ಪಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಒಂದೊಂದು ದಿನಗಳು ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮೂವತ್ತು ಕಲ್ಪಗಳು ಮುಗಿದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಆಗುವದು. ಯಾರ ಮಹಿಮೆಯು ಯಾವ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಗುವದೋ ಅವರ ಹೆಸರು

ಆ ಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಕೀರ್ಣ, ತಾಮಸ, ರಾಜಸ, ಸಾತ್ವಿಕ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಹಾಗೂ ಪಿತೃಗಳ ಮಹಿಮೆಯು ಕಂಡು ಬರುವದು.

ತಾಮಸ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ಶಿವ, ಮುಂತಾದವರ ಮಹಿಮೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ರಾಜಸ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಹಿಮೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಇದರಂತೆ ಪುರಾಣಗಳೂ ಕೂಡಾ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ, ಸಂಕೀರ್ಣ, ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಯಾವ ಯಾವ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳ ಮಹಿಮೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವರು. ಅದು ಆಯಾ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಪಿತೃಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಪಿತೃಮಹಿಮಾ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಪುರಾಣಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣ ಪುರಾಣವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ತಾಮಸ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅಗ್ನಿ, ಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪುರಾಣಗಳು ತಾಮಸ ಪುರಾಣಗಳು. ರಾಜಸ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಸೌರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣಗಳು ರಾಜಸ ಪುರಾಣಗಳು ಎನಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರಾಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಪದ್ಮ ವಿಷ್ಣು ವರಾಹ ಮುಂತಾದ ಈ ಪುರಾಣಗಳು ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರಾಣವೆನಿಸಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ, ಯೋಗಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು ಸಜ್ಜನರು ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಾತ್ವಿಕ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪುಣ್ಯ ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಣ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇತ್ತು ವಿಫಲ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಮನುಮಹಾರಾಜನೇ, ನಿನಗೆ ನಾನು ಈ ಎಲ್ಲ ಪುರಾಣ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಣೆಮಾಡಿದೆ. ಈ (ಮತ್ಸ್ಯ)ಪುರಾಣ ಸಂಹಿತೆಯು ಸರ್ವಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕವೂ ಆರೋಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯ ಮುಂತಾದ ಫಲಪ್ರದವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮೂವತ್ತು ಕಲ್ಪಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಒಂದು ತಿಂಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳು ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಇಂತಹ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದರೆ ಶಿವನ ಒಂದು ದಿನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಶಿವನ ನೂರು ವರುಷಗಳಾದರೆ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಷ್ಣು ಮಲಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವು ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಯಾದ, ಎಲ್ಲದೇವಾಧಿದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯನಾದ ಜನಾರ್ದನನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

ಆ ನಂತರ ವೈವಸ್ವತ ಮನುವು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ವಿವಿಧ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಮನ್ವಂತರದ ಅವಧಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನು. ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವದು ಸೂರ್ಯಕುಲದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ಆ ವೈವಸ್ವತ ಮನುವಿನ ಮನ್ವಂತರವು. ಈ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣವು ಎಲ್ಲ ಪುರಾಣಗಳಿಗಿಂತ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ. ಈ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೂರ ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

—○—

ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿಷಯಸೂಚಿ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೯೨

ಸೂತ ಉವಾಚ

“ಏತದ್ವಃ ಕಥಿತಂ ಸರ್ವಂ ಯದುಕ್ತಂ ವಿಶ್ವರೂಪಿಣಾ |
ಮಾತ್ಸ್ಯಂ ಪುರಾಣಮಖಿಲಂ ಧರ್ಮ ಕಾಮಾರ್ಥ ಸಾಧನಂ ||೧||

ಯತ್ರಾದೌ ಮನುಸಂವಾದೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕಥನಂ ತಥಾ
ಸೌಖ್ಯಂ ಶಾರೀರಕಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಚತುರ್ಮುಖ ಮುಖೋದ್ಭವಂ ||೨||

ದೇವಾಸುರಾಣಾಮುತ್ಪತ್ತಿರ್ಮಾರುತೋತ್ಪತ್ತಿರೇವ ಚ |
ಮದನದ್ವಾದಶೀ ತದ್ವಲ್ಲೋಕಪಾಲಾಭಿ ಪೂಜನಂ ||೩||

ಮನ್ವಂತರಾಣಾಮುದ್ದೇಶೋ ವೈನ್ಯರಾಜಾಭಿವರ್ಣನಂ
ಸೂರ್ಯ ವೈವಸ್ವತೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಬುಧ ಸಂಗಮನಂ ತಥಾ ||೪||

ಪಿತೃವಂಶಾನುಕಥನಂ ಶ್ರಾದ್ಧಕಾಲಸ್ತಥೈವ ಚ |
ಪಿತೃತೀರ್ಥ ಪ್ರವಾಸಶ್ಚ ಸೋಮೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ||೫||

ಕೀರ್ತನಂ ಸೋಮವಂಶಸ್ಯ ಯಯಾತಿ ಚರಿತಂ ತಥಾ |
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವೃಷ್ಣಿವಂಶಾನುಕೀರ್ತನಂ ||೬||

ಭೃಗುಶಾಪಸ್ತಥಾ ವಿಷ್ಣೋದ್ಯೈತ್ಯ ಶಾಪಸ್ತಥೈವ ಚ |
ಕೀರ್ತನಂ ಪುರುಷೇಶಸ್ಯ ವಂಶೋ ಹೌತಾಶನಸ್ತಥಾ ||೭||

ಪುರಾಣಕೀರ್ತನಂ ತದ್ವತ್ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಸ್ತಥೈವ ಚ |
ವ್ರತಂ ನಕ್ಷತ್ರಸಂಖ್ಯಾಕಂ ಮಾರ್ತಂಡಶಯನಂ ತಥಾ ||೮||

ಸೂತ :- ಸರ್ವಶರೀರಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ಮನುಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇದು ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಎಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧನವಾಗಿರುವದು.

ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಮನುಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಸಂವಾದವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಆ ನಾಲ್ಕು ತಲೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಅಸುರರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮ, ಮರುದ್ಗುಣಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿದ ರೀತಿ, ಮದನ ದ್ವಾದಶೀವ್ರತ, ಲೋಕಪಾಲಕರ ಪೂಜೆ, ಮನ್ವಂತರಗಳ ಸವಿಸ್ತಾರ ವರ್ಣನೆ, ಪೃಥು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ವೃತ್ತಾಂತ, ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಮರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಬುಧ ಇಲೆಯರ ಸಮಾಗಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಿತೃವಂಶ ವರ್ಣನೆ, ಶ್ರಾದ್ಧಕಾಲ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸಿದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಾದಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಯಾತ್ರೆಯಿಂದಾಗುವ ಫಲ. ಚಂದ್ರನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಚಂದ್ರವಂಶದ ವರ್ಣನೆ, ಯಯಾತಿಮಹಾರಾಜನ ವೃತ್ತಾಂತ, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಯಾದವ ವರ್ಣನೆ, ಇವುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೃಗುಯುಷಿಯ ಶಾಪ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಶಾಪ, ಪುರುವಂಶ ವರ್ಣನೆ, ಅಗ್ನಿವಂಶ ವರ್ಣನೆ, ಪುರಾಣ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಪುರುಷವ್ರತ, ಆದಿತ್ಯ ಶಯನ ವ್ರತ ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ,

ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮೀವ್ರತಂ ತದ್ವದ್ರೋಹಿಣೀ ಚಂದ್ರ ಸಂಜ್ಞತಂ ।

ತಡಾಗವಿಧಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಪಾದಪೋತ್ಸರ್ಗ ಏವ ಚ

॥೯॥

ಸೌಭಾಗ್ಯಶಯನಂ ತದ್ವದಗಸ್ತ್ಯವ್ರತಮೇವ ಚ ।

ತಥಾನಂತ ತೃತೀಯಾ ತು ರಸಕಲ್ಯಾಣಿನೀ ತಥಾ

॥೧೦॥

ಆದ್ರಾಢನಂದಕರೀ ತದ್ವದ್ವ್ರತಂ ಸಾರಸ್ವತಂ ಪುನಃ ।

ಉಪರಾಗಾಭಿಷೇಕಶ್ಚ ಸಪ್ತಮೀಸ್ವಪನಂ ಪುನಃ

॥೧೧॥

ಭೀಮಾಖ್ಯಾ ದ್ವಾದಶೀ ತದ್ವದನಂಗಶಯನಂ ತಥಾ ।

ಅಶೂನ್ಯಶಯನಂ ತದ್ವತ್ತಥೈವಾಂಗಾರಕ ವ್ರತಂ

॥೧೨॥

ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮೀವ್ರತ, ರೋಹಿಣೀಚಂದ್ರವ್ರತ, ತಟಾಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಿಧಿ, ಸೌಭಾಗ್ಯ ಶಯನವ್ರತ, ಅಗಸ್ತ್ಯವ್ರತ, ಅನಂತ ತೃತೀಯಾವ್ರತ, ರಸಕಲ್ಯಾಣಿನೀವ್ರತ, ಆದ್ರಾಢನಂದ ತೃತೀಯಾವ್ರತ, ಸಾರಸ್ವತ ವ್ರತ, ಗ್ರಹಣ ಸ್ನಾನವಿಧಿ, ಸಪ್ತಮೀ ಸ್ವಪನವ್ರತ, ಭೀಮ ದ್ವಾದಶೀವ್ರತ, ಅನಂಗಶಯನವ್ರತ, ಅಂಗಾರಕವ್ರತ,

ಕಲ್ಯಾಣಸಪ್ತಮಿ, ವಿಶೋಕ ಸಪ್ತಮಿ, ಫಲಸಪ್ತಮಿ, ಶರ್ಕರಾಫಲಸಪ್ತಮಿ,
ಕಮಲಸಪ್ತಮಿ, ಮಂದಾರಸಪ್ತಮಿ ಮತ್ತು ಶುಭಸಪ್ತಮಿ, ಮುಂತಾದ ವ್ರತಗಳ
ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ವಿಶೋಕ ದ್ವಾದಶಿ ವ್ರತ, ಎಂಬ ವ್ರತಗಳ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮುಂದೆ
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ -

- ಸಪ್ತಮೀಸಪ್ತಕಂ ತದ್ವಿದ್ವಿಶೋಕ ದ್ವಾದಶೀ ತಥಾ |
ಮೇರು ಪ್ರದಾನಂ ದಶಧಾ ಗ್ರಹಶಾಂತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ||೧೩||
- ಗ್ರಹಸ್ವರೂಪಕಥನಂ ತಥಾ ಶಿವಚತುರ್ದಶೀ |
ತಥಾ ಸರ್ವಫಲತ್ಯಾಗಃ ಸೂರ್ಯವಾರವ್ರತಂ ತಥಾ ||೧೪||
- ಸಂಕ್ರಾಂತಿಸ್ಸಪನಂ ತದ್ವಿದ್ವಿಭೂತಿದ್ವಾದಶೀವ್ರತಂ |
ಷಷ್ಟಿವ್ರತಾನಾಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತಥಾ ಸ್ನಾನವಿಧಿಕ್ರಮಃ ||೧೫||
- ಪ್ರಯಾಗಸ್ಯ ತು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಭುವನಸ್ಯಾನುಕೀರ್ತನಂ |
ಐಲಾಶ್ರಮವ್ರತಂ ತದ್ವಿದ್ವಿಪಲೋಕಾನು ಕೀರ್ತನಂ ||೧೬||
- ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಗತಿಸ್ತದ್ವಾದಾತ್ಯ ರಥ ವರ್ಣನಂ |
ತಥಾಂತರಿಕ್ಷಚಾರಶ್ಚ ಧ್ರುವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮೇವ ಚ ||೧೭||
- ಭವನನಾನಿ ಸುರೇಂದ್ರಾಣಾಂ ತ್ರಿಪುರಾಘೋಷಣಂ ತಥಾ |
ಪಿತೃಪಿಂಡಾದಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಮನ್ವಂತರವಿನಿರ್ಣಯಃ ||೧೮||
- ವಜ್ರಾಂಗಸ್ಯ ತು ಸಂಭೂತಿಸ್ತಾರಕೋತ್ಪತ್ತಿರೇವ ಚ |
ತಾರಕಾಸುರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವಾನುಮಂತ್ರಣಂ ||೧೯||
- ಪಾರ್ವತೀ ಸಂಭವಸ್ತದ್ವತ್ತಥಾ ಶಿವತಪೋವನಂ |
ಅನಂಗದೇಹದಾಹಸ್ತು ರತಿಶೋಕಸ್ತಥೈವ ಚ ||೨೦||
- ಗೌರೀ ತಪೋವನಂ ತದ್ವದ್ವಿಶ್ವನಾಥ ಪ್ರಸಾದನಂ |
ಪಾರ್ವತೀ ಋಷಿ ಸಂವಾದಸ್ತಥೈವೋದ್ವಾಹ ಮಂಗಲಂ ||೨೧||
- ಕುಮಾರ ಸಂಭವಸ್ತದ್ವತ್ಕುಮಾರ ವಿಜಯ ಸ್ತಥಾ |
ತಾರಕಸ್ಯ ವಧೋ ಘೋರೋ ನರಸಿಂಹೋಪವರ್ಣನಂ ||೨೨||
- ಪದ್ಮೋದ್ಭವ ವಿಸರ್ಗಸ್ತು ತಥೈವಾಂಧಕ ಘಾತನಂ !
ವಾರಾಣಸ್ಯಾಸ್ತು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ನರ್ಮದಾಯಾಸ್ತಥೈವ ಚ ||೨೩||
- ಪ್ರವರಾನುಕ್ರಮಸ್ತದ್ವತ್ಪಿತೃ ಗಾಥಾನು ಕೀರ್ತನಂ |
ತಥೋಭಯ ಮುಖೀ ದಾನಂ ದಾನಂ ಕೃಷ್ಣಾಜನಸ್ಯ ಚ ||೨೪||